

ო. კეკელაშვილი, გ. შიშინაშვილი

საბამომგონებლო და
საკატენტო-საინფორმაციო
მუშაობა წარმოებაში

ნაშრომში განხილულია საგამომგონებლო და საპატენტო-საინფორმაციო მუშაობის ძირითადი საკითხები. იგი განკუთვნილია საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებათა ხელმძღვანელი და ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკებისათვის; წიგნი დიდ დახმარებას გაუწევს აგრეთვე რესპუბლიკის საწარმოო გაერთიანებების, საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციისა და საპატენტო სამსახურის ქვეგანყოფილებების მუშაკებს, პატენტმცოდნეებს, განსაკუთრებით გამომგონებლებსა და რაციონალიზატორებს ტექნიკურ სიახლეთა ძიებისა და მათი წარმოებაში გამოყენება-დანერგვის საქმეში.

რ ე ც ე ნ ზ ე ნ ტ ე ბ ი :

საქართველოს სსრ მეცნიერებათა აკადემიის
წევრ-კორესპონდენტი მ. ზვინგია
ტექნიკურ მეცნიერებათა დოქტორი ვ. კალანდიაძე

0316 — 014

K _____ 294 — 85

M-602 (08) — 85

© გამომცემლობა „განათლება“, 1985

შ ე ს ა ვ ა ლ ი

ვ. ი. ლენინი თვლიდა, რომ ტექნიკურ შემოქმედთა მიმართ საბჭოთა სახელმწიფოს პოლიტიკას საფუძვლად უნდა დასდებოდა მშრომელთა ფართო მასების ჩაბმა ტექნიკურ შემოქმედებაში. „ათეულ მილიონობით შემოქმედის გონება, — ამბობდა ვ. ი. ლენინი, — ქმნის რალაც განუზომლად უფრო მაღალს, ვიდრე ყველაზე დიადი და გენიალური წინასწარხედვა“.¹

ხელმძღვანელობენ რა ვ. ი. ლენინის მითითებით, სკკპ ცენტრალური კომიტეტი და საბჭოთა მთავრობა სისტემატურად ზრუნავენ საბჭოთა კავშირში საგამომგონებლო და საპატენტო-საინფორმაციო საქმის გაუმჯობესებაზე. სკკპ XXVI ყრილობის დირექტივებში, სსრ კავშირის ეკონომიკური და სოციალური განვითარების 1981 — 1985 წლებისა და 1990 წლამდე პერიოდის ძირითად მიმართულებებში დასახულია ახალი მნიშვნელოვანი ამოცანები და პირდაპირ მითითებულია, რომ „გავაუმჯობესოთ სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის სისტემა და საპატენტო-სალიცენზიო მუშაობა“.²

ჩვენს დროში მეცნიერებისა და ტექნიკის წარმატებით განვითარება შეუძლებელია ახალ მიღწევათა გამოყენების გარეშე, ხოლო ყოველი სიახლის შექმნისათვის აუცილებელია ადამიანი გაეცნოს იმას, რაც კაცობრიობას საუკუნეების მანძილზე შეუძუშავებია და განუხორციელებია სახალხო მეურნეობის ამა თუ იმ დარგში. ამის საშუალებას იძლევა სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაცია, რომლის ერთ-ერთი ძირითადი სახე და უმნიშვნელოვანესი წყაროა საპატენტო ინფორმაცია.

საპატენტო-ტექნიკური ინფორმაციის ძირითადი ამოცანაა დააკმაყოფილოს ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების, გამომგონებლების, რაციონალიზატორებისა და წარმოების განვითარებით დაინტერესებული ყველა პიროვნების გაზრდილი მოთხოვნები ამოცანის ახალი და არსებითად განსხვავებული ტექნიკური გადაწყვეტებით, აგრეთვე საპატენტო ექსპერტიზის ჩატარებისათვის აუცილებელი საჭირო საცნობარო-საინფორმაციო მასალებით, რომელთა საშუალებით შეიძლება განვხორციელოთ ძიება სხვადასხვა კატეგორიის საპატენტო ფონდებში.

¹ ვ. ი. ლენინი, თბ., ტ. 26, გვ. 555.

² სკკპ XXVI ყრილობის მასალები, თბ., 1981, გვ. 217.

საპატენტო ინფორმაცია გაგებული უნდა იქნეს, როგორც საპატენტო დოკუმენტაცია მისი გადაცემის, დამუშავებისა და საპატენტო ფონდების შექმნა-გამოყენების პროცესში.

ახალი ტექნიკის შექმნის პროცესში საპატენტო დოკუმენტაციის შესწავლა არა მარტო სასურველია, არამედ სავალდებულოცაა, და მისი უგულებელყოფა სერიოზულ უარყოფით შედეგს გამოიწვევს. სწორედ ამიტომ მიენიჭა უკანასკნელ წლებში საპატენტო-საინფორმაციო მუშაობას დიდი მნიშვნელობა.

დღეს მეცნიერულ-ტექნიკურ მოთხოვნათა მაღალ დონეზე ყოფნა ნიშნავს დღენიადაგ სწავლობდე, განუწყვეტლივ იმალლებდე ცოდნას, იუმჯობესებდე კვალიფიკაციას, პროფესიულ ოსტატობას და იძენდე პრაქტიკით დადასტურებულ უფროსი თაობის მდიდარ გამოცდილებას. ჩვენში და საზღვარგარეთ მეცნიერთა მიერ ჩატარებული სპეციალური გამოკვლევები მოწმობენ, რომ მეცნიერებისა და ტექნიკის სწრაფი განვითარების თანამედროვე ეტაპზე პარალელურად მიმდინარეობს ადრე შეძენილი ცოდნის უკმარისობისა და ტექნიკის მოძველების პროცესი: ამიტომ სოციალისტური წარმოების სწრაფი და უპირატესი განვითარების პირობებში აუცილებელია, ყოველმა ინჟინერ-ტექნიკურმა მუშაკმა, წარმოების ყოველმა სპეციალისტმა და ხელმძღვანელმა დღენიადაგ აიმაღლონ ცოდნის დონე, რისთვისაც ჩვენს ქვეყანაში ყველა პირობაა შექმნილი.

საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის VI პლენუმზე 1982 წლის 13—14 მაისს, თემაზე — „მეცნიერება — ადამიანის, სახალხო მეურნეობის სამსახურში“ — მოხსენებით გამოსვლისას ს. კ. კ. ცენტრალური კომიტეტის პოლიტბიუროს წევრობის კანდიდატმა, საქართველოს კომპარტიის ცენტრალური კომიტეტის პირველმა მდივანმა ე. ა. შევარდნაძემ თქვა: „ჩვენ მაქსიმალურად უნდა შევიარაღდეთ და რაც უაღრესად საჭიროა, დროულად შევიარაღდეთ ყოველივე იმ ახლით და ყოველივე ძვირფასით, რასაც სამამულო და საზღვარგარეთული მეცნიერება და ტექნიკა ქმნიან. ამიტომ ამოცანა ის გახლავთ, რომ მკვეთრად ავამაღლოთ მეცნიერულ-ტექნიკური ინფორმაციის ქმედითობა, ეფექტიანობა, უზრუნველვეყოთ, რომ იგი უკეთ უწყობდეს ხელს მეცნიერულ-ტექნიკურ პროგრესს“.

აღმოჩენა და მისი უზღუბრივი დაცვა

სსრ კავშირში აღმოჩენად ითვლება ადრე უცნობი, მატერიალურ სამყაროში ობიექტურად არსებული კანონზომიერებების, თვისებებისა და მოვლენების დადგენა, რომელთაც ძირეული ცვლილებები შეაქვთ შედეგების სფეროში.

აღმოჩენას უნდა ახასიათებდეს: ჯერ ერთი — მეცნიერული ფაქტის შემეცნება; მეორე — მატერიალურ სამყაროში გამოვლინებულ კანონზომიერებათა, თვისებათა და მოვლენათა თეორიული და ექსპერიმენტული დასაბუთების უტყუარობა და მესამე — აღმოჩენის მსოფლიო (აბსოლუტური) სიახლე.

დებულებით (აღმოჩენების, გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების შესახებ)* განსაზღვრულია დაცვისუნარიანი მეცნიერული აღმოჩენები. დებულებაში მოცემულ აღმოჩენის განმარტებას უწოდებენ ნორმატიულს (ანუ ლეგარულს), განსაზღვრას იმ მნიშვნელობით, რომ იგი აღგენს აღმოჩენის ნიშან-თვისებებს (დაცვისუნარიანობის კრიტერიუმებს): სახელდობრ, მეცნიერული დებულების შესაბამისობა დადგენილი კრიტერიუმების ერთობლიობით ნიშნავს, რომ მოცემულ კონკრეტულ შემთხვევაში საქმე გვაქვს დაცვისუნარიან აღმოჩენასთან.

იმასთან დაკავშირებით, რომ უფლებრივი დაცვა არ ვრცელდება ყველა მეცნიერულ აღმოჩენაზე, დებულება იძლევა საერთო ნორმატიულ განსაზღვრას, იგი აღგენს აღმოჩენებს ნუსხას, რომლებიც არ ექვემდებარებიან უფლებრივ დაცვას. ასეთია — გეოგრაფიული, არქეოლოგიური, პალეონტოლოგიური, სასარგებლო წიაღისეული აღმოჩენები, აგრეთვე აღმოჩენები საზოგადოებრივ მეცნიერებათა დარგებში (დებულების II კარის მე-10 პუნქტი).

* იხილეთ დებულება აღმოჩენების, გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების შესახებ, რომელიც დამტკიცებულია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1973 წლის 21 აგვისტოს № 584 დადგენილებით, შემდგომში შეტანილი ცვლილებებით და დამატებებით სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1978 წლის 28 დეკემბრის № 1078 დადგენილების შესაბამისად.

აღმოჩენებზე განაცხადის შედგენის შესახებ მითითებებში კონკრეტულად არაა დადგინებული, რომ ალმობიერების წრე, დადგენილია, რომ არ განიხილება ალმობიერებზე განაცხადის მასალები, რომლებიც შეიცავენ:

ა) ცალკეულ ფაქტებს, კერძოდ დამოკიდებულებებს, აგრეთვე კანონზომიერებებს, თვისებებსა და მოვლენებს, რომელთაც არ შეაქვთ ძირეული ცვლილებები შემეცნების სფეროში;

ბ) ჰიპოთეზებს, კერძოდ, საეარაულო წარმოდგენებს მატერიის აგებულებაზე, პლანეტების, სასარგებლო წიაღისეულის წარმოშობაზე, სხვადასხვა ძალოვანი ველების არსებობაზე და მისთანებს;

გ) მათემატიკურ ამოცანათა გადაწყვეტებს, აბსტრაქტულ რიცხობრივი დამოკიდებულებების დადგენას, სხვადასხვა მათემატიკური თეორიების მტკიცებებს და მისთანებს;

დ) შედეგებს, რომლებიც აზუსტებენ უკვე ცნობილ დებულებებს, მაგალითად, ციური სხეულების ფორმებს, მათს ორბიტებს და გამოკვლევულ სიდიდეთა მნიშვნელობების დაზუსტებებს;

ე) მტკიცებებს, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან მეცნიერულად დასაბუთებულ და ექსპერიმენტულად დამტკიცებულ პრინციპებს (მოძრაობას შინაგანი ძალების ხარჯზე, მოწყობილობათა მარჯი ქმედების კოეფიციენტის ერთ ტოლად ან მეტი მნიშვნელობით მიღებას და ა. შ.);

ვ) სამეცნიერო-კვლევით და საპროექტო-საკონსტრუქტორო სამუშაოთა შედეგებს, რომლებიც მიეკუთვნებიან სხვადასხვა ახალი ტექნოლოგიური პროცესების, კონსტრუქციების, მანქანების და ხელსაწყოების შექმნას, ახალ მასალებსა და სამკურნალო საშუალებებს, მათს თვისებათა და ავადმყოფობათა მკურნალობის ხერხებს; მიკროორგანიზმების შტამებს და სხვა მსგავს წინადადებებს, ე. ი. წინადადებებს, რომლებიც ეხება ნავარაუდევ გამოგონებებზე შესაძლო განაცხადების საგნებს;

ზ) მცენარეთა, ცხოველთა და მიკროორგანიზმების ახალ სახეობათა აღმოჩენას ან გამოყვანას.

ამგვარად, ალმობიერის უფლებრივი დაცვის კრიტერიუმად დებულებით მიჩნეულია, რომ:

— აღმოჩენა — ეს მეცნიერული ფაქტების კონსტატაციაა; ლეგალური განსაზღვრებით ეს ნიშან-თვისება დებულებაში ფორმულირებულია, როგორც „მატერიალურ სამყაროში ობიექტურად არსებული კანონზომიერებების, თვისებებისა და მოვლენების დადგენა“;

— აღმოჩენა — ეს მსოფლიო (აბსოლუტური) სიახლეა; ეს ნიშან-თვისება დებულებაში იხსნება სიტყვებით „ადრე უცნობი კანონზომიერებები, თვისებები და მოვლენები“.

— ახალი, მეცნიერულად დასაბუთებული დებულების არსებობაა, რომელსაც შეაქვს „ძირეული ცვლილებები შემეცნების სფეროში“.

— აღმოჩენის უტყუარობა, რომელიც დებულებაში იხსნება სიტყვებით: „ობიექტურად არსებული კანონზომიერებების, თვისებებისა და მოვლენების დადგენა“.

სსრ კავშირში ავტორის (ავტორთა) უფლებას აღმოჩენაზე იცავს სახელმწიფო და დასტურდება დიპლომით. აღმოჩენაზე ავტორობის უფლება აქვთ მოქალაქეებს, რომელთა შემოქმედებითი შრომით შექმნილია აღმოჩენა. განაცხადი აღმოჩენაზე აუცილებელია შედგეს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ დამტკიცებული და 1974 წლის 1 იანვრიდან მოქმედი, განაცხადის შედგენის მითითებების ზუსტი დაცვით.

აღმოჩენაზე განაცხადი უნდა ეხებოდეს მხოლოდ ერთ აღმოჩენას, ანუ ერთი ობიექტის არსს — კანონზომიერებებს ან თვისებებს და ან მოვლენებს.

— განაცხადი შედგენილი და წარდგენილი უნდა იყოს 3 ეგზემპლარად სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში.

განაცხადი შეიცავს შემდეგ დოკუმენტებს:

ა) განცხადების აღმოჩენაზე დიპლომის გაცემის შესახებ ავტორზე (ავტორებზე) ან განაცხადს ავტორებზე დიპლომისა, ხოლო ორგანიზაციაზე, (სადაც იყო გაკეთებული აღმოჩენა სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით) მოწმობის გაცემაზე;

ბ) ნავარაუდები აღმოჩენის აღწერილობას;

გ) აღმოჩენის საილუსტრაციო მასალებს (ფოტოები, გრაფიკები, სქემები და სხვა);

დ) აღმოჩენის პრიორიტეტის მამტკიცებელ საბუთებს, თუ ნავარაუდები აღმოჩენა ცნობილი იყო განაცხადის შეტანამდე;

ე) კომპეტენტური ორგანოების დასკვნას განცხადებული აღმოჩენის უტყუარობისა და მნიშვნელობის შესახებ (თუ იგი გაკეთებულია სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით).

აღმოჩენის აღწერილობა უნდა შეიცავდეს:

— აღმოჩენის დასახელებას;

— აღწერილობის შესავალ ნაწილს;

— აღმოჩენის უტყუარობის მტკიცებებს;

— აღმოჩენის მეცნიერული და პრაქტიკული გამოყენების სფეროს;

— ცნობებს აღმოჩენის პრიორიტეტისა და აღიარების შესახებ;

— აღმოჩენის ფორმულას.

აღმოჩენის დასახელება უნდა იყოს რაც შეიძლება მოკლე და შეესაბამებოდეს აღმოჩენის არსს.

აღწერილობის შესავალ ნაწილში აღინიშნება, მეცნიერების რომელ სფეროს მიეკუთვნება აღმოჩენა, რა წარმოდგენები არსებობდა მეცნიერების მოცემულ დარგში ნაგარაუდევ აღმოჩენამდე (ინფორმაციის წყაროების აღნიშვნით), რაში მდგომარეობს აღმოჩენის არსი და მისი მნიშვნელობა მეცნიერებისა და პრაქტიკისათვის და როგორი ძირეული ცვლილებები შეაქვს მას შემეცნების სფეროში.

აღმოჩენის უტყუარობის მტკიცებები უნდა იყოს თეორიული და ექსპერიმენტული (მოითხოვება ერთი და მეორეც). ისინი უნდა შეიცავდნენ მონაცემებს, რომლებიც ადასტურებენ აღმოჩენის სახით განაცხადის სიახლეს და უტყუარობას; ზოგჯერ აუცილებელია ექსპერიმენტების ჩატარების მეთოდის აღწერაც და მათი მიხედვით შედეგების ჩვენება, დასკვნების გაკეთება.

აღმოჩენის მეცნიერული და პრაქტიკული გამოყენების სფერო აღინიშნება იმის დასადგენად, თუ როგორი მეცნიერული ან ტექნიკური პრობლემები შეიძლება იქნეს გადაწყვეტილი მოცემული აღმოჩენის საფუძველზე; ამ ნაწილში გადმოიცემა აგრეთვე აღმოჩენის მეცნიერული და პრაქტიკული შესაძლო გამოყენების გზების რეკომენდაციები, აგრეთვე ცნობები ამ აღმოჩენასთან დაკავშირებით უკვე შექმნილი და დანერგილი გამოგონებების ეფექტურობის შესახებ.

ცნობები აღმოჩენის პრიორიტეტისა და აღიარების შესახებ აუცილებელია აღმოჩენის პრიორიტეტული თარიღის დასადგენად. ამ მიზნით მოყვანილი უნდა იყოს დოკუმენტური მონაცემები, რომლებშიც განმტკიცებულია აღმოჩენის პრიორიტეტი. აქვე საჭიროა მოყვანილი იქნეს ცნობები სსრ კავშირში და საზღვარგარეთ აღმოჩენის შესახებ (კომპეტენტური ორგანიზაციების — სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების სამეცნიერო საბჭოების, უნივერსიტეტების და ა. შ. დასკვნები).

აღმოჩენის ფორმულა — ეს აღმოჩენის აღწერილობის მოკლე და მკაფიო ფორმულირებაა, მასში გადმოცემულია აღმოჩენის არსი, რომელიც დეტალურად მოცემული და დასაბუთებულია აღმოჩენის აღწერილობაში.

სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი ატარებს წინასწარ ექსპერტიზას აღმოჩენაზე განაცხადის შეტანის მომენტიდან 3 თვის ვადაში (ეს ექსპერტიზა ხორციელდება სახელმწიფო-საპატენტო ექსპერტიზის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის წინასწარი ექსპერტიზის განყოფილების მიერ).

წინასწარი ექსპერტიზის მიზანია, განაცხადის როგორც ფორმალური მოთხოვნების შემოწმება (განაცხადის სისრულე, დოკუმენტების გაფორმების სისწორე და სხვა ასეთი), ასევე იმის დადგენა, მიუკუთვნება თუ არა განცხადებული აღმოჩენა დაცვის უნარის მქონე აღმოჩენების რიცხვს. აქვე ხდება აღმოჩენის პრიორიტეტის დადგენა.

წინასწარი ექსპერტიზის შედეგების მიხედვით განმცხადებელს ან მიუცემა ცნობა განაცხადის განსახილველად მიღების შესახებ (3 თვის ვადაში განაცხადის შეტანის დღიდან), ან მოეთხოვება 2 თვის ვადაში შეასწოროს და შეაწესოს განაცხადის მასალები. თუ ამ ვადაში განმცხადებელი არ შეასრულებს წინასწარი ექსპერტიზის მოთხოვნებს, განაცხადი არ ითვლება შეტანილად.

თუ განცხადებული საგარაუდო აღმოჩენა არ შეესატყვისება აღმოჩენის ნორმატიულ ცნებას, განმცხადებელს (ავტორს) ეცნობება განაცხადის განსახილველად მიღებაზე უარის შესახებ, უარის მოტივების აღნიშვნით. იმ შემთხვევაში, თუ განმცხადებელი (ავტორი) არ ეთანხმება ასეთ უარს, შეუძლია ორი თვის განმავლობაში მიმართოს გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს შეპასუხებით, სადაც მასზედ ასევე ორი თვის ვადაში უნდა იქნეს მიღებული გადაწყვეტილება.

ნაგარაუდევ აღმოჩენაზე მიღებული განაცხადი, მისი მნიშვნელობისა და გამოყენების სფეროების გათვალისწინებით, იგზავნება სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის შესაბამის სამეცნიერო დაწესებულებებში, მოკავშირე რესპუბლიკების მეცნიერებათა აკადემიებში, წამყვან სამეცნიერო-კვლევით დაწესებულებებში ან სამინისტროებისა და უწყებების სასწავლო დაწესებულებებში დასკვნისათვის. სამინისტროების, სამეცნიერო-კვლევითი დაწესებულებების ხელმძღვანელები, რომლებმაც მიიღეს განაცხადი დასკვნისათვის, ნიშნავენ ექსპერტებს განაცხადის მასალების ექსპერტიზის ჩატარებისათვის და საექსპერტო დასკვნის მომზადებისათვის.

საექსპერტო დასკვნა აღმოჩენის არსებობის შესახებ, მისი მნიშვნელობის შეფასებით და შესაძლო გამოყენების გზების შესახებ რეკომენდაციებით დგება დამტკიცებული ტიპური სქემის მიხედვით. მას ხელს აწერენ ექსპერტები, საჭიროების შემთხვევაში განიხილება დაწესებულების სამეცნიერო საბჭოს სხდომაზე და მტკიცდება დაწესებულების ხელმძღვანელის მიერ. დასკვნა სამეცნიერო საბჭოს სხდომის ოქმიდან ამონაწერით (3 ეგზემპლარად) და განაცხადის მასალები იგზავნება სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში არა უგვიანეს 2 თვის ვადისა განაცხადის საექსპერტოდ მიღების დღიდან.

გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი აღმოჩენის არსებობის შესახებ საექსპერტო დასკვნებისა და სამეცნიერო საბჭოს სხდომის ოქმიდან ამონაწერების მიღების შემდეგ ატარებს წარმოდგენილი მასალების სისწორის მეორეულ სახელმწიფო ექსპერტიზას. ექსპერტიზის დადებითი დასკვნის შემდეგ გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი მასალებს აგზავნის სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმის საპატენტო განყოფილებაში საპატენტო ბიუროს დადგენილების პროექტის მოსამზადებლად. აღნიშნული ბიურო ერთი თვის ვადაში განიხილავს წარმოდგენილი განაცხადის მასალებს და საექსპერტო დასკვნებს და აღმოჩენის არსებობის შემთხვევაში გამოიტანს დადგენილებას განაცხადის მიხედვით აღმოჩენის აღიარების შესახებ. შემდეგ განაცხადი მასალებით ეგზავნება სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიას პრეზიდიუმზე განსახილველად. სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიის პრეზიდიუმის დადებითი დასკვნის მიღების შემდეგ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს გამოაქვს დადგენილება განცხადებული დებულების აღმოჩენად აღიარების შესახებ, ავტორთან შეთანხმებით ამტკიცებს აღმოჩენის ფორმულას, ადგენს აღმოჩენის პრიორიტეტს და რეგისტრაციაში ატარებს აღმოჩენას — სსრ კავშირის სახელმწიფო რეესტრში (დებულების მეორე კარის მე-17 მუხლი). ამ დადგენილების საფუძველზე ხდება აღმოჩენის რეგისტრაციის გამოქვეყნება კომიტეტის ოფიციალურ ბიულეტენში („აღმოჩენები, გამოგონებები“).

სსრ კავშირის სახელმწიფო ინტერესებიდან გამომდინარე გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს შეუძლია გადადოს ან საერთოდ არ გამოაქვეყნოს რეგისტრირებული აღმოჩენა.

თუ რეგისტრირებული აღმოჩენა ერთი წლის განმავლობაში (ოფიციალურ ბიულეტენში ან სახელმწიფო რეესტრში შეტანის დღიდან) სადავოდ არ გამხდარა, გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი გასცემს აღმოჩენაზე ლიპლომს და გადაუხდის ავტორს (თანავტორებს) გასამრჯელოს.

II ტ ა ვ ი

გამოგონება, მისი არსი და ოპიქტი

სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1973 წლის 21 აგვისტოს № 584 დადგენილებით დამტკიცებული „აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების შესახებ“ დებულების თანახ-

მად, სსრ კავშირში გამოგონებად ითვლება სახალხო მეურნეობის, სოციალურ-კულტურული მშენებლობის ან ქვეყნის თავდაცვის ნებისმიერ დარგში ამოცანის ახალი და არსებითი განსხვავების მქონე ტექნიკური გადაწყვეტა, რომელიც დადებით ეფექტს იძლევა.

გამოგონებაზე ავტორობის დადასტურება ხდება გაცემული საავტორო მოწმობით ან პატენტით. გამოგონების განსაზღვრის თანახმად. გამოგონებას შეიძლება წაუყუენოთ შემდეგი მოთხოვნები: ამოცანის ტექნიკური გადაწყვეტა; ახალი და არსებითი განსხვავების მქონე გადაწყვეტა; დადებით ეფექტი, ე. ი. ამოცანა ტექნიკურად უნდა იყოს გადაწყვეტილი; ამოცანის ტექნიკურ გადაწყვეტას უნდა ახასიათებდეს სიახლე; ამოცანის ტექნიკური გადაწყვეტა უნდა იყოს არსებითი განსხვავების მქონე; ამოცანის ახალი და არსებითი განსხვავების მქონე ტექნიკური გადაწყვეტა უნდა იძლეოდეს დადებით ეფექტს.

არ არის საველდებულო, რომ გამოგონება აუცილებლად ეკუთვნოდეს ტექნიკის დარგს, მთავარია, რომ იგი შინაარსით შეესაბამებოდეს „ტექნიკურ გადაწყვეტას“.

სხვადასხვა დარგში ამა თუ იმ ამოცანის ტექნიკური გადაწყვეტა შეიძლება განხორციელდეს სხვადასხვა ხერხით. ტექნიკური გადაწყვეტის ობიექტი შეიძლება იყოს მოწყობილობა, ხერხი, ნივთიერება, ანდა წინათ ცნობილი მოწყობილობის, ხერხის, ნივთიერების ახალი დანიშნულებით გამოყენება.

დებულებაში გათვალისწინებულია ქიმიური გზით მიღებულ ნივთიერებათა უფლებრივი დაცვა იმ შემთხვევაში, თუ დასაბუთებული იქნება მისი ქიმიური თვისებები და მიღებისა და გამოყენების წესები.

ახალი დანიშნულებით ობიექტის გამოყენება გულისხმობს უკვე ცნობილი გამოგონების ახალ პირობებში გამოყენებას, მისი ახალი თვისებების გამოვლენას ან წინათ ცნობილი თვისებების ახალი დანიშნულებით გამოყენებას.

ტექნიკური გადაწყვეტა ახლად მაშინ მიიჩნევა, როდესაც განაცხადის პრიორიტეტის თარიღამდე ამოცანის გადაწყვეტის არსი არ იყო გახსნილი სსრ კავშირში ან საზღვარგარეთ პირთა განუსაზღვრელი წრისათვის. პირთა განუსაზღვრელ წრეს მიეკუთვნებიან ის მუშაკები, რომლებისთვისაც გამოგონების არსი ცნობილი გახდა არა მათი სამსახურებრივი მდგომარეობით, ე. ი. ადამიანები, რომლებსაც არ ჰქონიათ რაიმე დამოკიდებულება გამოგონების შექმნასთან, მის შეფასებასთან, გამოცდასთან, ტექნიკური დოკუმენტაციის შედგენა-დამტკიცებასთან, განაცხადის შედგენა-გაფორმებასთან, განაცხადთან დამოკიდებული დოკუმენტების შენახვასთან, გამოგონების ექსპერტიზასთან და ა. შ.

დებულება ითვალისწინებს ორ შემთხვევას, როცა გამოგონების არსი თუმცა იხსნება კიდევ პირთა განუსაზღვრელი წრისათვის, მაგ-

რამ არ აბათილებს სიახლეს. ცნობები გამოგონების ღია გამოყენებაზე არ უპირისპირდება მისსავე სიახლეს, თუ მისმა ავტორმა შეიტანა განაცხადი საავტორო მოწმობის გაცემაზე არაუგვიანეს ოთხი თვისა გამოგონების გამოყენების დაწყებიდან.

სსრ კავშირის ტერიტორიაზე ორგანიზებულ ოფიციალურ ან ოფიციალურად აღიარებულ საერთაშორისო გამოფენებზე გამოგონების ღია ჩვენება ექსპონატებში არ ჩაითვლება გამოგონების სიახლის ბათილობად, თუ განაცხადი შეტანილია გამოგონების ავტორის ან მისი კანონიერი მემკვიდრის მიერ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში გამოფენაზე ექსპონატის მოთავსების დღიდან 6 თვის ვადაში.

განმცხადებელმა, რომელსაც სურს ისარგებლოს აღნიშნული შედეგით, განაცხადის მასალებს თან უნდა დაურთოს გამოფენის აღმინისტრაციის ცნობა, რომელიც დაადესტურებს აღნიშნული ობიექტის ჩვენების დაწყების ვადებს.

ტექნიკური გადაწყვეტის საკითხის განხილვისას მხედველობაში მიიღება მხოლოდ არსებითი ნიშან-თვისებები, რომლებიც საშუალებას იძლევიან, მივიჩნიოთ იგი გამოგონებად. არსებით ნიშან-თვისებებად ითვლება მხოლოდ ის, რომლის არსებობა სხვებთან ერთობლიობაში უზრუნველყოფს დადებით ეფექტს.

განაცხადის მასალების გაფორმებისათვის, საშეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის ჩატარებისათვის, გამოგონების ფორმულის შედგენისათვის, მისი უფლებრივი დაცვის სისრულისა და საიმედოობისათვის დიდი პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს გამოგონების არსებითი ნიშან-თვისებების სწორ განსაზღვრას.

გამოგონების გამოყენების პროცესში მიღებულ სრულიად ახალ ან უფრო მაღალ შედეგს იმასთან შედარებით, რასაც იძლეოდა გამოგონების პროტოტიპი, ეწოდება დადებითი ეფექტი, რაც უნდა გამოიხატოს შრომის ნაყოფიერებისა და პროდუქციის ხარისხის ამაღლებაში, შრომის პირობების გაუმჯობესებაში, მასალების ეკონომიაში, დაავადების თავიდან აცილებაში და სხვა.

დადებითი ეფექტის შეფასება ხდება არა მარტო თანამედროვეობის თვალსაზრისით, არამედ პერსპექტივაშიც.

გამოგონება არ შეიძლება დახასიათებულ იქნეს მხოლოდ საერთო კრიტერიუმებით, რომელიც მოცემულია განსაზღვრებაში (ტექნიკური გადაწყვეტა, სიახლე და სხვ.). გამოგონების ცნებაში შედის მისი ობიექტების დახასიათებაც. ამასთან, თუ საერთო კრიტერიუმები საკმაოდ სტაბილურია, მაშინ ობიექტების წრე, რომლებიც განსახიერებულადაცვის უნარის მქონე გამოგონებაში, მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის გავლენით განუწყვეტლივ ფართოვდება და ყოველივე ეს ხდება

სხვადასხვა ეკონომიკური ფაქტორით. მაგალითად, ქიმიის დარგში მიღწევებზე უფლების დაცვის გავრცელებამ ბევრ ქვეყნებში, მათ შორის სსრ კავშირშიც, გამოგონებების ობიექტების წრეში ქიმიურ ნივთიერებათა შემოღება გამოიწვია.

საბჭოთა კანონმდებლობა ასხვავებს გამოგონების შემდეგ ობიექტებს: მოწყობილობებს, ხერხებს, ნივთიერებებს და მათი გამოყენების შესაძლებლობას. მაშასადამე, ტექნიკური გადაწყვეტა, რომელსაც ითხოვენ მიჩნეული იქნეს გამოგონებად, უნდა გარკვევით მოექცეს ერთი დადგენილი ობიექტის ქვეშ. წინააღმდეგ შემთხვევაში იგი არ არის გამოგონება, იგი შეიძლება იყოს აღმოჩენა, მეცნიერული ჰიპოთეზა, ორგანიზაციული წინადადება, ან ჩვეულებრივი წინადადება, რომელიც უშუალოდ აღნიშნულია არა დაცვის უნარის მქონე ობიექტების წესხაში.

საბჭოთა ლიტერატურაში მოცემულია გამოგონების ობიექტების ანალიზის საინტერესო მეთოდოლოგია. მოწყობილობა არის განსაზღვრული სახით ურთიერთდაკავშირებული სივრცეში განლაგებული ელემენტების სისტემა, ხერხი კი ხერხების ერთობლიობაა. რომელიც სრულდება განსაზღვრული თანამიმდევრობით ან წესების დაცვით, ე. ი. ხერხი სხვა არა არის რა, თუ არა ელემენტების სისტემა, რომელიც დროში განსაზღვრული თანამიმდევრობით ხასიათდება; ნივთიერება წარმოადგენს განსაზღვრულ სტრუქტურას, რომელიც ხასიათდება სივრცეში მისი შემადგენელი ელემენტების განლაგებით. არასასურველი შედეგები შეიძლება გამოიწვიოს ობიექტის ტექნიკური გადაწყვეტის არასწორად მიკუთვნებამ (მაგალითად, გამოგონებულია ხერხი, მას მკდარად განიხილავენ და აღწერენ, როგორც მოწყობილობას).

მოწყობილობა, როგორც გამოგონების ობიექტი, არის ახალი და არსებითი განსხვავების მქონე ტექნიკური გადაწყვეტა, რომელიც დადებით ეფექტს იძლევა. იგი წარმოადგენს კონსტრუქციულ ელემენტს ან ფუნქციურ-კონსტრუქციულ ერთიანობაში მყოფი კონსტრუქციული ელემენტების ერთობლიობას. მოწყობილობებს უწოდებენ აგრეგატებს, მანქანებს, მექანიზმებს, შრომის იარაღებს, ინსტრუმენტებს და შრომით განიეთებულ სხვა პროდუქტებს, რომლებიც განკუთვნილია საწარმოო და ტექნოლოგიური პროცესების შესასრულებლად, ბუნებაზე ზემოქმედებისათვის ან საზოგადოების ნებისმიერი მოთხოვნების დასაკმაყოფილებლად.

მოწყობილობები ორ სახედ იყოფა:

პირველს მიეკუთვნებიან ხელსაწყოები, ინსტრუმენტები, შრომის იარაღები და მზა ნაკეთობები. პირველი სახის მოწყობილობები ხასიათდებიან იმით, რომ მათი ელემენტები მუშაობის პროცესში დაკავშირებული არ არიან ერთმანეთთან ფუნქციონალურად; მაგალითად,

საზეინკლო ან სადურგლო ინსტრუმენტები, დეტალები მათ აწყობამდე და ა. შ.

მეორე სახეს მიეკუთვნებიან აგრეგატები, მექანიზმები, მოწყობილობები, ელექტროსქემები და მისთანები, რომელთა კვანძები ან დეტალები გამოყენების პროცესში ფუნქციონალურ ურთიერთკავშირში იმყოფებიან და ხშირად ამ სახის მოწყობილობათა ერთ-ერთი ელემენტის ენერჯიის წყაროს წარმოადგენს.

საერთოდ მოწყობილობები ხასიათდებიან მათთვის დამახასიათებელი ნიშან-თვისებებით:

— შემადგენელი ელემენტებით, ე. ი. დეტალებით, კვანძებით, აგრეგატებით და მოწყობილობაში შემავალი მათი მსგავსი დამთავრებული მატერიალური ერთეულებით;

— ელემენტების ურთიერთმდებარეობით;

— ელემენტების ურთიერთკავშირით, ე. ი. დამაკავშირებელი ორგანოების ან მოქმედების სახით, რომელთა დახმარებითაც მოწყობილობანი ზემოქმედებას ახდენენ ერთიმეორეზე, რითაც უზრუნველყოფენ მოწყობილობათა შრომისუნარიანობას;

— მთელი მოწყობილობის ან მისი ნაწილების ელემენტების ფორმით, აგრეთვე ელემენტების ურთიერთკავშირით;

— ელემენტების ზომების თანაფარდობით;

— მასალების სახეობით, რომლისგანაც შესრულებულია ელემენტი, ელემენტების ჯგუფი ან მოწყობილობის ყველა ელემენტი.

ხერხი, როგორც გამოგონების ობიექტი — ესაა ახალი და არსებითი განსხვავების მქონე დადებითი ეფექტის მომცემი, მიზანდასახული მოქმედებების შესრულების აუცილებელი, ურთიერთდაკავშირებული პროცესი.

ხერხებს მიეკუთვნება:

ა) ნედლეულისა და მასალების მოპოვების, დამზადებისა და მიღების ხერხები;

ბ) ტექნოლოგიური პროცესები, ხერხები მატერიალური დოვლათის შექმნის სფეროში, როგორც სასარგებლო მოქმედებათა თავმოყრა მასალებისა და ნახევარფაბრიკატების დამუშავებისა და გადამუშავების უზრუნველსაყოფად;

გ) ხერხები — მზა ნივთიერებათა მავნე გავლენისაგან დაცვის, მათი შენახვის უზრუნველყოფის, პროდუქტებისა და ნაწარმის მარკირების, მათი დაფასობის, ჩაწყობის, დოზირებისა და შეფუთვის შესახებ;

დ) გაზომვის, გამოცდისა და მზადყოფნის კონტროლის, საიმედოობის, ბუნებაში ხელოვნურად შექმნილ ან არსებული ობიექტების ან მოვლენების დასახული პარამეტრების შესატყვისობის ხერხები;

ე) ხერხები ნაკეთობების, მოწყობილობების, ნაგებობების მონტაჟის, აწყობისა და დაყენების შესახებ;

ვ) ხერხები — გაწყობის, გამართვის, მოვლის, მართვისა და რეგულირების, ავარიული სიტუაციების წინასწარი გაფრთხილების, რომლებიც უზრუნველყოფენ ხელსაწყოების, მანქანების, აგრეგატების, კიდული ხაზების ნორმალურ ფუნქციონირებას;

ზ) ხერხები — საწარმოო ან სხვაგვარი ნარჩენების განადგურების და გადამუშავების, გაწმენდის, გარემოს გაქუჩყიანებისაგან დაცვისა და სხვა;

თ) ხერხები — ბუნებრივ პროცესებზე და მოვლენებზე, სასარგებლო მიმართულებების მიცემის მიზნით ზემოქმედების მოსახდენად. მაგალითად, ფხვიერი ქვიშების დამაგრების, მცენარეთა და ცხოველთა ზრდის სტიმულირების, სელექციისა და ჰიბრიდიზაციის და სხვა;

ი) ხერხები — ადამიანებისა და ცხოველების დაავადებათა პროფილაქტიკის, დიაგნოსტიკისა და მკურნალობის შესახებ.

ხერხი, ისევე როგორც მოწყობილობა, ხასიათდება მხოლოდ მისთვის დამახასიათებელი ნიშნებით:

1. ხერხებით სრულდება სხვადასხვა მოქმედებანი გარკვეული მიზნის მისაღწევად. ოპერაციების ერთობლიობა და თანამიმდევრობა დამთავრებული ტექნოლოგიური პროცესია;

2. ოპერაციების თანამიმდევრობა ტექნოლოგიურ პროცესში შეიძლება სხვადასხვაგვარი იყოს. ხშირად ერთგვაროვანი ტექნოლოგიური პროცესები შეიცავენ ერთნაირ ოპერაციებს, მაგრამ თანამიმდევრობით ისინი განსხვავდებიან;

3. ოპერაციის ჩატარების რეჟიმით, ე. ი. პარამეტრებით (ტემპერატურით, წნევით, კონცენტრაციით, დროით — ქიმილაში; ჰრის ძალით, საჰრისის მდგრადობით და სხვა);

4. მასალების თანაფარდობით, რომლებიც გამოიყენება პროცესების ჩატარებისას;

5. პროცესის ჩატარებისას მოწყობილობების (აპარატები, მექანიზმები, მანქანები, საკონტროლო-საზომი ხელსაწყოები და სხვა) და მასალების (ნედლეული, ნახევარფაბრიკატები, კატალიზატორები) გამოყენებით.

ნივთიერება, როგორც გამოგონების ობიექტი — ესაა ხელოვნურად შექმნილი ახალი და არსებითი განსხვავების მქონე ნივთობრივი წარმოქმნა, რომელიც წარმოადგენს ურთიერთდაკავშირებული ელემენტების, ინტრადიენტების ერთობლიობას, რომლის წარმოება და (ან) გამოყენება იძლევა დადებით ეფექტს.

ნივთიერებაში იგულისხმება თავისი უმადგენლობითი სტრუქტურის მიხედვით ჩვეულებრივი ერთიანი და სხვადასხვა ელემენტის

დამზადებისათვის ხელოვნურად შექმნილი და გამოყენებული მასალები:

1) ნივთიერებანი, რომლებიც მიღებულია ინგრედიენტების მექანიკური შერევით; მაგალითად, ნარევ შედგენილობაში, ფერადი და შავი ლითონების სხვადასხვა მარკები, სხვადასხვაგვარი კონსტრუქციული მასალები, საგოზავები და სხვა.

2) ნივთიერებანი, რომლებიც მიღებულია ფიზიკურ-ქიმიური გარდაქმნით, რომლის დროსაც მექანიკურ შერევასთან ერთად წარმოებს ზოგიერთი პრაქტიკულად ძნელად გამოსავლენი ქიმიური პროცესები. შენადნობები, კერამიკული მასალები, სამშენებლო მასალები, შუშები და სხვა, რომლებიც შედგებიან მრავალი სხვადასხვა მოლეკულისაგან: ამის გამო მათი გამოსახვა შეუძლებელია ქიმიური ფორმულით. ასეთი ნივთიერებები განიხილება, როგორც მექანიკური ხერხით მიღებული;

3) ნივთიერებანი, რომლებიც მიღებულია ქიმიური ხერხით, ან ქიმიური შენაერთები, მათ შორის მაღალმოლეკულიანებიც.

ნივთიერებანი, რომლებიც მიღებულია არაქიმიური ხერხით, ჩასითდებათნიან შემდეგი ნიშან-თვისებებით:

1) ინგრედიენტებით, ე. ი. დამუშავების შემდეგ მიღებული ნივთიერების შემადგენელი კომპონენტებით;

2) ინგრედიენტების ურთიერთმდებარეობით;

3) ცალკეული ინგრედიენტების ფორმით;

4) ინგრედიენტების შეფარდებით (პროპორციით);

5) ინგრედიენტების დახასიათებით.

ნივთიერებანი, რომლებიც მიღებულია ქიმიური ხერხით, ხასიათდება ნიშან-თვისებებით, რომლებიც განისაზღვრებიან მისი თვისებრივი (განსაზღვრული ელემენტების ატომების შემცველობით) და რაოდენობრივი (თითოეული ელემენტის ატომების რიცხვით) შემადგენლობით, ატომებს შორის ქიმიური კავშირითა და მოლეკულაში ჰათი ურთიერთგანლაგებით. ყველა ამ ნიშან-თვისების ერთობლიობა აუცილებელი და საკმარისია ქიმიური შენაერთის არსის დახასიათებისათვის, ე. ი. შეიძლება გამოსახულ იქნეს ქიმიური შენაერთის მოლეკულის სტრუქტურული ფორმულით, მაგალითად, H_2O — წყალი: თერცებრივი შემადგენლობა — წყალბადი და ჟანგბადი; რაოდენობრივი შემადგენლობა — წყალბადის ორი ატომი და ჟანგბადის ერთი ატომი; სხვა დახასიათებლების გამოსახვისათვის აუცილებელია სტრუქტურული ფორმულა:

რომლიდანაც ნათელია ატომებს შორის ქიმიური კავშირი და მათი ურთიერთგანლაგება. სტრუქტურული ფორმულა საკმარისია შენაერ-

თის ქიმიური ბუნების გამოსახვისათვის, რადგან იგი შეიცავს ყველა ნიშან-თვისებას, რომლებიც ახასიათებს ქიმიურ შენაერთს.

ქიმიური შენაერთი ხასიათდება ახალი სტრუქტურით, რომელიც უზრუნველყოფს დადებითი ეფექტის მიღებას. სტრუქტურით ცნობილი სინთეზირებული ბუნებრივი შენაერთები არ შეიძლება იყოს გამოგონების ობიექტი. გამოგონების ობიექტი შეიძლება იყოს ბუნებრივი შენაერთი, რომელიც ახლად მიღებულია სინთეზური ხერხით.

ქიმიური შენაერთები, რომელთა სტრუქტურა მიეკუთვნება შენაერთების ცნობილ ჯგუფს, მიღებულია ტრივიალური ხერხებით და ფლობენ მოცემული ჯგუფისათვის ცნობილ თვისებებს, არ შეიძლება მიეკუთვნოს გამოგონების ობიექტებს, თუნდაც დადებით ეფექტს იძლეოდნენ. გამოგონების ობიექტი შეიძლება იყოს მხოლოდ ასეთი შენაერთების მიღების ახალი ხერხი.

ბიოლოგიურად აქტიური ქიმიური შენაერთები, რომელთა სტრუქტურა მიეკუთვნება შენაერთების ცნობილ ჯგუფს და რომელთა თვისებები ამ ჯგუფის თვისებების იდენტურია, შეიძლება მიჩნეულ იქნეს გამოგონებებად, როგორც ნივთიერებანი, რომლებიც აფართოებენ ცოცხალ ორგანიზმზე ზემოქმედებითი საშუალებების სფეროს.

ნიშან-თვისებებს, რომლებიც დამახასიათებელია პოლიმერებისთვის (ძალაღმოდრეკილი შენაერთები), წარმოადგენს: ქიმიური შედგენილობა, მიკრომოლეკულის ერთი რგოლის სტრუქტურა მთლიანად (ხაზობრივი, ხაზობრივ-განშტოებებით, შეერთებული, განშტოებული, სტერეორეგულარული), მოლეკულური მასა (წონა). ეს ნიშან-თვისებები განსაზღვრავენ პოლიმერის თვისებებს.

მიკრომოლეკულის ერთი რგოლის ქიმიური შედგენილობა და სტრუქტურა შეიძლება გამოსახულ იქნეს პოლიმერის სიმბოლოთი და დასახელებით. მაგალითად, (CH_2-O) — პოლიექსიმეთილენი; $(CH_2-C(CH_3)=CH-CH_2)$ — ნატურალური კაუჩუკი.

მიკრომოლეკულის სტრუქტურა მთლიანად და მოლეკულური წონა შეიძლება იყოს გამოსახული კონკრეტულად, მაგალითად, შეერთებული პოლიმერი მოლეკულური წონით $100000 + 150000$. ამ ნიშან-თვისებების ახალი ერთობლიობა, რომელიც დადებით ეფექტს იძლევა, საშუალებას გვაძლევს მივიჩნიოთ პოლიმერი გამოგონების ობიექტად.

ინსტრუქცია „ეზ-2-74“ ადგენს, რომ საავტორო მოწმობები გაიცემა აგრეთვე ადრე ცნობილი მოწყობილობების, ხერხების, ნივთიერებების ახალი დანიშნულებით გამოყენებაზე (პუნქტი 2.01). იგი შეიცავს მითითებას განსახილველი ობიექტის დაცვისუნარიანობის რიგ სპეციფიკურ პირობებზე. იგი შეიცავს მნიშვნელოვან მეთოდურ მითითებას, რომ გამოგონების ობიექტები ხასიათდებიან როგორც საერთო თვისებებით (მხედველობაშია გამოგონებების დაცვისუნარიანობის საერთო

კრიტერიუმები), ასევე სპეციფიკური თვისებებით, რომლებიც ახასიათებს თითოეულ საგანს (პუნქტი 1.12). ინსტრუქციის „ეზ-2-74“ მიხედვით გამოყენებაზე გამოგონების სპეციფიკურ ნიშან-თვისებას წარმოადგენს გამოყენებული ობიექტის ცვლილებების უქონლობა: თუ ობიექტმა არ განიცადა რაიმე არსებითი ცვლილებები ცნობილი ობიექტის დანიშნულებასთან შედარებით — „განცხადებული ობიექტი არ მიიჩნევა, როგორც გამოყენება“ (პუნქტი 6.06). ამავე ინსტრუქციაში ობიექტის „განცდილი ცვლილებების“ ბედი არ არის განსაზღვრული.

საერთოდ გამოყენებაზე გამოგონება ხასიათდება ახალი საგნის სხვა საგნებთან ახალი დამოკიდებულებით, რაც საშუალებას იძლევა გამოვიყენოთ ის ახლებურად ცნობილი საგნისათვის არატრადიციულად. გამოგონების ობიექტის ეს სპეციფიკურობა არ ხასიათდება არც კონსტრუქციული, არც ტექნოლოგიური, არც თვისებრივი (რეცეპტურული) ნიშნებით.

გამოგონებად არ ჩაითვლება შემდეგი წინადადებები:

— რომლებიც არ აკმაყოფილებენ თუნდაც ერთ ნიშანს, რომელსაც შეიცავს გამოგონების ცნების ლეგალური განსაზღვრა (გამონაკლისს შეადგენენ ობიექტები, რომლებზეც კანონმდებლობაში პირდაპირი მითითების მიხედვით შეიძლება გაცემული იყოს საავტორო მოწმობა);

— რომლებიც არ ექვემდებარებიან საავტორო მოწმობით ან პატენტით დაცვას კანონმდებლობაში პირდაპირი მითითების ძალით, თუნდაც ისინი მოცულნი იყვნენ გამოგონების საერთო განსაზღვრის ნიშნებით;

— რომლებიც არ ექვემდებარებიან სამართლებრივ დაცვას საგამომგონებლო ნორმების მიხედვით, რამდენადაც ეს გამომდინარეობს მოქმედი კანონმდებლობის საერთო პრინციპებიდან.

არ მიიჩნევა გამოგონებებად ის წინადადებები, რომლებშიც არ არის მითითებული კონკრეტული საშუალებები და ამოცანის გადაწყვეტის ხერხები. არადაცვისუნარიანია აგრეთვე წინადადებები, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან ბუნების კანონებს, მაგალითად, მექანიზმები, რომლებიც მუშაობენ მხოლოდ შინაგანი ძალების გამოყენებით — ე. წ. „მულმივი ძრავები“. ასევე, არადაცვისუნარიანია წინადადებები, რომლებიც არ შეიცავენ ტექნიკურ გადაწყვეტას, ე. ი. არ შედიან მოწყობილობის, ხერხის, ნივთიერების ან გამოყენების კატეგორიებში. ასეთებია მეურნეობის ორგანიზაციის და მართვის მეთოდები და სისტემები (დაგეგმვა, დაფინანსება, აღრიცხვა, მომარაგება და სხვა), პირობითი აღნიშვნები (მაგალითად, საგზაო ნიშნები, მარშრუტები და ა. შ.), გარჩევები, წესები (მაგალითად, თამაშის წესები, ქუჩაში მოძრაობის წესები და სხვა), აღზრდის, სწავლების მეთოდები და სისტემები, ენის გრამატიკული სისტემები და სხვ. მაგრამ აღნიშნულ დარგებშიც შეიძ-

ლება გამოყენებულ იქნეს საშუალებები, რომლებიც წარმოადგენენ ტექნიკურ გადაწყვეტებს: მაგალითად, სწავლების მეთოდოლოგია ითვალისწინებს თვალსაჩინო ხელსაწყოების, მოდელების, მოწყობილობების გამოყენებას, რომლებიც შეიძლება იყოს ახალი ტექნიკური გადაწყვეტა და შეიცავდეს არსებით განსხვავებებს;

არ ექვემდებარებიან დაცვას დაგეგმარებითი გადაწყვეტები — ნაგებობათა, შენობათა და ტერიტორიების (დასახლებული პუნქტების, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების, პარკების და სხვ.) დაგეგმარების პროექტები და სქემები, რომლებიც ტრადიციულად განიხილება, როგორც სამხატვრო დარგი და არა საგამომგონებლო შემოქმედება;

ასევე არ მიიჩნევა დაცვის უნარის მქონედ წინადადებები ესთეტიკის დარგიდან, ე. ი. წინადადებები, რომლებიც ეხებიან ნაკეთობის მხოლოდ გარე სახეს (ფორმას, ფასონს), რომლებიც დაცული არიან სამრეწველო ნიმუშების შესახებ კანონმდებლობით;

არ მიიჩნევა გამოგონებებად აშკარად უსარგებლო გადაწყვეტები (მაგალითად, თვითმისასაღებელი ქულების კონსტრუქციები, გილიოტინები ბუზებისათვის, ველოსიპედები ცხენებისათვის და სხვა).

არ მიიჩნევა გამოგონებებად გადაწყვეტები, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან საზოგადოებრივ ინტერესებს, ჰუმანურობის პრინციპებს და სოციალისტურ მორალს.

III თავი

გამოგონებაში ავტორობა და თანავტორობა

გამოგონების ავტორები, ისევე როგორც აღმოჩენის და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორები, შეიძლება იყვნენ სსრ კავშირის მოქალაქენი, მათი წლოვანების მიუხედავად, აგრეთვე უცხოელები (თანაზიარობის¹ საწყისებზე). თუ გამოგონება დამუშავდა ავტორების მიერ საწარმოში ან ორგანიზაციაში სამსახურებრივი დავალების შესრულების წესით, მაშინ საავტორო მოწმობა გაიცემა საწარმოს (ორგანიზაციის) სახელზე კონკრეტული ავტორების აღნიშვნით.

თუ გამოგონება წარმოადგენს კოლექტიური შემოქმედების შედეგს, და არ არის შესაძლებელი, დადგინდეს ცალკეულ პირთა ავტო-

¹ თანაზიარობა მოცემულ შემთხვევაში ნიშნავს, რომ სხვა სახელმწიფოების მოქალაქეებს მინიჭებული აქვთ სსრ კავშირის მოქალაქეებთან თანაბარი საავტორო უფლებები, თუ ეს სახელმწიფოები თავის მხრივ ანიჭებენ საბჭოთა მოქალაქეებს ისეთსავე საავტორო უფლებებს, როგორც თავის მოქალაქეებს.

რობა, მაშინ საავტორო მოწმობა გაიცემა საწარმოს (ორგანიზაციის) სახელზე, სადაც ეს გამოგონება გაკეთდა.

უფლება გამოგონებაზე, რომელიც შეიქმნა ორი ან მეტი მოქალაქის ერთობლივი შემოქმედებითი შრომით, ეკუთვნის ყველა თანაავტორს თანაბრად.

ცალკეულ შემთხვევებში კანონმდებლობა უშვებს გამოგონებაზე თანაავტორობის წარმოშობას ერთობლივი შრომის უქონლობისას. მაგალითად, დებულების¹ 51-ე პუნქტი ითვალისწინებს, რომ იმ შემთხვევაში, თუ განაცხადის პრიორიტეტის თარიღები ემთხვევა, განაცხადში მოხსენებული ყველა ავტორი განიხილება, როგორც თანაავტორი. ასეთი სიტუაცია შესაძლებელია, თუ ერთნაირი განაცხადები შევიდა გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში ერთსა და იმავე დღეს, ან ერთი მათგანი შევიდა გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში, ხოლო სხვა იმავე დღეს — დებულების 79-ე პუნქტში აღნიშნულ სამინისტროში, უწყებაში, ან ჩაბარებულია ფოსტაში, რეგისტრირებულია ორგანიზაციაში ან გამოგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოებების ადგილობრივ ორგანოში.

არ შეიძლება მიჩნეულ იქნენ გამოგონების თანაავტორებად პირები, რომლებიც გამოგონების შექმნის საბუშაობებში არ იღებდნენ შემოქმედებით მონაწილეობას და მხოლოდ ტექნიკურ დახმარებას უწევდნენ ავტორებს (ნახაზების დამზადება, გამოთვლები, დოკუმენტების გაფორმება, საცდელი შემოწმების ჩატარება და ა. შ.). ასევე არ ითვლებიან გამოგონების თანაავტორებად მუშაკები, რომლებმაც გაუწიეს ავტორს დახმარება საცდელი ნიმუშის შექმნაში და გამოცდაში, ნაგარაუდები გამოგონების გამოყენებაში.

განაცხადში გამოგონებაზე საპიროა აღინიშნოს მხოლოდ ის ავტორები, რომლებმაც შემოქმედებითი მონაწილეობა მიიღეს მის შექმნაში. ძალდატანება თანაავტორობისათვის ითვლება, როგორც საგამომგონებლო სამართლის დარღვევა და დამნაშავე პირები შეიძლება მიცემულ იქნენ სისხლის სამართლის პასუხისგებაში.

თანაავტორებად იმ პირების შეგნებულად ჩართვა, რომლებსაც არ მიუღიათ მონაწილეობა შემოქმედებით მუშაობაში (თუნდაც ძალდატანების გარეშე), კანონსაწინააღმდეგოა და მოკავშირე რესპუბლიკების კანონმდებლობის ძალით დამნაშავენი შეიძლება მიცემულ იქნენ პასუხისგებაში.

¹ 1973 წლის 21 აგვისტოს დამტკიცებული დებულება აღმოჩენებზე, გამოგონებებსა და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე. შემდგომში იწოდება შემოკლებით „დებულება“.

სხვისი გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების მითვისება ან მათი ავტორის თანაავტორობაზე იძულება, აგრეთვე გამომგონებლის უნებართვოდ გამოგონების გამოქვეყნება მასზე განაცხადის გაკეთებამდე, ისევეა თავისუფლების აღკვეთით. ვადით ერთ წლამდე ან გამასწორებელი სამუშაოებით იმავე ვადით, ან ჯარიმით ხუთას მანეთამდე (საქართველოს სსრ სისხლის სამართლის კოდექსის 147-ე მუხლი).

თანაავტორებად ითვლებიან ის პირები, რომლებიც ერთობლივად წყვეტდნენ მოცემულ ამოცანას. ავტორება უფლება აქვთ, ჩართონ ავტორების კოლექტივში მუშაი, რომელმაც მიაწოდა იდეა, რადგან ხშირად თვით იდეა უკარნახებს ამოცანის ტექნიკურად გადაწყვეტის ხერხს.

სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტმა 1983 წლის 23 ივლისს დამტკიცა „მითითებები თანაავტორობით შექმნილ გამოგონებებზე განაცხადების გაფორმების წესზე“. ამ მითითებებით დადგენილია სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებულ გამოგონებებზე განაცხადების გაფორმების და თანაავტორების განსაზღვრის წესი. ახლა თანაავტორების სახით განაცხადში შეტანილ პირთა შემოქმედებითი მონაწილეობის შესახებ საკითხი განხილული უნდა იყოს სამინისტროს, უწყების, გაერთიანების, საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების სამეცნიერო-ტექნიკური (სამეცნიერო, ტექნიკური, ტექნიკურ-ეკონომიკური) საბჭოს მიერ, გამოგონების შექმნის ადგილის მიხედვით.

საბჭოს სხდომაზე კონკრეტულად უნდა იყოს განსაზღვრული, რაში გამოიხატა გამოგონების შექმნაში თითოეული თანაავტორის შემოქმედებითი მონაწილეობა, რომელიც უნდა აისახოს ოქმში. გამოგონების თანაავტორების შემადგენლობაში არ შეიძლება შეყვანილ იქნენ ხელმძღვანელები და სხვა თანამდებობის პირები, რომლებიც ახორციელებენ დასამუშავებელი თემების მხოლოდ ხელმძღვანელობას და არ იღებენ შემოქმედებით მონაწილეობას გამოგონების შექმნაში.

იმ შემთხვევაში, თუ ორგანიზაციაში არ არის სამეცნიერო-ტექნიკური (სამეცნიერო, ტექნიკური, ტექნიკურ-ეკონომიკური) საბჭო, ეს საკითხი განიხილება შრომითი კოლექტივის მიერ იმ წესით, რომელიც სსრ კავშირის კანონით არის გათვალისწინებული შრომითი კოლექტივების შესახებ. ამ განხილვაში მონაწილეობა უნდა მიიღოს გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების შესაბამისმა საბჭოებმაც. გამოგონების თითოეული თანაავტორის შემოქმედებით მონაწილეობაზე ცნობა, რომელიც დაერთება გამოგონებაზე განაცხადს, თანახმად აღმოჩენებზე, გამოგონებებზე და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე დებულების 44-ე პუნქტისა, უნდა შედგეს

სამეცნიერო-ტექნიკური (სამეცნიერო, ტექნიკური, ტექნიკურ-ეკონომიკური) საბჭოს ან შრომით კოლექტივში განხილვის ოქმის საფუძველზე. აუცილებლობის შემთხვევაში აღნიშნული ოქმი შეიძლება მოთხოვნილ იქნეს განმცხადებლისაგან სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის ორგანოს მიერ.

საერთო წესი ითვალისწინებს, რომ ავტორთა შემადგენლობის შეცვლა სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში გამოგონებაზე განაცხადის შეტანის შემდეგ არ დაიშვება, დავა კი ავტორობის შესახებ განიხილება სასამართლო წესით.

მაგრამ, მიუხედავად ასეთი მოთხოვნებისა, ცხოვრებაში არ არის გამოჩენილი შემთხვევები, როცა გამოგონების თანაავტორების რიცხვში აუცილებელია ჩაირთოს კიდევ ერთი ნამდვილი ავტორი ან ერთ-ერთი აღნიშნული ავტორი შეტანილია შეცდომით. თუ ამასთან ერთად ავტორობაზე არ არის დავა, საკითხი შეიძლება იყოს განხილული დადგენილი წესით სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ.

ამისათვის აუცილებელ პირობას წარმოადგენს მტკიცება იმისა, რომ განაცხადის შედგენისას დაშვებული იყო შეცდომა ავტორების შემადგენლობის განსაზღვრაში, და სახელდობრ, რატომ წარმოიქმნა ის.

ავტორთა შემადგენლობის ცვლილების შესახებ განცხადებაში გადმოიციემა აგრეთვე თხოვნა, რომ გამოგონებაზე განაცხადის შეტანის დროს შედგენილი და წარდგენილი ავტორთა შემოქმედებითი მონაწილეობის შესახებ ცნობა ჩაითვალოს ძალდაკარგულად. აღნიშნულ განცხადებას ხელს აწერს როგორც გამოგონებაზე განაცხადის შემტანი პირი, ასევე პირი, რომელზეც ისმება საკითხი ავტორად შეტანაზე ან ავტორთა შემადგენლობიდან გამორიცხვაზე.

გამოგონების ავტორთა შემადგენლობის შეცვლის შესაძლებლობაზე გადაწყვეტილება განცხადებების მიხედვით, რომლებიც შეტანილია სსრ კავშირის გამოგონებების სახელმწიფო რეესტრში გამოგონების რეგისტრაციამდე, მიიღება სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მიერ, ხოლო განცხადებებზე, რომლებიც შეტანილია აღნიშნულის რეგისტრაციის შემდეგ — სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ.

გაერთიანებების, საწარმოების, ორგანიზაციების და დაწესებულებების ხელმძღვანელები მოვალენი არიან აცნობონ სამინისტროებსა და უწყებებს საავტორო მოწმობის გაცემაზე განაცხადების შესახებ იმ გამოგონებებზე, რომლებიც შექმნილია სამინისტროების, უწყებების

ცენტრალური აპარატის მუშაკთა, აგრეთვე გაერთიანებების, საწარმოების, ორგანიზაციების, დაწესებულებების ხელმძღვანელ მუშაკთა მონაწილეობით.

ასეთი ინფორმაციის წესი დგინდება სამინისტროებისა და უწყებების ხელმძღვანელების მიერ.

IV ტ ა ვ ი

გამოგონებაზე დამცველი დოკუმენტი

გამოგონებაზე ავტორობის დადასტურება სსრ კავშირში ხდება გაცემული საავტორო მოწმობით ან პატენტით. გაცემული საავტორო მოწმობა და პატენტი იურიდიული დოკუმენტებია. საავტორო მოწმობა ადასტურებს გამოგონებლის საავტორო უფლებას გამოგონებაზე, პატენტი კი — პატენტის მფლობელის განსაკუთრებულ უფლებას გამოგონებაზე. საავტორო მოწმობა და პატენტი გამოგონებლობის უფლებათა დაცვის სხვადასხვა ფორმაა. საავტორო მოწმობა საავტორო უფლებათა დაცვის სოციალისტური ფორმაა, ხოლო პატენტი — კაპიტალისტური, მაშასადამე, არატიპური სოციალისტური ქვეყნებისათვის.

პატენტი საავტორო მოწმობისაგან ძირითადად იმით განსხვავდება, რომ ცალკეულ პირს — პატენტის მფლობელს (მქონებელს) აქვს გამოგონების გამოყენების განსაკუთრებული უფლება. ეს კი გულისხმობს: ნაკეთობის დამზადების უფლებას, დაპატენტებული ტექნიკური გადაწყვეტის განხორციელების უფლებას, გამოგონების საწარმოო პროცესში გამოყენების და ბრუნვაში გაშვების უფლებებს, ე. ი. ყოველივე იმას, რაც დაკავშირებულია გამოგონების რეალიზაციასთან მრეწველობასა და ვაჭრობაში.

საბჭოთა კავშირში გამოგონებისათვის გაცემული საავტორო მოწმობა ადასტურებს გამოგონებლის ავტორობას (თანავტორობას) და იცავს მის საავტორო უფლებას, გამოგონების გამოყენების უფლება კი სსრ კავშირში ეკუთვნის სახელმწიფოს, რომელიც თავის თავზე იღებს ყველა ხარჯს მისი რეალიზაციისათვის. ამასთან, ავტორის უფლებები ჩვენს ქვეყანაში მტკიცედ არის დაცული, სახელმწიფო კი გამოიყენებს გამოგონებას ისე, როგორც საჭიროდ მიიჩნევს. გამოგონება საბჭოთა კავშირში არ შეიძლება იყოს ვაჭრობისა და სპეკულაციის საგანი.

საბჭოთა კავშირში პატენტი გაიცემა უმთავრესად უცხოელებზე, თუმცა პატენტის მოთხოვნის უფლება აქვს საბჭოთა გამოგონებლებსაც (ასეთები იშვიათია).

სსრ კავშირში იბეჭდება და გამოდის როგორც „საავტორო მოწმობათა აღწერილობანი“, ისე „საპატენტო აღწერილობანი“. ეს მასალები იბეჭდება ცალკე ფურცლებზე და უყდო ბროშურის სახითაც. ასეთი გამოცემები წარმოადგენენ ინფორმაციის მნიშვნელოვან წყაროს. საერთოდ, მათზე დიდი მოთხოვნილებაა, განსაკუთრებით ინჟინერ-ტექნიკური პერსონალის მხრივ. ამიტომ ამ მასალების დაგროვება-დაცვას, მათ სისტემატიზაციას და სწორად დამუშავებას პრაქტიკაში მეტად დიდი მნიშვნელობა აქვს.

პატენტს, ისევე როგორც საავტორო მოწმობას, გასცემს სახელმწიფო უწყება და ამით ადასტურებს წამოყენებული წინადადებების გამოგონებად აღიარების ფაქტს, ნამდვილი გამომგონებლის პრიორიტეტსა და ავტორობას, პატენტის მფლობელის განსაკუთრებულ უფლებას — გამოიყენოს გამოგონება განსაზღვრული დროით მოცემული ქვეყნის მთელ ტერიტორიაზე.

პატენტის მფლობელი კაპიტალისტურ ქვეყნებში შეიძლება იყოს ნამდვილი გამომგონებელი ან მისი კანონიერი მემკვიდრე, ფირმა ან ორგანიზაცია. საავტორო მოწმობისაგან განსხვავებით, რომელიც გაცივება განუსაზღვრელი დროით, პატენტს აქვს თავისი მოქმედების ვადა, საშუალოდ, 15—20 წელი (სსრ კავშირში პატენტის მოქმედების ვადაა 15 წელი, სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში განაცხადის შეტანის დღიდან). ჩვენში პატენტის მფლობელის განსაკუთრებული უფლება შეიძლება შეიზღუდოს იმ შემთხვევაში, თუ პატენტს აქვს რაიმე განსაკუთრებული სახელმწიფოებრივი, ქვეყნის თავდაცვითი მნიშვნელობა.

საპატენტო დოკუმენტაცია და პირველ რიგში საპატენტო აღწერილობანი, ე. ი. გამოგონებათა აღწერილობანი, რომლებზედაც გაცემულია პატენტები და საავტორო მოწმობები, ითვლებიან საავტორო-უფლებრივ დოკუმენტებად და წარმოადგენენ მსოფლიოს ტექნიკურ მიღწევათა ინფორმაციის წყაროს. ეს ინფორმაციის წყაროები უმეტეს შემთხვევაში გაცილებით უსწრებენ დროში სხვა სახის ინფორმაციებს. ისინი შეადგენენ ახალი ტექნიკის ინფორმაციის წყაროების მთლიანი ფონდის 30—35%-ს.

როგორც აღვნიშნეთ, პატენტი ისეთი სახის ინფორმაციაა, რომელიც უმეტეს შემთხვევაში გაცილებით უსწრებს დროში სხვა სახის ინფორმაციას. ავილოთ, მაგალითად, წიგნი. იგი რამდენიმე წლის შემდეგ აღწერს ახალ ნაკეთობას. ამ დროს ნაკეთობა გაკეთდა და უკვე გავიდა ბაზარზე. პატენტი კი შეიცავს ინფორმაციას ახალ ნაკეთობაზე, რამდენიმე წლით ადრე მის შექმნამდე. ამიტომ პატენტი არის ტექნიკურ სიახლეზე ინფორმაციის № 1 წყარო.

საავტორო მოწმობას და პატენტს, როგორც წესი, თან ახლავს გამოგონების აღწერილობა. გამოგონების აღწერილობა გამოგონებლობის ინფორმაციის სრული სახეა. გამოგონების აღწერილობა დგება დადგენილი წესის მიხედვით, რომელსაც ამტკიცებს ამა თუ იმ ქვეყნის საპატენტო უწყება. იგი შედგება ორი ნაწილისაგან — ბიბლიოგრაფიული და საკუთრივ აღწერილობისაგან. როგორც წესი, ბიბლიოგრაფიული ნაწილი მოთავსებულია პირველ გვერდზე, ტექსტის წინ (საბჭოთა კავშირში და ეკონომიკური ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრ ქვეყნებში 1965 წლიდან უნიფიცირებულია გამოგონებათა აღწერილობის ფორმა).

გამოგონებათა აღწერილობებს აქვს თავისი საკუთარი — საპატენტო კლასიფიკაცია, რომელიც გვიადვილებს ამ მასალების დაგროვება-დაცვას, მის სისტემატიზაციას, დამუშავებას და კატალოგიზაციას. ეს შესაძლებლობას გვაძლევს, საპატენტო ფონდში ადვილად მოვძებნოთ ნებისმიერი გამოგონების აღწერილობა.

გამოგონების აღწერილობის ბიბლიოგრაფიული ნაწილი შეიცავს კატალოგიზაციისათვის აუცილებელ შემდეგ მონაცემებს:

1. დამპატენტებელი ქვეყნის დასახელებას,
2. საპატენტო უწყების დასახელებას, რომელმაც გასცა საავტორო მოწმობა ან პატენტი,
3. საავტორო მოწმობის ან პატენტის ნომერს, რომლითაც გამოგონება რეგისტრირებულია გამოგონებათა სახელმწიფო ნუსხაში (რეესტრში),
4. ნაციონალური კლასიფიკაციის ინდექსს (ზოგიერთი ქვეყნის გამოგონებათა აღწერილობებზე დამატებით აღინიშნება გამოგონებათა საერთაშორისო და უნივერსალური ათწილადი კლასიფიკაციის ინდექსები);

5. განაცხადებლის — ფირმის ან პატენტის მფლობელის დასახელებას და გვარს;

6. გამოგონების ავტორის გვარს;

7. გამოგონების დასახელებას;

8. განაცხადის ნომერს (სარეგისტრაციო ნომერს, რომელიც მიენიჭა განაცხადის მასალას);

9. თარიღებს. გამოგონებათა აღწერილობებზე თარიღების რაოდენობა და შინაარსი დამოკიდებულია ამა თუ იმ ქვეყნის საპატენტო კანონმდებლობაზე და ექსპერტიზის ჩატარების არსებულ წესებზე. ასე, მაგალითად:

ა) განაცხადის მასალების წარდგენის თარიღი აღინიშნება ყველა ქვეყნის გამოგონებათა აღწერილობებზე. ამ თარიღს აქვს უფლებრივი მნიშვნელობა, რადგან ესაა პრიორიტეტის დადგენის მნიშვნელობის

თარიღი (იმ შემთხვევის გამორიცხვით, როცა მოცემულია კონვენციური პრიორიტეტი). ბევრ ქვეყანაში ამ თარიღით ანგარიშობენ პატენტის მოქმედების ვადას (მაგ., საბჭოთა კავშირში, ბულგარეთში, ბელგიაში, გერ-ში, იაპონიაში, ნიდერლანდებში, ნორვეგიაში, საფრანგეთში, ფინეთში, შვეიცარიაში და სხვაგან).

ბ) გამოგონების სრული აღწერილობის წარდგენის თარიღი აღინიშნება ავსტრალიის, ინგლისისა და სხვა ქვეყნების გამოგონებათა აღწერილობების განაცხადებზე. ამ ქვეყნებში ამ თარიღით ითვლიან პატენტის მოქმედების ვადას.

გერ-ს, ინდოეთის, პაკისტანისა და სხვა ქვეყნების გამოგონებათა აღწერილობებზე აღინიშნება გამოგონების აღწერილობის საყოველთაო განხილვა-გაცნობაზე გამოტანის თარიღი. ეს თარიღი დგინდება მას შემდეგ, როდესაც საპატენტო უწყება მიიღებს წინასწარ გადაწყვეტილებას გამოგონებაზე პატენტის გაცემის შესახებ.

გ) საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემის ცნობის პუბლიკაციის თარიღი ბევრ ქვეყანაში ემთხვევა საპატენტო ბიულეტენში გამოქვეყნებული პატენტის ან საავტორო მოწმობის გაცემის თარიღს. ზოგ შემთხვევაში, როდესაც არ ემთხვევა ცნობის პუბლიკაციის თარიღი მისი გაცემის თარიღს, გარდა დამცველი დოკუმენტის გაცემის თარიღისა, აღინიშნება იმ ბიულეტენის ნომერი და წელი, სადაც მოთავსებული იყო ამის შესახებ ცნობა.

დ) გამოგონების აღწერილობის ფურცლოვანი ან ბროშურის სახით გამოცემის თარიღი აღინიშნება სსრ კავშირის, დანიის, ნიდერლანდების, ნორვეგიის, ფინეთის, შვეიცარიის და სხვა ქვეყნების გამოგონებათა აღწერილობებზე.

ე) პირველი (კონვენციური) პრიორიტეტის თარიღი აღინიშნება სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენციის წევრი ქვეყნების იმ განაცხადებზე, რომლებსაც მათი თხოვნით დაუდგინეს კონვენციური პრიორიტეტი.

10. საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოგონებათა აღწერილობებზე შეიძლება იყოს აგრეთვე აღნიშნული საპატენტო რწმუნებულის გვარი და მისამართი.

საკუთრივ აღწერილობას ხშირად თან ახლავს ფორმულები და ნახაზები. გამოგონების აღწერილობა, როგორც წესი, მთავრდება გამოგონების საგნის გადმოცემით — გამოგონების ფორმულით (აშშ, გერ და ზოგიერთი სხვა ქვეყნის გამოგონების აღწერილობის ბოლოს ან პირველ გვერდზე მოცემულია ბიბლიოგრაფიული ცნობები).

პირველი პუბლიკაცია საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემის შესახებ სსრ კავშირში ხდება გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის ოფიციალურ ბიულეტენში „აღმოჩენები, გა-

„მოგონებები“, რომელიც გამოდის 1924 წლიდან. ამ დროიდან ბიულეტენმა 14-ჯერ შეიცვალა სახელწოდება. ბიულეტენში ქვეყნდება გამოგონების ფორმულები და საავტორო მოწმობებისა და პატენტების ყველა ცვლილება, როგორცაა გაუქმება, ავტორობა შემადგენლობის შეცვლა, პატენტის მოქმედების ვადის გაგრძელება და ა. შ. გამოგონების არსი უფრო გასაგები რომ იყოს, გამოგონების ფორმულა ილუსტრირებულია ნახაზებით ან ნახატებით. ბიულეტენში გამოქვეყნებული მასალები კლასიფიცირდება გამოგონებათა საერთაშორისო და უნივერსალური ათწილადი კლასიფიკაციის სისტემით. ეს ბიულეტენი აუცილებელი სახელმძღვანელოა საბჭოთა კავშირში გაცემული საავტორო მოწმობების და პატენტების ფონდის დაკომპლექტებისათვის. მისი საშუალებით შეიძლება თვალყური ვადევნოთ ჩვენს ქვეყანაში გამომგონებლობის განვითარებას. საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების სამეცნიერო-ტექნიკური დოკუმენტაციების ფონდებში გამოგონებების აღწერილობასთან და სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურის სხვა სახეებთან ერთად საჭიროა იყოს სამამულო და უცხოური სასიგნალო ინფორმაცია, რომლებსაც გამოსცემენ სხვადასხვა ქვეყნის საპატენტო უწყებები.

V თ ა ვ ი

გამოგონების პატენტუნარიანობა და საპატენტო სიწმინდე

სამეცნიერო-ტექნიკური რევოლუცია თანამედროვე მსოფლიოში შოითხოვს ქვეყნებს შორის როგორც ეკონომიკურ, ასევე სამეცნიერო-ტექნიკურ მიღწევათა გაცვლა-გამოცვლას.

ყოველწლიურად იზრდება სამამულო ექსპორტის მოცულობა, მათში სულ უფრო და უფრო დიდ ადგილს იკავებს მანქანები, მექანიზმები და ფართო მონმარების საგნები. საექსპორტო ოპერაციების წარმატებისათვის აუცილებელია ჩვენი ქვეყნის საპატენტო ინტერესების ყოველმხრივი დაცვა და, უპირველესად, საბჭოთა საექსპორტო პროდუქციის პატენტურობის და საპატენტო სიწმინდის უზრუნველყოფა, რაც, თავის მხრივ, დიდადაა დამოკიდებული იმაზე, თუ როგორაა ქვეყანაში დაყენებული ახალი ტექნიკის შექმნის პროცესში საპატენტო დოკუმენტაციის შესწავლა.

პატენტუნარიანობა არის ამოცანის ტექნიკური გადაწყვეტის თვისება, რომელიც იმაში მდგომარეობს, რომ შესაძლებელია გამოგონება დაპატენტდეს ერთ ან რამდენიმე ქვეყანაში.

პატენტუნარიანი ისეთი სახის გამოგონების ობიექტია, რომელიც სსრ კავშირში დაცულია საავტორო მოწმობით, ხოლო საზღვარგარეთ — პატენტით (შეიძლება აღიარონ გამოგონებად რამდენიმე ქვეყანაში). თუ ერთ ობიექტში არის ამოცანის ცალკეული ტექნიკური გადაწყვეტა ან რამდენიმე ტექნიკური გადაწყვეტა, მაშინ ობიექტი პატენტუნარიანია.

საექსპორტოდ გასატანი (განწესებული) პატენტუნარიანი ობიექტების დროული დაცვა საავტორო მოწმობით ან პატენტით ქმნის ხელსაყრელ პირობებს საექსპორტო ოპერაციების დროულად განხორციელებისათვის. ეს, თავის მხრივ, შესაძლებლობას იძლევა, არა მარტო დროულად გავიდეს ნაწარმი საექსპორტოდ, არამედ ფართოდ იყიდებოდეს ლიცენზიები საბჭოთა გამოგონებებზე.

საექსპერტო პროდუქციის საზღვარგარეთ გაყიდვის ან გატანისათვის საჭიროა მეორე მნიშვნელოვანი პირობა, მისი, როგორც საექსპორტო პროდუქციის საპატენტო სიწმინდის გარანტირება.

საპატენტო სიწმინდე არის ნაკეთობის (მანქანის, ხელსაწყოთა, იარაღის, ინსტრუმენტის, ტექნოლოგიური პროცესის, მასალის და ა. შ.) იურიდიული თვისება, რაც შესაძლებელს ხდის გამოგონების რომელიმე ქვეყანაში გამოყენებას (ექსპორტის ექსპლუატაციის გზით) და არ არღვევს ამ ქვეყანაში გაცემული მოქმედი პატენტების უფლებებს.

საჭიროა ვიცოდეთ, რომ საპატენტო სიწმინდეს უნდა ფლობდეს არა მარტო საზღვარგარეთისათვის საექსპორტოდ გამზადებული მანქანები, ხელსაწყოები, მოწყობილობები და სხვა ასეთი, არამედ ისეთებიც, რომლებიც მუშავდება ან უმჯობესდება და უახლოეს დროში შეიძლება გახდნენ საბჭოთა საექსპორტო ობიექტები. თუ საპატენტო სიწმინდის ამ მოთხოვნას თავის დროზე, დამუშავების პროცესში არ გავითვალისწინებთ, შემდეგ დამუშავებული მანქანების, ხელსაწყოებისა და სხვათა ექსპორტი დაკავშირებული იქნება დიდ სიძნელეებთან.

პატენტუნარიანობასა და საპატენტო სიწმინდეს მრავალი იურიდიული საერთო მხარე აქვს, რამდენადაც იგი დაკავშირებულია არსებულ საპატენტო სისტემასთან, ე. ი. მსოფლიოს უმეტეს ქვეყნებში არსებული გამოგონებების უფლებრივ დაცვასთან. მაშასადამე, მათზე გავრცელებულია საპატენტო სისტემის ისეთი მნიშვნელოვანი თავისებურებანი, როგორცაა მისი ტერიტორიული ხასიათი. ნებისმიერი ობიექტის როგორც პატენტუნარიანობა, ისე საპატენტო სიწმინდე დაკავშირებულია ტექნიკურ გადაწყვეტასთან, რომელიც ამა თუ იმ ქვეყნის საპატენტო კანონმდებლობის შესაბამისად შეიძლება აღიარებული იქნეს ან არ იქნეს, რო-

გორც გამოგონება. ამრიგად, ობიექტის პატენტუნარიანობაზე ან საპატენტო სიწმინდეზე შეიძლება ვილაპარაკოთ მხოლოდ ამა თუ იმ ქვეყანასთან ან ქვეყნების ჯგუფთან შეფარდებით, რადგან ერთი და იგივე ობიექტი ერთ ქვეყანაში შეიძლება იყოს პატენტუნარიანი, მეორე ქვეყანაში კი — პირიქით. ეს მდგომარეობა ეხება საპატენტო სიწმინდესაც. პატენტუნარიანობასა და საპატენტო სიწმინდეზე არსებით გაელენას ახდენს დროის ფაქტორიც, თუმცა იგი მათზე სხვადასხვაგვარად მოქმედებს.

პატენტუნარიანობის და საპატენტო სიწმინდის ცნებებსაც აქვთ არსებითი სხვაობა.

მოცემული ობიექტის საპატენტო სიწმინდის თვალსაზრისით პატენტის გაცემა რომელიმე ობიექტზე არ ნიშნავს იმას, რომ ასეთი პატენტი გაცემულია იმ ქვეყანაში, რომელიც ჩვენ გვიანტერესებს მოცემული ობიექტის საპატენტო სიწმინდის თვალსაზრისით. ნაკეთობა შეიძლება პატენტუნარიანი არ იყოს, რადგან არ შეიცავს ახალ და არსებითი განსხვავების მქონე ამოცანის ტექნიკურ გადაწყვეტას და ამავე დროს შეიძლება ფლობდეს საპატენტო სიწმინდეს იმ ქვეყანაში, სადაც ამოცანის ანალოგიური ტექნიკური გადაწყვეტა არ არის დაპატენტებული.

როგორც აღვნიშნეთ, დროის ფაქტორი მოქმედებს პატენტუნარიანობაზეც და საპატენტო სიწმინდეზეც. თუ გარკვეული დროის შემდეგ ობიექტის პატენტუნარიანობა იკარგება, დროთა განმავლობაში ობიექტი იძენს საპატენტო სიწმინდეს, რომელსაც ადრე არ ფლობდა.

მაგალითად, რომელიმე უმნიშვნელო ორიგინალური მოწყობილობის პატენტუნარიანობა შეიძლება სამუდამოდ დაიკარგოს ნაადრევ პუბლიკაციასთან დაკავშირებით, მაგრამ ამავე მიზეზით იგი აღმოჩნდება საპატენტო სიწმინდის მქონე უმეტეს ქვეყნებში.

დიდი ხნის წინათ ცნობილი და ფართოდ გამოყენებული ნაკეთობები პატენტუნარიანი არ არის იმ მიზეზით, რომ ისინი ცნობილია, მაგრამ ამ მიზეზის ძალით ისინი ფლობენ საპატენტო სიწმინდეს თითქმის ყველა ქვეყანაში. მაგალითად, ჰანჭიკი ჰანჩით ჩვეულებრივი კონსტრუქციაა და დიდი ხანია დაკარგა პატენტუნარიანობა, მაგრამ ამასთანავე იგი მსოფლიოს ყველა ქვეყანაში ფლობს საპატენტო სიწმინდეს.

ხდება ისეც, რომ პატენტუნარიანი ნაკეთობა, რომელზედაც შეიძლება გაიცეს და გაიცემა პატენტები ერთ ან რამდენიმე ქვეყანაში, არ ფლობს საპატენტო სიწმინდეს იმავე ქვეყნებში. ანალოგიური მდგომარეობა იქმნება მაშინ, როცა ახალი ორიგინალური გადაწყვეტა ნაკეთობას მატებს სიახლეს და არსებით განსხვავებებს (პატენტუნარიანობას). მაგრამ ეს ნაკეთობა შეიცავს ზოგიერთ უკვე ცნობილ გადაწყვე-

ტას, რომლებიც შეიძლება გამოცხადდეს რომელიმე პიროვნების ან ფირმის ობიექტის პატენტად და ხელი შეუშალოს მთლიანად ნაკეთობის საპატენტო სიწმინდეს.

ობიექტის საპატენტო სიწმინდეზე დასკვნა შეიძლება გაკეთდეს, როგორც წესი, საპატენტო ექსპერტიზით. ექსპერტიზის მიზანია დეტალურად შეამოწმოს ობიექტის საპატენტო სიწმინდე იმ ქვეყნის საპატენტო ფონდებით, სადაც განზრახულია საექსპორტოდ ან სხვა მიზნით ობიექტის გატანა. პატენტუნარიანობის დადგენისას და საპატენტო სიწმინდეზე ნაკეთობის შემოწმებისას ხშირად გვხვდება ენობრივ ბარიერთან დაკავშირებული სიძნელეები.

ეკონომიკური ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრმა ქვეყნებმა მოილაპარაკეს და მიაღწიეს შეთანხმებას გამოგონებათა აღწერილობის ბიბლიოგრაფიული ნაწილის უნიფიცირებაზე. ამ შეთანხმების თანახმად, პარიზის კონვენციის მონაწილე ქვეყნების საპატენტო-საუწყებო ბიულეტენში ქვეყნდება ბიულეტენის შინაარსი: ნაციონალურ, გერმანულ და რუსულ ენებზე.

განცხადებული გამოგონების მიმართ კანონმდებლობათა მოთხოვნები ჯერ არ არის უნიფიცირებული; ამიტომ ნაყარაუდევ გამოგონებაზე საპატენტო უწყებაში შეტანილ განაცხადს სხვადასხვა ქვეყანაში კანონმდებლობის სხვადასხვა მოთხოვნები აქვს.

საპატენტო საკითხებზე შეთანხმების მნიშვნელოვან აქტად შეიძლება ჩაითვალოს სამრეწველო საკუთრების დაცვაზე პარიზის კონვენცია, რომელსაც სსრ კავშირი შეუერთდა 1965 წ. 1 ივლისს. ესაა გამოგონებების, სამრეწველო ნიმუშების, სასაქონლო ნიშნების სამართლის საკითხებზე მრავალმხრივი შეთანხმება.

განსაკუთრებულ ინტერესს იწვევს პარიზის კონვენციის მე-4 მუხლი, რომელიც განსაზღვრავს ე. წ. კონვენციური პრიორიტეტის დადგენის წესს. ამ მუხლის თანახმად, კონვენციის მონაწილე ნებისმიერ ქვეყანას, რომელმაც შეიტანა თავის საპატენტო უწყებაში პირველი სწორად გაფორმებული განაცხადი გამოგონებაზე პარიზის კონვენციის მონაწილე ერთ-ერთ ქვეყანაში, ენიჭება განაცხადის შეტანის პრიორიტეტის უფლება იმავე გამოგონებაზე კონვენციის მონაწილე ყველა ქვეყანაში, პირველი ნაციონალური განაცხადის შეტანიდან ერთი წლის განმავლობაში.

საპატენტო სიწმინდეზე ობიექტის შემოწმებისას საპატენტო კანონმდებლობის შესწავლასთან ერთად აუცილებელია საპატენტო დოკუმენტაციის ფონდების შესწავლა. უპირველესად საჭიროა სსრ კავშირში გაცემული საავტორო მოწმობათა და საპატენტო აღწერილობების გაცნობა.

სამამულო გამოგონებათა აღწერილობის ფონდი უმთავრესად გამოიყენება ტექნიკის განვითარების დონის დასადგენად და სამამულო გამოგონებების დანერგვისათვის, ახალი მანქანების, იარაღების, მოწყობილობების დამუშავების დროს და სხვ. ჩვენს რესპუბლიკაში საბჭოთა გამოგონებათა აღწერილობები — საავტორო მოწმობათა და პატენტების აღწერილობები თავმოყრილი, სისტემატიზებული და დაცულია საქართველოს სსრ მეცნიერებისა და ტექნიკის სახ. კომიტეტის გ. შ. მიქელაძის სახელობის საქართველოს რესპუბლიკურ სამეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში და კ. მარქსის სახელობის რესპუბლიკურ საჯარო ბიბლიოთეკაში (ამ უკანასკნელში თავმოყრილია სამამულო გამოგონებათა აღწერილობების დიდი ნაწილი).

VI ტ ა ვ ი

განაცხადი გამოგონებაზე და მისი გაფორმება

როგორც კი თანამედროვე მეცნიერულ-ტექნიკურ დონეზე დამთავრდება დამუშავების ცალკეული გადაწყვეტა, დაუყოვნებლივ უნდა გაფორმდეს და შეტანილ იქნეს განაცხადი სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში. არ უნდა ვუცადოთ პროექტის ან თემის მთლიანად დამთავრებას. საქმე ის არის, რომ დაყოვნებამ შეიძლება მიგვიყვანოს გამოგონების პრიორიტეტის დაკარგვასთან, რადგან ანალოგიური გადაწყვეტა, რომელიც გაკეთდა მოგვიანებით, შეიძლება საზღვარგარეთ ადრე დაპატენტდეს. ეს კი იწვევს მატერიალურ ზარალს, რადგან ასეთ შემთხვევაში სახელმწიფო კარგავს მოცემულ გამოგონებაზე საპატენტო ლიცენზიის გაყიდვის შესაძლებლობას.

გამოგონებების დიდი ნაწილი იქმნება სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებში, საპროექტო-საკონსტრუქტორო ორგანიზაციებსა და საწარმოებში. უკანასკნელი წლების პრაქტიკა გვიჩვენებს, რომ ჩვენს ქვეყანაში რეგისტრირებული გამოგონებების 80%-ზე მეტი ამ სახით იქმნება.

სამსახურებრივი დავალების შესრულების წესით წყდება სახალხო მეურნეობისათვის უფრო აქტუალური ამოცანები. მათ გადასაწყვეტად შრომობენ კვალიფიციური სამეცნიერო და ინჟინერ-ტექნიკური კადრები, რაც ორიგინალური და დიდი მნიშვნელობის მქონე გამოგონებების შექმნის შესაძლებლობას იძლევა.

1962 წლიდან სამსახურებრივ მოვალეობათა შესრულებასთან დაკავშირებით შექმნილ გამოგონებათა გამოვლენა და მათი უფლებრივი დაცვა წარმოადგენს ორგანიზაციების ხელმძღვანელების მოვალეობას.

დებულების თანახმად, ორგანიზაცია მოვალეა, უზრუნველყოს სამსახურებრივ დავალებასთან დაკავშირებით შექმნილი გამოგონების დროული გამოვლენა, გაფორმოს და დადგენილი წესით შეიტანოს განაცხადი საავტორო მოწმობის მისაღებად. ინჟინერ-ტექნიკურმა პერსონალმა უნდა აცნობოს ადმინისტრაციას სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით მათ მიერ ან დაქვემდებარებული მუშაკების მიერ შემუშავებულ ტექნიკურ გადაწყვეტილებებზე, იმ შემთხვევებში, როცა ასეთი გადაწყვეტები, მათი აზრით, შეიძლება იყოს მიჩნეული გამოგონებებად.

გამორიცხული არ არის შესაძლებლობა, სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით შექმნილ გამოგონებაზე ავტორმა თვით შეიტანოს განაცხადი. თუ ასეთი განაცხადი საწარმოს ან ორგანიზაციის მიერ არ არის შეტანილი ტექნიკური გადაწყვეტის გამოვლენიდან ერთი თვის მანძილზე (იმ შემთხვევაში, როცა წინადადება მის შეტანაზე გამომდინარეობს ავტორისაგან — ავტორის მიერ ასეთი წინადადების შეტანის დღიდან), ავტორი უფლებამოსილია დამოუკიდებლად შეიტანოს განაცხადი უშუალოდ გამოგონებების და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში ან შესაბამის სამინისტროში, უწყებაში. მან უნდა აღნიშნოს, რომ გამოგონება შექმნილია სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით და ორგანიზაციამ არ გააფორმა წინადადება ერთი თვის ვადაში.

ავტორს უფლება აქვს შეიტანოს განაცხადი ორგანიზაციის საშუალებით, სადაც ის მუშაობს შექმნილ გამოგონებაზე, რომელიც არ არის დაკავშირებული სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან. ამ შემთხვევაში ადმინისტრაცია ნოვალეა დაეხმაროს ავტორს წინადადების გაფორმებაში, ჩაატაროს საჭირო გამოკვლევები, მოაწადოს აუცილებელი დასკვნები და ერთი თვის ვადაში ავტორის მიმართვიდან გააგზავნოს განაცხადი გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში. გამოგონების ავტორს შეუძლია მემართოს გამოგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ორგანიზაციას. რომელიც აღმოუჩენს დახმარებას ავტორს განაცხადის გაფორმებაში და მიმართვის დღიდან ერთი თვის ვადაში გააგზავნის სათანადოდ გაფორმებულ განაცხადს სახელმწიფო კომიტეტში.

სამსახურებრივ დავალებასთან დაკავშირებით შექმნილ გამოგონებათა გამოვლენით და საგანაცხადო მასალების გაფორმებით დასაქმებულია საპატენტო განყოფილებები, ხოლო იქ, სადაც იგი არაა — გამოგონებლობისა და რაციონალიზაციის ბიუროები, განყოფილებები.

განოგონებათა წარმატებით გამოვლენას და მათზე განაცხადების გაფორმებას ხელს უწყობს ამ სამუშაოში ავტორების ჩაბმა — სამუშაოს ერთობლივად შესრულება.

განაცხადი უნდა იყოს შედგენილი დებულებისა და გამოგონებაზე განაცხადის შეტანის წესის შესახებ მითითებების მოთხოვნების ზუსტი დაცვით. აღნიშნული აქტები შეიცავენ საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე განაცხადისადმი წაყენებულ კონკრეტულ მოთხოვნებს, რომლებიც შეადგენენ მათს შინაარსს. ამ მოთხოვნების ზუსტი დაცვა იძლევა განსახილველად განაცხადის მიღების და საავტორო უფლებების დაცვის გარანტიას.

განაცხადი, როგორც წესი, უნდა ეხებოდეს ერთ გამოგონებას. დაუშვებელია მთლიანი ობიექტის ხელოვნური დანაწევრება მის შემადგენელ ნაწილებად გამოგონების ერთიანობის დარღვევით.

ამავე დროს, დაშვებულია ერთ განაცხადში ორი ან მეტი გამოგონების გაერთიანება, რომლებიც მიეკუთვნება სხვადასხვა ობიექტებს (მოწყობილობა, ხერხი, ნივთიერება), თუ ისინი ემსახურებიან ერთიან მიზანს და შეიძლება გამოყენებულ იქნენ მხოლოდ ერთობლივად.

სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში შემოღებულია გამოგონებაზე განაცხადის წარდგენის სხვადასხვა ფორმა: ორგანიზაციის სახელით, ავტორთა სახელით (ორგანიზაციის საშუალებით) თემატიკის მიხედვით, ავტორთა სახელით (ორგანიზაციის საშუალებით) არა მისი თემატიკის მიხედვით; გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების საშუალებით ან დამოუკიდებლად.

სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე განაცხადებისთან ერთად უნდა წარედგინოს შემდეგი დოკუმენტები სამ ეგზემპლარად: ნაგარაუდები გამოგონების აღწერილობა გამოგონების ფორმულით; ნახაზები, სქემები, გამოცდის აქტი და გამოგონების სხვა საილუსტრაციო მასალები, თუ ისინი აუცილებელია გამოგონების არსისა და მნიშვნელობის უფრო სრული გახსენისათვის; ცნობა გამოგონების შექმნაში თითოეული თანავტორის შემოქმედებით მონაწილეობაზე; დასკვნა ტექნიკური გადაწყვეტის სიახლეზე, არსებით განსხვავებასა და დადებით ეფექტზე; ცნობა განცხადებული გამოგონების ობიექტის საპატენტო და სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურით გამოკვლევის შედეგზე; ანოტაცია; გამოცდის ან დანერგვის აქტი; პრიორიტეტის შესახებ ცნობა განაცხადის განსახილველად მიღების შესახებ.

ამისათვის, რომ მივიღოთ გამოგონებაზე დამკველი დოკუმენტი — საავტორო მოწმობა ან პატენტი — აუცილებელია გამოგონებაზე შეტანილ განცხადებაში დაცული იყოს ისეთი ფორმალური მოთხოვნები,

რომლებიც გათვალისწინებულია ამა თუ იმ ქვეყნის საპატენტო კანონმდებლობით.

მთავარი მნიშვნელობა აქვს განაცხადზე თანდართული გამოგონების აღწერილობის სწორად შედგენას, რომელიც უნდა შეიცავდეს: გამოგონების დასახელებას, შესავალ ნაწილს, ნახაზებზე ფიგურების ნუსხას, გამოგონების დაწერილებით აღწერასა და გამოგონების ფორმულას.

გამოგონების დასახელება უნდა იყოს მოკლე, გასაგები, ზუსტი და უპასუხებდეს გამოგონების არსს.

გამოგონების აღწერილობა იწყება შესავალი ნაწილით. იგი უნდა შეიცავდეს საერთო ცნობებს და ეხებოდეს მრეწველობის ან ტექნიკის იმ დარგს, რომელსაც მიეკუთვნება გამოგონება, აგრეთვე ამოცანის საერთო ტექნიკურ და კერძო დახასიათებას.

შესავალ ნაწილში აუცილებელია მიუთითოთ მსგავს ან ანალოგიურ ცნობილ ტექნიკურ გადაწყვეტაზე და მოვიყვანოთ ინფორმაციის წყაროები, სადაც ისინი არის აღწერილი.

სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის წყაროების შესწავლის შედეგად მოკლედ უნდა დახასიათდეს საერთო ტექნიკის დონე იმ დარგში, რომელსაც გამოგონება მიეკუთვნება. დახასიათება ილუსტრირებული უნდა იყოს მაგალითებით და აღინიშნოს ნაკლოვანებები, რომლებიც ახასიათებს ცნობილი ხერხებით და საშუალებებით ამ ამოცანის გადაწყვეტას. ამასთან, შემდგომი შედარებისათვის პროტოტიპის სახით უნდა შეირჩეს კონკრეტული ობიექტი (ინფორმაციის წყაროს აუცილებელი მითითებით) და აღინიშნოს ის ნაკლოვანებები, რომელთა აღმოსაფხვრელადაც არის მიმართული აღწერილი გამოგონება. დასაშვებია შერჩეული პროტოტიპის ნახაზით, სქემით ილუსტრირება. შემდგომ საჭიროა ჩამოითვალოს ის მიზნები, რომლებიც ღიილწევა ამ გამოგონებით. ამასთან უნდა აღინიშნოს ის უპირატესობები (ტექნიკური, ეკონომიკური და სხვ). რომლებსაც შეიცავს გამოგონება ცნობილ ტექნიკურ გადაწყვეტასთან და შერჩეულ ობიექტთან (პროტოტიპთან) შედარებით.

შესავალი ნაწილის დამთავრებისას მოცემული უნდა იქნეს გამოგონების საერთო პრინციპული დახასიათება. აუცილებელია ლოგიკურ კავშირში და თანამიმდევრობით ჩამოითვალოს ყველა ის ნიშან-თვისება, რომლებსაც მივყავართ დასახული მიზნის მისაღწევად; ვუჩვენოთ, რომელია დამახასიათებელი პროტოტიპისათვის და რომელი არ არის და ამით განვსხვავოთ აღწერილი გამოგონება პროტოტიპისაგან. ეს ნიშნები თავისთავად უნდა შეიცავდეს სიახლეს და არსებით განსხვავებებს და წარმოადგენდეს ამოცანის ტექნიკურ გადაწყვეტას, რომელიც საშუალებას იძლევა მივიჩნიოთ იგი გამოგონებად.

თუ გამოგონების სრული და სწორი გაგებისათვის აუცილებელია ნახაზები, აღწერილობის შესავალი ნაწილის შესაბამისად აუცილებელია შევადგინოთ ფიგურები და ნახაზები, აღვნიშნოთ თითოეულ მათგანზე რა არის გამოსახული.

ნახაზების ჩამოთვლის შემდეგ საჭიროა დაწვრილებით აღწერა, თუ შესავალ ნაწილში გამოგონების არსი მოცემულია საერთო სახით. დაწვრილებით აღწერაში ხდება მისი განმასხვავებელი თავისებურებების, კერძო ვარიანტის შექმნის დაგეგმვად განმარტება, მოწყობილობის მუშაობის აღწერა. დაწვრილებით აღწერა დგება ნახაზებთან სრული შესაბამისობით, მითითებებით ფიგურებზე და პოზიციებზე, რომლებიც გვიჩვენებს კონსტრუქციის ელემენტებს, მის დეტალებს, კვანძებს და ა. შ.

თუ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში განაცხადის შეტანის მომენტში შესრულებულია რაიმე პრაქტიკული სამუშაოები (აგებულია მოდელი, ჩატარებულია ლაბორატორიული ცდები, მომზადებულია საცდელი ნიმუშები), ამის შესახებ უნდა ითქვას დაწვრილებით აღწერის ბოლოში და განაცხადის მასალებს დაურთოთ გამოცდის პროგრამა და აქტი (ოქმი, დასკვნა) მათ შედეგებზე. თუ ასეთი სამუშაოები განაცხადის შეტანამდე არ ჩატარებულა, მაშინ საწარმომ ან ორგანიზაციამ უნდა განიხილოს არსებული მასალები და „ეზ-3-74“ მითითებების თანახმად მისცეს სათანადო დასკვნა გამოგონების სარგებლიანობაზე. ეს დასკვნა დაერთვება განაცხადის მასალებს და წარმოადგენს მის შემადგენელ ნაწილს. იგი უნდა შეიცავდეს წინადადების სიახლის შეფასებას (ცნობებს საპატენტო გამოკვლევებზე), ტექნიკურ ანალიზს; უპირატესობის თვალსაზრისით უნდა ეხებოდეს მის პრაქტიკულ რეალიზაციას და სამრეწველო დანერგვას, შეძლებისდაგვარად უნდა აღინიშნოს მოსალოდნელი ეკონომიკური ეფექტი, თუ განსახილველი მასალების საფუძველზე შეიძლება გაკეთდეს ასეთი პროგნოზი; სხვა ცნობები, რომლებსაც საწარმო (ორგანიზაცია) ჩათვლის საჭიროდ, შეტანილ უნდა იქნეს დასკვნაში.

დასკვნის მომზადებისას საწარმომ (ორგანიზაციამ) უნდა შეაფასოს გამოგონების ობიექტი საზღვარგარეთ მისი დაპატენტების თვალსაზრისითაც. ამასთან, საჭიროა მხედველობაში ვიქონიოთ, რომ საზღვარგარეთ დაპატენტების ძირითადი მიზანი კომერციულია და ამიტომ დაპატენტებისათვის უნდა წარსდგეს ისეთი გამოგონებები, რომლებმაც შეიძლება გასაღება ჰპოვოს. თუ ეს ასე არ მოხდა, მან შეიძლება ზარალი მოუტანოს სახელმწიფოს, რადგან დაპატენტებულ გამოგონებაზე დაწესებულია ბაჟი.

გამოგონების აღწერილობის უკანასკნელი ნაწილია გამოგონების ფორმულა.

გამოგონების ფორმულას განაცხადში ცენტრალური ადგილი უკავია და ემსახურება იმ შემოქმედებითი წვლილის დახასიათებას, რომელიც შეიტანა გამოგონებამ ტექნიკის მოცემულ დარგში.

გამოგონების აღწერილობის მოყვანილი მიმდევრობა და სტრუქტურა ლოგიკურად გამომდინარეობს იქიდან, რომ ავტორმა დაბეჭდვით უჩვენოს თავისი ტექნიკური გადაწყვეტის სიახლე და უპირატესობა. ამიტომ ყველა ქვეყანაში, სადაც არის საპატენტო დაცვა, გამოგონების აღწერილობა უზეტელად ამ სქემით დგება.

გამოგონების აღწერილობის ასეთი სტრუქტურა იმიტომაცა მოსახერხებელი, რომ რამდენიმე ქვეყანაში გამოგონების დაპატენტების აუცილებლობის შემთხვევაში შესაძლებელია ყველა ასეთი განაცხადისათვის არსებითი გადაკეთების გარეშე გამოვიყენოთ ერთი და იგივე ტექსტი.

როგორც აღინიშნა, გამოგონების ფორმულას გამოგონებაზე განაცხადში ცენტრალური ადგილი უკავია.

გამოგონების ფორმულა არის დადგენილი წესებით შედგენილი, ტექნიკური არსის გამომხატველი, გამოგონების მოკლე სიტყვიერი დახასიათება.

გამოგონების ფორმულის დანიშნულება მოცემულია მითითებებში „ეზ-2-74“:

— ფორმულა მოკლედ და მკაფიოდ უნდა გამოხატავდეს გამოგონების ტექნიკურ არსს, ე. ი. მისი არსებითი ნიშან-თვისებების ერთობლიობით გამოგონების ობიექტს ასახავდეს ლოგიკურ განსაზღვრაში;

— ფორმულა უნდა განსაზღვრავდეს გამოგონების საზღვრებს, ე. ი. საავტორო მოწმობის (ან პატენტის) მფლობელის უფლებათა საზღვრებს;

— ფორმულამ საშუალება უნდა მოგვცეს, განვასხვაოთ გამოგონების ობიექტი სხვა ობიექტებისაგან, ან დავადგინოთ მსგავსების განსაზღვრისათვის გამოგონების გამოყენების ფაქტი;

— აცლევდეს ინფორმაციას შესაბამის სპეციალისტებს პროგრესის შესახებ. რომელიც მიიღწევა გამოგონებით იმ დარგში, რომელსაც მიეკუთვნება ეს გამოგონება.

— ფორმულა უნდა იყოს ლაკონიური, განზოგადებული, სრული და განსაზღვრული.

ფორმულის ლაკონიურობა მოითხოვს საგნის განსაზღვრას ზედმეტი სიტყვების გარეშე. ლაკონიურობის მიღწევისათვის და ფორმულის განმარტებაში ერთგვაროვნებისათვის პრაქტიკით შემუშავებულია გადმოცემის რიგი აუცილებელი წესები.

ფორმულის განზოგადება, სიფართოვე მდგომარეობს იმაში, რომ ის განსაზღვრავს გამომგონებლის უფლებებს, რაც შეიძლება ფართო საზღვრებში. განზოგადების მისაღწევად გამოგონებრივ საგანი უნდა იყოს დახასიათებული საერთო ნიშან-თვისებებით, რომლებიც შეესა-ტყვისებთან მის სიახლეს.

ფორმულის სისრულე განისაზღვრება მასში გამოგონებრივ შემადგე-ნელი არა მარტო საერთო, არამედ კერძო, ყველა არ-ეებითი ნიშან-თვისებების ჩართვით.

ფორმულის განსაზღვრულობა ნიშნავს იმას, რომ მასში ჩაწერილი ნიშან-თვისებები. რომლებიც ახასიათებენ გამოგონებას, არ დაუშვებენ თვითნებურ განმარტებას და ზუსტად განსაზღვრავენ გამომგონებლის უფლებათა საზღვრებს.

საერთო წესის მიხედვით, ფორმულა შედგება ორი ნაწილისაგან:

— განსაზღვრელისაგან, რომელიც შეიცავს გამოგონების ობიექ-ტისათვის და პროტოტიპისათვის საერთო ნიშან-თვისებებს;

— განმასხვავებლისაგან, რომელიც ნიშან-თვისებები (ახალი ნიშან-თვისებები) განასხვავებენ გამოგონების ობიექტს პროტოტიპისაგან.

ფორმულის ეს ორი ნაწილი გამოყოფილია სიტყვებით „განსხვავ-დება იმით, რომ“... და გამოგონების მიზნის ფორმულირებით.

გამოგონების საილუსტრაციო მასალები შეიძლება იყოს: ნახაზები, სქემები, ნახატები, ფოტოები, გრაფიკები, გამოცდის აქტები. ყოველი მათგანი უნდა აკმაყოფილებდეს განსაზღვრულ მოთხოვნებს.

უპირველეს ყოვლისა, ნებისმიერი გრაფიკული მასალები (ნახაზები, სქემები, გრაფიკები, ნახატები) ზუსტად უნდა ეთანხმებოდეს აღწე-რილობით ტექსტს და ნათელ წარმოდგენას იძლეოდეს გამოგონების ობიექტზე.

თითოეული გრაფიკული გამოსახულება ინომრება, როგორც ფი-გურა (ფიგ. 1, ფიგ. 2 და ა. შ.) მათი გამოსახულების სახის მიუხედა-ვად, ხოლო ნახაზი, სქემა, გრაფიკი, ნახატი და სხვ. ტექსტში მოცე-მულია თანამიმდევრობის წესის მიხედვით.

ერთ ფურცელზე შეიძლება განეალაგოთ და მკაფიოდ გამოვყოთ რამდენიმე ფიგურა; თუ ფიგურები; რომლებიც განლაგებულია რამ-დენიმე ფურცელზე, ქმნიან ერთიან ფიგურას, მაშინ ისინი ისე უნდა დალაგდეს, რომ შესაძლებელი გახდეს ფიგურის რომელიმე ნაწილის გამოტოვების გარეშე მათი შეერთება და მთლიანობაში გამოსახვა.

ნებისმიერი ფიგურის თითოეული ელემენტი სრულდება ამ ფიგუ-რის სხვა ელემენტების პროპორციულად, იმ შემთხვევების გარდა, როცა პროპორციების განსხვავება საჭიროა გამოგონების უფრო მკა-ფიოდ გაგებისათვის.

და ბოლოს, მასალების მასშტაბი და მათი გრაფიკული შესრულების მკაფიობა ისეთი უნდა იყოს, რომ ფოტორეპროდუქციის შემცირების შემთხვევაშიც ადვილად განირჩეოდეს ყველა დეტალი.

ნახაზები სრულდება ხაზობრივ მასშტაბში ტექნიკური ნახაზების დამზადების წესების შესაბამისად. ობიექტი ნახაზებზე უნდა იყოს გამოსახული სწორკუთხოვან პროექციებში (სხვადასხვა სახით, კრილებში და კვეთებში); აუცილებელ შემთხვევებში, თვალსაჩინოებისათვის, ნახაზი შეიძლება შეივსოს გამოსახულებით აქსონომეტრიულ პროექციაში.

გარდა გამოსახულების დასახელებისა და ხელმოწერისა, ნახაზებზე არ უნდა იყოს წარწერები და განმარტებები.

ყველა მონაცემი, რომლებიც განმარტავენ ნახაზს, გადმოცემული უნდა იყოს აღწერილობის ტექსტში.

ნახაზის ერთ ფიგურაზე უნდა იყოს გამოსახული მოწყობილობის (კონსტრუქციის) ან მისი იმ დეტალის საერთო ხედი, რომელიც წარმოადგენს გამოგონების ობიექტს. მოწყობილობის ცალკეული პროექციები, ნაწილები და კვანძები შეიძლება გამოისახოს იმავე ან სხვა ნახაზზე. ნახაზზე ფიგურები განლაგებული უნდა იყოს ისე, რომ ნახაზის ფურცლები მაქსიმალურად გაივსოს და ნახაზის წაკითხვა შესაძლებელი იყოს ვერტიკალურ მდგომარეობაში, ე. ი. ფურცლის მოკლე მხარეები უნდა იყოს ნახაზის ქვედა და ზედა ნაწილები.

ნახაზზე გამოსახული კვანძები და დეტალები აღინიშნება იმავე არაბული ციფრებით, როგორც აღწერილობაშია, აღწერილობის ტექსტში მათი მოხსენიების რიგით. ერთი და იგივე დეტალი ან კვანძი რამდენიმე ფიგურაზე აღინიშნება ერთი და იგივე ციფრით.

კვანძების და დეტალების ციფრობრივი აღნიშვნები ან ცხრილებისა და კვეთების ასოებით აღნიშვნები, როგორც წესი, გამოტანილი უნდა იყოს აღნიშნული კვანძის ან დეტალის გამოსახულებების საზღვრებიდან და უერთდებოდეს შესაბამის ნაწილებს პირდაპირი, უფრო წერილი ხაზით, ვიდრე ფიგურის ხაზებია.

ზოგიერთ შემთხვევაში დაშვებულია პოზიციების განლაგება გამოსახული მოწყობილობის კონტურის შიგნით (კონტურის შიგნით თავი-სუფალი ადგილების არსებობის შემთხვევაში).

ნახაზების რაოდენობა და დეტალირება საკმარისი უნდა იყოს განაცხადის მიხედვით წინადადების არსის გარკვევისათვის. მუშა-ნახაზების წარმოდგენა დაუშვებელია.

სქემები სრულდება მასშტაბების დაცვის გარეშე, ამასთან ნაკეთობების (დანადგარების) შემადგენელი ნაწილების მოქმედი განლაგების ჩვენება დაახლოებითია. სქემებს ასრულებენ კომპაქტურად, მაგრამ მათი წაკითხვის გარკვეულობისა და მოხერხებულობისათვის ზიანის

მიყენების გარეშე. სქემებზე რაც შეიძლება ნაკლები უნდა იყოს ტექნიკებისა და კავშირის ხაზების გადაკვეთების ოდენობა.

სქემების შესრულებისას საჭიროა გამოვიყენოთ საკონსტრუქტორო დოკუმენტაციის ერთიანი სისტემით დადგენილი პირობითი გრაფიკული აღნიშვნები. სქემებზე ასეთ პირობით აღნიშვნებს არ განმარტავენ, ხოლო არასტანდარტულ პირობით აღნიშვნებს განმარტავენ.

ერთი სახის სქემაზე დასაშვებია სხვა სახის სქემის ცალკეული ელემენტების გამოსახვა, რომლებიც უშუალოდ გავლენას ახდენენ ამ სახის სქემის მუშაობაზე (მაგალითად, ელექტრულ სქემაზე გამოსახავენ კინემატიკურ ან ჰიდრავლიკურ ელემენტებს).

ნახატები სქემატური და შესრულების მიხედვით მარტივი უნდა იყოს. აღწერილობას ისინი მხოლოდ იმ შემთხვევაში უნდა დაურთოთ, თუ ნახაზებით ან სქემებით აღწერილობის ილუსტრირება შეუძლებელია (მაგალითად, დაზგა ცხოველთა ფიქსაციისათვის, რომელზეც უნდა ვუჩვენოთ ცხოველის მდებარეობა).

ფოტოები წარმოადგენენ სხვა სახის გრაფიკული გამოსახულების მხოლოდ დამატებას. გამონაკლის შემთხვევებში დაიშვება ფოტოების, როგორც გრაფიკული გამოსახულების ძირითადი სახით წარდგენა (მაგალითად, თუ აუცილებელია უჩვენოთ ქირურგიული ოპერაციების ჩატარების ეტაპები). ფოტოების ფორმატი არ უნდა აღემატებოდეს ფურცლის ან გრაფიკული გამოსახულების დადგენილ ზომებს.

გრაფიკაში, რომელიც მოყვანილია აღწერილობის ტექსტში, მეტი გარკვევისათვის საჭიროა ორდინატთა და აბსცისთა ღერძების გასწვრივ მოვთავსოთ წარწერები, რომლებიც განმარტავენ ამ ღერძების მნიშვნელობას. წარწერა უნდა მოთავსდეს მათ შუა ნაწილში კოორდინატთა ღერძის ან აბსცისთა ღერძის პარალელურად. წარწერები თვით გრაფიკზე, რომელიც მიეკუთვნება მრუდებს და წერტილებს, აუცილებელია დაეტოვოს მხოლოდ მაშინ, როცა ისინი ცოტაა და მოკლეა. სხვა შემთხვევებში წარწერები საჭიროა შეიცვალოს პოზიციებით, რომლებიც იშიფრება აღწერილობის ტექსტში.

გამოცდის აქტი აუცილებლობის შემთხვევაში (მაგალითად, გამოგონების ეფექტურობის დადასტურებისათვის) დაერთვის განაცხადს. გამოცდის აქტი შეიცავს მონაცემებს გამოცდის ადგილსა და ვადებზე, მათი ჩამტარებელი ორგანიზაციის დასახელებას, ნიმუშის დახასიათებას, რომელიც ადასტურებს, რომ მას აქვს ისეთივე ნიშან-თვისებები, რაც განცხადებულ ობიექტს; გამოცდის ჩატარების რიცხობრივ მაჩვენებლებს (მარგი ქმედების კოეფიციენტს, ნაყოფიერებას, მოპირკეთების სიწმინდეს და სხვა), რომლებიც ადასტურებენ ტექნიკურ-ეკონომიკურ ან სხვა ეფექტურობას, რომელიც მოყვანილია გამოგონების აღწერილობის ნაწილში, აგრეთვე შეიცავს მითითებებს რამდენ ობი-

ექტზე (ან ფართობზე) ჩატარდა გამოცდა. ნივთიერების გამოცდის აქტში უნდა იყოს დადასტურებული მისი მიღების შესაძლებლობა და ცნობები, რომლებიც გვიჩვენებენ ნავარაუდები ნივთიერების კონკრეტულ სახეებს, რომ ისინი ფლობენ თვისებებს, რომლებიც უზრუნველყოფენ აღწერილობასა და გამოგონების ფორმულაში მითითებულ მიზნის მიღწევას.

გამოცდის აქტი დამოწმდება და მასზე კეთდება ხელმოწერა მოცემული ორგანიზაციისათვის დადგენილი წესით.

დასკვნები გამოგონების სიახლეზე, მის არსებით განსხვავებებზე და დადებით ეფექტზე დგება საწარმოების, ორგანიზაციების, დაწესებულებების მიერ საავტორო მოწმობების გაცემაზე დასკვნების შედგენის შესახებ „ეზ-3-74“ მითითებების შესაბამისად, რომელიც გათვალისწინებულია დებულების 41-ე, 42-ე, 46-ე პუნქტებით. დასკვნები დაერთება განაცხადებს, შეტანილ საწარმოებისა (ორგანიზაციებისა) და ავტორების მიერ საწარმოების საშუალებით მათი თემატიკის მიხედვით.

დასკვნა უნდა შეიცავდეს რიგ პუნქტებს:

1. განცხადებული გამოგონების სიახლის დასაბუთებას (ჩატარებულ საპატენტო გამოკვლევებზე ცნობების დართვით);

2. განცხადებული გამოგონების სახალხო მეურნეობაში გამოყენების შესაძლო დარგებს, მათ შორის მონათესავე ან მეზობელი დარგების ჩვენებით, რომელშიც შეიძლება გამოყენებულ იქნეს განცხადებული ობიექტი, აგრეთვე აღნიშვნით, რომელი ცნობილი, უფრო სრულყოფილი, ობიექტები ცვლიან განცხადებულ ობიექტს; სამუშაოთა ჩატარების წესს და საორიენტაციო ვადებს, რომელიც აუცილებელია განცხადებული ობიექტის სამრეწველო გამოყენებამდე დაყვანისათვის (აღნიშვნით, როგორი სახის გეგმაშია — სახელმწიფო, საუწყებო და ა. შ. — ჩართული ეს სამუშაოები);

3. განცხადებული გამოგონების გამოყენებისაგან მოსალოდნელ ტექნიკურ-ეკონომიკურ ან სხვაგვარ ეფექტს, მათ შორის განცხადებული ობიექტის ცნობილთან, მათ შორის პროტოტიპის სახით მოყვანილ უფრო პროგრესულ ტექნიკურ გადაწყვეტასთან შედარებით, ტექნიკურ ან სხვა უპირატესობებზე მონაცემებს. ობიექტის სახალხო მეურნეობაში გამოყენების შესაძლო მასშტაბებს; შეჯამებულ ეკონომიკურ ეფექტს (სასურველია ფულად გამოსახვაში), რომელიც შეიძლება მიღებულ იქნეს გამოგონების მაქსიმალური მოცულობით გამოყენების შემთხვევაში;

4. მონაცემებს განაცხადის შეტანის თარიღისათვის სახალხო მეურნეობაში გამოსაყენებლად განცხადებული გამოგონების ტექნიკურ მზადყოფნაზე;

5. აზრს განცხადებული გამოგონების ღია პუბლიკაციის შესაძლებლობაზე;

6. დასკვნებს.

დასკვნის პირველ პუნქტში საპატენტო გამოკვლევების მონაცემების ანალიზის შედეგების საფუძველზე მოყვანილი უნდა იქნეს განცხადებული გამოგონების სიახლის დასაბუთება, რომელიც გადმოცემულია „ცნობაში განცხადებული გამოგონების ობიექტის საპატენტო და სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურით გამოკვლევის შესახებ“, აგრეთვე განცხადებული გამოგონების სიახლის შესახებ სხვა მონაცემების გათვალისწინებით, რომლებიც აქვთ დასკვნების შემდგენლებს.

დასკვნის მეორე პუნქტში უნდა იყოს ნაჩვენები სახალხო მეურნეობის დარგები, რომლებშიც შესაძლოა და მიზანშეწონილია განცხადებული გამოგონების გამოყენება, მათ შორის ძირითადი დარგი და მისი მონათესავე ან მასთან მეზობელი დარგები შესაბამისი დასაბუთების მოყვანით. ამასთან, გათვალისწინებული უნდა იქნეს არა მარტო ტექნიკის თანამედროვე მდგომარეობა, არამედ განცხადებული გამოგონების მომავალში და საზღვარგარეთ გამოგონების გამოყენების შესაძლებლობაც. ამავე პუნქტში უნდა უჩვენებდეთ ცნობილ ობიექტებს (ობიექტს), რომელიც იცვლება განცხადებულით, სამუშაოთა ჩატარების წესს და სარეინტეციო ვადებს, რომელიც აუცილებელია განცხადებული ობიექტის სამრეწველო გამოყენებამდე დაყვანისათვის, იქვე უნდა უჩვენებდეთ გეგმის სახეს, რომელშიც ჩართულია ეს სამუშაოები (სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სახალხო მეურნეობის განვითარების პერსპექტიულ და წლიურ გეგმებს, სამინისტროს. უწყების, ორგანიზაციის გეგმას, ორგანიზაციის ადმინისტრაციულ-ტექნიკურ ღონისძიებათა გეგმას და სხვ.).

დასკვნის მესამე პუნქტში აღინიშნება მოსალოდნელი ტექნიკურ-ეკონომიკური ან სხვაგვარი ეფექტი, რომელიც უნდა განისაზღვროს პრობლემების გადაწყვეტაში მოცემული გამოგონების წვლილით, რომლებიც ნაჩვენებია შესაბამის გეგმებში.

განცხადებული გამოგონება შეიძლება მიეკუთვნოს იმ გამოგონებებს, რომლებსაც სახალხო მეურნეობისათვის მნიშვნელობა აქვს, თუ იგი ხელს უწყობს იმ პრობლემების გადაწყვეტას, რომლებიც მითითებულია სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობის განვითარების გეგმის დირექტივებში.

განცხადებული ობიექტის ტექნიკურ ან სხვა უპირატესობას ადგენენ უკვე ცნობილთან, მათ შორის, პროტოტიპის სახით მოყვანილ იმავე ამოცანის უფრო პროგრესულ ტექნიკურ გადაწყვეტასთან შედარებით, კონკრეტული მონაცემების ჩვენებით. შედარება აუცილებელია ჩატარდეს მოწყობილობების, სერხების, ნივთიერებების ძირითადი ტექნი-

კური და ეკონომიკური მონაცემების მიხედვით, რომლებიც განვითარების მოცემულ ეტაპზე უფრო ეფექტურია არა მარტო სსრ კავშირში, არამედ საზღვარგარეთაც. შედარებისათვის კრიტერიუმებად უნდა გვემსახურებოდეს მანქანების, ხელსაწყოების, ტექნოლოგიური პროცესების, მასალებისა და მისთანების ადრე მიღწეული მაქსიმალური მაჩვენებლები.

ტექნიკურ-ეკონომიკური ან სხვაგვარი ეფექტის შეფასებისას მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული ის მეთოდები, რომლებიც გამოიყენება წინასწარი პროექტირების ან დანახარჯების საორიენტაციო ხარჯთაღრიცხვების შედგენის დროს.

თუ საცდელი შემოწმება ან გამოგონების განცხადებული ობიექტის გამოცდა ჩატარდა, მაშინ დასკვნაში უნდა აღინიშნოს მონაცემები (აქტების, გამოცდის, შემოწმების ოქმების და მისთანების დართვით) ასეთი გამოცდის ან შემოწმების შედეგების შესახებ.

დასკვნის შეოთხე პუნქტში მოპყავთ კონკრეტული მონაცემები საავტორო მოწმობის გაცემაზე განაცხადის შეტანის თარიღისათვის სახალხო მეურნეობაში გამოსაყენებლად განცხადებული გამოგონების ტექნიკური მზადყოფნის შესახებ. ისინი უნდა იყოს დადასტურებული დასკვნაში შესაბამისი დოკუმენტის მითითებით (ოქმი, გამოცდის ოქმი, შემოწმების ოქმი, ტექნიკური დავალება, ბრძანება, განკარგულება და სხვ.).

დასკვნის იმავე პუნქტში აღინიშნება ძირითად სამუშაოთა ჩამოთვლა, რომლებიც დასკვნის შემდგენლების აზრით აუცილებელია განცხადებული გამოგონების სამრეწველო გამოყენებაზე დაყვანისათვის.

დასკვნაში საჭიროა მოვიყვანოთ აგრეთვე ორგანიზაციის აზრი განცხადებული გამოგონების არსის ღია პუბლიკაციის შესაძლებლობის შესახებ, დამოუკიდებლად იმისა, იქნება იგი მიჩნეული გამოგონებად თუ არა. ღია პუბლიკაციის შესაძლებლობის შესახებ საკითხის გადაწყვეტისას საჭიროა ვიხელმძღვანელოთ ცნობების საუწყებო ჩამონათვალთ, რომლებიც შეადგენენ სახელმწიფო საიდუმლოებას, და ცნობებით, რომლებიც ექვემდებარება გასაიდუმლოებას, აგრეთვე იმ ცნობებით, რომლებიც დამტკიცებულია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოსთან არსებულ ბეჭდვით სიტყვაში სახელმწიფო საიდუმლოებათა დაცვის მთავარი სამმართველოს მიერ.

დასკვნები განცხადებული გამოგონების ობიექტის სიახლისა და გამოყენების პერსპექტიულობის შესახებ გადმოიცემა გამოსაყენებლად მისი მზადყოფნის დონის, გამოყენების შესაძლო დარგებისა და მოსალოდნელი ტექნიკურ-ეკონომიკური ან სხვაგვარი ეფექტის გათვალისწინებით.

დასკვნა განაცხადების მიხედვით, რომელიც შეტანილია ავტორების მიერ საწარმოს საშუალებით, მათი თემატიკის მიხედვით, ძირითადად ანალოგიურია საწარმოთა მიერ განაცხადებზე დასკვნებისა.

გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ადგილობრივი ორგანიზაციები საავტორო მოწმობის გაცემაზე არ წარადგენენ დასკვნებს.

განცხადებული გამოგონების ობიექტის საპატენტო და სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურით გამოკვლევის შესახებ ცნობაში უნდა იხსნოს განმცხადებლის მიერ შესწავლილი საპატენტო დოკუმენტაცია (საბჭოთა და საზღვარგარეთული საავტორო მოწმობები და პატენტები, გამოქვეყნებული განაცხადი და მისთანები), სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურა (წიგნები, ჟურნალები, გამოქვეყნებული ანგარიშები, დისერტაციები, პროსპექტები, კატალოგები და ა. შ.), რომელთაც პირდაპირი კავშირი აქვს განცხადებულ ობიექტთან; გამოკვლევის პროცესში გამოვლენილი განცხადებული ობიექტის ანალოგები მათ შორის ყველაზე უახლოესი პროტოტიპის ჩვენებით.

სრულად უნდა იქნეს გამოყენებული საპატენტო გამოკვლევების შედეგები, რომლებიც ტარდება წარმოებაში მანქანების, ხელსაწყოების, მოწყობილობების, მასალების და ტექნოლოგიური პროცესების შექმნისა და ათვისების დროს საპატენტო გამოკვლევების ჩატარებაზე მეთოდური მითითებების („ზპ-2-78“) შესაბამისად, რომლებიც დამტკიცებულია გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ 1978 წლის 2 მარტს.

ცნობები ჩატარებულ საპატენტო გამოკვლევებზე ფორმდება ცნობის სახით განცხადებული გამოგონების საპატენტო და სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურით გამოკვლევის შესახებ (იხ. დანართი).

ცნობაში, როგორც მინიმუმი, აისახება სსრ კავშირის, აშშ-ის, გფრ-ის (1945 წ. გერმანიის), დიდი ბრიტანეთის, იაპონიის, საფრანგეთის და შვეიცარიის საპატენტო დოკუმენტაციის მიხედვით ჩატარებული გამოკვლევების შედეგები.

ამასთან საჭიროა ვემყარებოდეთ იმას, რომ ტექნიკური გადაწყვეტის სიახლის უზრუნველყოფა და გამოგონების სათანადო უფლებრივი დაცვა შეიძლება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განცხადებული ობიექტის მიხედვით საპატენტო გამოკვლევები მოიცავენ ყველა ქვეყანას, სადაც შეიძლება იყოს საპატენტო დოკუმენტები ანალოგიურ ტექნიკურ გადაწყვეტაზე.

საპატენტო დოკუმენტაციის გადათვალისწინების დაწყება პირველ რიგში საჭიროა სსრ კავშირში გაცემულ საავტორო მოწმობათა და საპატენტო აღწერილობათა ფონდით. შემდეგ გამოკვლევული უნდა იქნეს იმ ქვეყნების საპატენტო დოკუმენტაციის ფონდებით, რომლებ-

ც ნ ო ბ ა

გამოგონების განცხადებული ობიექტის საპატენტო და სამეცნიერო-ტექნიკური
ლიტერატურით გამოკვლევაზე

(გამოგონების დასახელება)

განმცხადებელი _____

გამოგონების ავტორები _____

I. საპატენტო დოკუმენტაცია

ქვეყნები, რომელ- თა მიხედვითაც ჩატარდა ძიება	საპატენტო კლასიფიკაცი- ის ინდექსები	ინფორმაციის გამოყენებული წყაროების სახე	განხორციე- ლებული ძი- ების სიღრმე	გამოვლენილი ანალოგები
1	2	3	4	5

II. სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურა და ტექნიკური დოკუმენტაცია
(მიმთითება ინფორმაციის წყაროების გიბლიოგრაფიული მონაცემები,
რონელებიც საკმარისი იქნება მათში დახასიათებული ანალოგების
საპოვნელად)

ძიება ტარდებოდა ფონდების _____

მიხედვით.

(მიეთითება: ტერიტორიული, დარგობრივი და სხვ.).

ცნობის შედგენისას გამოყენებულია ანგარიში საპატენტო გამოკვლევებზე, თემის

მიხედვით.

(პიროვნებათა გვარები და ინიციალები)

(ვინც კვლევა ჩატარა)

(ხელმოწერები)

მოყვანილი ცნობების სისრულესა და
უტყუარობას ვადასტურებ:

საპატენტო ქვეგანყოფილების
ხელმძღვანელი

(ხელმოწერა)

თარიღი.

საც წამყვანი ადგილი უკავია ტექნიკის იმ დარგში, რომელსაც მიეკუთვნება განცხადებული გამოგონება. თუ გამოგონების საზღვარგარეთ დაპატენტებაა გათვალისწინებული, მაშინ, აღნიშნული ქვეყნების გარდა, უნდა გადაიხიწოს ყველა იმ ქვეყნის საპატენტო ფონდები, სადაც ნაუარაუდევია გამოგონების დაპატენტება.

თუ ამდაგვარ ფონდებში ჩვენთვის საინტერესო გამოგონების თემას ფორმულა ხელმისაწვდომი არ არის, საჭიროა ვისარგებლოთ სსრ კავშირისა და საზღვარგარეთის ქვეყნების საპატენტო სასიგნალო ინფორმაციებით: ბიულეტენით — „აღმოჩენები, გამოგონებები“, კრებულით — „გამოგონებები სსრ კავშირში და საზღვარგარეთ“, რეფერატული ყურნალებით, გამოგონებათა ბიულეტენებით, რომლებსაც აქვეყნებენ სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის საკავშირო და ცენტრალური დარგობრივი ორგანოები.

განცხადებული გამოგონების ობიექტის საპატენტო და სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურით კვლევისას დიდი სამსახურის გაწევა შეუძლია კარგად ორგანიზებულ მთავარ საცნობარო კარტოთეკას და სხვა დამხმარე კარტოთეკებს, რომლებიც აქვთ სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის სამსახურებს.

როგორც წესი, ამ წყაროებში მოძებნილი რეფერატული და სასიგნალო ინფორმაციის ანალოგი უნდა შემოწმდეს სრული ინფორმაციის პირველწყაროთი, რისთვისაც უკვეთავენ შესაბამის საინფორმაციო ორგანოს გამოგონების სრული აღწერილობის ან სხვა სახის დოკუმენტური ინფორმაციის პირველწყაროს ასლს. სხვადასხვა სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის წყაროების მისაღებად, გარდა ფასდადებითი დაკვეთისა, ფართოდ უნდა ვისარგებლოთ ბიბლიოთეკათაშორისო აბონემენტით. ანალოგების ძიებისას აუცილებელია გამოვიყენოთ ანგარიშები საპატენტო-ტექნიკურ გამოკვლევებზე, რომლებიც ტექნიკურ გადაწყვეტათა დამუშავების ყველა სტადიაზე ჩატარებულია დამუშავებლების მიერ, მათ შორის თემის გეგმაში შეტანის დროსაც. საპატენტო გამოკვლევების ჩატარების შესახებ მითითების თანახმად, ძიება ტარდება სამეცნიერო-კვლევითი, საცდელ-საკონსტრუქტორო და საპროექტო-საკონსტრუქტორო სამუშაოთა ყველა სტადიაზე.

ცნობის I ნაწილის პირველ სვეტში მითითებულია ყველა ის ქვეყანა, რომელთა საპატენტო დოკუმენტაციაც იყო შესწავლილი.

ცნობის II სვეტში მითითებული უნდა იყოს გამოგონების ნაციონალური საკლასიფიკაციო ინდექსი, რომლებიც გამოიყენება იმ ქვეყანაში, რომლის მიხედვითაც ხორციელდება ანალოგების ძიება. თუ ძიების ჩატარების პერიოდში ქვეყანაში შეიცვალა კლასიფიკაციის სისტემა, მაშინ უნდა მიეთითოს ერთი და მეორეც, მაგრამ თუ ქვეყანაში გამოიყენება გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის სისტემა.

აუცილებლად უნდა მიეთითოს გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის ინდექსები.

მხედველობაში უნდა ვიქონიოთ, რომ სწორი და ზუსტი კლასიფიკაცია უზრუნველყოფს საინფორმაციო მასალების საიმედო ძიებას, ხოლო განცხადებული ობიექტის შეცდომით კლასიფიცირება გამოიწვევს გამოკვლევის უხარისხო ჩატარებას, რადგან ძიების ჩატარება მოხდება ფონდის სხვა ნაწილში და საძიებო თემის შესატყვისი საინფორმაციო მასალა არ მოხდება მკვლევარის ხელში. ასევე გასათვალისწინებელია მონათესავე კლასების არსებობა, რომლებშიც შესაძლოა იყოს განცხადებულ ობიექტთან ფუნქციონალური ნიშან-თვისებებით მონათესავე გამოგონების ობიექტის ტექნიკური გადაწყვეტა. კლასიფიკაციის ნაციონალური სისტემის განსაზღვრისათვის გამოიყენება გამოგონებათა კლასიფიკაციის ინდექსების გარდამავალი (შესატყვისი) ცხრილები, კლასიფიკაციის ნაციონალური სისტემების საძიებლები და სხვა საცნობარო მასალები. თუ მკვლევარისათვის ცნობილია ან ძიების დროს მის მიერ გამოვლინებულია აშშ-ის, გფრ-ს, დიდი ბრიტანეთის და სხვ. ფირმა (ფირმები), რომლებიც ამუშავებენ შესაბამის დარგში ტექნიკურ გადაწყვეტას, ამ ქვეყნების საპატენტო ფონდებში ძიებისათვის შეიძლება გამოვიყენოთ გაცემული პატენტების სახელობითი (საფირმო) საძიებლები, ამ გზით დავადგენთ როგორც პატენტებს, ისე საძიებო თემატიკის საკლასიფიკაციო რუბრიკებს. რეკომენდებულია ძიება ჩატარდეს ისეთი ქვეყნების საპატენტო ფონდებშიც, სადაც მოქმედებს პატენტების გაცემის განცხადების სისტემა, რადგან ამ ქვეყნებში პატენტები გაიცემა ისეთ უმნიშვნელო ტექნიკურ გადაწყვეტაზე, რომელსაც პატენტის გაცემის გამოკვლევის ქვეყნებში არ სცნობენ პატენტუნარიანად და ამის გამო არც აქვეყნებენ, მაგრამ ჩვენთვის საინტერესოა, რადგან ძიების საგნის ანალოგს შეიცავს.

ცნობის მე-3 სვეტში მიეთითება საპატენტო გამოკვლევის პროცესში თითოეული კონკრეტული ქვეყნის რომელი წყაროებია გამოყენებული (გამოგონების აღწერილობები, საპატენტო უწყებათა ბიულეტენები და მისთანები), ამავე ცნობის მე-2 სვეტში მითითებული კლასების მიხედვით.

მე-4 სვეტი მიუთითებს თითოეული კონკრეტული ქვეყნის მიხედვით განხორციელებული ანალოგების ძიების სიღრმეს ცნობის მე-3 სვეტში მითითებული ინფორმაციის წყაროების შესაბამისად.

ძიების სიღრმე, რომელიც განხორციელდა თითოეული გამოყენებული ინფორმაციის წყაროს მიხედვით, მითითებული უნდა იქნეს ნომრების ინტერვალის სახით (ამ Ne-დან ამ Ne-მდე), რაც მიზანშეწონილია საავტორო მოწმობების და პატენტების გამოგონებათა აღწერილობების მიხედვით ობიექტის სიახლის გამოკვლევის დროს, ან წლების ინტერ-

ვალის სახით, რაც მიზანშეწონილია საპატენტო უწყებების ბიულეტენების ან საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის კრებულის „გამოგონებები სსრ კავშირში და საზღვარგარეთ“ გამოყენების შემთხვევაში.

თუ გამოკვლევის პროცესში აღმოჩნდა, რომ გამოყენებული ფონდები სრული არ არის, მაშინ ისინი უნდა აისახოს მოცემულ სვეტში და მიეთითოს შესაბამისი ქვეყანა, კლასი, ინფორმაციის წყარო.

ცნობის მე-5 სვეტში აღინიშნება საპატენტო დოკუმენტებიდან გამოვლენილი ანალოგები.*

ცნობის II ნაწილში მიეთითება სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურის და ტექნიკური დოკუმენტაციის წყაროები, რომლებშიც აღმოჩენილია განცხადებული გამოგონების ანალოგები.

ცნობები უნდა მოვიყვანოთ ბიბლიოგრაფიული მონაცემების სახით, რითაც შეიძლება ვიპოვოთ ინფორმაციის წყარო, სადაც აღწერილია ეს ანალოგი.

უნივერსალური ათწილადი კლასიფიკაციის ინდექსი მიეთითება, თუ ის არის აღნიშნული სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურის წყაროზე.

მე-5 სვეტში ან ცნობის II ნაწილში მითითებული ანალოგებიდან შერჩეული, განცხადებული გამოგონების ობიექტის პროტოტიპი გამოიყოფა განსაკუთრებით (სიტყვით „პროტოტიპი“).

შემდეგში მითითებული უნდა იქნეს საპატენტო და სამეცნიერო-ტექნიკური დოკუმენტაცია, რომლის ფონდები გამოყენებულია მოცემული ობიექტის გამოკვლევის ჩატარებისას (საკავშირო-საპატენტო ტექნიკური ბიბლიოთეკის, ტერიტორიული საპატენტო ფონდი, დარგობრივი და მისთანები, და რომელი თემის მიხედვით არის გამოყენებული ანგარიში საპატენტო გამოკვლევებზე. ცნობას ხელს აწერს ის პირი (პირები), რომლებმაც განახორციელეს განცხადებული გამოგონების ობიექტის სიახლის გამოკვლევა. ცნობაში მოყვანილი მონაცემების სისრულეს და უტყუარობას ადასტურებს საპატენტო ქვეგანყოფილების ან გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის განყოფილების ხელმძღვანელი.

* როგორც წესი, მოძებნილი ანალოგებიდან არჩევენ ობიექტს, რომელიც შეიცავს განცხადებული ობიექტის ნიშნების იდენტურ ან ტექნიკურად ეკვივალენტური მაქსიმალური ოდენობის ნიშნებს, ან რომელიც მსგავსია ყველაზე მნიშვნელოვანი ნიშნისა (ნიშნებისა). პროტოტიპი ხასიათდება განცხადებული ობიექტის ტექნიკური არსის გამომხატველი და გამოგონების მიზანთან კავშირის მქონე იდენტური ან ტექნიკურად ეკვივალენტური ნიშნებით (მათ შორის დასახელებითაც); მოჰყავთ აგრეთვე მონაცემები სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურის და ტექნიკური დოკუმენტაციის წყაროებზე, რომლებიც შეიცავს ცნობებს პროტოტიპზე.

აღმოჩენებზე, გამოგონებებზე და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე დებულების თანახმად, ცნობა განცხადებული ობიექტის საპატენტო და სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურით გამოკვლევის შესახებ აუცილებლად მოეთხოვება მხოლოდ იმ განაცხადებს, რომლებიც იგზავნება საწარმოების (ორგანიზაციების) სახელით ან მათი საშუალებით. ცნობის დართვა საპატენტო გამოკვლევებზე ცალკეული ავტორების სახელით ვაგზავნილ განაცხადებს არ მოეთხოვება.

ცნობას თითოეული თანაავტორის შემოქმედებითი მონაწილეობის შესახებ გამოგონების შექმნაში აქვს დადგენილი ფორმა.

უშუალოდ გამოგონების ავტორებისაგან განაცხადის შეტანის შემთხვევაში სტრიქონი „განმცხადებელი“ არ ივსება (გაისმება ხაზი).

სვეტში „თანაავტორის გვარი, სახელი, მამის სახელი“ უნდა ვუჩვენოთ ყველა თანაავტორი, რომლებიც ჩამოთვლილია განაცხადში საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე.

სვეტში — „რაში გამოიხატა მონაწილეობა გამოგონების შექმნაში ობიექტის ნიშან-თვისებების მიხედვით“ — კონკრეტულად უნდა ვუჩვენოთ, რა შემოქმედებითი მონაწილეობა მიიღო თანაავტორმა გამოგონების, მისი კონკრეტული ნიშან-თვისების შექმნაში. თუ შეუძლებელია ზუსტად მიუთითოთ გამოგონების ფორმულაში ჩამოთვლილი ნიშან-თვისებებიდან რომელი დამუშავდა თანაავტორის მიერ, მაშინ მიუთითებენ შემოქმედებითი მუშაობის იმ ნაწილს, რომელიც შესრულებულია თანაავტორის მონაწილეობით (მაგალითად დაამუშავა პარამეტრების თეორიული დასაბუთება, დაასაბუთა ცდებით, მისცა ფორმა მუშა ორგანოს და სხვა). ცნობას ხელს აწერს ყველა თანაავტორი (თანაავტორების მიერ გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში განაცხადის შეტანის შემთხვევაში ან გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოებრის ადგილობრივი ორგანიზაციების საშუალებით, ან — ორგანიზაციის საშუალებით), ან ორგანიზაციის მიერ განაცხადის შეტანის შემთხვევაში ორგანიზაციის ხელმძღვანელი და თანაავტორები. ხელმძღვანელის ხელმოწერა მოწმდება ბეჭდით.

VII ტ ა ვ ი

გამოგონებაზე განაცხადების ექსპერტიზა

საავტორო მოწმობის ან პატენტის მისაღებად სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი ატარებს განაცხადის სისწორის შესამოწმებლად ორი სახის ექსპერტიზას.

ა) პირველი — წინასწარი ექსპერტიზა — ტარდება გამოგონების ობიექტზე განაცხადის და მასზე დართული საბუთების შედგენის წესის დაცვისა და უტყუარობის დასადგენად.

ბ) მეორე — გამოგონებების სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზა — ტარდება გამოგონების ობიექტის სიახლისა და მისი პრიორიტეტის დასადგენად.

წინასწარი ექსპერტიზა, როგორც წესი, უნდა ჩატარდეს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში განაცხადისა და მასალების შეტანის დღიდან 15 დღეში, ხოლო მეორე — გამოგონებების სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზა, განაცხადისა და მასალების შეტანის დღიდან 2 თვეში.

პრიორიტეტის საკითხთან დაკავშირებით დავის შემთხვევაში განაცხადის შემტან საწარმოს ან ორგანიზაციას შეუძლია ისარგებლოს კონვენციური პრიორიტეტით, თუ წარადგენს სათანადო საბუთს — დამოწმებულ ასლს იმის შესახებ, რომ მათ მიერ ამა თუ იმ ქვეყანაში პირველად იყო შეტანილი განაცხადი გამოგონებაზე. ამასთან ასეთი საბუთის რუსულ ენაზე თარგმნილ ასლს, დამოწმებულს სათანადო ორგანოების მიერ. უნდა დაერთოს განცხადება პირველი განაცხადის პრიორიტეტის შესახებ.

სპეციალური წესების მიხედვით განისაზღვრება საერთაშორისო გამოგონებებზე მოთავსებულ ექსპონატებში გამოყენებული გამოგონებების პრიორიტეტი, რომლებიც ორგანიზებულია სსრ კავშირის ტერიტორიაზე: ასეთი გამოგონებების პრიორიტეტი დგინდება გამოგონებზე ექსპონატის მოთავსების თარიღიდან, თუ განაცხადი შეტანილია ამ თარიღის შემდეგ არა უგვიანეს 6 თვისა.

დადგენილ მოთხოვნებთან განაცხადის შეუსაბამობა იწვევს განსაზღვრულ უარყოფით შედეგებს.

მაგალითად, თუ გამოგონების აღწერილობა შედგენილია „ეზ-1-74“ მითითების დარღვევით და ამის შედეგად შეუძლებელია გაჟარკვიოთ გამოგონების შინაარსი — განაცხადი უბრუნდება განმცხადებელს სათანადო გაფორმებისათვის, ე. ი. განაცხადი არ მიიღება (ამით იკარგება გამოგონების პრიორიტეტით სარგებლობის ვადა).

თუ დაშვებული დარღვევები საკმარის საფუძველს არ წარმოადგენს განაცხადის განსახილველად მიღებაზე უარისათვის, მაშინ განმცხადებელს ეძლევა ორი თვის ვადა დანაკლისი მასალების შესავსებად. მოთხოვნილი დოკუმენტების ამ ვადაში წარდგენის შემთხვევაში განაცხადის პრიორიტეტი გამოითვლება გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში მისი შეტანის თარიღიდან: იმ შემთხვევაში, თუ ეს დოკუმენტები არ წარდგება დადგენილ ვადაში, განაცხადი არ ითვლება შეტანილად.

წინასწარი ექსპერტიზის შედეგების მიხედვით განმცხადებელს ეცნობება განაცხადის განსახილველად მიღების შესახებ, ან განაცხადის მიღებაზე უარის შესახებ, უარის მოტივების ჩვენებით, ან წინადადება ეძლევა მას, შეიტანოს განაცხადში აუცილებელი ცვლილებები და დამატებები.

დებულებით დადგენილია, რომ ყველა უფლება, რომელიც მიცემული აქვს განმცხადებელს განაცხადის განხილვისას, ეკუთვნის როგორც განაცხადის შემტან საწარმოს, ორგანიზაციას, დაწესებულებას, ისე გამოგონების ავტორსაც (თანავტორებს).

განსახილველად მიღებულ განაცხადზე განმცხადებელს მიეცემა ცნობა, რომელიც ადასტურებს განაცხადის მიღებას და გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მოვალეობას შეადგენს, გამოიტანოს გადაწყვეტილება მისი არსებითობის მიხედვით; გარდა ამისა, ცნობა, როგორც წესი, ადასტურებს აგრეთვე გამოგონების პრიორიტეტის თარიღს.

გამოგონებების სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზა ტარდება ვადაში, რომელიც არ აღემატება ექვს თვეს, გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში განაცხადის შეტანის დღიდან.

ამ შემთხვევაში განმცხადებელს შეიძლება მოეთხოვოს დამატებითი მასალები, რომლებიც აზუსტებენ გამოგონების არსს, თუ ასეთი მასალების გარეშე განაცხადის შემდგომი განხილვა შეუძლებელია. ამ მასალების გაგზავნისათვის განმცხადებელს ეძლევა ერთი თვის ვადა. თუ ამ დროის განმავლობაში მასალები არ გაიგზავნა, განაცხადის განხილვის ვადა გადაიდება, მაგრამ არა უმეტეს ექვსი თვისა, რომლის შემდეგ განაცხადი ითვლება უარყოფილად.

განაცხადის განსახილველად მიღების დღიდან ორი თვის განმავლობაში განმცხადებელს შეუძლია დაამატოს ან შეასწოროს განაცხადი ისე, რომ არ შეცვალოს მისი არსი: დამატებითი მასალების წარდგენა, რომლებიც ცვლის განაცხადის არსს, წარმოქმნის ახალი განაცხადის გაფორმების აუცილებლობას, რომლის პრიორიტეტი დადგენილი იქნება მისი შეტანის თარიღით.

განაცხადის განხილვის შედეგების მიხედვით გამოგონებების სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზა იღებს გადაწყვეტილებას დამკველი დოკუმენტის გაცემაზე, ან კიდევ მის გაცემაზე უარის შესახებ. გადაწყვეტილებაში დამკველი დოკუმენტის გაცემაზე მოყვანილია გამოგონების ფორმულა და პრიორიტეტის თარიღი. გადაწყვეტილებაში დოკუმენტის გაცემაზე უარის შესახებ აღინიშნება უარის მოტივები.

აუცილებლობის შემთხვევაში გამოგონებებისა და აღმოჩენების

საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი იწვევს ავტორს საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე განაცხადის განხილვაში მონაწილეობისათვის.

განმცხადებელს უფლება აქვს, გაეცნოს მასალებს, რომელთა საფუძველზე განაცხადის მიხედვით გამოტანილია გადაწყვეტილება, და გადაწყვეტილების მიღების დღიდან სამი თვის ვადაში მოითხოვოს დაპირისპირებული საპატენტო მასალების ასლების მისთვის გავზავნა. ამასთან, მასალების ასლები, რომლებიც დაუპირისპირეს განაცხადს საავტორო მოწმობის გაცემაზე, ეგზავნება მას უფასოდ.

იმ შემთხვევაში, როდესაც განმცხადებელი არ ეთანხმება საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე უარს, ან კიდევ საავტორო მოწმობის გაცემის გადაწყვეტილებაში დადგენილი გამოგონების ფორმულას, მას უფლება აქვს, ორი თვის ვადაში გადაწყვეტილების ან მოთხოვნილი მასალების ასლების მიღების დღიდან შეიტანოს შეპასუხება. შეპასუხება, რომელიც დაკავშირებულია განცხადებული წინადადების აშკარა უსარგებლობის მოტივით საავტორო მოწმობის გაცემაზე უართან, შეიძლება შეტანილ იქნეს განმცხადებლის მიერ აღნიშნული ორთვიანი ვადის გასვლის შემდეგაც, თუ წარედგინება დოკუმენტები, რომლებიც ადასტურებენ გამოგონების სარგებლიანობას. განმცხადებლის შეპასუხება განიხილება ექსპერტიზის მიერ ორი თვის ვადაში.

ექსპერტიზის გადაწყვეტილება განმცხადებლების შეპასუხების გამო შეიძლება გასაჩივრდეს სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის საკონტროლო საბჭოში.

აღნიშნულ პირობებში საკონტროლო საბჭო, როგორც გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის განსაკუთრებული ორგანო, სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის დამოუკიდებლად, უფლებამოსილია განიხილოს ერთი მხრივ განმცხადებლების საჩივრები ინსტიტუტის ექსპერტიზის მიერ განმცხადებლების შეპასუხებაზე მიღებულ გადაწყვეტებზე, ხოლო მეორე მხრივ — პროტესტები გამოგონებაზე საავტორო მოწმობების ან პატენტების გაუქმებულად მიჩნევის გადაწყვეტებზე.

საკონტროლო საბჭოს მიერ მიღებული გადაწყვეტილებები საბოლოოა და გასაჩივრებას არ ექვემდებარება. დებულების თანახმად საკონტროლო საბჭოს შეუძლია გადასინჯოს თავისი გადაწყვეტილება მხოლოდ გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარის პროტესტთან დაკავშირებით, რომელიც შეტანილია გადაწყვეტილების მოქმედ კანონმდებლობასთან შეუსაბამობის ახლად წარმოქმნილი გარემოების მოტივით.

განსაკუთრებულ შემთხვევებში გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარეს ან მის მოადგილეს შეუძლიათ ამ საბჭოს გადასცეს განსახილველად გამოგონებაზე განა-

ცხადების ექსპერტიზასთან დაკავშირებული ესა თუ ის საკითხი.

ინსტრუქციაში გამოგონებათა სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის შესახებ („ეზ-2-74“) ჩამოყალიბებულია სიახლის განმსაზღვრელი წესები, დადგენილია, რომ დეპონირებული ხელნაწერი სამუშაოები უპირისპირდება გამოგონებაზე განაცხადებს დეპონირების რეგისტრაციის დღიდან, ხოლო ზეპირი შეტყობინებები ან ცნობები ტელევიზიით, რადიოთი, კინოჩვენებით, და სხვა — ასეთი შეტყობინების დღიდან პირთა განსაზღვრული წრისათვის, მაგრამ იმ პირობით, თუ იგი ფიქსირებულია ხმის ჩამწერი აპარატით, ან გადაღებულია კინოფირზე.

სანეცნიერო-კვლევით სამუშაოებზე პრესაში გამოუქვეყნებელი ანგარიშები, დამთავრებული საპროექტო დოკუმენტაცია, ნახაზები და სხვ. უპირისპირდება გამოგონებაზე განაცხადებს მხოლოდ იმ შემთხვევებში, თუ ისინი აღმოჩნდება საყოველთაოდ ხელმისაწვდომ ბიბლიოთეკებში.

VIII ტ ა ვ ი

გამოგონებათა დაპატენტება და რეალიზაცია საზღვარგარეთ

საბჭოთა გამოგონებების საზღვარგარეთ დაპატენტება აუცილებელია უპირველესად გამოგონებელთა საავტორო უფლებების და იმ ორგანიზაციების ინტერესების დაცვისათვის, რომლებსაც საექსპორტოდ გააქვთ საბჭოთა მანქანები, ხელსაწყოები, მასალები, მოწყობილობები, რომლებშიც გამოყენებულია გამოგონებები. ზეორე — იგი საშუალებას იძლევა ჩვენს ქვეყანაში დამუშავებულ ტექნიკურ სიახლეებზე გაიყიდოს საპატენტო ლიცენზიები.

გარდა ამისა, საზღვარგარეთ დაპატენტება საჭიროა გამოფენებზე და ბაზრობებზე დემონსტრირებულ გამოგონებათა დაცვისათვის.

გამოგონებებზე პატენტები უზრუნველყოფენ მათს მფლობელთათვის გამოგონებათა გამოყენების განსაკუთრებულ უფლებას. დაპატენტება ერთადერთი გზაა, რომელიც განამტკიცებს გამოგონებათა მფლობელების მდგომარეობას მსოფლიო ბაზარზე და საშუალებას აძლევს მათ დაიკავონ უფრო ხელსაყრელი კომერციული პოზიციები. როგორც კი გამოჩნდება პატენტის გაცემაზე პუბლიკაცია გამოგონებაზე, დაუყოვნებლივ გამოჩნდებიან დაინტერესებული ფირმები. ეს კი ნიშნავს, რომ შეიძლება გამოიძებნოს პატენტური მყიდველები, შეირჩეს უფრო ხელსაყრელი პარტნიორები და უზრუნველყოფილ იქნეს

სალიცენზიო ხელშეკრულების დადების უფრო ხელსაყრელი პირობები.

საბჭოთა გამოგონებების დაპატენტებისას საზღვარგარეთ აუცილებელია შეირჩეს პატენტუნარიანი ობიექტები და მივალწიოთ მათს უფლებრივ დაცვას.

საზღვარგარეთ დაპატენტებისათვის შერჩეულ გამოგონებებზე ორგანიზაციები გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში განაცხადის შეტანასთან ერთდროულად ადგენენ სამინისტროში, უწყებაში წინადადებებს მათ დაპატენტებაზე საზღვარგარეთ.

სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტიდან განაცხადის განსახილველად ცნობის მიღების შემთხვევაში ორგანიზაცია, რომელმაც აღძრა შუამდგომლობა გამოგონების საზღვარგარეთ დაპატენტებაზე, დაუყოვნებლივ უგზავნის სამინისტროს ან უწყებას განაცხადის ასლს და შეესებულ საპატენტო პასპორტს. მასში აღინიშნება საავტორო მოწმობაზე სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მიერ მინიჭებული განაცხადის ნომერი და ამ დაპატენტების მიზანშეწონილობის შესახებ ყველა აუცილებელი დასაბუთება. პასპორტს დაერთება განცხადებული ობიექტის საპატენტო გამოკვლევაზე ცნობის ასლი, რომელიც წარედგინა საპატენტო ექსპერტიზის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტს.

ავტორებს შეუძლიათ დამოუკიდებლად წარადგინონ შესაბამის საინისტროებში ან უწყებებში წინადადებები თავიანთი გამოგონებების საზღვარგარეთ დაპატენტებაზე. ერთდროულად ისინი ადგენენ შეესებულ საპატენტო პასპორტს, განაცხადის ასლს, სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის გადაწყვეტილებას საავტორო მოწმობის გაცემის შესახებ და ცნობას საპატენტო გამოკვლევაზე.

არ დაიშვება განაცხადის წარდგენა გამოგონებაზე, რომელიც შექმნილია სსრ კავშირში ან საბჭოთა მოქალაქის მიერ საზღვარგარეთ, თუ იგი არ არის განცხადებული სსრ კავშირში. აუცილებელ შემთხვევებში გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს შეუძლია ნებართვის მიცემა გამოგონების დაპატენტებაზე საზღვარგარეთ, სსრ კავშირში განაცხადის შეტანამდეც, მაგრამ თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში უნდა იყოს მიღებული სპეციალური გადაწყვეტილება.

ორგანიზაციის, აგრეთვე ცალკეულ მოქალაქეთა წინადადებებს გამოგონების საზღვარგარეთ დაპატენტებაზე განიხილავს სამინისტროები და უწყებები. დადებითი გადაწყვეტილების შემთხვევაში ისინი ერთი თვის ვადაში წარედგინება გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს. სამინისტროებისა და უწყებების წინა-

დადებები უნდა შეიცავდეს დასაბუთებულ მტკიცებას გამოგონების საზღვარგარეთ დაპატენტების მიზანშეწონილობაზე და დაასახელებს იმ ქვეყნებს, რომლებშიც საჭიროა გამოგონების დაპატენტება.

კონკრეტული გამოგონებების შერჩევა განისაზღვრება, პირველ რიგში, დაპატენტების მიზნით. თუ დაპატენტება წარმოებს საპატენტო ლიცენზიის გაყიდვის მიზნით, მაშინ, როგორც წესი, შეირჩევა გამოგონებები, რომელთა გამოყენება უზარუნველყოფს უფრო მაღალი ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლების მიღებას, ვიდრე აქვს საუკეთესო საზღვარგარეთის მანქანებს, მოწყობილობებს, ხელსაწყოებს, მასალებს და ტექნოლოგიურ პროცესებს.

ექსპორტის პრინციპების თანახმად, შეიძლება დაპატენტდეს ყველა გამოგონება, რომლებიც გამოყენებულია საექსპორტო პროდუქციაში. ამასთან ყოველთვის მიზანშეწონილი არაა დაპატენტდეს ზოგიერთი გამოგონება, რომელთა მნიშვნელობაც ობიექტში, სადაც გამოყენებულია, დიდი არ არის. მაგრამ თუ იმ ობიექტში არის რამდენიმე ასეთი მცირე მნიშვნელობის გამოგონება (მთელი ბლოკი) და მათი ერთობლივი გამოყენება ამაღლებს ობიექტის მნიშვნელობას, ასეთი გამოგონებები შეიძლება რეკომენდებული იქნეს საზღვარგარეთ დაპატენტებისათვის. ამ შემთხვევაში სამინისტროებმა და უწყებებმა უნდა დასვან საკითხი ობიექტში გამოგონებათა ბლოკის დაცვაზე და გააგზავნონ ერთდროულად განაცხადები ამ ობიექტის შემადგენლობის ყველა გამოგონებაზე.

ამავე დროს, განცხადების შეტანა, საზღვარგარეთ პატენტების მიღება და მათი დაცვა დაკავშირებულია მნიშვნელოვან სავალუტო სახსრების ხარჯვასთან. ამიტომ საჭიროა გულდასმით შევისწავლოთ საკითხი თითოეული კონკრეტული გამოგონების დაპატენტების მიზანშეწონილობაზე.

სამინისტროებსა და უწყებებს გამოგონებათა დასაპატენტებლად ქვეყნების შერჩევაში სიძნელეთა წარმოქმნის შემთხვევაში, შეუძლიათ მიმართონ შესაბამისი რეკომენდაციებისათვის საგარეო ვაჭრობის სამინისტროს, სსრ კავშირის საგარეო ეკონომიკური კავშირების სახელმწიფო კომიტეტს, საკავშირო (საგარეო ვაჭრობის) გაერთიანებებს და სხვა კომპეტენტურ ორგანიზაციებს.

სამინისტრო ან უწყება დაპატენტებაზე წინადადებასთან ერთად ადგენს სამინისტროს, უწყების ხელმძღვანელობის მიერ ხელმოწერილ საპატენტო პასპორტს, განაცხადის ასლს და გამოგონების საპატენტო გამოკვლევებზე ცნობას. მთლიანი დოკუმენტაცია, რომელსაც ადგენს სამინისტრო, უწყება, ფორმდება გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ დამტკიცებულ საბჭოთა გამო-

გონებების დაპატენტების წესზე მითითებების მოთხოვნებთან ზუსტი შესაბამისობით.

საზღვარგარეთ გამოგონებაზე დამცველი დოკუმენტი მოითხოვება საბჭოთა ორგანიზაციის სახელზე ნამდვილი გამომგონებლის (გამომგონებლების) აღნიშვნით ან ნამდვილი გამომგონებლის (გამომგონებლების) სახელზე, თუ დამცველი დოკუმენტი შესაბამისი ქვეყნის კანონმდებლობის თანახმად არ შეიძლება გაცემულიყო ორგანიზაციის სახელზე.

გამოგონების დაპატენტების სამუშაოებს ატარებს შესაბამისი ორგანიზაცია დამოუკიდებლად იმისა, პატენტი გაცემულია მის სახელზე თუ გამომგონებლის სახელზე. დამპატენტებელი ორგანიზაცია აღინიშნება სამინისტროს, უწყების მიერ. არ არის გამორიცხული შესაძლებლობა ერთ განაცხადზე რამდენიმე დამპატენტებელი ორგანიზაციის განცხადებისა, თუმცა მიწერ-მოწერა ამ შემთხვევაში მიმდინარეობს მოლაპარაკებით დანიშნულ ერთ ორგანიზაციასთან.

დამპატენტებელი ორგანიზაციისათვის ფუნქციების გადაცემის საკითხები სამინისტროების, უწყებების, ორგანიზაციების წინადადებებით წყდება გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ. დამპატენტებელი ორგანიზაციის შეცვლის შესახებ გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი აცნობებს სსრ კავშირის სავაჭრო-სამრეწველო პალატას და დაინტერესებულ ორგანიზაციებს.

გადაწყვეტილებას საბჭოთა გამოგონებების საზღვარგარეთ დაპატენტებაზე იღებს გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი. არ არის საჭირო გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის გადაწყვეტილება, თუ გამოგონება შექმნილია საბჭოთა მოქალაქის მიერ უცხოელთან თანაავტორობით (განაცხადის შეტანისათვის თანაავტორ-უცხოელის მოქალაქეობის ქვეყანაში), აგრეთვე მაშინ, როდესაც დაპატენტება წარმოებს საერთაშორისო ორგანიზაციის მიერ დაწესებული დოკუმენტების შესაბამისად.

გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი დაპატენტებაზე იღებს გადაწყვეტილებას სამინისტროებიდან, უწყებებიდან წინადადებების ყველა აუცილებელი მასალების მიღების შემდეგ ერთი თვის ვადაში. გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი გადაწყვეტილების მიღების გამოტანიდან ერთი კვირის ვადაში ატყობინებს სამინისტროს, უწყებას, დამპატენტებელ ორგანიზაციას, სსრ კავშირის საკავშირო-სამრეწველო პალატას და საპატენტო სამსახურების საკავშირო ცენტრს მიღებულ გადაწყვეტილებაზე.

გამოგონების დაპატენტებაზე უარის შესახებ გადაწყვეტილება შე-

იძლება გასაჩივრდეს გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში. გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის გადაწყვეტილება ამ საკითხზე საბოლოოა.

საზღვარგარეთ დასაპატენტებლად გამოგონების აღწერილობის შედგენის დროს აუცილებელია განსაკუთრებით გულდასმით, ყველა იმ მოთხოვნების გათვალისწინებით, რომელიც წაყენებულია იმ ქვეყანაში, სადაც ნავარაუდევია დაპატენტება, გადმოვკეთ გამოგონების ფორმულა. ამაზე იქნება დამოკიდებული გამოგონებაზე უფლებათა მომცველობა საზღვარგარეთ.

ასევე გულდასმით გადმოიცემა გამოგონების აღწერილობა მთლიანად. ის უნდა იყოს გასაგები, შეიცავდეს ნახაზებსა და მაგალითებზე ახსნა-განმარტებებს. მისი შედგენისას უნდა გავითვალისწინოთ იმ ქვეყნის საპატენტო კანონების თავისებურებანი, სადაც პატენტდება გამოგონება, აგრეთვე განაცხადის იდენტურობის შესახებ სამრეწველო საკუთრების დაცვის პარიზის კონვენციით გათვალისწინებული მოთხოვნები (თავდაპირველი და საზღვარგარეთ გაგზავნილი).

ნახაზები უნდა შეივსოს სპეციალურად განაცხადებისათვის. არ შეიძლება წარვადგინოთ სამუშაო ნახაზები და ტექნიკური დოკუმენტაციიდან გადმოდებული ნახაზების ასლები. ისინი უნდა გვაძლევდნენ სრულ წარმოდგენას თვით გამოგონებაზე, მის ადგილზე და კავშირებზე მოწყობილობაში, რომელშიც გამოგონება გამოიყენება. არსებული წესების დაცვით აღნიშნული მასალების შევსებას დიდი მნიშვნელობა აქვს. ასევე დიდმნიშვნელოვანია საპატენტო პასპორტის* სწორად შევსებაც.

სალიცენზიო შეთანხმების სახეები

ლიცენზია ლათინური სიტყვაა და ნიშნავს „ნების დართვას“; საპატენტო ლიცენზია არის უფლების მიცემა სხვა პირებისათვის, განახორციელონ და გამოიყენონ დაპატენტებული გამოგონება.

საგარეო ვაჭრობის პრაქტიკაში ცნობილია საპატენტო ლიცენზიები და ლიცენზიები ობიექტის სამეცნიერო-კვლევით დაზუსტებაზე („ნოუ-ხაუ“). შეიძლება დაუპატენტებელი ტექნოლოგიის გაყიდვაც, მაგრამ ყველა სხვა თანაბარ პირობებში ასეთი ლიცენზიის ღირებულება მნიშვნელოვნად დაბალია. დაპატენტებული ტექნოლოგიის მყიდველი იძენს მონოპოლიურ უფლებას, ისარგებლოს თვითონ ახალი ტექნოლოგიით. ასეთი უპირატესობის გამოა, რომ ის იხდის მეტს.

* საპატენტო პასპორტი არის გამოგონების დაპატენტების მიზანშეწონილობაზე დასაბუთებული რეკომენდაცია, რომელსაც ადგენს ის ორგანიზაცია, რომელიც შუამდგომლობს გამოგონების საზღვარგარეთ დაპატენტებაზე.

სალიცენზიო ვაჭრობის მასშტაბი იზრდება არა მარტო იმიტომ, რომ მისი წყალობით განვითარებული ქვეყნები იღებენ დიდ მოგებას, არამედ იმიტომ, რომ პატენტებით ვაჭრობა ხელს უწყობს სამეცნიერო-ტექნიკურ სიახლეთა სწრაფად გავრცელებას. ზოგჯერ ერთ ქვეყანაში ეკონომიკურად მიზანშეუწონელია, ამასთან შეუძლებელიცაა ერთნაირი ინტენსივობით ჩაეატაროთ ყველა დარგში სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოები, ამიტომაც უნდა შეეძინოთ ლიცენზიები ტექნიკის იმ უბნებისათვის, რომლებშიც ქვეყანა ჩამორჩება სხვა უფრო განვითარებულ ქვეყნებს. ასეთივე თვალსაზრისით, თითოეული ქვეყნისათვის ხელსაყრელია მიაწოდოს საერთაშორისო ბაზარს ყველაფერი საუკეთესო, რაც მის მიერ არის შექმნილი.

სალიცენზიო ვაჭრობის პრაქტიკაში გვხვდება სალიცენზიო შეთანხმების სამი ძირითადი სახე: ჩვეულებრივი ლიცენზიის, განსაკუთრებული ლიცენზიის და სრული ლიცენზიის.

ჩვეულებრივი ლიცენზიის მოლაპარაკებაზე ლიცენზიარი უფლებას აძლევს ლიცენზიატს, განსაზღვრული პირობებით გამოიყენოს გამოგონება ან წარმოების საიდუმლოება, ამასთან იტოვებს თვითონ როგორც დამოუკიდებელი მათი გამოყენების უფლებას, ასევე, მისცეს ანალოგიური პირობებით ლიცენზია ნებისმიერ სხვა დაინტერესებულ პირებს. პრაქტიკაში ჩვეულებრივი ლიცენზიის მოლაპარაკებაზე ხელშეკრულების დადებამ გავრცელება ჰპოვა ისეთ დარგებში, სადაც ლიცენზიის საგნები მიეკუთვნება მასობრივი წარმოებისა და ფართო მოხმარების სფეროს და წარმოებული პროდუქცია არ ექვემდებარება ზუსტ აღრიცხვას. გარდა ამისა, მასზე მოთხოვნა იმდენად დიდია, რომ რამდენიმე ლიცენზიატის არსებობა ერთი ქვეყნის ბაზარზე ხელს არ შეუშლის ლიცენზიით წარმოებული პროდუქციის რეალიზაციის ნორმალურ მიმდინარეობას. უმეტესად ამას ადგილი აქვს მედიკამენტების, საკვები პროდუქტების და ა. შ. წარმოების დარგში.

განსაკუთრებულ ლიცენზიაზე მოლაპარაკებისას ლიცენზიარი აძლევს ლიცენზიატს, შეთანხმების დათქმულ საზღვრებში, გამოგონების გამოყენებაზე განსაკუთრებულ უფლებას და უკვე არ შეიძლება წარმოადგენდეს ლიცენზიის პირობებით სხვა პირებთან (ფირმებთან, ორგანიზაციებთან) ანალოგიურს. თუმცა ეს არ აღკვეთს ლიცენზიარის უფლებას გაცემული გამოგონების (წარმოების საიდუმლოების) როგორც დაუმოკიდებელი გამოყენებაზე, ასევე სხვა პირებზე (ფირმებზე, ორგანიზაციებზე) ლიცენზიის გაცემაზე, პირობებით, რომლებიც არ ეწინააღმდეგებიან პირველი შეთანხმების პირობებს. ყველაზე ხშირად განსაკუთრებული ლიცენზიის გაცემის პირობების შეზღუდვა მიეკუთვნება ტერიტორიებს, რომელთა საზღვრებშიც ლიცენზიატს შეუძლია გამოიყენოს თავისი უფლებები სალიცენზიო მოლაპარაკებით.

ასე, მაგალითად, საბჭოთა გამოგონების — სამშენებლო მასალის სილიკალციტის მიღების ტექნოლოგიის ლიცენზიის გამოყენებაზე ნებართვის მიყიდვისას, იაპონიის ფირმა „ასახი კემიკლ ინდასტრიზ“—თან შეთანხმებაში დათქმული იყო, რომ იყიდება განსაკუთრებული ლიცენზია იაპონიის და ზოგიერთი სხვა ქვეყნის ტერიტორიაზე ლიცენზიის საგნის წარმოების და გასაღების უფლებით. ამავე დროს ლიცენზიარს — საკავშირო გაერთიანება „ლიცენზიტორგს“ ჰქონდა სალიცენზიო შეთანხმება ერთ იტალიურ ფირმასთან, რომლის მიხედვითაც ამ ფირმა-ლიცენზიატს ჰქონდა იტალიის ტერიტორიაზე მოხსენებული სამშენებლო მასალის წარმოებისა და გასაღების განსაკუთრებული უფლება. როგორც ვხედავთ, აღნიშნული ორი მოლაპარაკება თავის პირობებში გადაცემული უფლებების განსაკუთრებულობაზე არ ეწინააღმდეგება ერთიმეორეს.

სრული ლიცენზიის შეთანხმების არსი იმაში მდგომარეობს, რომ ლიცენზიარი უთმობს გამოგონების (წარმოების საიდუმლოების) გამოყენებაზე ლიცენზიატს სრულად ყველა უფლებას შეთანხმების მოქმედების მთელი ვადის მანძილზე. ამასთან ერთად, თვით ლიცენზიარს ამ ხნის მანძილზე ალკვეთილი აქვს გამოგონების (წარმოების საიდუმლოების) გამოყენების უფლება, როგორც დამოუკიდებლად, ასევე რომელიმე სახის ლიცენზიის გაცემის გზით. ამ სახით სრულ ლიცენზიაზე მოლაპარაკება გვაგონებს პატენტის მიხედვით (იმ შემთხვევაში, როცა ლიცენზიის საგანი დაპატენტებულია ან დაპატენტების სტადიაში იმყოფება) უფლებათა სრულ დათმობას (გაყიდვას). სინამდვილეში ეს ასე არ არის, რადგან სრულ ლიცენზიაზე მოლაპარაკება შეიძლება იყოს დადებული განსაზღვრული ვადით (5, 8, 10 წელი), როგორც ეს მიღებულია სალიცენზიო ვაჭრობის პრაქტიკაში და ამ ვადის გასვლის შემდეგ ლიცენზიარს შეუძლია თავის შეხედულებისამებრ გამოიყენოს ლიცენზიის საგანი (დამოუკიდებლივ დადოს ახალი შეთანხმება იმავე ან სხვა ლიცენზიატთან და ა. შ.), და ბოლოს, სრულ ლიცენზიაზე მოლაპარაკება შეიძლება ვადაზე ადრე იყოს შეწყვეტილი მოქმედებით, ე. ი. გაუქმებული პირობებით, რომლებსაც შეიძლება შეიცავდეს თვით მოლაპარაკება. ამრიგად, სრულ ლიცენზიაზე მოლაპარაკება საჭიროა განვასხვაოთ ე. წ. პატენტის გაყიდვისაგან. როცა ლიცენზიარი სრულად და, თუ შეიძლება ასე ითქვას, სამუდამოდ უთმობს გამოგონებაზე ყველა უფლებას. ასეთი განსხვავება საჭიროა მხედველობაში ვიქონიოთ, რადგან სპეციალისტები ზოგჯერ ერთ დონეზე აყენებენ სრული ლიცენზიის მოლაპარაკებასა და ე. წ. „პატენტის გაყიდვას“. სრულ ლიცენზიაზე მოლაპარაკებები დაიდება ჩვეულებრივ, როცა ლიცენზიარს არა აქვს საჭირო პირობები დამოუკიდებლივ გამოგონების პრაქტიკული გამოყენებისათვის და აგრეთვე არა აქვს რეალური შესაძლებ-

ლობები გამოგონების რეალიზაციისათვის კომერციულ სამუშაოთა ჩასატარებლად როგორც თავის ქვეყანაში, ისე სხვა ქვეყნებში. უნდა აღინიშნოს, რომ ლიცენზიებით საერთაშორისო ვაჭრობის პრაქტიკაში, აგრეთვე საბჭოთა გამოგონებების საზღვარგარეთ გამოყენებაზე ლიცენზიის გაყიდვის პრაქტიკაში, ყველაზე დიდი გავრცელება ჰპოვა განსაკუთრებულ ლიცენზიებზე სახელშეკრულებო მოლაპარაკებებმა. ეს აიხსნება იმით, რომ ასეთი ლიცენზიები ერთდროულად სარგებლობას აძლევენ როგორც გამყიდველს, ასევე მყიდველს.

უპირველესად მყიდველი დაინტერესებულია იმაში, რომ ლიცენზიის საგნის პრაქტიკულად გამოყენებისას არ წააწყდეს ბაზარზე კონკურენციას. ასეთი შესაძლებლობა უზრუნველყოფილია მისთვის განსაკუთრებული ლიცენზიით, განსაკუთრებით იმ შემთხვევებში, როცა ლაპარაკია დასაპატენტებელ გამოგონებებზე. ამასთანავე, გამყიდველი, ქმნის რა მყიდველისათვის ლიცენზიის საგნის რეალიზაციის ასეთ კეთილნაყოფიერ პირობებს, ითვალისწინებს ამ გარემოებას ლიცენზიის ღირებულების განსაზღვრისას, რომელიც ყველა სხვა ერთნაირი პირობების შემთხვევაში ყოველთვის მნიშვნელოვნად მაღლა დგას განსაკუთრებულ ლიცენზიაზე მოლაპარაკების შემთხვევაში.

სალიცენზიო პასპორტი ლიცენზიის გაყიდვაზე საკითხის გადაწყვეტის ძირითადი დოკუმენტია. მას ადგენს ლიცენზიის საგნის დამამუშავებელი საწარმო და ამტკიცებს სამინისტრო (უწყება), რომელიც წარმოადგენს ლიცენზიის საგნის გენერალურ მიმწოდებელს.

სალიცენზიო პასპორტის ფორმა დადგენილია სპეციალური მითითებით და შეიცავს შემდეგ მუხლებს:

მუხლი 1—4 ითვალისწინებს რიგი რეკვიზიტების მითითებას — ლიცენზიის საგნის დასახელებას, ლიცენზიის საგნის შემადგენლობაში შემავალი გამოგონების დასახელებას, ლიცენზიის გაყიდვის რეკომენდაციის გამწვევი ორგანიზაციის შესახებ მონაცემებს, მონაცემებს იმ საწარმოს შესახებ, რომელიც ახორციელებს ლიცენზიის საგნის სამრეწველო წარმოებას.

მუხლი — 5 უნდა შეიცავდეს ინფორმაციას ქვეყნის შიგნით ლიცენზიის ობიექტზე მოთხოვნების შესახებ. ვიცით რა ეს მოთხოვნა, შეიძლება მნიშვნელოვნად განესაზღვროთ მოთხოვნები სხვა ქვეყნებშიც.

მე-6 მუხლში მითითებულია სამუშაო ტექნიკური დოკუმენტაციის მოცულობა, რომელიც მიეკუთვნება ლიცენზიის საგანს.

მე-7 მუხლში აღინიშნება დანახარჯები სამეცნიერო-კვლევით და საპროექტო-საკონსტრუქტორო სამუშაოებზე, რომლებიც დაკავშირებულია ლიცენზიის საგნის დამამუშავებელსთან. მასალები, რომლებსაც

შეიცავენ მე-6 და მე-7 მუხლები, გაითვალისწინება ლიცენზიის ღირებულების განსაზღვრისას.

მე-8 მუხლში მოყვანილია მონაცემები საერთაშორისო გამოფენებზე და ბაზრობებზე ლიცენზიის საგნის ჩვენების შესაძლებლობებზე, რამდენადაც ასეთი ჩვენება საბჭოთა ლიცენზიების რეკლამის მნიშვნელოვანი საშუალებაა. აქ განისაზღვრება, როგორი სახითაა მიზანშეწონილი მისი ჩვენება (ნატურული ნიმუში, მაკეტი, სქემა, კატალოგები და სხვ.).

მე-9 მუხლში აღინიშნება ორგანიზაცია, სამინისტრო (უწყება), რომლებიც პასუხისმგებელია ლიცენზიის საგანზე ტექნიკური და ტექნოლოგიური დოკუმენტაციისა და საექსპორტო შესრულებაში მისი თანმხლები მოწყობილობის დამზადებისათვის, ტექნიკური დოკუმენტაციის შესრულების ვადები და დამზადების საორიენტაციო ღირებულება.

მე-10 და მე-11 მუხლებში მიეთითება დამამზადებელი და ლიცენზიის საგნის მიმწოდებელი, დამზადების ვადები, ღირებულება და სხვ.

სალიცენზიო პასპორტს, ხელს აწერს ორგანიზაციის, აგრეთვე ორგანიზაცია-თანაშემსრულებლების ხელმძღვანელი, რომელიც რეკომენდაციას უწევს გამოგონებას ლიცენზიის გაყიდვაზე და მტკიცდება სამინისტროების (უწყებების) ხელმძღვანელების მიერ, რომლებიც წარმოადგენენ გენერალურ მიმწოდებლებს და თანაშემსრულებლებს.

სალიცენზიო პასპორტი შეიცავს გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის ლიცენზიების განყოფილების დასკვნას ლიცენზიის გაყიდვის მიზანშეწონილობაზე, რომელსაც ხელს აწერს განყოფილების გამგე.

IX თავი

რაციონალიზატორული წინადადებანი და მათი გაზორმება

ღებულების თანახმად, რაციონალიზატორულ წინადადებად ითვლება ტექნიკური გადაწყვეტა, რომელიც წარმოადგენს ახალსა და სასარგებლოს საწარმოსათვის, ორგანიზაციისა და დაწესებულებისათვის, სადაც ის არის შეტანილი და ითვალისწინებს ნაკეთობის, კონსტრუქციის, წარმოების ტექნოლოგიისა და გამოყენებული ტექნიკის ან მასალის შედგენილობის შეცვლას; აგრეთვე ისეთი წინადადებები, რომლებიც აუქმობესებს გამოყენებულ ტექნიკას (მანქანებს, მოწყობილობებს, ინსტრუმენტებს, აპარატებს, აგრეგატებს და ა. შ.), გამოშ-

ვებულ პროდუქციას, წარმოების ტექნოლოგიას, კონტროლის, დავირვებისა და გამოკვლევების ხერხებს, უსაფრთხოების ტექნიკას და შრომის დაცვას, ან ზრდის შრომის ნაყოფიერებას, საშუალებას იძლევა, უფრო ეფექტურად გამოვიყენოთ ენერჯია, მოწყობილობა, მასალები.

ამ დებულების მოქმედება არ ვრცელდება იმ ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების რაციონალიზატორულ წინადადებებზე, რომლებიც დასაქმებული არიან სამეცნიერო-კვლევით, საპროექტო, საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური ორგანიზაციებისა და საწარმოების ანალოგიურ ქვეგანყოფილებებში დასამუშავებელი პროექტების, კონსტრუქციების, ტექნიკური პროცესების დამუშავება-შექმნაზე.

დებულებით მკვეთრად განსაზღვრულია რაციონალიზატორულ წინადადებად მიჩნევის წესი. წინადადება მიიჩნევა ახლად იმ საწარმოს, ორგანიზაციისა და დაწესებულებისათვის, სადაც ის პირველად არის შეტანილი, თუ დადგენილი ფორმით განცხადების შეტანამდე მოცემულია სხვა მსგავსი გადაწყვეტა:

— წარმოებაში არაა გამოყენებული, გარდა იმ შემთხვევისა, როცა გადაწყვეტა გამოყენებულია თვით ავტორის მიერ განცხადების შეტანამდე არაუმეტეს 3 თვისა;

— როცა არ იყო გათვალისწინებული და დამუშავებული ამ საწარმოთა, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების ტექნიკური სამსახურების მიერ, ან არ იყო განცხადებული სხვა პირის მიერ, რომელსაც შეიძლება მიეკუთვნოს პირველობა დებულების IV კარის 74-ე პუნქტის შესაბამისად;

— როცა განცხადებული რაციონალიზატორული წინადადება არ იყო რეკომენდებული ზემდგომი ორგანიზაციების მიერ ან გამოქვეყნებული საინფორმაციო გამოცემებში მოცემულ დარგში მოწინავე გამოცდილების გასაავრცელებლად;

— როცა ასეთი არ არის გათვალისწინებული საწარმოებისათვის, ორგანიზაციისა და დაწესებულებისათვის დაწესებული ნორმატივებით და ტექნიკური პირობებით;

რაციონალიზატორული წინადადება არ უნდა შეიცავდეს ამოცანის ტექნიკის, პროდუქციის ტექნოლოგიისა და ა. შ. გაუმჯობესების უბრალოდ საკითხის დაყენებას, არამედ უნდა იძლეოდეს ახალს, დასაბუთებულ ტექნიკურ გადაწყვეტას და არ უნდა იმეორებდეს იმას, რაც ადრე გამოიყენებოდა და გამოიყენება, დამუშავდა ან უკვე გათვალისწინებულია მოქმედი ნორმატივებით.

გამოგონებისაგან განსხვავებით, რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის საკმარისია შეიცავდეს სიახლეს წარმოების ტექნიკურ დონესთან შედარებით და ჰქონდეს ლოკალური ხასიათი.

რაციონალიზატორული წინადადების პირველობა განისაზღვრება საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში მისი შეტანის თარიღით. პირველობა მიეკუთვნება იმ ავტორს, რომელმაც პირველად შეიტანა დადგენილი წესით წინადადება, თუნდაც იმ შემთხვევაში, რომ თავდაპირველად წინადადება უსაფუძვლოდ იყო უარყოფილი, მაგრამ ავტორს ეს უარყოფა არ გაუსაჩივრებია.

რაციონალიზატორულ წინადადებად არ ჩაითვლება წინადადებანი, რომლებიც:

— დაბლა სწევს პროდუქციის ხარისხს, საიმედოობას, ხანგრძლივობას ან სხვა მაჩვენებლებს, აუარესებს შრომის პირობებს, მუშაობის ხარისხს და სხვ.;

— მხოლოდ სევამ ამოცანას ან განსაზღვრავს მოსალოდნელ ეფექტს კონკრეტული ტექნიკური გადაწყვეტის გარეშე;

— გადმოღებულია საინფორმაციო წყაროებიდან ან ლიტერატურიდან, აგრეთვე სხვა საწარმოთა გამოცდილებიდან დამატებითი კონსტრუქციული და ტექნოლოგიური დამუშავების გარეშე — საწარმოს არსებული პირობების გაუთვალისწინებლად;

— ითვალისწინებს ნაწარმის, წარმოების ტექნოლოგიისა და გამოყენებული ტექნიკის ცნობილი კონსტრუქციების ან მასალების ტოლფასი და აღნიშნულ დარგში ცნობილით შეცვლას;

— იძლევა დადებით ეფექტს არა ტექნიკური ამოცანის გადაწყვეტის გზით, არამედ ორგანიზაციული ღონისძიებების გატარებით;

— მიეკუთვნება მეურნეობის ორგანიზაციისა და მართვის მეთოდების (დაგეგმვა, დაფინანსება და სხვ.), აღზრდის, სწავლების, კვლევის, პროექტირების მეთოდებს, აგრეთვე საინფორმაციო სისტემას;

— მიეკუთვნება პირობით აღნიშვნებს, განრიგებს, თამაშის წესებს, საგზაო მოძრაობას, ნაოსნობას და სხვ.;

— ითვალისწინებს მანქანა-დანადგარების განლაგების შეცვლას, თუ არ შეიცავს ტექნოლოგიური პროცესების ან კონსტრუქციის შეცვლას;

— მიეკუთვნება სკალების, დიაგრამების, ცხრილების, გრაფიკების, ნომოგრამების შედგენას, თუ მას არ მოსდევს მათი ხელსაწყოთა კონსტრუქციების შეცვლა;

— ითვალისწინებს წარმოების მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის სისტემის მოწესრიგებას, ანგარიშგების გაუმჯობესებას, დანადგარების ან სატრანსპორტო საშუალებების შეკეთების გრაფიკის შეცვლას, ტვირთის მიწოდების დროის შემცირებას და სხვ.

— შეიცავს ამოცანის მათემატიკურ გადაწყვეტას, კერძოდ, ალგორითმს, პროგრამას ელექტროგამომთვლელი მანქანისათვის და სხვ.

რაციონალიზატორული წინადადებისათვის, ისე როგორც გამოგონებისათვის, უფლებრივი დაცვის აუცილებელ პირობად ითვლება მისი

სწორად გაფორმება. დებულება ითვალისწინებს, რომ რაციონალიზატორული წინადადება იყოს წერილობით, ოფიციალურად დაწესებული ფორმით განცხადებული, მასში წინადადების არსის აღწერით, აუცილებელ შემთხვევებში ნახაზების, სქემების, ესკიზების დართვით (დებულების 67-ე პუნქტი). ეს მოთხოვნა კონკრეტულად მითითებულია, რომლებიც განსაზღვრავენ, რომ განცხადება უნდა იყოს გაფორმებული ავტორის (თანავტორის) მიერ ფორმა № რ-1 ბლანკზე. თუ რამდენიმე ტექნიკური გადაწყვეტა მიმართულია ერთი და იგივე ობიექტის გასაუმჯობესებლად, თითოეული მათგანი ფორმდება ცალკე განცხადებით. ერთ განცხადებაში რამდენიმე ტექნიკური გადაწყვეტა დასაშვებია მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ ისინი ემსახურებიან ერთობლივ მიზანს და შეიძლება მათი ერთობლივი გამოყენება.

განცხადებაში ნაჩვენები უნდა იყოს წინადადების დასახელება, ჩამოთვლება ყველა თანავტორი და აღინიშნება ცნობები მათ შესახებ (გვარი, სახელი და მამის სახელი, თანამდებობა, განათლება, პარტიულობა, დაბადების წელი). ჩვეულებრივ, განცხადება რაციონალიზატორულ წინადადებაზე შეაქვთ პირებს, რომლებიც მუშაობენ მოცემულ საწარმოში; თუკი ავტორი ამ საწარმოში არ მუშაობს, მაშინ განცხადებაში უნდა უჩვენოს საცხოვრებელი მისამართი, რომლითაც შეიძლება მიწერ-მოწერის წარმოება.

განცხადების „წინადადების აღწერილობის“ — ნაწილში გადმოცემული უნდა იყოს:

- კონსტრუქციის გაუმჯობესების მიზანი;
- მასალის შემადგენლობის ტექნოლოგია ან შეცვლა;
- ტექნიკური გადაწყვეტის შინაარსი;
- ცნობები ეკონომიკური ან სხვა დადებითი ეფექტის შესახებ.

საერთოდ აღწერილობის სტრუქტურა უნდა შეესაბამებოდეს მოცემული საწარმოსათვის განცხადების შედგენის პრაქტიკაში დაწესებულ სტრუქტურას, რაც ხელს უწყობს რაციონალიზატორული წინადადების დროულად განხილვას და წარმოებაში დანერგვას.

წინადადების აღწერილობა იმდენად მკაფიოდ და სრულად უნდა გადმოსცემდეს გადაწყვეტის არსს, რომ აღწერილობის მიხედვით შესაძლებელი იყოს მისი განხორციელება, წინადადების რეალიზება. პრაქტიკაში ზოგჯერ გვხვდება უკიდურესობანი: ავტორისაგან თხოვლობენ გადაწყვეტის დეტალურ ტექნოლოგიურ-კონსტრუქციულ დამუშავებას ან, პირიქით, იღებენ ამკარად დაუმუშავებელ წინადადებებს, როცა აღწერილობიდან გაუგებარია მისი არსი ცა.

წინადადების ავტორს შეუძლია რაციონალიზატორული წინადადების არსის განმარტების კონკრეტულობისათვის განცხადებას დაურთოს სავარაუდო ტექნიკურ-ეკონომიკური გაანგარიშებანი.

განცხადებას ხელს აწერს ყველა ავტორი.

ავტორის საშუალება ეძლევა, თხოვნით მიმართოს საწარმოს ან გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ადგილობრივ ორგანოებს (რესპუბლიკურ საბჭოს), აღმოუჩინოს მას დახმარება განცხადების გაფორმებაში (აღწერილობის შედგენაში, გრაფიკული მასალების დამზადებაში, ტექნიკურ-ეკონომიკურ გაანგარიშებაში და სხვ.).

რაციონალიზატორული წინადადებების გასაფორმებლად დაწესებულია ტიპური ფორმები*:

- ფორმა № რ-1 განცხადებისათვის;
- ფორმა № რ-2 — წინადადების გამოყენების აქტისათვის;
- ფორმა № რ-3 — წინადადების მიღების ცნობა;
- ფორმა № რ-4 — რაციონალიზატორული წინადადების სარეგისტრაციო ყურნალი;
- ფორმა № რ-5 — რაციონალიზატორის (გამომგონებლის) ბარათი;

— ფორმა № რ-6 — რაციონალიზატორული წინადადებისა და გამოგონებების მომზადების, დამუშავებისა და გამოყენების გრაფიკები.

— დანართი ფორმა № 7 — რაც. წინადადებაზე გასამრჩელოს თანხის ეკონომიკურ გაანგარიშებაზე;

— რაციონალიზატორულ წინადადებაზე მოწმობა (ფორმა № 8).

განცხადება რაციონალიზატორულ წინადადებაზე შეიტანება იმ საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში, რომლის პროფილსაც მიეკუთვნება წინადადება, დამოუკიდებლად იმისა, მუშაობს თუ არა ავტორი იმ საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში.

თუ შეიძლება წინადადებრივ გამოყენება სხვადასხვა საწარმოში ან დაწესებულებაში, ავტორს შეუძლია შეიტანოს განცხადება სამინისტროში, რომელსაც ექვემდებარება ეს საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება. ამ შემთხვევაში სიახლე განისაზღვრება ზემოთ ჩამოთვლილი წესების შესაბამისად.

საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება, რომელიც მიიღებს გამოცხადებლად წინადადებას და, მათი აზრით, წარმოადგენს ასევე საინტერესოს სხვა საწარმოსათვის, ორგანიზაციისა ან დაწესებულებისათვის, ვალდებულია სამი თვის ვადაში გააგზავნოს წინადადებასთან დაკავშირებული მასალები შესაბამის ზემდგომ ორგანოებში (დებულების 68-ე პუნქტი).

საწარმო, ორგანიზაცია, დაწესებულება, სამინისტრო ან უწყება, მიიღებს რა განსაზღვრულად წინადადებას, ვალდებულია რეგისტრაციაში

* ამ ნაშრომში მოთავსებულია რაც. წინადადებების გასაფორმებლად ჩამოთვლილი ყველა ფორმა დანართის სახით.

ტიპური საუნჯებათაშორისო ფორმა
№ რ-1

დამტკიცებულია

სსრ კავშირის ცსს 1976 წლის 18
აგვისტოს № 681 ბრძანებით

_____ ხელმძღვანელი
ორგანიზაციის, დაწესებულე-
ბის დასახელება

რეგისტრირებული
№ _____
"_____" _____ 198 წ.

ავტორის (თანაავტორის) გვარი, სახელი და მამის სახელი	სამსახურის ან სა- ცხოვრებელი ბინის ადგილი	თანამ- დებობა	განათ- ლება	პარტი- ულობა	დაბად. წელი

გ ა ნ ც ხ ა დ ე ბ ა

რაციონალიზატორულ წინადადებაზე

გთხოვთ განიხილოთ წინადადება სათაურით: _____

(რაციონალიზატორული წინადადების მოკლე დასახელება)

მიჩნეულ იქნეს იგი რაციონალიზატორულად და მიღებულ იქნეს გამოსაცდელად
წინადადების აღწერა
(დაიწეროს გარკვევით, შესწორების გარეშე)

დამატებითი ცნობები წინადადებებზე _____

(აღინიშნოს სად და როდის მიაწოდა აღრე ავტორმა (თანაავტორებმა)

ასეთივე წინადადება და მასზე მიღებული გადაწყვეტილება)

ვამტკიცებ (ვამტკიცებთ), რომ ნამდვილად ვარ მოცემული წინადადების ავტორი (თანაავტორები).

ჩემთვის (ჩვენთვის) ცნობილია, რომ წინადადება თუ მიჩნეული იქნება საიდუმლოდ, მე (ჩვენ) ვალდებულებას ვიღებ (ვიღებთ) დავიცვა (დავიცვათ) საიდუმლოების წესები, მათ შორის აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების დებულებით გათვალისწინებული წესები.

თან ერთვის: ა) გრაფიკული მასალები (ესკიზები), ნახაზები, სქემები, გრაფიკები და სხვა _____ ფურცელზე.

ბ) ტექნიკურ-ეკონომიკური გაანგარიშება, დასაბუთება და მისთ. _____ ფურცელზე.

გ) დანარჩენი მასალები _____ ფურცელზე.

სულ _____ ფურცელი.

„_____“ 198 წ.

ავტორი
(თანაავტორები): _____
(ხელმოწერა)

დასკვნები წინადადებაზე

ა) ძირითადი საწარმოო ქვეგანყოფის (სამქრო, სამშენებლო უბანი, აგრო-განყოფილება და ა. შ.)

„—“— 198 წ.

თანამდებობა (ხელმოწერა)

ბ) სხვა ქვეგანყოფის (მთ. მექანიკოსის განყოფილება, საკონსტრუქტორო ბიურო და ა. შ.)

„—“— 198 წ.

თანამდებობა (ხელმოწერა) i

წინადადებაზე მიღებული გადაწყვეტილება

„_____“ 198 წ. დაწესებულების, ორგანიზაციის
 ხელმძღვანელი _____ (ხელმოწერა)

ცვლილებები ნორმატიულ და ტექნიკურ დოკუმენტაციაში

დოკუმენტის სახელწოდება	შეტყობინების №	ცვლილების თარიღი	თანამდებობა და გან- ყოფილების დასახე- ლება	ხელმოწერა

მოწმობა რაციონალიზატორულ წინადადებაზე მივიღე (მივიღეთ)

„_____“ 198 წ. ავტორი (თანაავტორები)
 ხელმოწერა _____

ტიპური საუწყებთათმორისო ფორმა № რ-4

დამტკიცებულია სსრ კავშირის ცსს 1976
წლის 18 აგვისტოს № 681 ბრძანებით

უწყება, ორგანიზაცია, დაწესებულება _____

(საამქრო, სამშენებლო უბანი, განყოფილება და ა. შ.)

რაციონალიზატორულ წინადადებებზე განცხადების
რეგისტრაციის

ჟურნალი

დაწყება „—“ ————— 198 წ. დამთავრება „—“ ————— 198 წ.

№ ————— დან

№ ————— მდე

ჟურნალი შედგება ————— გვერდისაგან

წაშლა და აღუნიშნავი

შესწორება დაუშვებელია!

ტიპური საუწყებთათმორისო ფორმა № რ-3
დამტკიცებულია სსრ კავშირის ცსს 1976
წლის 18 აგვისტოს № 681 ბრძანებით

უწყება, ორგანიზაცია, დაწესებულება _____

განყოფილება, სამქრო, სამშენებლო უბანი და ა. შ. _____

წინადადების მიღების ცნობა

„_____“ 198 წ. მოქ. _____

ავტორის (თანაავტორების) გვარი, სახელი, მამის სახელი

მიღებულია წინადადება, რეგისტრირებულია №_____, დასახელებით

წინადადებასთან ერთად მიღებულია:

ნახაზები (ესკიზები) _____ ფურცელზე

ჩიმუშები (მოდელი) _____ ცალი

სხვა დოკუმენტები _____ ფურცელზე

გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის
განყოფილების უფროსი

(საპატენტო განყოფილების უფროსი,
საგამომგონებლო და რაციონალიზატორული
საქმიანობის რწმუნებული)

_____ (ხელმოწერა)

„_____“ 198 წ. წ.

ტიპური სუფუქვათაშორისო ფორმა № რ-5
დამტყობებელია სსრ კავშირის ცსს 1976
წლის 18 აგვისტოს № 681 ბრძანებით

უწყება, ორგანიზაცია, დაწესებულება _____
სამსახური, სამუშაო უბანი, განყოფილება და ა. შ. _____

რაციონალური (გამომგონებლის) პატენტი

გვარი _____ სახელი _____ მამის სახელი _____
დაბადების წელი _____ პარტიულობა _____ განათლება _____
თანამდებობა _____ ტიპის № _____

მოსამსახურე, მუშა, საინჟინრო-ტექნიკური მუშაკი (ხაზი გაუსვით)

№	წინადადების უმოტივაციო თარიღი	წინადადების რეგისტრაციის ნომერი	წინადადების დასახელება	წინადადების გამოყენების თარიღი	წლიური ეკონომია ათ. მან.	გაცემული გასამრეჯლოს თანხა-(მან.)	რაციონალური წინადადე- ბის მოქმედების ნომერი ან გამოგონების საქტორი მოქმედების ნომერი
1	2	3	4	5	6	7	8

იბეჭედა მეორე კვირულზე ტიბულის გარეშე

ტიპური საუწყებოთაშორისო ფორმის რ-4-ის I გვ.

წინადადების ნიშნები	წინადადების შემოსულის თარიღი	აერორისა და თითოეული თანაეტორის გარი, სახელი და მამის სახელი	სამუშაო აღვილი ან საცხოვრებელი აღვილი, დაკავებული თანამდებობა	წინადადების დასახლება
1	2	3	4	5

და ა. შ. ბოლომდე

მიმართულების თარიღი	წინადადების მოძრაობა	გასამრქელის გაცემა
განყოფილებებს (სამსახურს)		
6	ოკანში ოკანში	
7	6	20
8	7	19
9	8	18
	9	17
	10	16
	11	15
	12	14
	13	13
	14	12
	15	11
	16	10
	17	9
	18	8
	19	7
	20	6

უწყება, ორგანიზაცია, დაწესებულება
სააგპრო, საშენებლო უბანი, განყოფილება

დანართი № 5

ტიპური საუწყებოაპოლიტიკოსო ფორმა № რ-6 დამტკიცებულია
სსრ კავშირის 1976 წლის 18 აგვისტოს № 681 ბრძანებით

ვამტკიცებ:

ორგანიზაციის (უწყების) დაწესებულების ხელმძღვანელი
(ხელმოწერა)

„ — „ 198 წ.

ბ რ ა ჯ ი კ ი

რაციონალიზატორული წინადადებისა და გამოგონების მომზადების, დამუშავების
და შემოწმების

წინადადების ან სა- ავტორო მოწოდების №	ავტორის (თანავტო- რების) გვარი, სახე- ლო, მამის სახელი	ერაპის დასახელება და საუშუაოს მო- ცულობა	უბანი, სადაც გა- ვლისწინებული საშუალო ერაპის რეალიზაცია	შესრულების ვადა	შესრულება- ზე პასუხის- მგებელი	შენიშვნა

და ა. შ. ბოლომდე

გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის განყოფილების
გამგე (საპატენტო განყ. გამგე რაციონალიზაციისა და საგა-
მომგონებლო საქმიანობის რწმუნებული) (ხელმოწერა)

„ — „ 198 წ.

იბეჭდება უკანა გვერდზე სათაურის გარეშე, თა-
რილი და ხელმოწერა იბეჭდება უკანა გვერდზე.

ტიპური საუწყებათაშორისო ფორმა № რ-2
დამტკიცებულია სსრ კავშირის ცსს 1976
წლის 18 აგვისტოს № 681 ბრძანებით

საწარმო, ორგანიზაცია, დაწესებულება

წინადადების გამოყენების

აქტი

რეგისტრაციის ნომერი (რაციონალიზატორული წინადადების ან საავტორო მოწმობის) _____

„____“ _____ 198 წ.

წინადადების დასახელება _____

გამოყენებულია „____“ _____ 198 წ. _____
(სად)

რაციონალიზატორული წინადადების აღწერის ან გამოგონების ფორმულის შესაბამისად

საწარმოს, ორგანიზაციის
დაწესებულების ხელმძღვანელი
(სამპქროს უფროსი) _____
ხელმოწერა

გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის განყოფილების
უფროსი

კომისიის წევრები: (საპატენტო განყოფილების უფროსი,
რაციონალიზაციისა და საგამომგონებლო
საქმიანობის რწმუნებული)

წინადადების გამოყენების დაწყებას გაეცანი (გაეცანით)

ავტორი (თანავტორები) _____

„____“ _____ 198 წ.

წინამდებარე ფორმა გამოიყენება შემთხვევებში, რომლებშიც გათვალისწინებულია სსრკ გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა საბუღალთო კომიტეტის მიერ 1974 წ. 15 იანვარს დამტკიცებული ინსტრუქციის — გასამრჩელოს ოლენობის განსაზღვრის შესახებ იმ გამოგონებებზე და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან — 1-ლ და მე-2 ბუნეტიში; ან აღნიშნულ გამოგონებებზე და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე საერთო გასამრჩელოს ინსტრუქციის შესაბამისად გაანგარიშების დროს. ეკონომიის არარსებობა საბუღალთო აქტში, რომელსაც ამტკიცებს საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების უფროსი, რომელიც წარმოადგენს გაანგარიშება-დასაბუღოების განუყოფელ ნაწილს.

(სამინისტრო, უწყება
საწარმო, ორგანიზაცია,
დაწესებულება)

გასამრჩელოს თანხის გაანგარიშება-დასაბუთება რაციონალიზატორულ წინადადებაზე, რომელიც არ ქმნის ეკონომიას

რეგისტრაციის № _____

(წინადადების დასახელება და მისი არსის მოკლე აღწერა)

(ავტორის, ავტორების გვარი და ინიციალები)

1. კოეფიციენტი კ₁ შეადგენს

რადგანაც _____

რაც მტკიცდება _____

2. კოეფიციენტი კ₂ შეადგენს _____

რადგანაც _____

რაც მტკიცდება _____

3. კოეფიციენტი კ₃ შეადგენს _____

რადგანაც _____

რაც მტკიცდება _____

სულ გასამრჩელო შეადგენს:
 $G = k_1 \times k_2 \times k_3 \times 10$ მან — (ჩაისვას კოეფიციენტების რიცხობრივი მონაცემები)

სულ გასამრჩელო (სიტყვებით)

(მრგვალი ბეჭედი)

ხელმძღვანელი

(საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების დირექტორი, უფროსი .)

„—“———— 198 წ.

ხელმოწერა

(გვარი და ინიციალები)

ტექნიკური სამსახურის ხელმძღვანელი

(თანამდებობა)

„—“———— 198 წ.

ხელმოწერა

(გვარი და ინიციალები)

ეკონომიკური სამსახურის ხელმძღვანელი

(თანამდებობა)

„—“———— 198 წ.

ხელმოწერა

(გვარი და ინიციალები)

დასრუთი № 8

დამტკიცებულია გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის 1974 წლის 13 ნოემბრის № 119 ბრძანებით

მ ო წ მ ო ბ ა

რაციონალიზატორულ წინადადებაზე

№ _____

გაცემის თარიღი

სსრკ მინისტრთა საბჭოს 1973 წლის 21 აგვისტოს № 584 დადგენილებით დამტკიცებული აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების დებულების 75-ე პუნქტის შესაბამისად

ეს მოწმობა ეძლევა _____

(გვარი, სახელი, მამის სახელი)

წინადადებაზე, რომელიც მიჩნეულია რაციონალიზატორულად და მიღებულია

(საწარმოს, ორგანიზაციის დასახელება, და როდისაა მიღებული)

მიღებულია

გამოსაყენებლად სათაურით: _____

საწარმოს, დაწესებულების ხელმძღვანელი

გაატაროს ის და ავტორის თხოვნით ხუთი დღის განმავლობაში გასცეს ან გაუგზავნოს ავტორს ცნობა, რომელიც ამტკიცებს ფაქტს და განცხადების შეტანის თარიღს (დებულების 69-ე პუნქტი).

რაციონალიზატორულ წინადადებაზე განცხადება განხილული უნდა იყოს საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში და მასზე უნდა იქნეს მიღებული გადაწყვეტილება 15 დღის განმავლობაში, ხოლო სამინისტროში ან უწყებაში ეს ვადა შეადგენს 1,5 თვეს განცხადების მიღებიდან.

რაციონალიზატორულ წინადადებათა განხილვას ძალიან დიდ მნიშვნელობა აქვს. მასზეა დამოკიდებული რაციონალიზატორების მიერ შექმნილი ტექნიკური გადაწყვეტის შემდგომი ბედი. თითოეული რაციონალიზატორული წინადადების განხილვის დროს წყდება უფლებრივი, ტექნიკური და ეკონომიკური ხასიათის საკითხები.

მიღებული განცხადება წინადადების სარგებლიანობისა და სიახლის დასკვნაზე წინასწარი შესწავლის შემდეგ განსახილველად ეგზავნება ტექნიკურ სამსახურს. ცალკეულ შემთხვევებში, როდესაც წაშლიკრება საკითხები, რომლებიც მოითხოვს კოლეგიურ და კვალიფიციურ განხილვას ან ეხება, მაგალითად, დავის დროს წინადადების ტექნიკურ არსს, რაციონალიზატორული წინადადების მასალები განიხილება ტექნიკურ საბჭოზე.

რაციონალიზატორულ წინადადებაზე დასკვნის საფუძველზე შეიძლება მიღებულ იქნეს სამი სხვადასხვაგვარი გადაწყვეტილება: წინადადების რაციონალიზატორულად აღიარება და გამოსაყენებლად მიღება (ეს იმ შემთხვევაში, როდესაც წინადადება მკაფიოა, უდავოა და არ მოითხოვს საცდელ შემოწმებას); რაციონალიზატორული წინადადების საცდელი შემოწმება (საცდელი შემოწმების ჩატარების შემდეგ 15 დღის განმავლობაში ავტორს ეცნობება მიღებული გადაწყვეტილება); რაციონალიზატორული წინადადების უარყოფა (უარყოფის მოტივები გარკვეულად უნდა იყოს ფორმულირებული და ეცნობოს ავტორს).

ორგანიზაციაში შეტანილ რაციონალიზატორულ წინადადებებზე გადაწყვეტილებები მიიღება ორგანიზაციების ხელმძღვანელების მიერ. დიდ ორგანიზაციებში რაციონალიზატორული წინადადების განხილვისა და მათი გამოყენების დაჩქარებისათვის ეს საკითხები შეიძლება გადაწყვიტოს ქვეგანყოფილებების (განყოფილებათა, საამქროთა და ა. შ.) ხელმძღვანელებმა, რომლებსაც ორგანიზაციამ ბრძანებით დააკისრა ეს მოვალეობა.

წარმოების, ორგანიზაციის ან დაწესებულების ხელმძღვანელის, მისი მოადგილის, მთავარი ინჟინრის, მთავარი ინჟინრის მოადგილის მიერ მუშაობის ადგილზე ან დაქვემდებარებულ ორგანიზაციებში შე-

ტანილ რაციონალიზატორულ წინადადებებს განიხილავს ზემდგომი ორგანიზაციის ხელმძღვანელი, ასეთი წესი მოქმედებს ისეთი წინადადებების მიმართაც, რომლებიც შეიტანეს აღნიშნულმა მუშაკებმა სხვა პირებთან თანავეტორობით.

სახალხო მეურნეობის რიგი დარგებისათვის მნიშვნელოვან წინადადებებზე გადაწყვეტილება მიიღება სამინისტროს ან უწყების ხელმძღვანელის ან თანამდებობის პირის მიერ, რომელსაც ეს საქმე ექნება დავალებული.

წინადადების რაციონალიზატორულად აღიარებასა და მის გამოსაყენებლად მიღებაზე გადაწყვეტილების შესახებ მოწმობა ავტორს მიეცემა სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ დადგენილი ფორმით.

თანავეტორობის შემთხვევაში რაციონალიზატორულ წინადადებებზე მოწმობა გაიცემა თითოეულ თანავეტორზე. მოწმობა გაიცემა იმ ორგანიზაციის, სამინისტროსა ან უწყების მიერ, რომელმაც მიიღო გადაწყვეტილება წინადადების რაციონალიზატორულად აღიარებისა და მის გამოსაყენებლად მიღებაზე.

სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო, საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური ორგანიზაციებისა და საწარმოების ანალოგიური ქვეგანყოფილების ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების წინადადებათა რაციონალიზატორულად კვალიფიცირების შემთხვევაში საჭიროა ვიხელმძღვანელოთ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის 1975 წლის 15 მაისის № 1 განმარტებით „ზოგიერთი საკითხის შესახებ“, რომელიც ეხება სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო, საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური ორგანიზაციებისა და საწარმოების ანალოგიური ქვედანაყოფების ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების წინადადებების რაციონალიზატორულად მიჩნევის, აგრეთვე მათი შემოტანის წესის შესახებ.

აღმოჩენებზე, გამოგონებებზე და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე მოქმედი დებულების 63-ე პუნქტში (მეორე აბზაცი) გათვალისწინებულია, რომ სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო, საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური ორგანიზაციებისა და საწარმოების ანალოგიური ქვეგანყოფილებების ინჟინერ-ტექნიკურ მუშაკთა წინადადებებზე (გარდა გამოგონებებისა), რომლებიც მიეკუთვნება ამ მუშაკების მიერ დამუშავებულ პროექტებს, კონსტრუქციებს და ტექნოლოგიურ პროცესებს, აღნიშნული დებულების მოქმედება არ ვრცელდება.

ეს აიხსნება იმით, რომ ზემოთ აღნიშნული ორგანიზაციების და საწარმოების ანალოგიური ქვეგანყოფილებების ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების მოღვაწეობა უნდა იქნეს მიმართული ისეთი პროექტების, კონსტრუქციების და ტექნოლოგიური პროცესების დამუშავებაზე, რომ-

ლებიც პასუხობენ ამ დამუშავებისადმი წაყენებულ თანამედროვე მოთხოვნებს, როგორც წესი, გამოგონებების დონეზე, რისთვისაც მოქმედი კანონმდებლობით გათვალისწინებულია ავტორების დადგენილი წესით მორალური და მატერიალური სტიმულირება. ამავე დროს დებულებით გათვალისწინებულია ინჟინერ-ტექნიკურ მუშაკთა რაციონალიზაციაში მონაწილეობა.

ამასთან დაკავშირებით სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი განმარტავს:

1. სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო, საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური ორგანიზაციებისა და საწარმოების ანალოგიური ქვეგანყოფილებების ინჟინერ-ტექნიკურ მუშაკთა წინადადებები, რომლებიც მიმართულია ექსპლუატაციაში მყოფი ტექნიკისა და ტექნოლოგიის გაუმჯობესებაზე, მოწყობილობის მოდერნიზაციაზე, მექანიზაციაზე და საწარმოო პროცესის ავტომატიზაციაზე, გამოშვებული პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესებაზე, მისი საიმედოობის და ხანგრძლივობის ამაღლებაზე, აგრეთვე იმ საწარმოების ქვეგანყოფილებების, ორგანიზაციების, დაწესებულებების სხვა ინჟინერ-ტექნიკურ მუშაკთა წინადადებები, რომლებიც ახორციელებენ პროექტის რეალიზაციას, ამზადებენ კონსტრუქციას ან ახორციელებენ ტექნოლოგიურ პროცესს, შეიძლება იყოს შიჩნეული რაციონალიზატორულად, თუ ისინი შეესაბამებიან მოთხოვნებს, რომლებიც მითითებულია დებულების 63-ე, 64-ე და 65-ე პუნქტებში.

2. სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო, საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური ორგანიზაციებისა და საწარმოების ანალოგიური ქვეგანყოფილებების ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების წინადადებები (გარდა გამოგონებებისა), რომლებიც მიეკუთვნება ამ მუშაკების მიერ დამუშავებულ პროექტებს, შეიძლება მიჩნეულ იქნეს რაციონალიზატორულად:

— საწარმოების, შენობების და ნაგებობების პროექტების დამტკიცების შემდეგ (მუშა ნახაზების ან ერთსტადიური დაპროექტების დროს მუშა-ტექნიკური პროექტის დამტკიცების შემდეგ);

— რომლებიც მიეკუთვნება კონსტრუქციებს — სერიული (სათაო) ნიმუშის მიღების შემდეგ;

— რომლებიც მიეკუთვნება ტექნოლოგიურ პროცესებს — მისი ექსპლუატაციაში დადგენილი წესით მიღების შემდეგ;

— თუ ეს წინადადებები აუმჯობესებენ პროექტების, კონსტრუქციებისა და ტექნოლოგიური პროცესების ტექნიკურ მახასიათებლებს, ასეთი წინადადებები მიიღება და განიხილება საწარმოს, ორგანიზაციის, სამინისტროს ან უწყების მიერ, რომლებიც ახორციელებენ ამ პროექტ-

ტების რეალიზაციას, ამზადებენ კონსტრუქციებს და ექსპლუატაციას უწევენ ტექნოლოგიურ პროცესებს.

საწარმოების ანალოგიურ ქვეგანყოფილებებში იგულისხმება საწარმოების ისეთი ქვეგანყოფილებები, როგორცაა სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო, საპროექტო და ტექნოლოგიური ორგანიზაციები, მთავარი კონსტრუქტორის განყოფილებები და საკონსტრუქტორო განყოფილებები, მთავარი ტექნოლოგის განყოფილებები და ტექნიკური განყოფილებები, მთავარი მეტალურგის განყოფილებები, საქარხნო ლაბორატორიები.

3. ინჟინერ-ტექნიკურ, ხელმძღვანელ მუშაკთა წინადადებებზე, რომლებთანაც დადგენილი წესით განიხილება, თანხმდება და მტკიცდება შესაბამისი პროექტები, კონსტრუქციები და ტექნოლოგიური პროცესები, აგრეთვე წინადადებებზე, რომლებიც შეტანილია ამ მუშაკების მიერ სხვა პირებთან თანავეტორობით, ვრცელდება შეზღუდვები, რომლებიც მითითებულია აღნიშნული განმარტების მე-2 პუნქტის პირველ აბზაცში.

4. სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო, საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური ორგანიზაციებისა და საწარმოების ანალოგიური ქვეგანყოფილებების იმ ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების წინადადებები, რომლებიც არ ამუშაებდნენ პროექტებს, კონსტრუქციებს და ტექნოლოგიურ პროცესებს. აგრეთვე სხვა კატეგორიების მუშაკების წინადადებები, რომლებიც შეტანილია პროექტის კონსტრუქციის, ტექნოლოგიური პროცესის შემოწმების ექსპერიმენტულ (საცდელ) სტადიაზე, მიიღება და განიხილება ორგანიზაციების მიერ, რომლებიც ამუშაებდნენ ამ პროექტებს, კონსტრუქციებს და ტექნოლოგიურ პროცესებს. წინადადებები, რომლებიც მიჩნეულია რაციონალიზატორულად, ჩაითვლება ტექნიკურ დოკუმენტაციაში და გადაეცემა დამამზადებელ საწარმოთ. გასამრჩელო ავტორს მიეცემა იმ წესით, რომელიც დადგენილია დებულებით და სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარის მიერ 1974 წ. 15 იანვარს დატკიცებული აღმოჩენებისათვის, გამოგონებებისათვის და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის გასამრჩელოს გადახდის წესზე ინსტრუქციით.

5. სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო, საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური ორგანიზაციებისა და საწარმოების ანალოგიური ქვეგანყოფილებების მეცნიერი მუშაკების წინადადებებზე, გარდა გამოგონებებისა. ვრცელდება აღნიშნული განმარტება.

6. აღნიშნული განმარტება შესულია ძალაში 1975 წლის 1 ივლისიდან და გამოიყენება წინადადებების მიმართ, რომლებზედაც მისი

ძალაში შესვლის თარიღისათვის არ იყო გამოტანილი გადაწყვეტილება დებულების 72-ე პუნქტის შესაბამისად.

წინადადებები, რომლებიც შეიტანეს საწარმოში, ორგანიზაციაში, დაწესებულებაში, სამინისტროში ან უწყებაში 1974 წ. 1 იანვრამდე, განიხილება ადრე მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.

თანახმად დებულების 75-ე პუნქტისა, მოწმობა რაციონალიზატორულ წინადადებაზე გაიცემა წინადადების რაციონალიზატორულად ჩათვლის შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანის და მისი გამოსაყენებლად მიღების შემდეგ.

თუმცა წინადადებებზე, რომლებიც შეტანილია საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების ხელმძღვანელის, მისი მოადგილის, მთავარი ინჟინრის, მთავარი ინჟინრის მოადგილის მიერ სამუშაო ადგილის მიხედვით ან დაქვემდებარებულ საწარმოებში, ორგანიზაციებში ან დაწესებულებებში, ზემდგომი ორგანიზაციის ხელმძღვანელს გამოაქვს მხოლოდ გადაწყვეტილება წინადადების რაციონალიზატორულად ჩათვლის შესახებ, ხოლო რაც შეეხება გადაწყვეტილების მეორე ნაწილს, რომლის შემდეგაც გაიცემა მოწმობა რაციონალიზატორულ წინადადებაზე, წინადადების გამოსაყენებლად მიღების შესახებ, იგი გამოაქვთ იმ საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში, სადაც იყო განცხადებული წინადადება აღნიშნული პირების მიერ.

ამასთან დაკავშირებით რაციონალიზატორულ წინადადებაზე განცხადების მიღების გაფორმებისა და განხილვის წესების შესახებ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მითითებების თანახმად, გადაწყვეტილება იმ წინადადების რაციონალიზატორულად მიჩნევის შესახებ, რომელიც შეაქვთ საწარმოს ხელმძღვანელს, მის მოადგილეს, მთავარ ინჟინერს, მთავარი ინჟინრის მოადგილეს, მთავარ აგრონომს, გამოაქვს ზემდგომი ორგანიზაციის ხელმძღვანელს. ასეთივე წესი მოქმედებს იმ წინადადების მიმართ, რომელიც შემოტანილია აღნიშნული მუშაკების მიერ სხვა პირებთან თანავეტორობით.

საწარმო ამ შემთხვევაში წინადადებას რეგისტრაციას უკეთებს ეურნალში და წინადადების დედანს უგზავნის ზემდგომი ორგანიზაციის ხელმძღვანელს წინადადების სიახლისა და სარგებლიანობის დასკვნასთან ერთად მოცემულ საწარმოსათვის.

ზემდგომი ორგანიზაციის ხელმძღვანელი იღებს გადაწყვეტილებას წინადადების მიმართ. ფორმდება ჩანაწერი განცხადების ნაწილში „გადაწყვეტილების მიღება წინადადებაზე“, რის შემდეგ განცხადება უბრუნდება საწარმოს.

საწარმოს ხელმძღვანელს, მის შოადგილეს, მთავარ ინჟინერს, მთავარი ინჟინრის შოადგილეს — ავტორებს წინადადებისა, რომელიც ჩათვლილია რაციონალიზატორულად — მოწმობას აძლევს საწარმო, რომელმაც იგი გამოსაყენებლად მიიღო.

X თ ა ვ ი

საპატენტო ფონდები და საპატენტო-საინფორმაციო მუშაობა

საპატენტო ფონდის ორგანიზაცია

სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1966 წ. 29 ნოემბრის დადგენი-
ლებაში „სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის საერთო სახელმწი-
ფობრივი სისტემის შესახებ“ განსაკუთრებული ადგილი დაეთმო სა-
წარმოებში, ორგანიზაციებსა და დაწესებულებებში საპატენტო-საინ-
ფორმაციო მუშაობას.

საწარმოებში საპატენტო-საინფორმაციო მუშაობის ფორმებისა და
მეთოდების სპეციფიკურობა დამოკიდებულია მათ წინაშე მდგარ ამო-
ცანებზე, თუმცა მიზანი ყველასათვის ერთია — წარმოებაში ტექნიკუ-
რი პროგრესის დანერგვა.

საწარმოებში არსებული საპატენტო და საინფორმაციო ქვეგანყო-
ფილებების ამოცანაა არა მარტო გამოგონებათა გამოვლენა და განა-
ცხადების დროზე გაფორმება, არამედ წარმოების მუშა-მოსამსახურე-
ების, ინჟინერ-ტექნიკური პერსონალისათვის მიწოდება ისეთი ინფორ-
მაციისა, რომელიც შესაძლებლობას მისცემს მათ შექმნან თანამედრო-
ვე ტექნიკური დონის, პატენტუნარიანი და კონკურენციის უნარის
შქონე გამოგონებები, რომლებზეც საზღვარგარეთ დაპატენტების შემ-
დეგ წარმატებით გაიყიდება საპატენტო ლიცენზიები. თუ ეს ასე არ
მოხდა, მან შეიძლება ზარალი მოუტანოს ქვეყანას, რადგან დაპატენ-
ტებულ გამოგონებაზე დაწესებულია ბაჟი.

ჩვენს ქვეყანაში შექმნილია საპატენტო ინფორმაციის 31 ტერიტო-
რიული და 700-ზე მეტი დარგობრივი საპატენტო ფონდი, რომლებიც
განკუთვნილია საწარმოების, ორგანიზაციების და დაწესებულებებისა
და ცალკეულ გამომგონებელთა საცნობარო საინფორმაციო მომსახუ-
რებისათვის.

ჩვენი რესპუბლიკის საწარმოებში, ორგანიზაციებსა და დაწესებუ-
ლებებში არსებობს საპატენტო განყოფილებები და ქვეგანყოფილე-
ბები. მათ წინაშე დგას ამოცანა, პირველ რიგში შექმნან დარგობრივი

საპატენტო ფონდები, სწორად დააკომპლექტონ და დაამუშაონ ეს ფონდები, მოამზადონ კადრები და განახორციელონ ღონისძიებები ჰუშაობის უკეთ წარმართვისათვის.

დარგობრივი საპატენტო ფონდის დაკომპლექტების პირველ ეტაპზე ზუსტდება საპატენტო დოკუმენტაციის ძირითადი და მონათესავე კლასები იმ პროფილის მიხედვით, რომელსაც ემსახურება შექმნილი საინფორმაციო ორგანო.

კლასის დასაზუსტებლად უნდა გამოვიყენოთ საბჭოთა კავშირში მოქმედი გამოგონებათა საერთაშორისო კლასების საძიებელი. ვადგენთ მთლიან ნუსხას საპატენტო დოკუმენტაციაზე, საპატენტო აღწერილობებზე, მიკროფილმებზე და ა. შ.

შემდგომ ეტაპზე ზუსტდება ის ქვეყნები, რომლებშიც ნავარაუდევია სამრეწველო პროდუქციის გატანა ექსპორტის გზით, ან რომელთა საპატენტო ფონდები საინტერესოა ჩვენი წარმოებისათვის. ამავე დროს, ამ ქვეყნებში ვსაზღვრავთ პატენტების მოქმედების ვადას. ამისათვის ვიყენებთ ცნობარს — „მსოფლიოს ქვეყნების საპატენტო საძართალი“. პატენტების მოქმედების ვადის დადგენა გვეხმარება ამა თუ იმ ქვეყნისათვის შესაკეთი რეტროსპექტული საპატენტო ფონდის საზღვრების დადგენაში.

შერჩეული ქვეყნების საპატენტო დოკუმენტაციაზე შეკეთის მიცემისათვის საჭიროა დაზუსტდეს ამ ქვეყნების ნაციონალური საპატენტო კლასიფიკაციის ინდექსების რუბრიკები ისე, რომ შეესაბამებოდეს როგორც ძირითად, ასევე მონათესავე გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის კლასებს. ამ მუშაობაში ვხელმძღვანელობთ გამოგონებათა კლასიფიკაციების კლასების გარდამავალი ცხრილებით.

ამრიგად, განვსაზღვრავთ რა ჩვენთვის საინტერესო ნაციონალურ საპატენტო კლასიფიკაციის საზღვრებს, ვაფორმებთ შეკვეთებს საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტთან („ვნიიპი“) და საკავშირო საპატენტო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკასთან მიმდინარე და რეტროსპექტული ფონდების ორიგინალების ასლების და მიკროფილმების შეძენაზე.

შეკვეთები იმ ქვეყნების მიმართ, რომელთაც არა აქვთ საკლასიფიკაციო სისტემები, უნდა შეირჩეს მოქმედი პატენტების ბიბლიოგრაფიული კრებულებით (გამოსცემს „ვნიიპი“), სადაც ქვეყნების და ნომრების მიხედვით, პატენტის მოქმედების ვადის გათვალისწინებით, ვარჩევთ და ვსინჯავთ საპატენტო აღწერილობებს, თვალს ვადევნებთ მიმდინარე გამოცემებს და სისტემატურად ვავსებთ ფონდებს.

ამრიგად, დარგობრივი რეტროსპექტული საპატენტო ფონდის დაკომპლექტება იმ ქვეყნების მიმართ, რომელთაც აქვთ მცირე ნაციონ-

ნალური საპატენტო ფონდები, ხდება მოქმედი პატენტების ბიბლიოგრაფიული კრებულების საშუალებით. რაც შეეხება სხვა ქვეყნების ფონდებს, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, ისინი კომპლექტდება საპატენტო აღწერილობათა ორიგინალების ასლებით ან მიკროფილმებით. შემდგომ დარგობრივი საპატენტო ფონდის მიმდინარე მასალებით დაკომპლექტება ხორციელდება „ენიიპი“-ს სასიგნალო ინფორმაციის გამოცემებით.

იმისათვის, რომ ოპერატიულად მოიძებნოს ესა თუ ის მასალა დარგობრივ საპატენტო ფონდში, საჭიროა გვექონდეს კატალოგები, რომლებიც იქმნება ბიბლიოგრაფიული ბარათების ფორმის, საპატენტო აღწერილობათა კარტოთეკის სახით. კატალოგი სისტემატიზებულია გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის საძიებლის რუბრიკების შესაბამისად, იგი უნდა აერთიანებდეს ფონდში არსებულ სამამულო და საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოგონებათა აღწერილობების ბიბლიოგრაფიულ ცნობებს.

თითოეული ბარათი განკუთვნილია ერთ საპატენტო აღწერილობაზე და შეიცავს შემდეგ მონაცემებს:

- დამპატენტებელი ქვეყნის დასახელებას;
- პატენტის ნომერს;
- საკლასიფიკაციო ინდექსებს (ნაციონალური, საერთაშორისო, ათწილადი).

- პატენტის სათაურს;
- პატენტის სათაურის თარგმანს რუსულ ენაზე;
- პრიორიტეტის თარიღს;
- ქვეყნის დასახელებას და პირველადი პრიორიტეტის თარიღს;
- გვერდების და ნახაზების რაოდენობას;
- იმის აღნიშვნას, თუ რა სახითაა ფონდში საპატენტო აღწერილობა (მაგ. მ-მიკროფილმი; რ-რეფერატი და ა. შ.).

ძირითადი კატალოგის გარდა, სადაც თითოეული ბარათი ეხება ერთ საპატენტო აღწერილობას, შეიძლება შეიქმნას დამხმარე კარტოთეკა, რომელშიც ბარათები განლაგებული იქნება ფირმის, პატენტის მფლობელთა დასახელების ან გვარების ანბანის მიხედვით.

ცალკეულ შემთხვევაში, როდესაც საწარმოს ან ორგანიზაციის საპატენტო საინფორმაციო მოღვაწეობის საფუძველს შეადგენს საპატენტო სიწმინდის გამოკვლევის გარანტირება, მიზანშეწონილია შეიქმნას მესამე — დამხმარე კარტოთეკა, რომელშიც ბიბლიოგრაფიული ბარათები სისტემატიზებული იქნება დასაპატენტებელი ქვეყნების, ქვეყნის შიგნით პატენტების მიმდინარე ნომრების მიხედვით, რომელთა გასწვრივ აღინიშნება შესატყვისი საკლასიფიკაციო ინდექსი.

საწარმოების საპატენტო განყოფილებამ ან ქვეგანყოფილებამ კავ-

შირი უნდა დაამყაროს როგორც დარგობრივ მოთავე განყოფილებებთან ან ორგანიზაციებთან, ასევე ინფორმაციის რესპუბლიკურ და საკავშირო ორგანოებთან, სახელდობრ, საქართველოს გ. მიქელაძის სახელობის რესპუბლიკურ სამეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკასთან; საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტთან; საკავშირო საპატენტო ტექნიკურ ბიბლიოთეკასთან; ბოლიგრაფიულ წარმოება „პატენტთან“ და სხვ. შეისწავლოს მათი გამოცემები და ფუნქციები. უშუალოდ გაეცნოს რესპუბლიკის საპატენტო ფონდს.

საწარმოების საპატენტო განყოფილებებმა და ქვეგანყოფილებებმა არა მარტო ჭეროვნად უნდა შეაფასონ და გამოიყენონ საპატენტო-სალიცენზიო მუშაობაში საპატენტო დოკუმენტაცია, არამედ ყოველმხრივ გაუწიონ პროპაგანდა ინფორმაციის ამ მნიშვნელოვან წყაროს.

საქართველოს სსრ მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტის გ. მიქელაძის სახელობის საქართველოს რესპუბლიკური სამეცნიერო-ტექნიკური ბიბლიოთეკის საპატენტო ფონდი ერთადერთი სრულყოფილი საპატენტო ფონდია რესპუბლიკაში. ფონდში თავმოყრილი, სისტემატიზებული და დაცულია მსოფლიოს 30-ზე მეტი ქვეყნის გამოგონებათა აღწერილობები და 9 მილიონამდე გამოგონების აღწერილობას ითვლის. საწარმოთა საპატენტო და საინფორმაციო განყოფილებები და ქვეგანყოფილებები უფრო აქტიურად უნდა სარგებლობდნენ ამ მდიდარი ფონდით.

ტერიტორიული საპატენტო ფონდის ეფექტური გამოყენება დამოკიდებულია არა მარტო საინფორმაციო მომსახურების დონის ორგანიზაციაზე, არამედ საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების საპატენტო კულტურის დონეზე. რესპუბლიკის ტერიტორიულ საპატენტო განყოფილებას საკმაო გამოცდილება დაუგროვდა საპატენტო ფონდების დაკომპლექტების, დამუშავებისა და საინფორმაციო მომსახურების საქმეში, რომელიც ნამდვილად გამოადგებათ საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების საპატენტო და საინფორმაციო განყოფილებებსა და ქვეგანყოფილებებს.

ტერიტორიულ საპატენტო განყოფილებასთან მჭიდრო კავშირში უნდა იყოს ჩვენს რესპუბლიკაში არსებული ყველა საპატენტო და საინფორმაციო განყოფილება და ქვეგანყოფილება. მნიშვნელობა არა აქვს, რესპუბლიკური დაქვემდებარებისა იგი თუ საკავშირო. საჭიროა საერთო ძალებით, გამოცდილებათა გაზიარებით ვაწარმოთ ჩვენი ფონდების სისტემატიზაცია და ორგანიზაცია. ამაში, ცხადია, დიდი დახმარების გაწევა შეუძლია თვით საქართველოს გ. მიქელაძის სახელობის რესპუბლიკურ სამეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკას, მის კოლექტივს.

საპატენტო დოკუმენტაციასთან ერთად, ახალ ტექნიკურ გადაწყვეტებს შეიცავს სხვა სახის სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის მასალებიც. ამ მასალების საპატენტო დოკუმენტაციასთან ერთად მოთავსება, მისი განლაგება და სისტემატიზაცია ერთიან საცნობარო საინფორმაციო ფონდებში უნდა მოხდეს უნივერსალური ათწილადი კლასიფიკაციის სისტემით, რადგან სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1962 წ. 11 მაისის დადგენილებით სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის უკეთ ორგანიზაციის მიზნით შემოღებულა ყველა სახის სამეცნიერო-ტექნიკური დოკუმენტაციის უნივერსალური ათწილადი კლასიფიკაციით დაკლასიფიცირება.

სამეცნიერო ტექნიკური ინფორმაციის და საპატენტო განყოფილების ან ქვეგანყოფილების მუშაკთა მთავარი ამოცანაა, დროულად მოაპარაგონ საწარმოები, ორგანიზაციები და დაწესებულებები საინფორმაციო მასალებით, დაეხმარონ მათ მასალების დამუშავებაში, ანალიზის გაკეთებაში. ამ საქმიანობაში აქტიურად უნდა იყვნენ ჩაბმული სამეცნიერო-ტექნიკური ბიბლიოთეკები და ტექნიკური კაბინეტები.

მრეწველობის მართვის სამეცნიერო-საკვლევ და საწარმოო მოღვაწეობის მაღალი მაჩვენებლებით უზრუნველყოფისათვის წარმოებაში ხშირად გროვდება დიდი რაოდენობით საინფორმაციო სხვადასხვა მასალა. მათი მომხმარებელი ისწრაფვის მიიღოს მაქსიმალური ინფორმაციის წყაროები, რომელსაც უნდა მიეცეს ისეთი ფორმა, რომელიც შესაძლებელს გახდის მის გამოყენებას. სპეციალისტს სურს გაერკვეს ყველაფერში, რაც მისი მოღვაწეობის სფეროს შეეხება. ბევრ შემთხვევაში საჭირო ხდება რეტროსპექტული ინფორმაცია, კერძოდ, ყოველწლიური მიმოხილვები, ან მოცემული თემის დონის რამდენიმე წლის მდგომარეობა. საინფორმაციო ფონდების ტიპობრივი დებულების მიხედვით საპატენტო ფონდი საერთო საცნობარო-საინფორმაციო ფონდის ნაწილია და წარმოადგენს პირველადი, მეორეული და დამხმარე დოკუმენტაციის მასალების ჯამს.

საცნობარო-საინფორმაციო მიზნისათვის განკუთვნილია საპატენტო ინფორმაციის შემდეგი სახეები: სასიგნალო, დოკუმენტური, მიმოხილვითი ინფორმაცია და დამხმარე ლიტერატურა.

სასიგნალო ინფორმაცია წარმოადგენს მოკლე ცნობას (ამონაწერს საპატენტო აღწერილობიდან ან რეფერატიდან) გამოგონებაზე, სამრეწველო ნიმუშებსა და სასაქონლო ნიშნებზე. უცხოურ გამოგონებებზე სასიგნალო ინფორმაცია გამოდის კრებულის სახით „გამოგონებები სსრ კავშირში და საზღვარგარეთ“ ფორმატით (A—6), ან ბიბლიოგრაფიული სიების სახით, ხოლო სამამულო გამოგონებებზე ცნობები მოთავსებულია აგრეთვე საპატენტო ბიულეტენში „აღმოჩენები, გამოგონებები“.

შიმოხილვით ინფორმაციას მიეკუთვნება ლიტერატურა საპატენტო სამართალზე, ეკონომიკაზე და აგრეთვე სხვადასხვა საძიებელი.

სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის სახეებში საპატენტო ინფორმაცია გამოირჩევა თავისი დადებითი ნიშნებით:

ა) არის ერთ-ერთი მოკლე სახე ინფორმაციისა და მასში არაფერია ზედმეტი, რაც არ შეეხება გამოგონების არსს;

ბ) გვაძლევს გამოგონების რაც შეიძლება დაწვრილებით და სრულ აღწერას;

გ) გვამცნობს მხოლოდ ახალ ტექნიკურ გადაწყვეტებს;

დ) არის ერთადერთი წყარო, რომელიც გვამცნობს წარმოებაში ჯერ კიდევ დაუწერავ მიღწევებს;

ე) რაც შეიძლება სრულად ასახავს ტექნიკის განვითარების დონესა და ისტორიას;

ვ) შესაძლებლობას იძლევა სწრაფად და სრულად ვაწარმოთ მასალათა შერჩევა ვიწრო თემების, ფირმების, ავტორების და სხვათა მიხედვით.

საპატენტო დოკუმენტაციაზე მუშაობისას საჭიროა გავითვალისწინოთ ყველა ეს თავისებურება და უპირატესობა, რაც მას გააჩნია.

საპატენტო დოკუმენტაციის პირველი და ძირითადი თავისებურებაა ის, რომ შეიცავს არა მარტო სამეცნიერო-ტექნიკურ, არამედ იურიდიულ ინფორმაციას, გვამცნობს არა მარტო სამეცნიერო-ტექნიკური მიღწევის არსს, არამედ ამტკიცებს მის სიახლეს (მსოფლიო ან ადგილობრივი მასშტაბით), გვიჩვენებს ავტორის ვინაობას და მის განსაკუთრებულ უფლებას გამოგონების გამოყენებაზე (ტერიტორიული, დროებითი თუ დარგობრივი უფლებები). სხვა სიტყვით — საპატენტო ინფორმაციაში შეიძლება მოვძებნოთ პასუხი კითხვაზე: აქვს თუ არა პიროვნებას იურიდიული (ან ფიზიკური) უფლება — გამოიყენოს ეს გამოგონება მოცემულ ქვეყანაში, ან ვის უნდა მიმართოს, რომ მიიღოს გამოგონების გამოყენების უფლება.

1962 წლიდან ჩვენს ქვეყანაში თანდათანობით ორგანიზაციულ ფორმებად ყალიბდება საპატენტო ინფორმაცია. მისი მოთავე ორგანიზაციაა სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი და მისდამი დაქვემდებარებული ორგანიზაციები — საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი („ენიიპი“), სახელმწიფო-საპატენტო ექსპერტიზის საკავშირო-სამეცნიერო კვლევითი ინსტიტუტი („ენიიგპე“), საკავშირო-საპატენტო ტექნიკური ბიბლიოთეკა („ეპტბ“), პოლიგრაფიული წარმოება „პატენტი“ თავისი ფილიალებით და საპატენტო სამსახურის საკავშირო ცენტრი თავისი ფილიალებით.

საპატენტო ინფორმაციის სისტემა აერთებს სამ ქვესისტემას — საპატენტო ფონდების, სასიგნალო ინფორმაციის, საცნობარო-საინფორმაციო მომსახურების და საპატენტო მომსახურის ქვესისტემებს.

საპატენტო ფონდების ქვესისტემა განკუთვნილია საპატენტო საკითხების გადასაწყვეტად, სამამულო და საზღვარგარეთული ეკონომიკის განვითარების ტენდენციების შესასწავლად და ისტორიულ-ტექნიკური გამოკვლევების გასაცნობად და შესასწავლად.

სსრ კავშირის საპატენტო ფონდი წარმოდგენილია ცენტრალური საპატენტო ფონდით, სახელმწიფო-საპატენტო ექსპერტიზის ფონდით, ტერიტორიული და დარგობრივი და საწარმოების საპატენტო ფონდით.

საკავშირო საპატენტო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში არსებული ცენტრალური საპატენტო ფონდი წარმოადგენს სსრ კავშირისა და საზღვარგარეთული ქვეყნების საპატენტო დოკუმენტაციის ყველაზე მეტად სრულ კრებულს. ეს ფონდი რეგულარულად ივსება მიმდინარე რეგისტრაციის საპატენტო მასალებით, აგრეთვე იმ საპატენტო დოკუმენტაციით, რომლებიც წინათ აკლდა ფონდს. ცენტრალური საპატენტო ფონდის დანიშნულებაა, დააკმაყოფილოს სახელმწიფო-საპატენტო ექსპერტიზის მოთხოვნილებები და უზრუნველყოს ტერიტორიული და დარგობრივი ფონდების დაკომპლექტება.

რევოლუციამდელი რუსეთის და რევოლუციის შემდგომი პერიოდის ფონდის დაკომპლექტება ხდება უკანასკნელი 50 წლის მანძილზე შექმნილი ფონდის ნაწილის აქტიურად გამოყენების გათვალისწინებით.

ფონდები კომპლექტდება იმ ქვეყნების საცნობარო მასალებით, სადაც ქვეყნდება ოფიციალური საპატენტო გამოცემები (შეძენა ხდება როგორც გაცვლით, ასევე ყიდვით).

სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზის ფონდი განკუთვნილია სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში გამოგონებებზე, სამრეწველო ნიმუშებსა და სასაქონლო ნიმუშებზე შემოსული სამამულო და საზღვარგარეთული განაცხადების ექსპერტიზის ჩასატარებლად. ამ ფონდის მოცულობა და სიღრმე განისაზღვრება გამომგონებლობის ნაციონალური კანონმდებლობით. ნაციონალური საპატენტო ფონდი და ფონდები, რომლითაც ტარდება ძიება, თანახმად „საპატენტო კოოპერაციაზე მოლაპარაკებისა“, კომპლექტდება 50 წლის სიღრმით, სხვა ქვეყნების მიმართ კი დაკომპლექტება ხდება 30 წლის სიღრმით, მხოლოდ იმ პატენტებით, რომლებიც გაცემულია მოცემული ქვეყნის მოქალაქეებზე. სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზის ფონდი სისტემატიზებულია გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის რუბრიკებით.

ტერიტორიული საპატენტო ფონდები იქმნება, როგორც ტერიტორიული დარგთაშორისა და საინფორმაციო ორგანოების საცნობარო-სა-

ინფორმაციო ფონდების ნაწილი. რუსეთის საბჭოთა ფედერაციულ რესპუბლიკაში ეს ფონდები შექმნილია ტექნიკური ინფორმაციის ცენტრალურ ბიუროსთან, სხვა მოკავშირე რესპუბლიკებში კი — სა-მეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის რესპუბლიკურ ინსტიტუტებთან. ჩვენი რესპუბლიკის ტერიტორიული საპატენტო ფონდი შეიქმნა სა-ქართველოს სსრ მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტის რესპუბლიკურ სამეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკასთან. ტერიტორი-ული საპატენტო ფონდები განკუთვნილია უპირველესად იმ ორგანი-ზაციების მომსახურებისათვის, რომელთაც არა აქვთ საკუთარი ფონ-დები, ცალკეული გამოგონებლებისათვის, აგრეთვე საპატენტო ექს-პერტიზის ჩატარების უზრუნველსაყოფად.

მსხვილ სამრეწველო და სამეცნიერო ცენტრებში შექმნილია წამ-ყვანი ქვეყნების: სსრ კავშირის, აშშ, ინგლისის, გფრ, საფრანგეთის, იაპონიის, შვეიცარიის სრული ტერიტორიული საპატენტო ფონდე-ბი — უკანასკნელი 50 წლის სიღრმით და უპირატესი ექსპორტის ქვეყ-ნების საპატენტო ფონდები — პატენტების მოქმედების ვადის სიღრ-მით. სხვა ტერიტორიული საპატენტო ფონდების დაკომპლექტების მოცულობა სახალხო მეურნეობის ძირითადი დარგების მიმართულე-ბით განისაზღვრება. ამასთან, სსრ კავშირის ფონდი კომპლექტდება სრულად. აშშ-ის, ინგლისის, გფრ-ის, საფრანგეთის, იაპონიის, შვეიცა-რიის ფონდები მხოლოდ ნაწილობრივ იმ კლასებით, რომლებიც მნიშ-ვნელოვანია ცალკეული რაიონების წარმოებების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებებისათვის. უპირატესი ექსპორტის ქვეყნების ფონ-დები კომპლექტდება სრულად ან პატენტის მოქმედების ვადით. ტე-რიტორიული საპატენტო ფონდები სისტემატიზდება ქვეყნების მიხედ-ვით, მის შიგნით კლასების მიხედვით ან პატენტების ნომრების რიგის მიხედვით. ფონდში მასალების ძებნა ხორციელდება საცნობარო-სა-ძებნი აპარატის საშუალებით, რომელშიც წარმოებს საპატენტო ფონდში მომხდარი ყველა ცვლილების შეტანა.

ჩვენი რესპუბლიკის საინფორმაციო და საპატენტო ქვეგანყოფი-ლებების მუშაებს და სხვა დაინტერესებულ პირებს საჭიროების შემ-თხვევაში შეუძლიათ ქ. მოსკოვში საკავშირო საპატენტო ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში წაუსვლელად ადგილზე ჩაატარონ საპატენტო სამუ-შაოები.

დარგობრივი საპატენტო ფონდების დანიშნულებაა მოემსახუროს და დახმარება აღმოუჩინოს მოცემული დარგის დამმუშავებელთ, აგ-რეთვე დარგთაშორისო პრობლემებზე მომუშავე წარმოებების, ორგა-ნიზაციებისა და დაწესებულებების მუშაებს საპატენტო დოკუმენტა-ციის ანალიზისა და მათთვის საჭირო ტექნიკური ინფორმაციის მიწო-დების საქმეში.

დარგობრივი საპატენტო ფონდები იგება როგორც ცენტრალიზებული, ისე დეცენტრალიზებული სისტემით. ცენტრალიზებული სისტემის დარგობრივი საპატენტო ფონდი არის დარგის ცენტრალური საინფორმაციო ორგანოში, რომელიც ერთდროულად ასრულებს საპატენტო ცენტრის ფუნქციებს. ცალკეულ საწარმოებში, ორგანიზაციებში და დაწესებულებებში კი არის შერჩევით მიღებული გამოგონებათა აღწერილობები, მიმდინარე სასიგნალო ინფორმაცია, აგრეთვე მათი საძებნი აპარატები.

ცენტრალიზებული სისტემის დარგობრივი საპატენტო ფონდი წარმოადგენს დარგის მოთავე ორგანიზაციებში თავმოყრილ საპატენტო დოკუმენტაციას, რომელიც უზრუნველყოფს უწყებრივ საწარმოებს და ორგანიზაციებს აუცილებელი საპატენტო დოკუმენტაციით, ან მისი ანალიზის შედეგებით.

დარგობრივი საპატენტო ფონდი კომპლექტდება იმ ქვეყნის საპატენტო დოკუმენტაციით, რომლებსაც უკავიათ წამყვანი მდგომარეობა მრეწველობის მოცემულ დარგში. ამასთან პირველ რიგში უნდა კომპლექტდებოდეს საძამულო გამოგონებათა აღწერილობებისა და ეკონომიკური ურთიერთდახმარების საბჭოს წევრი ქვეყნების ფონდები, აგრეთვე აშშ-ის, ინგლისის, გერ-ის, საფრანგეთის, იაპონიის, შვეიცარიის ფონდები. დაკომპლექტების სიღრმე შეიძლება განისაზღვროს დარგში ტექნიკური გადაწყვეტის საშუალო ვადით (7—10 წელი) ან პატენტის მოქმედების ვადით (15—20 წელი).

დარგობრივი საპატენტო ფონდის დეცენტრალიზებული განლაგებისას, როგორც წესი, მოცემულ საცნობარო-საინფორმაციო ფონდში უნდა მოვახდინოთ დარგებად დაყოფა ერთიანი დაწესებული სქემით. ეს ეხება, უპირველეს ყოვლისა, მცირე დარგობრივ საპატენტო ფონდებს, რომლებიც ცალკეულ გამოგონებათა აღწერილობების კლასებზე შეკვეთის გზით კომპლექტდება.

ცენტრალიზებული სქემით განლაგებისა და გამოყენებისას მისი დაკომპლექტება წარმოებს უნიფიცირებული თემატური მიმართულებით, გამოგონებათა საერთაშორისო საკლასიფიკაციო რუბრიკების ერთობლიობის გამოსახვით, აგრეთვე მონათესავე საპატენტო კლასებიდან გამოგონებათა აღწერილობების შერჩევის გზით (გადაღებით). ამიტომ მიზანშეწონილია მიმდინარე რეგისტრაციის მასალები სისტემატიზებული იყოს დაკომპლექტების სქემის შესაბამისად, ე. ი. გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის შესაბამისად.

დარგობრივი საპატენტო ფონდი მოწოდებულია დააკმაყოფილოს საპატენტო დოკუმენტაციის ასლებით დარგის მოთხოვნები, აგრეთვე სასურველია იყოს სამეცნიერო-ტექნიკური დოკუმენტაციის ანალიზური გამოკვლევების ცენტრი.

საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების საპატენტო ფონდები, რომლებიც არ შედიან დარგობრივი საპატენტო ფონდის სისტემაში, იქმნება ორგანიზაციების საჭიროების დასაკმაყოფილებლად. ფონდის მოცულობა და სიღრმე განისაზღვრება ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში — ისინი მოიცავს მიმდინარე რეგისტრაციის გამოგონებათა აღწერილობებს, რომლებიც აუცილებელია შემდგომი საკონსტრუქტორო (საპროექტო) დამუშავებისათვის. აქ ფონდის სისრულე არაა აუცილებელი.

ფონდის სისტემატიზაცია ხდება წარმოებაში მიღებული დოკუმენტაციის დაცვის სქემით, უმჯობესია დარგობრივი საპატენტო ფონდის სისტემატიზაციის სქემის გამოყენება. ფონდების დაკომპლექტება ხდება ორი მიმართულებით: ფონდის რეტროსპექტული ნაწილის დაკომპლექტება — ერთდროული ამოცანაა, ხოლო ფონდის დაკომპლექტება მიმდინარე რეგისტრაციის მასალებით — მუდმივი.

სასიგნალო ინფორმაციის ქვესისტემის ამოცანაა, მინიმალური დანახარჯებით, სისრულითა და ოპერატიულად უზრუნველყონ მომხმარებლებზე ინფორმაციის გაცემა. ამ შემთხვევაში არა მარტო ორგანიზაციის მოღვაწეობის შაბროფილებელი საინფორმაციო მასალები გაიცემა, არამედ ის კლასებიც, რომლებსაც მასთან არა აქვთ პირდაპირი კავშირი, მაგრამ შეიცავენ აუცილებელ ინფორმაციას.

ყველაზე გავრცელებული ინფორმაციის ფორმაა რუსულ ენაზე თარგმნილი საპატენტო ოფიციალური გამოცემები, რომელთაც აქვეყნებს საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტი („ვნიიპი“). ცენტრალიზებული თარგმნისა და კლასიფიცირების ასეთი სისტემა უზრუნველყოფს სახელმწიფო მასშტაბით დიდ ეკონომიკურ ეფექტს. ინფორმირების ოპერატიულობის უზრუნველყოფა ხდება იმით, რომ უმეტეს შემთხვევაში საზღვარგარეთის ქვეყნების უწყებათა საპატენტო ბიულეტენები, რომლებითაც მზადდება სასიგნალო ინფორმაცია, გამოდის მნიშვნელოვნად ადრე, ვიდრე შესაბამის გამოგონებათა სრული აღწერილობანი, სასიგნალო ინფორმაცია პრაქტიკულად უსწრებს რეფერატულს 9—10 თვით.

სასიგნალო ინფორმაციის კომპლექტში შედის: საკუთრივ სასიგნალო ინფორმაცია, სხვადასხვა საძიებლები, აგრეთვე მოქმედი პატენტები; ფონდის მდგომარეობის საცნობარო-საინფორმაციო ბიულეტენები.

სსრ კავშირში მოქმედი პატენტების ნუსხა წარმოადგენს წლიური საძიებლის დამატებას, რომელიც აუცილებელია შემუშავებული პროდუქციის საპატენტო სიწმინდეზე შემოწმებისათვის (სსრ კავშირში გაცემული პატენტების მიხედვით).

ზემოაღნიშნული ინსტიტუტი ამზადებს და აქვეყნებს საზღვარგა-

რეთის ქვეყნების (აშშ-ის, იაპონიის, იუგოსლავიის და სხვ.) სამრეწველო ნიმუშებზე ინფორმაციას. სასიგნალო ინფორმაციის მასალები ამჟამად საპატენტო საინფორმაციო გამოკვლევათა ფართო კომპლექსის ჩატარების საფუძველია.

საცნობარო-საინფორმაციო მომსახურების ქვესისტემა ხორციელდება უშუალოდ, როგორც სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტზე დაქვემდებარებული ორგანიზაციების საშუალებით, ისე ცენტრალური დარგობრივი და ტერიტორიული საინფორმაციო ორგანოების საშუალებით.

საცნობარო-საინფორმაციო მომსახურება ემყარება ცენტრალურ, დარგობრივ და ტერიტორიული საპატენტო ინფორმაციის ორგანოების მასალების გამოყენებას და ყალიბდება, როგორც ცენტრალიზებული სისტემა ინფორმაციის დაყვანის აქტიური და პასიური ფორმით.

საცნობარო-საინფორმაციო მომსახურების აქტიური ფორმის სახით გამოიყენება საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო ინსტიტუტის მიერ პერიოდულად გამოქვეყნებულნი თემატური შერჩევით შესრულებული კატალოგების თარგმანები, დანერგილ გამოგონებათა ნუსხები, რომლებზეც შეიძლება გაფორმდეს ხელმოწერა გამოცემათა პროსპექტის დახმარებით.

საცნობარო-საინფორმაციო მომსახურების პასიურ ფორმას წარმოადგენს ცნობების მომზადება წარმოებებიდან და დაწესებულებიდან შემოსულ ცალკეულ მოთხოვნილებებზე, მაგალითად, გარკვეულ პერიოდში მზა თარგმანის ან თემატურად შერჩეული მასალისა და პატენტის ანალოგების მოცემული თემატიკის პროფილით შესრულებული საპატენტო ფორმულარის არსებობა, სამამულო გამოგონებათა ფონდის მასალების მიხედვით სხვადასხვა ცნობები.

ანალოგიური ხასიათის ცნობები გაიცემა ტერიტორიული და დარგობრივი საპატენტო ფონდების ან წარმოება „პატენტის“, ან საპატენტო სამსახურის საკავშირო ცენტრის ფილიალების მიერ.

სხვადასხვა სახის საპატენტო მომსახურებით წარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების უზრუნველყოფა ხდება წერილის, შეკვეთის ან ხელშეკრულების საფუძველზე. ხელშეკრულებაში აღინიშნება საპატენტო მომსახურების ღირებულება და ვადა.

შეკვეთები ყველა სახის სამსახურზე და საცნობარო-საინფორმაციო მომსახურებაზე მიიღება უშუალოდ საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში: წარმოება „პატენტში“ და საპატენტო სამსახურის საკავშირო ცენტრში, კერძოდ, ამ უკანასკნელთა ფილიალებში ყველა აღნიშნული ქვესისტემები უზრუნველყოფილია საცნობარო-საძიებელი აპარატით.

საჭიროა აღინიშნოს, რომ საპატენტო ინფორმაციის სისტემის ორგანიზაციისა და დანერგვის საკითხებს წყვეტს არა მარტო სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი და მისი ქვედანაყოფები, არამედ ეკონომიკური რაიონების, დარგების, ინსტიტუტებისა და საწარმოების სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის ორგანოები.

ჩვენს ქვეყანაში შექმნილი ამ ორგანოების ფართო ქსელი შესაძლებლობას აძლევს მეცნიერებს, ინჟინრებსა და კონსტრუქტორებს, თავისი მუშაობის პერიოდში მიმართონ საპატენტო ინფორმაციას, რადგან მისი გვერდის ავლით შეუძლებელია წარმატებით გადაიჭრას სამეცნიერო-ტექნიკური პროგრესის პრობლემები.

მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარება ნაწილობრივ განპირობებულია გამომგონებლობის დარგში მიღწევებით. მეცნიერი, რომელიც ცოტა ხნის წინ იყო თეორიული მოაზროვნე, სულ უფრო ხშირად ხდება გამომგონებელი.

ამ პირობებში მკვლევარის ან ინჟინრის წარმატება დამოკიდებულია არა მარტო მუშაობის სწორ ორგანიზაციაზე და თანამედროვე ტექნიკურ საშუალებათა არსებობაზე, არამედ საინფორმაციო მომსახურების ხარისხზე. ინფორმაციის ნაკადის თანამედროვე მოცულობისას ვერც მკვლევარი, ვერც დამპროექტებელი ვერ შეძლებს საცნობარო-საინფორმაციო სამსახურის გარეშე თუნდაც ზერელედ მიიღოს მისთვის საჭირო ყველა საინტერესო ინფორმაცია, ამიტომ სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის სამსახური სულ უფრო ხშირად მეტ გავლენას ახდენს არა მარტო თითოეულ კვლევით, საპროექტო-საკონსტრუქტორო და ტექნოლოგიური ამოცანების შედეგებზე, არამედ წინასწარ განსაზღვრავს მათს წარმატებას.

ჟურნალ „ვოპროსი იზობრეტატელსტვა“-ს მონაცემებით უკრაინის ლითონების სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტში სპეციალისტების მიერ საპატენტო ინფორმაციის მუდმივი შესწავლისა და ანალიზის წყალობით თემების 75% შესრულებული იყო გამომგონებების დონეზე.

ამ მაგალითიდან შეიძლება დავასკვნათ, რომ საპატენტო ინფორმაცია სულ უფრო მნიშვნელოვან გავლენას ახდენს მეცნიერების და მრეწველობის მუშაკთა შემოქმედებით აქტივობაზე.

საპატენტო საინფორმაციო გამოცემები დოკუმენტური ინფორმაციის ანალიზურ-სინთეზური გადამუშავების შედეგად მიღებული გამოცემებია, რომლებსაც ასრულებენ სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის ორგანოები. ამიტომ შემთხვევითი არაა ის დიდი ინტერესი, რომელსაც იჩენს ამ გამოცემების მიმართ სახალხო მეურნეობის ყველა დარგის სპეციალისტთა ფართო წრე.

როგორც აღინიშნა, საბჭოთა გამომგონებებზე სასიგნალო ინფორ-

მაკია ამჟამად გამოდის ოფიციალური ბიულეტენის სახით „აღმოჩენები, გამოგონებები“. ბიულეტენი გამოდის 1924 წლიდან, 1959 წლამდე გამოდიოდა 12 ნომერი წელიწადში, 1959—1967 წწ. — 24 ნომერი წელიწადში, 1968 წლიდან 1972 წლამდე — 36 ნომერი წელიწადში, 1973 წლიდან — 48 ნომერი წელიწადში (თვეში 4 ნომერი). გამოგონებებზე პუბლიკაციების გარდა, ბიულეტენში 1959 წლიდან მოთავსებულია ოფიციალური ცნობები აღმოჩენებზე, 1967 წლიდან — სამრეწველო ნიმუშებზე, 1963 წლიდან — სასაქონლო ნიშნებზე.

ბიულეტენის „აღმოჩენები, გამოგონებების“ გამოცემის ვადა შეადგენს ამჟამად გამოგონებების რეგისტრაციის დღიდან სახელმწიფო რეესტრში — 3,5 თვეს.

აღნიშნული ბიულეტენისათვის ქვეყნდება წლიური საძიებელი, რომელიც შეიცავს: გამოგონებებზე საავტორო მოწმობების და პატენტების და აგრეთვე სამრეწველო ნიმუშების და სასაქონლო ნიშნების მოწმობების სისტემატურ საძიებელს; გამოგონებებზე გაცემულ საავტორო მოწმობების და პატენტების, სამრეწველო ნიმუშებზე და სასაქონლო ნიშნებზე ნუმერაციულ საძიებლებს; გამოგონებაზე გაცემულ საავტორო მოწმობაზე და პატენტზე განაცხადების ნუმერაციულ საძიებელს; უცხოური ფირმების და ორგანიზაციების — გამოგონებებზე პატენტების განმცხადებლების გვარ-სახელის საძიებელს; გამოგონებებზე შეწყვეტილი მოქმედების პატენტების ნომრების საძიებელს; გამოგონებათა ავტორების გვარ-სახელის საძიებელს.

საბჭოთა გამოგონებებზე ინფორმაციის განსაკუთრებული ნაირსახეობაა ბიბლიოგრაფიული საძიებელი „ვენდრიონიე იზობრეტენია“. აქ ბიბლიოგრაფიულ აღწერილობასთან ერთად მოცემულია გამოგონების შესახებ მოკლე ცნობები ეკონომიკურ და სხვა დადებით ეფექტზე: და გამოგონების დანერგვის ადგილზე.

საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი აქვეყნებს საზღვარგარეთის 15 ქვეყნის გამოგონებებზე ბიბლიოგრაფიულ ინფორმაციას. აღნიშნული ქვეყნების ბიბლიოგრაფიული ბიულეტენები გამოდის 8 თემატური გამოცემით, რომელშიც ქვეყნდება ინფორმაცია გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის ნაწილების შესაბამისად.

საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითმა ინსტიტუტმა საზღვარგარეთის ქვეყნების გამოგონებებზე რეფერატული ინფორმაციის გამოცემა დაიწყო 1963 წელს აშშ-ის საპატენტო ბიულეტენის თარგმანით. შემდგომ წლებში გამოიცა საპატენტო ბიულეტენის სხვა თარგმანები: გფრ-ის (1964 წლიდან), დიდი ბრიტანეთის (1965 წლიდან), იაპონიის (1968 წლიდან) და საფრანგეთის (1970 წლიდან). 1972 წლიდან საპა-

ტენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა სკაქეშირო საქეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი აშშ-ის, გერ-ის, დიდი ბრიტანეთის, იაპონიისა და საფრანგეთის ბიულეტენების რუსულ ენაზე ცალ-ცალკე გამოცემების ნაცვლად აქვეყნებს აღნიშნული ქვეყნების საპატენტო ბიულეტენების გაერთიანებულ გამოცემას — „იზობრეტენია ზა რუბეკომ“. 1978 წლიდან კრებულს დაემატა სსრ კავშირში შექმნილ გამოგონებებზე ინფორმაცია.

უკანასკნელი წლების პრაქტიკამ გვიჩვენა, რომ საპატენტო ფონდების დაკომპლექტება საწარმოს და დაწესებულებების პროფილის შესაბამისი ყველა რუბრიკის მიხედვით არამიზანშეწონილია, რადგან ეს იწვევს გაუმართლებელ დიდ ხარჯებს საპატენტო დოკუმენტაციის შექმნასა და დაშუშაებაზე, ამიტომ ფონდის დაკომპლექტების საფუძველი, საცნობარო-საძიებო აპარატის გარდა, უნდა იყოს სასიგნალო-საპატენტო ინფორმაცია. სამამულო ოფიციალური ბიულეტენი „აღმოჩენები, გამოგონებები“ კრებული „იზობრეტენია ვ სსსრ ი ზა რუბეკომ“, აგრეთვე სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის სკაქეშირო ინსტიტუტის („ვინიტი“) რეფერატული ყურნალები. ეს სასიგნალო ინფორმაცია უნდა გავრცელდეს ინფორმაციის ამორჩევითი განაწილებით და დამუშავებული სახით ჩაერთოს დარგობრივ საცნობარო საძიებელ აპარატში. გამოგონებათა აღწერილობები ფონდში უნდა შემოვიდეს მხოლოდ დამუშავებლის (მკვლევარის) მოთხოვნით. ამრიგად, ფონდის სისრულის უზრუნველყოფა უნდა მოხდეს მეორეული საინფორმაციო (ძირითადად რეფერატული) მასალების დაგროვებით და შეწყველით.

ასეთი თანამიმდევრობით უნდა მოხდეს ფონდის რეტროსპექტული ნაწილის სიღრმის უზრუნველყოფა: ჭერ შემოდის და ვაანალიზებთ საცნობარო საძიებნი აპარატის მასალებს და სხვა მეორეულ დოკუმენტებს, ხოლო შემდეგ ამორჩევით მიეცემა შეკვეთა გამოგონებათა აღწერილობებზე.

ფონდის რაციონალური სიღრმის განსაზღვრისას რეკომენდებულია გავითვალისწინოთ ტერიტორიული საპატენტო ფონდის, აგრეთვე თემატიკის მონათესავე ორგანიზაციის ფონდის გამოყენების შესაძლებლობანი.

**ბ. ვივალაძის სახელობის საპარტვილოს რესპუბლიკური
საპაციენარო-ბანიკური ბიბლიოთეკის საპატენტო დოკუმენტაცია**

საინტერესოა ზოგიერთი განვითარებული ქვეყნის საპატენტო დოკუმენტაცია, რომელიც თავმოყრილი, სისტემატიზებული და დაცულია საქართველოს სსრ მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კო-

მიტეტის გ. მიქელაძის სახელობის რესპუბლიკურ სამეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში.

ჩვენი რესპუბლიკის ტერიტორიულ საპატენტო ფონდში 1949 წლიდან არის სსრ კავშირის გამოგონებათა აღწერილობანი. რევოლუციამდე გამოგონებლებს ეძლეოდათ ე. წ. პრივილეგიები. 36 ათასზე მეტი ასეთი „პრივილეგია“ დაკუთვნილია საკავშირო საპატენტო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში. ამ მხრივ საინტერესოა ვიცოდეთ, რომ პირველი პრივილეგიები გაცემულ იქნა XVIII საუკუნის დასაწყისში პეტრე I-ის მეფობის დროს. მაშინ „პრივილეგიები“ იცემოდა ტექნიკური ამოცანის გადაწყვეტის, სიახლისა და სარგებლიანობის მოთხოვნის გარეშე.

ერთ-ერთი პირველი რუსული პრივილეგია, რომელიც დაკავშირებული იყო საგამომგონებლო წინადადებასთან, გაიცა 1749 წ. 13 დეკემბერს სუხარევის და ბელიაევის სახელზე, საღებავის დამზადების ხერხებზე. 1749 წლის 14 დეკემბერს გაცემულ იქნა პრივილეგია დიდი რუსი მეცნიერის მ. ვ. ლომონოსოვის სახელზე.

1812 წლის 17 ივნისს გამოქვეყნდა პირველი რუსული საპატენტო კანონი, რომლითაც გამოგონებებზე შემოღებული იყო პრივილეგიების გაცემის განცხადების სისტემა. 1833 წლის 25 ნოემბერს განცხადების ეს სისტემა შეიცვალა შესამოწმებელი სისტემით.

ახლა სსრ კავშირში გამოგონებათა აღწერილობების საავტორო ზონებებისა და პატენტების აღწერილობების ფურცლოვანი გამოცემების პარალელურად საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი აქვეყნებს ყოველწლიურად „სსრ კავშირში მოქმედ პატენტების კრებულს“, რომელიც შეიცავს გამოგონებათა აღწერილობების — პატენტების სრულ ტექსტებს. კრებულს ბოლოში აქვს სისტემატური და ნუმერაციული საძიებლები. პატენტები კრებულში განლაგებულია ნომრების მიხედვით.

აღნიშნული კრებული აუცილებელი სახელმძღვანელოა სამამულო ნაუთობათა საპატენტო სიწმინდეზე შემოწმებისათვის.

კაპიტალისტური ქვეყნების პატენტები — გამოგონებათა აღწერილობები ჩვენი რესპუბლიკის ტერიტორიულ საპატენტო ფონდში, რომელიც თავმოყრილია და სისტემატიზებულია გ. მიქელაძის სახელობის საქართველოს რესპუბლიკურ სამეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში. წარმოდგენილია მიკროფოტოპირების სახით.

აშშ-ის პატენტების გამოგონებათა აღწერილობები აღნიშნულ ბიბლიოთეკაში წარმოდგენილია 1935 წლიდან.

აშშ-ის საპატენტო კანონმდებლობის მოქმედების დაწყების თარიღად ითვლება 1770 წლის 10 აპრილი — როდესაც ჯორჯ ვაშინგტონმა

ხელი მოაწერა კანონს პატენტებზე. მაშინ პატენტები გაიცემოდა ყველა სასარგებლო გამოგონებაზე ან მათ გაუმჯობესებაზე.

1793 წელს გამოქვეყნდა საპატენტო კანონმდებლობის დამატებანი. ერთ-ერთი შესწორება მოითხოვდა გამოგონების სარგებლიანობას. სწორედ მაშინ იქნა შემოღებული ნავარაუდევ გამოგონებაზე განაცხადის განხილვის განცხადების სისტემა, რომელმაც მხოლოდ 43 წელს იარსება. 1836 წელს მიღებულ იქნა ახალი კანონი, რომლის შემდეგ შემოღებულ იქნა პატენტების თანამიმდევრობითი ნუმერაცია, რომელიც დღემდე მოქმედებს. აშშ-ის საპატენტო აღწერილობაში არის ერთი თავისებურება. აღწერილობის პირველ გვერდზე მოცემულია ნახაზი, რაც საშუალებას იძლევა, ერთი შეხედვით, ტექსტის წაკითხვის გარეშე წარმოდგენა შეგვექმნას თვით გამოგონებაზე.

აშშ-ის ახალი კანონით 1969 წ. შეიცვალა გამოგონების აღწერილობის ფორმა. თუ აღწერილობის პირველ გვერდზე წინათ იყო მხოლოდ ნახაზი, ახლა ნახაზთან ერთად პირველ გვერდზე მოცემულია ბიბლიოგრაფიული მონაცემები და მოკლე რეზიუმე.

ამჟამად ყოველწლიურად აშშ-ში ქვეყნდება დაახლოებით 70 ათასი პატენტი, რომელთა უმეტესი ნაწილი მოდის ფირმებზე. კონკურენციით დაინტერესებული ფირმები ცდილობენ, რაც შეიძლება მეტი რაოდენობის პატენტებს გაუწიონ ექსპლუატაცია ტექნიკის ამა თუ იმ დარგში. სხვადასხვა ქვეყნის ფირმების მფლობელები ცდილობენ, დააპატენტონ გამოგონებები არა მარტო თავის ქვეყანაში, არამედ აშშ-შიც. ამრიგად, აშშ-ის საპატენტო დოკუმენტაცია კაპიტალისტური სამყაროს ტექნიკურ სიახლეთა თავისებურ ჯამს წარმოადგენს.

თუ ყოველივე ამას იმასაც დაუმატებთ, რომ მოქმედი საპატენტო კანონმდებლობით აშშ ეკუთვნის ქვეყნების იმ კატეგორიას, სადაც გამოგონებებისადმი წაყენებულია მაღალი მოთხოვნები, ცხადი გახდება სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის რაოდენ მნიშვნელოვანი წყაროა აშშ-ის საპატენტო დოკუმენტაცია.

სხვადასხვა სახის საპატენტო გამოკვლევის ჩატარებისას აუცილებელია გამოვიყენოთ საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის გამოცემები, რომლებიც არის გ. მიქელაძის სახელობის საქართველოს სამეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში.

1963—1971 წლებში აღნიშნული ინსტიტუტი გამოსცემდა აშშ-ის საპატენტო ბიულეტენის — „Official Gazette“ („ოფიციალური გაზეთი“) თარგმანს რუსულ ენაზე (1963—1965 წლებში ეს გამოცემები ბარათების სახით იყო, 1966—1969 წლებში გამოდიოდა კომპლექტის სახით და შედგებოდა სამი ნაწილისაგან: „საერთო საკითხები და მანქანათმშენებლობა“, „ქიმიკა“, „ელექტროტექნიკა და რადიოტექნიკა“.

1970—1971 წლებში იყო რვა გამოცემა გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის რვა განყოფილების მიხედვით).

1972 წლიდან რუსულ ენაზე აშშ-ის საპატენტო ბიულეტენის მასალები ქვეყნდება გაერთიანებულ გამოცემაში „იზობრეტენია ზა რუბეჟომ“*. თითოეული პუბლიკაცია გამოგონებებზე შეიცავს ძირითად ბიბლიოგრაფიულ ცნობებს (პატენტის ნომერს, გამოგონების დასახელებას, გამომგონებლის გვარს და სახელს, მონაცემებს მის საცხოვრებელ ადგილზე, პატენტის მფლობელის დასახელებას და მისამართს, განაცხადის თარიღს და ნომერს, გამოგონების ფორმულაში პუნქტების რაოდენობას, ნაციონალური კლასიფიკაციისა და გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის ინდექსს, რეფერატსა და ძირითად ნახაზს). რამდენადაც მასალები გამოცემაში განლაგებულია გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციით, მის ბოლოში მოყვანილია გამოგონებათა ნაციონალური კლასიფიკაციის სისტემური საძიებლები, რაც აადვილებს ამ გამოცემით მუშაობას.

აშშ-ის პატენტების რეფერირებას რუსულ ენაზე ახორციელებს აგრეთვე სამეცნიერო და ტექნიკური ინფორმაციის საკავშირო ინსტიტუტი („ვინიტი“). აღნიშნული რეფერატები ქვეყნდება „რეფერატულ ჟურნალებში“, რომლებიც დატულია გ. მიქელაძის სახელობის საქართველოს რესპუბლიკური სამეცნიერო-ტექნიკური ბიბლიოთეკის პერიოდიკის განყოფილებაში.

აშშ-ის პატენტების ფონდისათვის გ. მიქელაძის სახელობის საქართველოს რესპუბლიკურ სამეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში არის ნუმერაციული წიგნები, რომელთა საშუალებითაც ტარდება ნუმერაციული ძიება. თუ ვიცით პატენტის ნომერი, ვადგენთ მის ნაციონალურ საკლასიფიკაციო ინდექსს, რომლის მიხედვითაც განლაგებულია გამოგონებათა აღწერილობების ფონდი თავისი საცნობარო სისტემატური კარტოთეკით.

თემატური ძიება აღნიშნულ ფონდში უნდა დავიწყოთ ჩვენთვის საჭირო თემის შესატყვისი აუცილებელი კლასების განსაზღვრით. კლასების დადგენის შემდეგ წლიური სისტემატური საძიებლების საშუალებით ვადგენთ ჩვენთვის საინტერესო პატენტების ნომრებს, რომლის შემდეგ ვეცნობით ბიულეტენში „Official Gazette“ გამოგონებათა აღწერილობების რეფერატებს ან ბიბლიოთეკის საპატენტო ფონდში არსებულ სრულ გამოგონებათა აღწერილობებს. ამ სახის ძიების ჩატარებისას აუცილებელია გამოვიყენოთ აგრეთვე ბიბლიოთეკაში არსებული აშშ-ის პატენტების შემაჯამებელი სისტემატური საძიებელი.

გვარისა და სახელის (საფირმო) ძიება ხდება აშშ-ის გამომგონე-

* 1978 წლიდან გამოდის დასახელებით „იზობრეტენია ვ სსსრ ი ზა რუბეჟომ“.

ბელთა დი პატენტის მფლობელთა წლიური საძიებლებით. როცა მოიძებნება და დადგინდება გამოგონებლის გვარი ან ფირმის დასახელება და პატენტის ბიბლიოგრაფიული მონაცემები, შემდგომ ხდება გამოგონებათა აღწერილობების რეფერატების გაცნობა ბიულეტენში „Official Gazette“ ან გამოგონებათა აღწერილობის ფონდში.

თუ აშშ-ის პატენტები დაცულია გ. შიქელადის სახელობის საქართველოს რესპუბლიკური სამეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში, რეფერატული გამოცემები არის აგრეთვე როგორც რესპუბლიკის მსხვილ ბიბლიოთეკებში, ისე მთელი რიგი წარმოება-დაწესებულებების საინფორმაციო ქვეგანყოფილებებში მოღვაწეობის იმ პროფილის მიხედვით, რომელსაც ემსახურება ორგანიზაციის სამეცნიერო-ტექნიკური ან საპატენტო ქვეგანყოფილების საინფორმაციო ორგანო.

გფრ-ის საპატენტო აღწერილობანი საქართველოს რესპუბლიკურ სამეცნიერო-ტექნიკური ბიბლიოთეკის საპატენტო ფონდში 1951 წლიდანაა.

პატენტის რეგულარული გაცემა გერმანიაში დაიწყო მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში. № 1 პატენტი დათარიღებულია 1877 წლით. შემდგომი 80 წლის მანძილზე 1945 წლამდე გერმანიაში, შემდეგ გდრ-სა და გფრ-ში გამოქვეყნებული იყო ერთი მილიონი პატენტი.

გფრ-ში პატენტების გაცემა განახლდა 1950 წლიდან, მათი ნუმერაცია გაგრძელდა № 800001-დან; 1950 წლის მაისამდე საპატენტო უწყება არ იყო, ამიტომ ამ პერიოდის გამოგონებათა დიდი ნაწილი გამოტოვებულია.

გერმანული საპატენტო დოკუმენტაცია განსაკუთრებით დიდ ინტერესს იწვევს. გერმანიაში ყოველთვის იყენებდნენ პატენტის გაცემის შესამოწმებელ სისტემას, ამიტომ გერმანიის საპატენტო დოკუმენტაციაში ნაკლებად გვხვდება ისეთი გამოგონებები, რომლებსაც არა ჰქონდეთ პრაქტიკული მნიშვნელობა.

გფრ-ის საპატენტო დოკუმენტაციით მუშაობისათვის საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საქვეშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი 1964—1970 წლებში გამოსცემდა ბიულეტენის — „ამონაწერები გფრ-ის საპატენტო განაცხადებიდან“ — მასალების თარგმანს რუსულ ენაზე. მასში ქვეყნდებოდა ცნობები განაცხადებზე, რომლებმაც გაიარა ექსპერტიზა.

1968—1970 წლებში გამოიცემოდა ბიულეტენის „Auszüge aus den offen“-ის („საყოველთაო გაცნობისათვის გამოტანილი გფრ-ის საპატენტო განაცხადების“) რუსული თარგმანი, რომელშიც ასახული იყო ცნობები უექსპერტიზო განაცხადებზე, რომელთაც არ გაუვლიათ ექსპერტიზა.

ორივე ეს გამოცემა 1971 წელს გაერთიანდა და საპატენტო ინ-

ფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სა-
ბეცნიერო-კვლევითმა ინსტიტუტმა დაიწყო ბიულეტენის — „გფრ-ის
საპატენტო განაცხადები“ — გამოშვება, რომელიც შედგებოდა ორი
ნაწილისაგან. ბიულეტენის I ნაწილში მოყვანილი იყო ცნობები გა-
ნაცხადებზე, რომლებიც გამოქვეყნდა ექსპერტიზის ჩატარებამდე
(„Auszüge aus den Offenlegungsschriften“-ის მასალების მიხედვით),
II ნაწილში — ცნობები განაცხადებზე, რომლებმაც გაიარეს ექსპერ-
ტიზა („Auszüge aus den Offenlegungsschriften“-ის მასალების მი-
ხედვით). ბიულეტენი გამოდიოდა მხოლოდ 1971 წელს. 1972 წლის
იანვრიდან ბიულეტენის „Patentblatt“ მასალები მოთავსდა გაერთიან-
ებულ გამოცემაში — „იზობრეტენია ზა რუბეჟომ“.

თითოეული პუბლიკაცია გამოგონებათა შესახებ ამ გამოცემებში
შეიცავს ბიბლიოგრაფიულ ცნობებს, გამოგონების ფორმულის პირ-
ველ პუნქტს და ძირითად ნახაზს.

საპეციალისტების უფრო სრული ინფორმირების მიზნით გფრ-ში
ყველა შეტანილი განაცხადის შესახებ საპატენტო ინფორმაციისა და
ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლე-
ვითი ინსტიტუტი 1972 წლიდან გამოსცემს ბიბლიოგრაფიულ ბიულე-
ტენს „Auszüge aus den Offen“-ის („საყოველთაოდ გასაცნობად გა-
მოტანილი გფრ-ის საპატენტო განაცხადები“) მასალების მიხედვით,
რომელშიც მოყვანილია განაცხადებზე ბიბლიოგრაფიული ცნობები და
გამოგონების დასახელების თარგმანი. ეს ინსტიტუტი საერთო ტექნი-
კურ ინფორმაციასთან ერთად აქვეყნებს გფრ-ის პატენტების აღწე-
რილობების რეფერატებს.

გარდა აღნიშნული მასალებისა, გ. მიქელაძის სახელობის საქარ-
თველოს რესპუბლიკურ სამეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში არის
გფრ-ის გამოგონებათა აღწერილობების ფონდისათვის ნუმერაციული
წიგნები, რომლებშიც მასალები ნომრების ზრდის მიხედვით არის გან-
ლაგებული და მოცემულია თითოეული მათგანის საკლასიფიკაციო
ინდექსები.

გფრ-ის განაცხადებისა და პატენტების გამოგონებათა აღწერილო-
ბების თემატური ძიების ჩატარებისას ჯერ განისაზღვრება აუცილებე-
ლი საკლასიფიკაციო ინდექსები, რისთვისაც უნდა გამოვიყენოთ „სსრ
კავშირის გამოგონებათა კლასების საძიებელი“ და ამ საძიებლის ანბა-
ნურ-სავნობრივი საძიებელი.

აუცილებელ გამოგონებათა აღწერილობების შერჩევისათვის შეიძ-
ლება გამოვიყენოთ სახალხო განხილვაზე გამოტანილი გამოქვეყნებუ-
ლი განაცხადების და გაცემული პატენტების ყოველწლიური საძიე-
ბელი („Jahresverzeichnis der Auslegungsschriften und erteilten Pa-
tent), აგრეთვე შემაჯამებელი სისტემატური საძიებლები ზოგიერთი

კლასისათვის. შემდეგ გადავიდით ბიულეტენის „Patentblatt“ და რეფერატული გამოცემების შესწავლაზე, რომლის შემდეგ ვეცნობით განაცხადებისა და პატენტების სრულ აღწერილობას გამოგონებათა აღწერილობებში, რომლებიც, როგორც აღინიშნა, თავმოყრილია ჩვენი რესპუბლიკის ტერიტორიულ საპატენტო ფონდში.

გვარისა და სახელის ძიება ტარდება განმცხადებლებისა და პატენტის მფლობელთა გვარისა და სახელის კვარტალური საძიებლით („Vierteljährliches Nemenverzeichnis“), რომელშიც განმცხადებლის ან პატენტის მფლობელთა დასახელების მიხედვით შეიძლება დადგინდეს ბიბლიოგრაფიული მონაცემები, რომლებიც აუცილებელია განაცხადების ან გამოგონებათა აღწერილობების ძიებისათვის.

ნუმერაციული ძიება ხდება გფრ-ის გამოგონებათა ნუმერაციული წიგნების საშუალებით, რომლებიც დაცულია გ. მიქელაძის სახელობის საქართველოს რესპუბლიკურ სამეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში.

მოვნახავთ ჩვენთვის საინტერესო განაცხადის ან პატენტის ნომერს და, განისაზღვრება რა საკლასიფიკაციო ინდექსი, ვეცნობით მის გამოგონების აღწერილობას ბიულეტენში ან უშუალოდ გფრ-ის გამოგონებათა აღწერილობების ფონდში.

აუცილებელია ასევე გამოვიყენოთ ჩვენი რესპუბლიკის ტერიტორიულ-საპატენტო ფონდში არსებული საცნობარო-საძიებო აპარატი, რომელსაც გამოსცემს საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი გფრ-ის საპატენტო დოკუმენტაციის ფონდისათვის: გვარისა და სახელის, სისტემატური და ნუმერაციულ საძიებლებს, აგრეთვე ბიულეტენს „ინობრეტენია ვ სსსრ ი ზა რუბეჟომ“.

დიდი ბრიტანეთის გამოგონებათა აღწერილობები გ. მიქელაძის სახელობის საქართველოს რესპუბლიკურ სამეცნიერო-ტექნიკური ბიბლიოთეკის ტერიტორიულ საპატენტო ფონდში წარმოდგენილია 1951 წლიდან.

დიდი ბრიტანეთი იყო მსოფლიოში პირველი ქვეყანა, რომელმაც გამოგონებებზე წინადადებების ოფიციალურად მიღება-გაფორმება და პატენტების რეგულარულად გაცემა დაიწყო. ჭერ კიდევ მე-17 საუკუნეში, 1669 წელს ინგლისში დაარსდა საპატენტო უწყება.

ინგლისის საპატენტო აღწერილობები გამოდის ცალკე ბროშურებად, რომლებიც პერიოდულად იკრიბება კრებულების სახით. პირველად გამოცემულ კრებულში შესულია საპატენტო აღწერილობები, რომლებიც გაცემულია 1617 წლის 1 მარტიდან 1852 წლის 1 ოქტომბრამდე. ეს აღწერილობები ხელმეორედ გამოიცა 1853—1958 წწ. და შეადგინა 408 ტომი. მათი ნ:ხაზები კი გამოცემულია ცალკე მრავალტომეული ატლასის სახით.

ტექნიკის ისტორიის შესწავლის თვალსაზრისით ძველი ინგლისური პატენტების კრებულები მეტად საინტერესოა. ჩვენში მათი გაცნობა შეიძლება ლენინგრადის სალტიკოვ-შჩედრინის სახელობის საჯარო ბიბლიოთეკაში.

1852—1915 წწ.-ში, პატენტების მაშინდელი ლუბერაციის წესით, ნუმერაცია ყოველწლიურად იწყებოდა № 1-ით, 1916 წლიდან კი გადავიდნენ განმგრობი თანამიმდევრობით ნუმერაციის წესზე. 1916 წელს გაცემულმა პირველმა პატენტმა მიიღო მე-100 000 ნომერი.

1852 წლიდან გაცემული პატენტების ნაწილი არის საკავშირო საპატენტო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში, ხოლო ნაწილი — ლენინგრადის სალტიკოვ-შჩედრინის სახელობის საჯარო ბიბლიოთეკაში.

ინგლისის გამოგონებათა აღწერილობები №№ 740.001—940.000 ჩვენი რესპუბლიკის ტერიტორიულ-საპატენტო ფონდში დამუშავებული და სისტემატიზებულია კლასიფიკაციის ძველი სისტემით, ხოლო № 940.001-დან ისინი ახალი ძირითადი სქემითაა ასახული.

ინგლისის საპატენტო ბიულეტენია „Abridgments of Specifications“. საპატენტო განაცხადების რეფერატები გამოდის კომპლექტებად. 1963 წლამდე 44 თემატურ ჯგუფად არის გამოცემული, მას შემდეგ კი გამოდის 25 თემატურ ჯგუფად ცალკე რეეულების სახით. მასში მოცემულია რეფერატი და ნახაზი. მაგალითად, იღებენ 20.000-მდე გამოგონების აღწერილობას და ყოფენ 25 თემად. თუ გამოგონება ერთ თემას ეკუთვნის, ითვლება ერთ თემად — კლასად, თუ ორს — ორ თემად, კლასად და ა. შ.

აღნიშნული ბიულეტენის თარგმანს რუსულ ენაზე 1965 წლიდან ახორციელებს საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი. ბიულეტენში თითოეული რეფერატის წინ მოცემულია აქცეპტირებული განაცხადის სათაურის ორიგინალის რეპროდუქცია ძირითადი ბიბლიოგრაფიული მონაცემებით. რეფერატები ისეა შედგენილი, რომ იგი ითვალისწინებს თითოეული დარგის სპეციფიკას და მიკუთვნებულ შესაბამის განყოფილებას.

საპატენტო სამსახურის საქმიანობაში ამ ბიულეტენს გამოგონებებზე განაცხადის ხანმოკლე პუბლიკაციით დიდი მნიშვნელობა ენიჭება.

ინგლისური რეფერატული ჟურნალი შესაძლებლობას გაძლევს ჩავატაროთ საპატენტო გამოკვლევები მთელ რიგ სახეებში. მაგალითად, თუ ჩვენთვის ცნობილია კლასი, შესაძლებლობა გვაქვს ვნახოთ ყველა ის ნომერი, რომლებიც ამ თემის მიხედვით გვინტერესებს.

რეფერატული ჟურნალის საცნობარო საძიებლები ჩვენში ქვეყნდება დანიშნულების მიხედვით რამდენიმე სახის.

1972 წლიდან დიდი ბრიტანეთის საპატენტო ბიულეტენის მასალები თავსდება გაერთიანებულ გამოცემაში „იზობრეტენია ვ სსსრ ი ზა რუბეჟომ“.

იაპონიის საპატენტო დოკუმენტაცია ჩვენი რესპუბლიკის ტერიტორიულ საპატენტო ფონდში არის 1951 წლიდან.

იაპონიის საპატენტო დოკუმენტაციით მუშაობისას უნდა გავითვალისწინოთ გ. მიქელაძის სახელობის საქართველოს სამეცნიერო-ტექნიკური ბიბლიოთეკის საპატენტო ფონდის ზოგიერთი თავისებურება, კერძოდ, — მასალები ერთიანი სისტემით არ არის განლაგებული, რაც გამოწვეულია გამოგონებათა კლასიფიკაციის ნაციონალური სისტემის ცვლილებებით. გასათვალისწინებელია აგრეთვე თვით გამოცემათა სახეებისა და შინაარსის სხვადასხვაობა, რაც, თავის მხრივ, კანონმდებლობაში ცვლილებებით არის გამოწვეული.

იაპონიაში სამრეწველო საკუთრების დაცვის რამდენიმე სახეა. გარდა პატენტებისა, გამოგონებებზე რეგისტრირდება მცირე პატენტებიც, რომლებსაც ეწოდება „სასარგებლო მოდელები“, აგრეთვე სამრეწველო ნიმუშები და სასაქონლო ნიშნები.

ცნობები იაპონიის გამოგონებებზე (რეფერატების სახით) რუსულ ენაზე ქვეყნდებოდა საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის მიერ 1968 წლის იანვრიდან 1972 წლამდე ბიულეტენში „იაპონიის საპატენტო განაცხადები“, რომლებშიც წარმოდგენილი იყო გამოგონებებზე ყველა განაცხადი კრებულ „ტოკიო-კოხოლ“ მონაცემებით. გარდა ორიგინალის ყველა ბიბლიოგრაფიული მონაცემისა, მათში აღინიშნებოდა უნივერსალური ათწილადი და სსრ კავშირის გამოგონებათა კლასიფიკაციის სისტემის ინდექსები, აგრეთვე გამოგონების დასახელების და საპატენტო ფორმულის პირველი პუნქტის თარგმანი ნახაზებით.

კრებულში ყოველწლიურად ქვეყნდება 20 ათასამდე ცნობა იაპონურ გამოგონებებზე და 10 ათასამდე უცხოურ გამოგონებებზე. ამ კრებულის პარალელურად ქვეყნდება რამდენიმე სახის საძიებელი. ეს კრებული, პირველ რიგში, საჭიროა იმ საპატენტო განყოფილებებისა და ქვეგანყოფილებებისათვის, რომლებიც ემსახურებიან ელექტროტექნიკურ, რადიოელექტრონიკის, ქიმიურ, გემთმშენებელ, მანქანათმშენებლობისა და სხვა სამრეწველო დარგებს. ეს იმით აიხსნება, რომ იაპონიის გამოგონებათა უმრავლესობა ეხება ზემოჩამოთვლილ დარგებს.

იაპონიის საპატენტო დოკუმენტაციით მუშაობას აძნელებს ენობრივი ბარიერი, ამიტომ არის შესაძლებლობა, რომ იაპონიის გამოგო-

ნებების გარშემო ზოგიერთი ცნობები მოინახოს ინგლისის ფირმების საინფორმაციო გამოცემებში.

1970 წელს საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითმა ინსტიტუტმა გამოსცა იაპონიის გამოგონებათა კლასების და გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის საძიებლის ინდექსების შესატყვისი ცხრილები, ხოლო 1971 წელს — გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის და იაპონიის გამოგონებათა კლასების საძიებლის ინდექსების შესატყვისი ცხრილები.

თემატური ძიების ჩასატარებლად აუცილებელია განვსაზღვროთ ძიების ობიექტის შესატყვისი იაპონიის გამოგონებათა კლასიფიკაციის ინდექსები, რისთვისაც ვიყენებთ იაპონიის გამოგონებათა კლასების საძიებელს, რომელიც არის გ. მიქელაძის სახელობის საქართველოს სამეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში როგორც თარგმანის, ისე ორიგინალის სახით; შეიძლება გამოვიყენოთ „გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის და იაპონიის გამოგონებათა კლასების საძიებლის შესატყვისი ცხრილები“.

სერიის ნომრის (ან სერიის განყოფილების) განსაზღვრისათვის ვიყენებთ კლასების ცხრილს, რომელიც დაყოფილია 7 სერიად (ან განყოფილებად).

საფრანგეთის გამოგონებათა აღწერილობები რესპუბლიკურ სამეცნიერო-ტექნიკური ბიბლიოთეკის საპატენტო განყოფილების ფონდში არის 1956 წლიდან.

საფრანგეთში პატენტების რეგულარულად გაცემა დაიწყო 1791 წლიდან. საფრანგეთში იყენებდნენ პატენტის გაცემის განცხადებით სისტემას, რაც იმას ნიშნავს, რომ გამოგონების სიახლეზე განაცხადების ექსპერტიზა წინასწარ არ ტარდებოდა. ამიტომ საფრანგეთის საპატენტო დოკუმენტაციაში გვხვდება ყოველგვარი მნიშვნელოვანი და უმნიშვნელო გამოგონებები, ამიტომ ისეთი ქვეყნები, სადაც გამოგონებების წინასწარი შესამოწმებელი სისტემა მოქმედებს, საფრანგეთში გამოქვეყნებულ გამოგონებებს არ სცნობენ პატენტუნარიანად. განცხადების ასეთ სისტემას აქვს თავისი ერთგვარი უპირატესობაც. ამ სისტემით საფრანგეთში ახალ კანონმდებლობის შემოღებამდე პატენტი იცემოდა ერთი წლის განმავლობაში.

საფრანგეთში დაპატენტებულია ამერიკული, ინგლისური, გერმანული ფირმების გამოგონებები. ასე, მაგალითად, საფრანგეთი ახალი კანონმდებლობის შემოღებამდე აშშ-დან ყოველწლიურად დაახლოებით 10 ათას პატენტს იღებდა, ახლა კი საფრანგეთში გამოგონებებზე მასალების გამოქვეყნება მეტად ყოვნილება. მისი გამოქვეყნება ხდება მათი უწყებაში შეტანის დღიდან 18 თვის შემდეგ, ხოლო პატენტის

გაცემა ქვეყნდება გაცილებით გვიან. ასეთი სისტემა დაკავშირებულია იმასთან, რომ საზოგადოებრიობამ ფართო მონაწილეობა მიიღოს გამოგონების ექსპერტიზაში.

ახალი კანონით 1969 წლიდან საფრანგეთში გაიცემა 4 სახის დამცველი დოკუმენტი.

თუ განმცხადებელს უნდა მაშინვე მიიღოს პატენტი, მას განცხადებასთან ერთად შეაქვს უწყებაში შუამდგომლობა. ამ შემთხვევაში თეთრ პატენტზე აღინიშნება „პირველი და ერთადერთი პუბლიკაცია“.

თუ განმცხადებელს არ უნდა მაშინვე მიიღოს პატენტი და არ შეაქვს ამგვარი შუამდგომლობა საპატენტო უწყებაში, ამ შემთხვევაში გამოგონების აღწერილობა ქვეყნდება, როგორც განაცხადი მწვანე ქაღალდზე აღნიშნით „პირველი პუბლიკაცია“. ამგვარი განაცხადით განმცხადებელი იღებს პატენტს 7 წლის განმავლობაში (ცნობა იმის შესახებ, თუ რა სახის განაცხადითაა მიღებული პატენტი, უკვე მათი პუბლიკაციის შემდეგ, შეიძლება გავიგოთ საინფორმაციო ბიულეტენით „ლისტი“ — მეოთხე ნაწილში).

დამცველი დოკუმენტის მეორე სახეა დამატებითი პატენტი, რომლის განხილვის პროცედურა ისეთივეა, როგორც ზემოთაა აღნიშნული.

დამცველი დოკუმენტის მესამე სახეა მოწმობა გამოგონების სარგებლიანობაზე. ასეთი მოწმობა გაცილებით იაფი უჯდება განმცხადებელს და ხელსაყრელია როგორც მცირე ფირმებისათვის, ისე კერძო პირთათვის. ამგვარი დოკუმენტის მოქმედების ვადა ნაკლებია. განაცხადის განხილვის წესი ისეთივეა, როგორც დაწესებულია პატენტებისათვის. ამასთან, თუ განმცხადებელი მოითხოვს ჯერ პატენტს, ხოლო შემდეგ მის შეცვლას მოწმობაზე, ასეთი მოთხოვნის დაკმაყოფილება ნებადართულია, თუ პირიქით — დაუშვებელია.

დამცველი დოკუმენტის მე-4 სახეა სარგებლიანობაზე მოწმობის დამატება — ეს სახე პრაქტიკაში ძალიან იშვიათად გვხვდება.

უკელა ზემოთ ჩამოთვლილი დამცველი დოკუმენტის პუბლიკაცია შოკებულთა საფრანგეთის საპატენტო ბიულეტენებში. ახალი საპატენტო კანონით საფრანგეთში გამოდის ორი სახის საპატენტო ბიულეტენი.

საინფორმაციო ბიულეტენი „ლისტი“ შეიცავს გამოგონებათა მხოლოდ ბიბლიოგრაფიულ მონაცემებს და უსწრებს დროში 1,5 თვით მეორე — „სამრეწველო საკუთრების ოფიციალურ ბიულეტენს“.

საპატენტო ინფორმაციისა და ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი რუსულ ენაზე 1970 წლიდან უშვებს „სამრეწველო საკუთრების ოფიციალურ ბიულეტენს“. არის ამ ბიულეტენის რვა გამოცემა გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის რვა განყოფილების შესაბამისად.

1972 წლიდან საფრანგეთის „სამრეწველო საკუთრების ოფიციალური ბიულეტენის“ მასალები თავსდება კრებულში „იზობრეტენია ვ სსსრ ი ზა რუბეჟომ“.

საქართველოს სსრ მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტის გ. მიქელაძის სახელობის საქართველოს რესპუბლიკურ სამეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში არსებულ ტერიტორიულ საპატენტო ფონდში თავმოყრილი, სისტემატიზებული და დაცულია მსოფლიოს 40-მდე ქვეყნის 10 მილიონზე მეტი გამოგონების აღწერილობა და ინფორმაცია გამოგონებებზე. აღნიშნული მასალები წარმოდგენილია ორიგინალების, მიკროფოტოპირების და ბიბლიოგრაფიული საპატენტო კრებულების სახით.

ორიგინალები:

სსრ კავშირო	— 1949 წლიდან
ბულგარეთი	— 1965
გ დ რ	— 1956
პოლონეთი	— 1949
რუმინეთი	— 1965
უნგრეთი	— 1965
ჩეხოსლოვაკია	— 1957

მიკროფოტოპირები:

ავსტრალია	— 1966 წლიდან
ავსტრია	— 1911
ა შ შ	— 1935
ბელგია	— 1966
გ ფ რ	— 1950
დანია	— 1943
დიდი ბრიტანეთი	— 1955
ეგვიპტის არაბთა რესპუბლიკა	— 1955
იაპონია	— 1951
ინდოეთი	— 1946
ირლანდია	— 1967
იტალია	— 1951
იუგოსლავია	— 1968
კანადა	— 1966
ნიდერლანდები	— 1947
ნორვეგია	— 1929
პოლონეთი	— 1924 წლიდან 1963 წლამდე
საფრანგეთი	— 1956 წლიდან
ფინეთი	— 1944
შვეიცარია	— 1898
შვეცია	— 1885
ჩეხოსლოვაკია	— 1924 წლიდან 1963 წლამდე

განა
ერაყი
თურქეთი
ირანი
კუბა
მაროკო
პაკისტანი
სირია
შრი-ლანკა და სხვა.

X I თ ა ვ ი

სამრეწველო ნიმუშები და სასაქონლო ნიშნები

სამრეწველო ნიმუშები

სამრეწველო ნიმუშად ითვლება ახალი, სამრეწველო ხერხით გამოსაყენებლად ვარჯისი სამრეწველო ნაკეთობის გარე სახის მხატვრული გადაწყვეტა, რომელშიც მიღწეულია მისი ტექნიკურ და ესთეტიკურ თვისებათა ერთიანობა.

როგორც განსაზღვრიდან გამომდინარეობს, სამრეწველო ნიმუშის არსი მდგომარეობს იმაში, რომ ის წარმოადგენდეს ნაკეთობის მხატვრულ გადაწყვეტას. ინსტრუქციაში სამრეწველო ნიმუშზე განაცხადის შევსების შესახებ „გადაწყვეტის“ ქვეშ იგულისხმება მისი გარე სახე, სამრეწველო ნაკეთობის ფორმა და არა თვით ნაკეთობა. ამასთან, კონსტრუქციის ელემენტები, ნაკეთობის შიდა სახე არ მოექცევა „სამრეწველო ნიმუშის“ ცნების ქვეშ. მაგალითად, ტელევიზორის გარე სახე შედის ამ ცნებაში, ხოლო დეტალების განლაგება მის შიგნით — არა. ტელევიზორის ორიგინალური ელექტრული სქემა მიეკუთვნება გამოგონებათა კატეგორიას, ხოლო ცნება „მაცივრის გარე სახე“ შეიცავს აგრეთვე მაცივრის სახეს გაღებული კარით. სამრეწველო ნიმუშის სახით შეიძლება იყოს რეგისტრირებული ორიგინალური გარე სახე ისეთი ნაკეთობებისა, როგორიცაა ჩარხები, საათები, ელექტროსაპარსები, შანდლები და ა. შ.

საბჭოთა კანონმდებლობით სამრეწველო ნიმუშის ავტორს მიეცემული აქვს უფლება, მოითხოვოს თავისი სურვილით როგორც ავტორობა, ისევე განსაკუთრებული უფლება სამრეწველო ნიმუშზე. შესაბამისად ავტორისათვის სამრეწველო ნიმუშზე შეიძლება იყოს გაცემული ან მოწმობა, ან პატენტი. ავტორს ეძლევა მხოლოდ მოწმო-

ბა, თუ სამრეწველო ნიმუში შექმნილია მის მიერ სამსახურებრივი დავალების შესრულების დროს (მაგალითად, შტატისანი მხატვარ-კონსტრუქტორი აფორმებდა დასაპროექტებელ ჩარხს).

საწარმოებში, სამეცნიერო-კვლევით ინსტიტუტებში და სხვა ორგანიზაციებში მომუშავე ავტორებს, როგორც წესი, შეაქვთ განაცხადი მოწმობის გაცემაზე საწარმოების (ორგანიზაციების) საშუალებით, მათ განაცხადების გაფორმებაში ეხმარებიან საწარმოები (ორგანიზაციები) და ერთი თვის ვადაში აგზავნიან განაცხადს ავტორის სახელზე მოწმობის გაცემის თაობაზე გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში, განაცხადს თან უნდა ახლდეს დასკვნა სამრეწველო ნიმუშის დამზადებისათვის ვარჯისობაზე. ავტორებს, რომლებიც არ მუშაობენ, განაცხადი შეაქვთ მოწმობის გაცემაზე გამოგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების მეშვეობით, რომელიც აღმოუჩენს საჭირო დახმარებას განაცხადის გაფორმებაში და ერთი თვის ვადაში აგზავნის მასალებს გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში.

თუ სამრეწველო ნიმუში შექმნილია სამსახურებრივი დავალების შესრულების დროს, საწარმოს (ორგანიზაციის) ხელმძღვანელი მოვალეა გააფორმოს განაცხადი საწარმოს (ორგანიზაციის) სახელზე, სამრეწველო ნიმუშის ავტორის ჩვენებით. ცნობაში, რომელიც ადასტურებს განაცხადის განსახილველად მიღებას, ნაჩვენებია უნდა იყოს საწარმოს (ორგანიზაციის) დასახელება, რომლის სახელითაც შეტანილია განაცხადი.

თითოეულ ნიმუშზე შეიტანება ერთი განაცხადი. თუ განმცხადებელი მიზანშეწონილად თვლის სამრეწველო ნიმუშის საზღვარგარეთ რეგისტრაციას, მაშინ აუცილებელია განაცხადს დაერთოს რეკომენდაცია იმ ქვეყნების მითითებით, სადაც საჭიროა მისი დაპატენტება. წარდგენილი აღწერილობა უნდა განსაზღვრავდეს ნაკეთობის გარე სახის დამახასიათებელ თავისებურებებს.

გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი ვალდებულია ექვსი თვის ვადაში გააგზავნოს გადაწყვეტილება სამრეწველო ნიმუშზე მოწმობის ან პატენტის გაცემის ან უარის შესახებ.

თუ ავტორი არ ეთანხმება გამოტანილ გადაწყვეტილებას, შეუძლია ერთი თვის ვადაში გააგზავნოს გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში მოტივირებული შეპასუხება, რომელიც განხილული იქნება ორი თვის ვადაში.

გადაწყვეტილება, რომელიც მიღებულია გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარის ან მისი მოადგილის მიერ, წარმოადგენს საბოლოოს.

ერთი წლის განმავლობაში საწარმოებსა და ორგანიზაციებს, აგრეთვე ცალკეულ პირებს შეუძლიათ სადავო გახადონ სამრეწველო ნიმუშის სიახლე, რომელზედაც გაცემულია მოწმობა ან პატენტი. დავა სიახლის შესახებ წყდება გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ, რომელსაც შეუძლია აუცილებლობის შემთხვევაში დანიშნოს დამატებითი ექსპერტიზა.

სამრეწველო ნიმუშზე პატენტის მიღებაზე განაცხადის განხილვის წესი მთლიანად ემთხვევა გამოგონებებზე განაცხადების განხილვის წესს, იმ განსხვავებით, რომ განაცხადებზე პატენტის გაცემისას გთვალისწინებულია ბაჟის გადახდა.

სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1976 წ. 3 ივნისის დადგენილების თანახმად ბაჟი დაწესებულია შემდეგი ოდენობით:

— ერთდროული შესატანი საგანაცხადო ბაჟი 55 მანეთის ოდენობით;

— შეპასუხების ბაჟი — 20 მანეთის ოდენობით, პატენტის გაცემაზე უარის თაობაზე შეპასუხების შეტანისას.

— ბაჟი 45 მან. პატენტის გაცემისათვის.

იმისათვის, რომ ნაკეთობის გარე სახე იყოს რეგისტრირებული სამრეწველო ნიმუშის სახით, უნდა ფლობდეს შემდეგ ნიშან-თვისებებს: სიახლეს, სამრეწველო ხერხით განხორციელებისათვის ვარგისიანობას, მხატვრულ ღირსებებს, ტექნიკურ და ესთეტიკურ ერთიანობას.

საბჭოთა კანონმდებლობა მოითხოვს სსრ კავშირში განაცხადებული ნიმუშის ლოკალურ სიახლეს საბჭოთა კავშირის ტერიტორიის ფარგლებში. თუ ნიმუში საზღვარგარეთ არის ცნობილი, იგი არ აბათილებს მის სიახლეს.

სამრეწველო ნიმუშებზე დებულების მიღების პირველ წლებში მთავარ ექსპერტს წარმოადგენდა ტექნიკური ესთეტიკის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი. ის ავლენდა ნაკეთობის გაფორმების სიახლეს, ღირსებებს და სამრეწველო გზით განხორციელების შესაძლებლობას. ინსტიტუტის დასკვნა ეგზავნებოდა სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს, რომელიც განიხილავდა მას და მიიღებდა გადაწყვეტილებას.

1969 წლიდან მთელი სამუშაო განაცხადების მასალების მიხედვით ტარდება სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის ექსპერტების მიერ — შესაბამისი დარგის სპეციალისტების მიერ (მიღებული განაცხადის რეგისტრაციის შემდეგ). ექსპერტების მიერ საგანაცხადო მასალების გამოკვლევის პროცესი წარმოებს განსაზღვრული მიმდევრობით, შეიცავს რამდენიმე სტადიას. უპირველესად, სამრეწველო ნიმუშების მიღებულ განაცხადებზე ტარდება წინასწარი ექსპერტიზა.

ჯერ შეისწავლება განაცხადის მასალები: ობიექტის ფოტოები, მისი აღწერა, განაცხადში წარმოდგენილი სხვა დოკუმენტები. ასეთი წინასწარი ექსპერტიზა აუცილებელია, რათა გამოვლინდეს — ხომ არ აკლია საგანაცხადო მასალებს დოკუმენტები, ან ხომ არ არის განაცხადი გაფორმებული არასწორად. ექსპერტიზის ამ სტადიაზე გაირჩევა ისეთი წინადადებები, რომლებიც გარეგანი ნიშან-თვისებებით არ შეიძლება მივაკუთვნოთ ნაკეთობებს, რომლებიც შეიძლება დაცულ იქნეს კანონით.

წინასწარი ექსპერტიზის სტადიაზე ხდება ისეთ ობიექტებზე განაცხადების უარყოფაც, რომლებმაც აშკარად დაკარგეს სიახლე და ამ მიზეზით არ შეიძლება იყვნენ რეგისტრირებული. იმ შემთხვევაში, თუ განაცხადი არასწორად არის გაფორმებული, სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი 10-დღიან ვადაში უბრუნებს განცხადებას მიზეზების გადმოცემით. ნაკლოვანებათა გამოსწორების შემდეგ განაცხადი შეიძლება შეტანილ იქნეს ხელახლა.

10 დღის ვადაში სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი განმცხადებელზე გასცემს ცნობას განცხადების მიღების შესახებ.

შემდეგ განაცხადზე ტარდება ძირითადი ექსპერტიზა ეტაპების მიხედვით, ვადაში, რომელიც არ აღემატება 6 თვეს.

სსრ კავშირში სამრეწველო ნიმუშებზე პატენტებით დაცვის სისტემამ არ პპოვა ფართო გამოყენება. პრაქტიკულად მას იყენებენ მხოლოდ საზღვარგარეთელი ფირმები და უცხოელი მოქალაქენი, ძირითადად, კაპიტალისტური ქვეყნიებიდან (ყველა პატენტი გაცემულია უცხოელი განმცხადებლების სახელზე).

სსრ კავშირში სამრეწველო ნიმუშებზე გაცემული მოწმობა უვადოა და ვრცელდება სსრ კავშირის მთელ ტერიტორიაზე.

პატენტი წარმოადგენს ვადიან დოკუმენტს. მოწმობისაგან განსხვავებით პატენტი გაიცემა 5 წლის ვადით გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში განაცხადის შეტანის დღიდან. პატენტის მოქმედების ვადა შეიძლება იყოს გაგრძელებული შემდგომი 5 წლით.

სამრეწველო ნიმუშები (სამრეწველო ნახატები და ნახაზები) დაცულია მსოფლიოს 60 ქვეყანაში.

მთელ რიგ ქვეყნებში რეგისტრირებულ სამრეწველო ნიმუშების ზრდასთან დაკავშირებით წარმოიქმნა კლასიფიკაციის ეროვნული სისტემები (აშშ-ში, საფრანგეთში, იაპონიაში და სხვაგან).

ასეთი სისტემების სხვადასხვაგვარობის გამო სამრეწველო საკუთრების დაცვის საერთაშორისო საბჭომ, რომელიც შეიქმნა სამრეწვე-

ლო საკუთრებით დაცვის პარიზის კონვენციის საფუძველზე, შეიმუშავა სამრეწველო ნიმუშების საერთაშორისო კლასიფიკაცია. სამრეწველო ნიმუშების საერთაშორისო კლასიფიკაცია შემოღებულია ლოკარნის შეთანხმებით 1972 წლის 1 იანვრიდან. ქვეყნებს შორის, რომლებმაც ხელი მოაწერეს აღნიშნულ შეთანხმებას, არიან: ალჟირი, ავსტრია, აშშ, ბელგია, იტალია, იუგოსლავია, საფრანგეთი, ჩეხოსლოვაკია და ა. შ. (სულ 22 სახელმწიფო იყო 1972 წ. 1 იანვრის მონაცემებით). ამ შეთანხმების წევრია სსრ კავშირიც.

სამრეწველო ნიმუშების კლასიფიკაციას არავითარი საერთო არა აქვს გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის სისტემასთან. სამრეწველო ნიმუშების კლასიფიკაციის სისტემა გამოგონებათა კლასიფიკაციის სისტემასთან შედარებით მარტივია, ნაკლებად დიფერენცირებულია, თუმცა მოიცავს მატერიალური წარმოების ყველა სფეროს.

სამრეწველო ნიმუშების საერთაშორისო კლასიფიკაციას აქვს ზუსტი ლოგიკური სტრუქტურა, რომელიც საშუალებას იძლევა დავაკლასიფიციროთ სამრეწველო ნიმუშები განსაზღვრული თემატური (გამოყენების დარგების მიხედვით) პრინციპით. მაგალითად, განყოფილებაში „სატრანსპორტო საშუალებები“, შედის მათი ყველა სახე: ქვეითი, საჰაერო, საწყლოსნო. აღნიშნულ განყოფილებაში შედის არა მარტო ყველა სატრანსპორტო საშუალება, არამედ მათი დამკომპლექტებელი შეზადგენელი ნაწილები; მაგალითად, პნევმატური საბურავები და კაშერები და სხვ. ამაშია კლასიფიკაციის ახალი სისტემის ერთ-ერთი უპირატესობა.

სამრეწველო ნიმუშების საერთაშორისო კლასიფიკაცია ორსაფეხურიანია. მას აქვს ორი ძირითადი გრადაცია — კლასი და ქვეკლასი.

კლასები და ქვეკლასები აღინიშნება არაბული ციფრებით. ქვეკლასების დასახელებები ერთი საფეხურით მარჯვნივ არის გაწეული, რაც უზრუნველყოფს კლასის რუბრიკის დაქვემდებარების ლოგიკურ აუცილებლობას.

სამრეწველო ნიმუშების საკლასიფიკაციო სისტემაში 31 კლასია. თითოეული მათგანი იყოფა ქვეკლასებად (01-დან 99-მდე), ქვეკლასებად დიფერენცირებული დაყოფა ასახავს ძირითადი კლასების დასაკლასიფიცირებელი სამრეწველო ნიმუშების თავისებურებებს. ამასთან თითოეული კლასის 99-ე ქვეკლასი განკუთვნილია იმ სამრეწველო ნიმუშებისათვის, რომლებიც არ შევიდნენ სხვა ქვეკლასებში და იწოდებიან, როგორც „სხვადასხვა“.

კლასიფიკაციის სისტემის წყობის ასეთი ფუნქციონალური პრინციპი საშუალებას იძლევა, მნიშვნელოვნად გაიზარდოს ქვეკლასების რუბრიკები: დღემდე ყველაზე მეტი ქვეკლასები შეტანილია 22-ე კლასში (14), სხვა კლასებში იგი 10-მდეა.

სამრეწველო ნიმუშების საერთაშორისო კლასიფიკაციის სისტემის ბევრ კლასს აქვს განმარტებითი შენიშვნები, რომლებშიც გადმოგვცემენ ცალკეული რუბრიკების შინაარსს.

ასე, მაგალითად, მე-8 კლასს — იარაღები, ინსტრუმენტები და კავეული ნაკეთობები ქვეკლასებით:

01. ინსტრუმენტები და იარაღები სოფლის მეურნეობისათვის, მეტყევეობისა და მებალეობისათვის.

02. სხვა ინსტრუმენტები და იარაღები.

03. კლიტეები, საკეტები და კავის არმატურა (მოჭედილობა, კედ-ვა).

04. ლურსმნები, ქანჩები, ქანჭიკები და სხვ.

99. სხვადასხვა.

აქვს შენიშვნა, სადაც ნათქვამია: „მე-8 კლასი ძირითადად მოიცავს ხელის საყოფაცხოვრებო იარაღებს, თუნდაც ისინი მოჭმელებდნენ ხელის კუნთების ძალით (მაგალითად, ელექტრული ხერხები). ინსტრუმენტები და იარაღები, რომელთა მართვა ადამიანის ხელით არ წარმოებს, მიეკუთვნებიან მე-15 კლასს (მაგალითად, საშატიკრო მანქანები 15.10). ქვეკლასში 8.03 — „კლიტეები, საკეტები და კავის არმატურა“ აღნიშნავენ კლიტეებს, საკეტებს და კავის არმატურას ნებისმიერი მასალისაგან (მაგალითად, პლასტმასისაგან). მათ მიეკუთვნება აგრეთვე საკეტები ჩანთებზე, ჩემოდნებზე და სხვ.

სამრეწველო ნიმუშების კლასიფიკაციას აქვს დიდი მნიშვნელობა ჩვენი ქვეყნის საწარმოებისა და ორგანიზაციებისათვის, რომლებიც ახორციელებენ ახლად დასამუშავებელ ნაკეთობათა სიახლეზე საპატენტო სიწმინდის შემოწმებას, ასევე დიდმნიშვნელოვანია სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის სპეციალისტ-ექსპერტებისათვის.

ცნობები სამრეწველო ნიმუშებზე გაცემულ მოწმობებზე და პატენტებზე თავსდება სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის ოფიციალურ ბიულეტენში „აღმოჩენები, გამოგონებები“, 1967 წლიდან. ჩვენს რესპუბლიკაში აღნიშნული ბიულეტენები არის როგორც მსხვილ სამეცნიერო და ტექნიკურ ბიბლიოთეკებში, ასევე მსხვილ საწარმოებში და სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციისა და საპატენტო ქვეგანყოფილებებში.

სასაქონლო ნიშნები

სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭომ 1962 წ. 15 მაისს მიიღო დადგენილება, რომლის თანახმად სახელმწიფო, კოოპერაციულ და საზოგადოებრივ საწარმოებს და ორგანიზაციებს დაევალა მათ მიერ 8. ო. კეკელაშვილი, გ. შიშინაშვილი

გამოშვებულ ნაკეთობებზე ან მათ შეფუთვაზე მოათავსოს სპეციალური მხატვრული გამოსახულება — სასაქონლო ნიშნები, რომლებიც მიანიშნებენ, თუ რომელი საწარმო (ან ორგანიზაცია) უშვებს მოცემულ ნაკეთობას. სასაქონლო ნიშანი საჭიროა იმისათვის, რომ გავარჩიოთ ერთი საწარმოს ნაკეთობები მსგავსი ნაკეთობებისაგან, რომელსაც უშვებს სხვა საწარმო. დამამზადებლების ასეთი აღნიშვნის მიზანია, ამაღლდეს მათი პასუხისმგებლობა მათ მიერ გამოშვებული საწარმო-ტექნიკური დანიშნულებისა და სახალხო მოხმარების საგნების ნაკეთობების ხარისხისათვის.

სასაქონლო ნიშნები შეიძლება შედგებოდეს ასოებისაგან, ნიშნებისაგან, ციფრებისაგან, სხვადასხვა სახის გამოსახულებებისაგან ან წარმოადგენდეს აღნიშნული ელემენტების შეთავსებას მხატვრულ კომპოზიციაში. თითოეული სასაქონლო ნიშანი აუცილებლად რეგისტრირდება გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში, რის შემდეგაც საწარმოს (ორგანიზაციის) ენიჭება სასაქონლო ნიშნის განსაკუთრებული გამოყენების უფლება.

სასაქონლო ნიშნების რეგისტრაციისა და სარგებლობის წესი რეგლამენტირებულია სასაქონლო ნიშნების დებულებით, რომელიც დამტკიცებულია სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ.

იმ პროდუქციათა შორის, რომელზეც შეიძლება იყოს სასაქონლო ნიშანი, ბევრია ნაკეთობა, რომლებიც მთლიანად შექმნილია ან გაუმჯობესებულია გამომგონებლებისა და რაციონალიზატორების შემოქმედებითი შრომის შედეგად. სასაქონლო ნიშნების არსებობა თავის მხრივ ხელს უწყობს იმის დადგენაში, თუ რომელი საწარმო აგებს პასუხს პროდუქციაში გამოყენებული გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების რეალიზაციის ხარისხისათვის. ზოგიერთი აღნიშვნა არ რეგისტრირდება სასაქონლო ნიშნების სახით შემდეგ გარემოებათა გამო: მათი სპეციფიკის ძალით, განმასხვავებელ თავისებურებათა უკმარობის ან გამოყენებისათვის აუცილებლობის არარსებობისას. დებულებით დაუშვებელია სასაქონლო ნიშნების სახით შემდეგი აღნიშვნების რეგისტრაცია:

ა) რომლებიც იგივეა ან მსგავსია, ერთნაირი საქონლისათვის, ან დაუშვებელია საერთაშორისო შეთანხმებების ძალით, რომლის მონაწილესაც წარმოადგენს სსრ კავშირი;

ბ) რომლებიც შემოსულია საერთო სარგებლობაში ცნობილი საქონლის აღნიშვნის სახით, აგრეთვე საერთოდ მიღებული სიმბოლოები, რომლებიც დაკავშირებულია განსაზღვრულ მოღვაწეობასთან;

გ) რომლებიც არ ფლობენ განმასხვავებელ ნიშან-თვისებებს ან ატარებენ აღწერით ხასიათს (მაგალითად, შედგებიან მხოლოდ უბრა-

ლო გეომეტრიული ფიგურებისაგან, რიცხვებისაგან, ასოებისაგან, არ ფლობენ სიტყვიერ თვისებებს);

დ) რომლებზეც მათი სპეციფიკის გამო არ შეიძლება წარდგენილი იყოს გამოყენების განსაკუთრებული უფლება, მათ შორის: ნაწილობრივ ან სრულად შედგებიან გეოგრაფიული დასახელებისაგან, რომლებიც შეიძლება აღქმულნი იქნეს, როგორც საქონლის დამზადების ადგილის მაჩვენებელი; შედგენილი დროშებისაგან, გერბებისაგან, ან სახელმწიფოთა, მთავრობათა ან ოფიციალურად აღიარებულ საერთაშორისო ან სახელმწიფოთაშორისო ორგანიზაციების სხვადასხვა ემბლემებისაგან, თუ ამაზე არ არის შესაბამისი ორგანოების თანხმობა;

ე) რომლებიც შედგებიან მხოლოდ ოფიციალური საკონტროლო, საგარანტიო ან სასინჯი დალებისაგან და მათი მსგავსი ბეჭდებისაგან;

ვ) რომლებიც შეიცავენ არასწორ ან შეცდომაში შემყვან ცნობებს დამამზადებლის, აგრეთვე საქონლის თვისებების, ხარისხის, წარმოშობისა და დანიშნულების შესახებ;

ზ) რომლებიც თავისი შინაარსით ეწინააღმდეგებიან მართლწესრიგს ან სოციალურ მორალს;

თ) რომლებიც ეწინააღმდეგებიან საერთაშორისო შეთანხმებებს, რომელთა მონაწილეა სსრ კავშირი.

სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციისათვის აუცილებელია განაცხადის შეტანა გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში. განაცხადის შეტანა შეუძლია ყველას, მათ შორის უცხოეთის ფირმებს და ცალკეულ პირებს.

განაცხადი სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციაზე ფორმდება სამ ეგზემპლარად. განაცხადი შეიცავს სასაქონლო ნიშნის გამოსახულებას და მითითებულია საწარმოს ან ორგანიზაციის სრული დასახელება, განმცხადებლის საფოსტო მისამართი, საქონლის და (ან) მომსახურებების სფეროს სრული ნუსხა, რომელთა აღნიშვნით რეგისტრირდება სასაქონლო ნიშანი. განაცხადს დაერთვება სასაქონლო ნიშნის 15 ეგზემპლარის ფოტოასლი, ზომით არაუმეტეს 5×5 სმ და მისი აღწერილობა. განაცხადს ხელს აწერს წარმოების ხელმძღვანელი, რაც დამოწმდება საწარმოს ან ორგანიზაციის გერბიანი ბეჭდით.

სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციაზე განაცხადის შეტანიდან ერთი თვის ვადაში სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი ამოწმებს განაცხადის შესატყვისობას დადგენილ მოთხოვნებთან, საერთაშორისო კლასიფიკაციის შესაბამისად აკლასიფიცირებს საქონლის და მომსახურების ნუსხას და უგზავნის განმცხადებელს ცნობას განაცხადის მიღების შესახებ. ცნობაში ნაჩვენებია კლასები და სახელმწიფო ბაჟის ოდენობა, აგრეთვე შეიძლება იყოს მოთხოვნილი დამატებითი დოკუმენტები, რომლებიც

აუცილებელია სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციისათვის. ამ მოქმედების შესასრულებლად — ბაჟის გადასახდელად და გადახდის დამადასტურებელი დოკუმენტების, აგრეთვე მოთხოვნილი დამატებითი მასალების წარსადგენად განმცხადებელს ეძლევა ერთი თვის ვადა.

განსახილველად მიღებულ სასაქონლო ნიშანზე სახელმწიფო საპატენტო ექსპერტიზის საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტი ატარებს ექსპერტიზას სასაქონლო ნიშნების წინაშე წაყენებულ მოთხოვნებთან შესატყვისობაზე. ამოწმებს იგივეობას და მსგავსებას სსრ კავშირში ადრე განცხადებულ და რეგისტრირებულ სასაქონლო ნიშნებთან. ექსპერტიზის შედეგების მიხედვით გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი იღებს გადაწყვეტილებას მისი რეგისტრაციის ან უარის თაობაზე.

დადებითი გადაწყვეტილების შემთხვევაში გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს შეაქვს სასაქონლო ნიშანი სსრ კავშირის სასაქონლო ნიშნების სახელმწიფო რეესტრში, უკეთებს პუბლიკაციას მისი რეგისტრაციის შესახებ და აძლევს განმცხადებელს მოწმობას სასაქონლო ნიშანზე.

დებულებით დაწესებულია რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნის აუცილებელი გამოყენების პრინციპი. გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს საკუთარი ინიციატივით ან დარტერესებული ორგანიზაციების ან პირების მიმართვის საფუძველზე, სასაქონლო ნიშნის 5 წლის განმავლობაში გამოუყენებლობის შემთხვევაში შეუძლია გააუქმოს სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაცია. სასაქონლო ნიშნის მფლობელი გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს მოთხოვნით მოვალეა წარადგინოს დოკუმენტები, რომლებიც ადასტურებენ რეგისტრირებული სასაქონლო ნიშნის გამოყენების ფაქტს ნებისმიერი ხერხით (საქონლის მარკირება შეფუთვაზე, ნახაზებზე, პროსპექტებზე, ანგარიშებზე, ბლანკებზე, იარაღებზე, სარეკლამო მასალებში და სხვა დოკუმენტაციაზე, რომლებიც თან ახლავს საქონელს ან დაკავშირებულია მომსახურების გაწევასთან). სასაქონლო ნიშანზე მოწმობის ვადის გაგრძელების შესახებ განცხადების შეტანის შემთხვევაში მფლობელმა ასევე უნდა უჩვენოს როგორ გამოიყენება სასაქონლო ნიშანი. სასაქონლო ნიშნის აუცილებელი გამოყენების წესის აზრი მდგომარეობს იმაში, რომ ამოირიცხოს ჯამოუყენებელი სასაქონლო ნიშნები სახელმწიფო რეესტრიდან და გაფართოვდეს ახლად განცხადებული აღნიშვნების რეგისტრაციის შესაძლებლობები.

საბჭოთა სასაქონლო ნიშნების საზღვარგარეთ რეგისტრირება უზარუნველყოფს მათ უფლებრივ დაცვას, რომლის მიზანია:

— საბჭოთა საქონლის საექსპორტო მიწოდება;

- საგარეო ბაზრებზე საბჭოთა საქონლის რეკლამირება;
- სასაქონლო ნიშანზე ლიცენზიის გაყიდვის შესაძლებლობა;
- საერთაშორისო გამოფენებსა და ბაზრობებზე სასაქონლო ნიშნებით აღნიშნული დემონსტრირებული საქონლის უფლებრივი დაცვის უზრუნველყოფა.

საზღვარგარეთ შეიძლება რეგისტრირებულ იქნეს მხოლოდ ის სასაქონლო ნიშნები, რომლებიც უკვე რეგისტრირებულია სსრ კავშირში. საბჭოთა სასაქონლო ნიშნის საზღვარგარეთ რეგისტრირების ინიციატივა უნდა გამომდინარეობდეს დამამზადებელი საწარმოსაგან, რომლის პროდუქციაც ექსპორტირდება ან იგეგმება ექსპორტზე. საკითხი სასაქონლო ნიშნის საზღვარგარეთ რეგისტრაციის მიზანშეწონილობის შესახებ წყდება სამინისტროს (უწყების) მიერ.

დამამზადებელი საწარმოს სახელზე საზღვარგარეთ სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციისათვის სპეციალურ ბლანკზე გაფორმებული განაცხადი (სამ ეგზემპლარად) იგზავნება სამინისტროში (უწყებაში) დაქვემდებარების მიხედვით და საგარეო ვაჭრობის ორგანიზაციაში, რომელიც ერთი თვის ვადაში ამტკიცებს რა სასაქონლო ნიშნის საზღვარგარეთ რეგისტრაციის მიზანშეწონილობას და ქვეყნების სიას, დამოწმებს განაცხადს შესაბამისი თანამდებობის პირის ხელმოწერით და ბეჭდის დასმით.

თუ დამამზადებელი საწარმოს სასაქონლო ნიშანი რეგისტრირდება საზღვარგარეთ საგარეო ვაჭრობის ორგანიზაციის სახელზე, განაცხადს დაერთვება ხელშეკრულება სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციის უფლების გადაცემის შესახებ საზღვარგარეთ საგარეო ვაჭრობის ორგანიზაციის სახელზე. გარდა ამისა, განაცხადს დაერთვება მოწმობის დედანი სსრ კავშირში სასაქონლო ნიშნით სარგებლობის განსაკუთრებულ უფლებაზე. გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი რეგისტრაციას უკეთებს უფლებათა დათმობას სასაქონლო ნიშანზე, აკეთებს შესაბამის ჩანაწერს სასაქონლო ნიშნით სარგებლობის განსაკუთრებულ უფლებაზე, სსრ კავშირის სასაქონლო ნიშნების სახელმწიფო რეესტრში და მოწმობის დედანში.

განიხილავს რა განაცხადების მასალებს, გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს ერთი თვის ვადაში გამოაქვს დასკვნა საზღვარგარეთ მისი რეგისტრაციის შესაძლებლობის შესახებ, ატყობინებს სასაქონლო ნიშნის მფლობელს, სამინისტროს (უწყებას) და საგარეო ვაჭრობის ორგანიზაციას.

საბჭოთა სასაქონლო ნიშნის რეგისტრაციისათვის საერთაშორისო შეთანხმების მონაწილე ქვეყნებში, რომლებშიც მონაწილეობს სსრ კავშირიც, გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი ამზადებს საერთაშორისო განაცხადს (ფრანგულ ენაზე) და

აგზავნის მას ინტელექტუალური საკუთრების მსოფლიო ორგანიზაციის („ვიოსი“)* საერთაშორისო ბიუროში. თუკი სასაქონლო ნიშანი ექვემდებარება რეგისტრაციას ქვეყანაში, რომელიც არ წარმოადგენს საერთაშორისო შეთანხმების მონაწილეს, განმცხადებელი ან დამოუკიდებლად აფორმებს განაცხადს, ან მიმართავს საპატენტო სამსახურების საკავშირო ცენტრის სამსახურებს.

გაფორმებული განაცხადები განმცხადებლის მიერ იგზავნება სსრ კავშირის საეკპრო-სამრეწველო პალატაში, რომელიც საზღვარგარეთ თავისი საპატენტო რწმუნებულების საშუალებით აგზავნის განაცხადებს შესაბამისი ქვეყნების საპატენტო უწყებებში. პასუხებს საპატენტო უწყებების ან საპატენტო რწმუნებულების შეკითხვებზე ან დასკვნებზე ამზადებს განმცხადებელი, რომელსაც აუცილებელ შემთხვევებში დახმარებას უწევს გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი.

მიიღებს რა დამკველ დოკუმენტს სასაქონლო ნიშანზე, მისი მფლობელი თვალყურს ადევნებს რეგისტრაციის ვადის დაცვას და აუცილებლობის შემთხვევაში თავის ღრძე წყვეტს საკითხს მისი გაგრძელების შესახებ.

XII ტ ა ვ ი

გამოგონებათა კლასიფიკაცია

უნივერსალური ათწილადი კლასიფიკაცია

საცნობარო-საინფორმაციო ფონდებში სამეცნიერო-ტექნიკური დოკუმენტაციის კლასიფიკაციის წესი შემოღებულია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს სპეციალური დადგენილებით.

სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1966 წლის 29 ნოემბრის დადგენილებაში — „სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის საერთო-სახელმწიფოებრივი სისტემის შესახებ“ — ახლებურად განსაზღვრულია ტერიტორიული საინფორმაციო ორგანოების ამოცანები, განსაკუთრებული ადგილი აქვს დათმობილი სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის დარგობრივ სამსახურს. დადგენილება ავალებს სამინისტროებსა და უწყებებს, განახორციელონ ტექნიკური ბიბლიოთეკებისა და საინფორმაციო ორგანოების ერთობლივი მოღვაწეობის ღონისძიებანი, რათა

* 1976 წ. 1 ივლისიდან სსრ კავშირი წარმოადგენს მადრიდის ხელშეკრულების მონაწილეს სასაქ. ნიშნების საერთაშორისო რეგისტრაციის შესახებ (სტოკჰოლმის რედაქციით).

აცილებულ იქნეს პარალელიზმი მუშაობაში და ერთიანი საცნობარო-საინფორმაციო ფონდების საფუძველზე შექმნან საინფორმაციო სამსახური.

სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის ყველა ორგანოსათვის დადგენილია, რომ მთელი სამეცნიერო-ტექნიკური დოკუმენტაცია საცნობარო-საინფორმაციო ფონდებში წარმოდგენილი იქნეს უნივერსალური ათწილადი კლასიფიკაციის ინდექსების მიხედვით. ინდექსირებას ექვემდებარება ყველა ბეჭდური სამეცნიერო-ტექნიკური დოკუმენტი და საინფორმაციო ბარათი.

როგორ მდიდარ საინფორმაციო წყაროების ფონდსაც უნდა შეიცავდეს სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის ორგანო — მთელი ეს მასალა დაკარგავდა თავის მნიშვნელობას, თუ ისინი არ იქნებოდა დაკლასიფიცირებული და განლაგებული ისეთი სახით, რომლის მიხედვით შესაძლებელი იქნება სწრაფად და ადვილად მოიძებნოს საჭირო მასალები. ერთი შეხედვით შეიძლება მოგვეჩვენოს, რომ ეს მოთხოვნა ადვილი შესასრულებელია, სინამდვილეში სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის მუშაკებისათვის ეს ყველაზე ძნელი ამოცანაა. ამ საკითხის დადებითად გადაწყვეტის გარეშე კი არ შეიძლება დავძლიოთ ახალი ინფორმაციის დიდი ნაკადის სისტემატიზების საქმე.

ამ პრობლემის გადაწყვეტის სიძნელე ღრმავდება მით, რომ ინფორმაციის ძიება სხვადასხვა სპეციალისტების მიერ წარმოებს შინაარსის, გამოცემის წლების, ავტორების, ქვეყნების, ენის მიხედვით, რომელზედაც დაწერილია პუბლიკაცია; ამასთან, საინფორმაციო მასალების სწორი დაცვა და გამოყენება გულისხმობს მათი კლასიფიკაციის, კატალოგიზაციის და მასალების შიფრით განლაგების პრინციპების ცოდნას. სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის მასალებისადმი მოთხოვნათა გაზრდით იზრდება მომთხოვნელობა საინფორმაციო წყაროების კლასიფიკაციისადმი და მათი განლაგებისადმი.

რა პრინციპებს უნდა ვემყარებოდეთ საინფორმაციო მასალების დაკლასიფიცირების დროს, რა წარმოადგენს კლასიფიკაციის ძირითად მიზანს? ნებისმიერი კლასიფიკაციის მიზანია მონათესავე საგნების ერთად განლაგება და ერთიმეორისაგან განსხვავებული საგნების განცალკევება. იმასთან დაკავშირებით, რომ სამეცნიერო-ტექნიკურ ინფორმაციას ჩვეულებრივ ეძებენ განსაზღვრული თემატიკით, იგი აუცილებელია დავაკლასიფიკაციოთ განსაზღვრული სისტემის მიხედვით. ყველაზე ცნობილ სისტემატურ კლასიფიკაციას წარმოადგენს საერთაშორისო უნივერსალური ათწილადი კლასიფიკაცია.

ათწილადი კლასიფიკაციის ავტორად ამერიკელი ბიბლიოთეკარი ჰელვილ დუი ითვლება. მან პირველად 1876 წელს გამოაქვეყნა თავისი სისტემა.

სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1962 წლის 11 მაისის დადგენილებით, სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის უკეთ ორგანიზაციის მიზნით, შემოღებულია ყველა სახის სამეცნიერო-ტექნიკური დოკუმენტაციის ათწილადი კლასიფიკაციის სისტემით დაკლასიფიცირება.

ამ სისტემას ათწილადი იმიტომ ეწოდება, რომ გამოყენებულია დაყოფის, კლასიფიკაციის ათწილადობის პრინციპი. ადამიანის მთელი ცოდნა აღებულია, როგორც ერთი მთელი და დაყოფილია ათ ძირითად ნაწილად — განყოფილებად. შემდეგ თითოეული განყოფილება თავის მხრივ დაყოფილია კიდევ ათ ქვეგანყოფილებად, თითოეული ქვეგანყოფილება თავის მხრივ დაყოფილია ათ ჯგუფად, თითოეული ჯგუფი კიდევ ათ ქვეჯგუფად და ა. შ. შეიძლება დაყოფა გაწარმოოთ უსასრულოდ.

ათწილადი კლასიფიკაციის ცხრილები შეიცავენ თითოეული ინდექსის აზრობრივი მნიშვნელობის გაშიფრვას. ძირითადი განყოფილებები აღნიშნულია ერთნიშნა არაბული ციფრით — იწყება 0-ით და მთავრდება 9-ით. მისი ძირითადი განყოფილებებია:

0. საერთო განყოფილება

1. ფილოსოფია

2. რელიგია

3. საზოგადოებრივი მეცნიერებანი. სამართალი და მართვა

4. დროებით თავისუფალია

5. მათემატიკა. საბუნებისმეტყველო მეცნიერებანი

6. გამოყენებითი მკოდნეობა, მედიცინა და ტექნიკა

7. ხელოვნება. გამოყენებითი ხელოვნება. თამაშები და სპორტი

8. ფილოლოგია, ენათმეცნიერება. მხატვრული ლიტერატურა

9. მხარეთმკოდნეობა. გეოგრაფია. ბიოგრაფიები და ისტორია.

თითოეული განყოფილება, როგორც ზემოთ აღვნიშნეთ, იყოფა ათ ქვეგანყოფილებად, მაგალითად — ინდექსით — 5 — მათემატიკა, საბუნებისმეტყველო მეცნიერებანი იყოფა შემდეგ ქვეგანყოფილებებად:

51. მათემატიკა

52. ასტრონომია. გეოლოგია

53. ფიზიკა

54. ქიმია. კრისტალოგრაფია. მინერალოგია

55. გეოლოგია. გეოლოგიური და გეოფიზიკური მეცნიერებანი

56. პალეონტოლოგია

57. ბიოლოგიური მეცნიერებანი

58. ბოტანიკა

59. ბიოლოგია.

ამგვარი პრინციპი საშუალებას გვაძლევს ათწილადი კლასიფიკა-

ციით დავეყოთ ჩვენი ცოდნა საერთოდან ვიწრო სპეციალობამდე დაყვანით, მაგალითად:

6. გამოყენებითი ცოდნა. მედიცინა, ტექნიკა

62. საინჟინრო საქმე. ტექნიკა

624. მიწისქვეშა მშენებლობა

624. 1. მიწისქვეშა ნაგებობათა მშენებლობა. მიწის სამუშაოები. ფუძეებისა და ფუნდამენტების მოწყობილობა. გვირაბების მშენებლობა

624. 13. მიწის ნაგებობები

624. 131. გრუნტების მექანიკა. გრუნტმცოდნეობა. ტექნიკური და ეკონომიკური მოსამზადებელი სამუშაოები

624. 131. 4. გრუნტების თვისებები

624. 131. 43. გრუნტის ფიზიკური და მექანიკური თვისებები

624. 131. 439. გრუნტების მექანიკური დახასიათებები

624. 131. 439. 4. გამძლეობა შეკუმშვაზე.

როგორც მაგალითიდან ჩანს, რაც უფრო ვიწროა ცნება, მით უფრო გრძელია მისი ინდექსი.

ათწილად კლასიფიკაციაში ყველა ცნება იყოფა ძირითადად და დამხმარებლად. ძირითადი ცნებები აღინიშნება ინდექსებით, რომლებიც განლაგებულია ცხრილებში სისტემატური რიგით. დამხმარე ცნებებს ეწოდება განმსაზღვრელები. ისინი გამოხატავენ ნიშან-თვისებებს, დამახასიათებელ თავისებურებებს, პარამეტრებს, ძირითადი საგნის ცალკეულ თვისებებს და აღინიშნებიან არაბული ციფრებით და გამოსაცნობი ნიშნებით. შეიძლება იყოს წერტილი, ფრჩხილები, ბრკყალები, აპოსტროფი. გამოსაცნობი ნიშნების დახმარებით ისინი უერთდებიან ძირითად ინდექსს. დამოუკიდებელი მნიშვნელობა მათ არა აქვთ. განმსაზღვრელები ორი სახისაა — საერთო და სპეციალური. ასეთი დამხმარე აპარატი საშუალებას იძლევა, აისახოს დოკუმენტის შინაარსი დეტალურად, მრავალ ასპექტში.

ესეთ პუბლიკაციებს, რომლებიც ინდექსირებულია ძირითადი ინდექსით და განმსაზღვრელებით, აქვს შემდეგი სახე: მაგ. წიგნს „ავტომობილების რემონტი“, აქვს ინდექსი 629.113.004.67. აქ 629.113 — ძირითადი ინდექსია და აღნიშნავს მხოლოდ ავტომობილს, ხოლო 004.67 — რემონტის აღმნიშვნელი საერთო განმსაზღვრელია. ხმარებული წერტილი და ორი ნული საერთო განმსაზღვრელის გამოსაცნობი ნიშნებია.

ასევე ქრონოლოგიური განმსაზღვრელები მიეკუთვნებიან საერთო განმსაზღვრელების რიცხვს და საშუალებას იძლევიან, გამოჩინდეს ან დაზუსტდეს სხვადასხვა დროის დახასიათებები. ქრონოლოგიური გან-

მსაზღვრელების საშუალებით შეიძლება გამოიხატოს წელი, რიცხვი, თვე, აწმყო, მომავალი, წარსული, პროგნოზი და ა. შ.

მაგალითად სტატია-მიმოხილვა „მომავლის ავეჯი“, დაინდექსირდება 684 „313“, სადაც 684 ძირითადი ინდექსია, აღნიშნავს ავეჯის წარმოებას, „313“ ქრონოლოგიური ინდექსია, აღნიშნავს მომავალს. ქრონოლოგიური განმსაზღვრელების გამოსაცნობი ნიშანია სტრიქონზედა ბრჭყალები.

ჩვენ ვხვდებით სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის წყაროების სხვადასხვა ფორმას, ესენია წიგნები, საყურნალო სტატიები, დისერტაციების ავტორეფერატები, საავტორო მოწმობათა და საპატენტო აღწერილობები და ა. შ.; სხვადასხვა სახის გამოცემების აღნიშვნისათვის ასევე გამოიყენება საერთო განმსაზღვრელების დოკუმენტების ფორმები. მათ გამოსაცნობ ნიშანს წარმოადგენს ფრჩხილები, ნული. მაგალითად, საავტორო მოწმობები, გარდა ძირითადი ინდექსისა, აღინიშნებიან განმსაზღვრელით — (088.8), რომელიც აღნიშნავს პატენტს, საავტორო მოწმობას.

ხშირად გამოიყენება საერთო გეოგრაფიული განმსაზღვრელები ან ადგილის განმსაზღვრელები. ისინი გამოიყენება სხვადასხვა ქვეყნის, ოლქის, ქალაქისა და ამასთან ფიზიკურ-გეოგრაფიული თავისებურებათა აღნიშვნისათვის. მაგალითად, სტატიას „ტრაქტორები მთიან პირობებში მუშაობისათვის“ ექნება ინდექსი 629.114.2(23). ციფრი ფრჩხილებში აღნიშნავს მთებს. გეოგრაფიული მსაზღვრელების გამოსაცნობი ნიშანია ციფრობრივი გამოსახვა ფრჩხილებში, მაგრამ ციფრის წინ ნულის გარეშე.

საერთო განმსაზღვრელების გარდა, ათწილად კლასიფიკაციაში გამოიყენება სპეციალური მსაზღვრელები, რომლებიც გარკვეული მნიშვნელობით სპეციალურად მხოლოდ ერთ განყოფილებაში ან ქვეგანყოფილებაში იხმარება (სხვა განყოფილებაში მას სულ სხვა მნიშვნელობა აქვს). ისინი ჩვეულებრივ მოყვანილია იმ განყოფილებაში, რომელშიც ისინი გამოიყენება. სპეციალური განმსაზღვრელები არის ელექტრონიკის, სამთო მრეწველობის, მანქანათმშენებლობისა და სხვა განყოფილებებში. ათწილადი კლასიფიკაციის ცხრილებში ისინი გამოყოფილია მარცხნიდან ვერტიკალური შავი ხაზით. სპეციალური განმსაზღვრელების გამოსაცნობი ნიშნებია დეფისი, წერტილი და ნული.

ცნებებს შორის სხვადასხვა აზრობრივი კავშირების განსაზღვრისათვის ათწილად კლასიფიკაციაში გამოიყენება მათემატიკური ნიშნები — +, :, / ყველაზე ხშირად გამოიყენება ათწილადი კლასიფიკაციის რამდენიმე ინდექსის ერთიმეორესთან შეერთების მიმართების ნიშანი /:/. ეს განსაკუთრებული მნიშვნელობის მსაზღვრელია, იგი

აკავშირებს ორ საგანს, ორ დარგს მეცნიერებისას ან ორ საკითხს; დაისმის ორ ინდექსს შორის. მიმართების მსაზღვრელი იხმარება, როდესაც ინფორმაციის წყაროში მოცემულია დამოკიდებულება ორ დისციპლინას ან ორ საკითხს შორის, ან ერთი საგანი, ერთი საკითხი განხილულია მეორე დარგის თვალსაზრისით. მაგალითად, წიგნს „გამოთვლითი ტექნიკის გამოყენება სამთო მრეწველობაში“ აქვს ინდექსი 622:681.3 (სამთო მრეწველობა გამოთვლითი ტექნიკის მიმართებაში).

ნიშანი + (იკითხება როგორც „და“ და ეწოდება მიმატების მსაზღვრელი, გამოიყენება ორი და მეტი ინდექსის შესაერთებლად) მიგვითითებს, რომ წყაროს ძირითადი საგანი ორი, სამი ან მეტი საკითხია. მაგალითად, წიგნი „თეორიული და გამოყენებითი ქიმიის“ მიიღებს ინდექსს 54 + 66, სადაც 54 — თეორიული ქიმიაა, 66 — გამოყენებითი ქიმია.

გავრცელების ნიშანი / (ირიბი ხაზი), იკითხება. როგორც „აქედან აქამდე“, გამოიყენება, როცა აღინიშნება რამდენიმე ცნება. ათწილადი კლასიფიკაციის ცხრილებში აღნიშნავენ მიმდევრობითი რიგის ინდექსებს: მაგალითად, 621,37/39 რადიოელექტრონიკა, სადაც 620,37 განსაზღვრავს ელექტრული და ელექტრომაგნიტური რხევების ტექნიკას, რადიოტექნიკას, 621,38 — ელექტროტექნიკას, 621,39 — ელექტროკავშირის ტექნიკას, ტელემართვას.

აპოსტროფის ნიშანს (' — სტრიქონზედა ნიშანი მძიმის სახით) ეწოდება სინთეზის, გაერთიანების ნიშანი; გამოიყენება ათწილადი კლასიფიკაციის მხოლოდ ზოგიერთ განყოფილებაში სრულიად ახალი ცნებების მისაღებად. მაგალითად, ცნება „კალიუმციანიდი“ აღინიშნება ინდექსით 546.32'267, სადაც 546.32 კალიუმია, 546.267 — ციანიდური მეტალები.

ათწილადი კლასიფიკაციის აუცილებელ სტრუქტურულ ელემენტს წარმოადგენს ალფაბეტურ-საგნობრივი საძიებელი. ამ საძიებელში მოცემულია ათწილადი კლასიფიკაციის ცხრილების ყველა ძირითადი ცნება. ალფაბეტურ-საგნობრივი საძიებელი წარმოადგენს დამხმარე აპარატს, ერთგვარ გასაღებს, რომელიც აადვილებს ათწილადი კლასიფიკაციის ცხრილებში საჭირო ინდექსის მოძებნას და ინფორმაციის ძიებას. ბიბლიოთეკებსა და საინფორმაციო ორგანოებში კარტოთეკებისა და კატალოგების ალფაბეტურ-საგნობრივი საძიებლები ჩვეულებრივ ბარათული სახითაა.

როგორ მოიძებნოს უნივერსალური ათწილადის კლასიფიკაციის მიხედვით ორგანიზებულ ფონდში აუცილებელი ინფორმაცია?

თავდაპირველად გასაღების მიხედვით იძებნება საჭირო ცნება. მოძებნილ ბარათზე ნაჩვენებია მოცემული ცნების შესაბამისი უნივერ-

სალური ათწილადი კლასიფიკაციის ინდექსი. შემდეგ კარტოთეკაში ან კატალოგში იძებნება გამყოფი ამ ინდექსით, გამყოფის უკან ნახულობენ საპირო ინფორმაციის წყარობს. პირველად წყაროს პოულობენ ფონდში იმავე უნივერსალური ათწილადი კლასიფიკაციის ინდექსით ან ინვენტარული ნომრით.

უნივერსალური ათწილადი კლასიფიკაციის მიხედვით მომხმარებელს ინფორმაციის ძებნა რომ გაუადვილონ, ზოგან ეს პროცესი მექანიზებულია.

გ. შ. მიქელაძის სახელობის რესპუბლიკურ სამეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში 1971 წლიდან შექმნილი მთავარი საცნობარო კარტოთეკა შეიცავს ცენტრალიზებული გზით შერჩევით რეფერირებულ ან ანოტირებულ საშეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის წყარობს. აღნიშნულ საცნობარო აპარატში წარმოდგენილია მსოფლიოში შექმნილი მნიშვნელოვანი გამოგონებანიც.

კარტოთეკაში სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის ყველა სახე თავმოყრილია ერთად და განლაგებულია უნივერსალური ათწილადი კლასიფიკაციის მიხედვით. ექვს არ იწვევს, რომ საერთო ტექნიკური, სარეკლამო-ტექნიკური და საპატენტო ინფორმაციის ანალიზის შედეგად მიღებულ მხოლოდ ერთობლივ ცნობებს შეუძლიათ უზრუნველყონ სრულფასოვანი საპატენტო გამოკვლევების ჩატარება და შესაძლებლობას იძლევა ახალი ტექნიკის შექმნისას განისაზღვროს საგარეო ბაზარზე კონკურენციის უნარის მქონე სამუშაოთა მიმართულება. აღნიშნული კარტოთეკა დიდ სამსახურს უწევს საწარმოებსა და ორგანიზაციებს როგორც საცნობარო-საინფორმაციო მომსახურებაში, ასევე ადგილებზე მაპროფილებელი დარგის საცნობარო აპარატის შექმნაში.

უნივერსალური ათწილადი კლასიფიკაციის მიხედვით სისტემატიზებული საცნობარო-საინფორმაციო ფონდებში ორიენტირება რომ გაადვილდეს, აუცილებელია სპეციალისტი პირველ რიგში გაეცნოს უნივერსალური ათწილადი კლასიფიკაციის სტრუქტურას და მისი გამოყენების წესებს.

გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაცია

როგორც ცნობილია, საცნობარო-საინფორმაციო ფონდებში გამოგონებათა აღწერილობებს, საავტორო მოწმობათა და საპატენტო აღწერილობებს განსაკუთრებული ადგილი უკავიათ. გამოგონებათა აღწერილობებს აქვს თავისი საკუთარი ინდექსაცია — საპატენტო კლასიფიკაცია, რომელიც გვიადვილებს საპატენტო ფონდში მის მოძებნას.

ამჟამად ყველაზე გავრცელებულ საპატენტო კლასიფიკაციის სისტემას წარმოადგენს გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაცია. ზო-

გიერთ ქვეყანას აქვს საპატენტო კლასიფიკაციის თავისი ნაციონალური სისტემა. მაგალითად, ცნობილია გერმანული, ამერიკული, ინგლისური, იაპონური და სხვა საპატენტო კლასიფიკაციის სისტემები.

1954 წლის 19 დეკემბერს პარიზში ევროპის კაპიტალისტურმა ქვეყნებმა ხელი მოაწერეს „გამოგონებათა კლასიფიკაციის საერთაშორისო კონვენციას“.

დადგენილებას გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის გამოყენების შესახებ გამოეხატურნენ სოციალისტური ქვეყნები. 1961 წ. 1 ოქტომბერს შედგა ევროპის სოციალისტური ქვეყნების კონფერენცია, რომელზედაც გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციაზე გადასვლის დადგენილება მიიღეს — ბულგარეთმა, გდრ-მ, პოლონეთმა, რუმინეთმა, უნგრეთმა, ჩეხოსლოვაკიამ და სსრ კავშირმა.

სსრ კავშირში კლასიფიკაციის ამ სისტემაზე თანდათანობით გადასვლის დადგენილება გამოვიდა 1962 წელს. სწორედ ამიტომაც, რომ სსრ კავშირის გამოგონებათა აღწერილობები 1971 წლამდე შეიცავენ სხვა საკლასიფიკაციო ინდექსებთან ერთად (გერმანული და ათწილადი) გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის ინდექსს. 1971 წლიდან ჩვენი გამოცემულ საავტორო მოწმობათა და საპატენტო აღწერილობებზე აღინიშნება ორი ინდექსი — გამოგონებათა საერთაშორისო და უნივერსალური ათწილადი კლასიფიკაციის ინდექსი.

ჩვენი რესპუბლიკის საპატენტო დოკუმენტაციის ფონდი, როგორც ზემოთაღვნიშნულს, სსრ კავშირში გაცემული საავტორო მოწმობათა და საპატენტო აღწერილობები, თავმოყრილი, სისტემატიზებული და დაცულია საქართველოს სსრ მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტის გ. შ. მიქელაძის სახელობის რესპუბლიკურ საპეცნიერო-ტექნიკურ ბიბლიოთეკაში და კ. მარქსის სახელობის რესპუბლიკურ საჯარო ბიბლიოთეკაში. აღნიშნულ ბიბლიოთეკებში ეს ფონდები გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის მიხედვითაა დამუშავებული და განლაგებული. რაიმე თემის აღნიშნული კლასიფიკაციის დადგენისათვის უნდა ვისარგებლოთ გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციის ალფაბეტურ-საგნობრივი საძიებლებით და კლასიფიკატორებით.

აღნიშნული სისტემა ფართოდ გამოიყენება მსოფლიოს ბევრ ქვეყანაში (ძირითადი ან დამატებითი სახით). სისტემას საფუძვლად უდევს ფუნქციონალურ-დარგობრივი პრინციპი.

გამოგონებათა კლასიფიკაციის საერთაშორისო სისტემა მოიცავს მატერიალური წარმოების ყველა სფეროს, ყოფს მათ 8 ნაწილად, რომლებიც ატარებენ პირობით სახელწოდებებს და აღინიშნებიან ლათინური ალფაბეტის სასათაურო ასოებით:

A — ადამიანის საყოფაცხოვრებო მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილება,

B — სხვადასხვა ტექნოლოგიური პროცესები და ტრანსპორტი,

C — ქიშია და მეტალურგია,

D — ქსოვილი, ქაღალდი,

E — მშენებლობა,

F — გამოყენებითი მექანიკა, განათება, გათბობა, ძრავები და სამუშაო მექანიზმები; იარაღები და საბრძოლო მასალა;

G — ფიზიკა,

H — ელექტროტექნიკა.

თითოეული ნაწილი იყოფა კლასებად და აღინიშნებიან ნაწილის ინდექსით და ორი არაბული ციფრით, მაგალითად, A 01, A 02, A 03 და ა. შ.

ამრიგად, თითოეული ნაწილი ამგვარი ინდექსაციით შეიძლება შეიცავდეს 99 კლასს.

კლასები, თავის მხრივ, იყოფიან ქვეკლასებად და აღინიშნებიან ლათინური ალფაბეტის თანხმოვანი მთავრული ასოებით. მაგალითად, A 01B; C 23F; F 16L და ა. შ.

ქვეკლასები იყოფა ჯგუფებად და ქვეჯგუფებად.

გამოგონებების აღწერილობის სრული საკლასიფიკაციო ინდექსი უნდა შეიცავდეს ნაწილის, კლასის, ქვეკლასის, ჯგუფის და ქვეჯგუფის აღნიშვნას. მაგალითად, D 03D 47/40; F 16K 19/04; G 03B 17/28 და ა. შ.

გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაციაში გამოყენებულია მონათესავე კლასებზე მითითების სისტემა.

XIII ტ ა ვ ი

საპატენტო ინფორმაციის ძიება

ძიება ეს არის პოვნა და შესწავლა არსებული ცნობებისა ტექნიკაში და საპატენტო დოკუმენტაციაში ამა თუ იმ საინტერესო საკითხზე.

საპატენტო ინფორმაციის ძიება შეიძლება ტარდებოდეს გამოგონების სიახლეზე და საპატენტო სიწმინდეზე ექსპერტიზის დროს, ტექნიკის განვითარების დონის განსაზღვრისას და საპატენტო ფონდის ტექნიკურ-ეკონომიკური ანალიზის ჩატარებისას, აგრეთვე სხვა მიზნებისათვის.

თანახმად არსებული პრაქტიკისა, საავტორო მოწმობები ან პატენტები გაიცემა ისეთ ნავარაუდევ გამოგონებებზე, რომლებიც არის პა-

ტენტუნარიანი, ე. ი. შეიცავს ამოცანის ტექნიკურ გადაწყვეტას, რომელიც არის ახალი და არსებითი განსხვავებების მქონე და დადებით ეფექტს იძლევა. სიახლეზე ექსპერტიზა ტარდება გამოგონებაზე განაცხადში მოცემული წინადადებების დაპირისპირების გზით, უფრო ადრე, უკვე ცნობილ იმავე სახის ამოცანების გადაწყვეტებთან. შემდგომი ანალიზის საშუალებით უნდა განისაზღვროს ამ ცნობილი გადაწყვეტილებიდან ერთი გადაწყვეტა, რომელიც ყველაზე უფრო ახლოს დგას მოცემულ ნავარაუდევ გამოგონებაზე წინადადებასთან. ამ ანალოგებიდან შერჩეულ ტექნიკურ გადაწყვეტას პროტოტიპი ეწოდება. პროტოტიპთან დაპირისპირება საშუალებას გვაძლევს, გავაკეთოთ დასკვნა, წარმოადგენს თუ არა ნავარაუდევ გამოგონებაზე წინადადება ახალს და თუ შესაძლოა დამცველი დოკუმენტის — საავტორო მოწყობის ან პატენტის გაცემა. ნავარაუდევ გამოგონებაზე წინადადების სიახლეს აბათილებს მისი არსის ნებისმიერი პუბლიკაცია განაცხადის დადგენილი წესით საპატენტო უწყებაში წარდგენამდე.

სსრ კავშირში გაკეთებული ნავარაუდევი გამოგონების სიახლეზე ექსპერტიზის ძიების ჩატარებისას სრულად უნდა იქნეს გამოყენებული საპატენტო გამოკვლევების შედეგები, რომლებიც ტარდება წარმოებაში მანქანების, ხელსაწყოების, მოწყობილობების, მასალებისა და ტექნოლოგიური პროცესების შექმნისა და ათვისების დროს საპატენტო გამოკვლევების ჩატარებაზე მეთოდური მითითებების („ზპ-2-78“) შესაბამისად, რომლებიც დამტკიცებულია გამოგონებების და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ 1978 წლის 2 მარტს.

ცნობები ჩატარებულ საპატენტო გამოკვლევაზე ფორმდება დადგენილი ფორმით ცნობის სახით განცხადებული გამოგონების საპატენტო და სამეცნიერო-ტექნიკური ლიტერატურის გამოკვლევის შესახებ.

ცნობაში, როგორც მინიმუმში, აისახება სსრ კავშირის, აშშ-ის, გფრ-ის (1945 წლამდე გერმანიის), დიდი ბრიტანეთის, იაპონიის, საფრანგეთისა და შვეიცარიის საპატენტო დოკუმენტაციის მიხედვით გამოკვლევების შედეგები.

ბუნებრივია, რომ სიახლეზე ექსპერტიზის ჩამტარებელ პირს მოეთხოვება, მონახოს ნავარაუდევი გამოგონების საკითხზე დადგენილი განსაზღვრული ქვეყნების ყველა გამოგონების აღწერილობა და სხვა სამეცნიერო-ტექნიკური დოკუმენტაციის წყაროები. ამიტომ ნავარაუდევ გამოგონებაზე წინადადების სიახლეზე ძიების მიზნით ექსპერტიზის ჩატარება წარმოადგენს ერთ-ერთ ყველაზე შრომატევადს და მეტად რთულს.

გამოგონების საპატენტო სიწმინდეზე ექსპერტიზის ძირითადი მიზანი მდგომარეობს იმაში, რომ განისაზღვროს, ხვდება თუ არა გამო-

საკვლევი ობიექტი მოქმედი პატენტების ქვეშ და არღვევს თუ არა ამით პატენტის მფლობელთა უფლებებს. გამოგონების საპატენტო სიწმინდეზე ექსპერტიზის ჩატარების წარმატების მნიშვნელოვან პირობას წარმოადგენს მოცემული ქვეყნის ან ქვეყნების საპატენტო კანონმდებლობის დეტალური გაცნობა. გამოგონების საპატენტო სიწმინდეზე ექსპერტიზა ტარდება მოქმედი საპატენტო ფონდით, ე. ი. იმ პატენტებით, რომლებსაც მოქმედების ვადა არა აქვს გასული, ან არა აქვთ ძალა დაკარგული.

ობიექტის საპატენტო სიწმინდეზე დასკვნის გამოტანა შეიძლება იმ ქვეყნების საპატენტო ფონდებით შემოწმების შედეგად, რომელთა მიხედვით ღვინდება საპატენტო სიწმინდე და კეთდება შერჩეული პატენტების ანალიზი.

საპატენტო სიწმინდეზე ძიების ჩატარების მეთოდური მითითებანი ითვალისწინებს შემდეგ ძირითად საკითხებს:

- ძიების ობიექტის შერჩევას,
- ძიების მიზნისა და ამოცანების გაცნობას;
- ობიექტის ტექნიკური დოკუმენტაციის გაცნობას;
- ობიექტის დადებითი და უარყოფითი მხარეების დადგენას;
- გაცნობას იმ ქვეყნების კანონმდებლობისა, სადაც ობიექტი

შეგვაქვს;

— ობიექტის შესასწავლად ინფორმაციის წყაროების შერჩევასა და გაცნობას;

- ობიექტის დაყოფას ძირითად და დამხმარე ელემენტებად;
- ობიექტის და მისი ძირითადი ელემენტების კლასების დადგენას;
- მოძებნილი პატენტების დოკუმენტაციის ურთიერთ შედარებას და ანალიზს.

ჩატარებული სამუშაოს შედეგად ღვება ანგარიში საპატენტო გამოკვლევის შესახებ.

უნდა გვახსოვდეს, რომ პატენტების მოქმედების ვადა სხვადასხვა ქვეყანაში შეიძლება იყოს სხვადასხვა, საშუალოდ კი არის 15—20 წელი, მაგრამ მოქმედების ვადა შეიძლება იყოს გაგრძელებული. ამასთან, პატენტების მოქმედების ვადის დაწყებაც სხვადასხვა ქვეყანაში შეიძლება სხვადასხვა დროიდან იწყებოდეს. ასე, მაგალითად, აშშ-ში პატენტის მოქმედების ვადა არის 17 წელი პატენტის გაცემის დღიდან, ხოლო სსრ კავშირში — 15 წელი ნავარაუდევ გამოგონებაზე სწორად გაფორმებული განაცხადის სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში შეტანის დღიდან.

გამოგონების საპატენტო სიწმინდეზე ექსპერტიზა ძირითადად ტარდება იმ ქვეყნების საპატენტო მასალებით, რომლებშიც ნავარაუ-

დღვია ტექნიკის ობიექტის ექ-პორტი, სადაც იგეგმება შესაბამისი წარმოების ორგანიზაცია, გამოყენების ორგანიზაცია და ა. შ.

ტექნიკის განვითარების დონის დასადგენად ძიება საპატენტო ძიების ერთ-ერთი ძირითადი სახეა. იგი ტარდება იმისათვის, რათა გაცნონ სპეციალისტები, რომლებიც წყვეტენ ახალ საკვლევ და საპროექტო ამოცანებს, აუცილებელ საპატენტო დოკუმენტაციას. ძიების ეს სახე, როგორც წესი, წარმოადგენს იმ კომპლექსური ძიების შემადგენელ საწილს, რომელიც შეიცავს წიგნების, ბროშურების, სტატიების, ნორმატიული ცნობარების, ფირმების გამოცემების და სხვა სპეციალური ცნობარების ინფორმაციას. ასეთი ახის ძიების დროს საპატენტო დოკუმენტაციის წილად შოდის საშუალოდ 30%.

„ტექნიკის განვითარების დონე“ წარმოადგენს უმთავრესად სახელდობრ საპატენტო-სალიცენზიო საქმის სპეციფიკურ ცნებას. მაგალითად, პრაქტიკულად შეიძლება უცნობი იყოს გამოგონებაზე განაცხადის შინაარსი, რადგან არ იყო გამოქვეყნებული პრესაში, ან სხვა ხერხით საყოველთაოდ ცნობილი, ამიტომ უცნობია სპეციალისტებისათვის და მაინც იგი საპატენტო უფლებრივი მნიშვნელობით ახასიათებს ტექნიკის განვითარების დონეს, როგორც ცნობილი, რაც აუცილებლად უნდა გავითვალისწინოთ რომელიმე გამოგონების სიახლის შეფასების დროს.

მოთხოვნა — დავადგინოთ ტექნიკის განვითარების დონის არსებული აბსოლუტური საზღვრები, კონკრეტულად მოცემულ გადაწყვეტასთან პრაქტიკულად ხორციელდება მსოფლიოს თითქმის ყველა საპატენტო სისტემაში და გამომდინარეობს საპატენტო სამართლის მნიშვნელობიდან, რომელიც აპირობებს პატენტის ან საავტორო მოწმობის გაცემის შესაძლებლობას მხოლოდ ახალ გამოგონებებზე. მართალია, პრაქტიკაში ძიების ჩატარების დროს ტექნიკის განვითარების დონის დასადგენად ეს მოთხოვნა არ შეიძლება აბსოლუტური გაგებით იყოს დაცული, რადგან ტექნიკის განვითარებით დონე ისაზღვრება აქ ფარდობითი გაგების ზომით, რომლის ქვეშ იგულისხმება კონკრეტულად გადასაწყვეტი ტექნიკის პრობლემაზე გამოქვეყნებული დოკუმენტების კომპლექსი. ტექნიკური განვითარების დონის დადგენის ძიების დროს საპატენტო აღწერილობებს უფრო დიდი მნიშვნელობა აქვს, როგორც სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის წყაროს, ვიდრე როგორც მნიშვნელობით საპატენტო-სამართლებრივ წყაროს.

ტექნიკის განვითარების დონის განსაზღვრას ემსახურება საგნობრივი ძიება, რომლის შედეგები შეიძლება გამოვიყენოთ არა მარტო ტექნიკის განვითარების დონის განსაზღვრისათვის ამა თუ იმ დარგში, არამედ სხვა სახის საპატენტო სამუშაოთა ჩატარებლადაც.

საგნობრივი ძიების წარმატებით ჩატარების საწინდარია საწარმო-

ებსა და ორგანიზაციებში კარგად ორგანიზებული საცნობარო-საინფორმაციო ფონდები.

საგნობრივი ძიება ტარდება, როცა ვადგენთ ტექნიკური განვითარების პერსპექტიულ გეგმას და ვსაზღვრავთ წლიურ დავალებას, უშუალოდ სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოთა დაწყების წინ; ახალი წარმოების მომზადების დროს; გამოშვებული ნაწარმის ახალი გაუმჯობესებისას და სხვ.

საგნობრივი ძიების ჩატარებას დიდი მნიშვნელობა აქვს ტექნიკური განვითარების პერსპექტიული გეგმის შედგენის დროს, რომელშიც აუცილებლად უნდა გავითვალისწინოთ არა მარტო არსებული ეკონომიკური და საწარმოო შესაძლებლობანი, არამედ მსოფლიო ტექნიკის განვითარების მიმართულებანი ამა თუ იმ დარგში.

ზოგჯერ ხდება, რომ საკვლევ სამუშაოთა დაწყების წინ უკვე ჩატარებული ძიება გვიჩვენებს, რომ ტექნიკის განვითარებამ სხვა ქვეყნებში მიაღწია ისეთ დონეს, როცა რიგში დგება ახალი პრობლემები, რომლებიც მოითხოვენ ადრე დასმული ამოცანის გადაწყვეტაზე უარის თქმას და გამოკვლევის უფრო მაღალ დონეზე ჩატარებას.

სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოთა დაწყების წინ აუცილებელია უპასუხოთ კითხვაზე, წყდებოდა თუ არა, ან მსოფლიოში თუ ვინმემ სადმე გადაწყვიტა მოცემული კონკრეტული ამოცანა, და თუ, მაშინ რა ხერხით, თუ არა, მაშინ როგორი ცნობები შეიძლება დაეხმარონ მის გადაწყვეტას. საგნობრივი ძიება გვაძლევს ინფორმაციას მოცემული ტექნიკის დარგში მომუშავე სხვადასხვა ქვეყნის ფირმათა შესახებ, ახასიათებს ამ დარგის განვითარების პერსპექტივებს და ადრე ჩატარებულ გამოკვლევებს; გვამცნობს პატენტით ან საავტორო მოწმობით დაცულ ტექნიკურ გადაწყვეტას და ამით გვიჩვენებს გზებს, როგორ წარემართოთ ჩვენი გამოკვლევები და გვერდი ავუაროთ მატერიალური თუ ფულადი რესურსების არარაციონალურ ხარჯვას.

საგნობრივი ძიება საშუალებას გვაძლევს დავადგინოთ საპატენტო უფლებათა დარღვევის შესაძლებლობა სამრეწველო ნაწარმის ექსპორტის შემთხვევაში, რასაც დიდი მნიშვნელობა აქვს ახალი ნაწარმის მომზადებისას, აგრეთვე გამოშვებული პროდუქციის ახალი გაუმჯობესებისას.

ძიების შედეგებით უნდა ისარგებლონ უპირველესად წამყვანმა მუშაკებმა — დირექტორმა, მისმა მოადგილეებმა, მთავარმა ინჟინერმა, განყოფილების გამგეებმა და სხვა, რომლებიც ტექნიკური განვითარების ან თემატური გეგმის შედგენის, მისი ხარისხის და რეალური განხორციელებისათვის პასუხს აგებენ.

საგნობრივი საპატენტო ძიების ჩატარებისათვის ჯერ საჭიროა დად-

გინდეს, დაზუსტდეს ძიების თემა. ეს სამუშაო სასარგებლოა შესრულდეს დამკვეთთან — სპეციალისტთან ერთად, რადგან ძიების საგნის სიზუსტე არსებითად მოქმედებს ძიების ხარისხზე და ამცირებს მისი შესრულებისათვის აუცილებელ დროს. ძიების წამყვანმა სპეციალისტებმა ძიების საგნის კონკრეტულობისათვის არა მარტო უნდა გაითვალისწინონ საპატენტო კლასიფიკაციების სხვადასხვა საპატენტო კლასების საძიებელთა არსებობა, არამედ გამოიყენონ კიდევ ისინი, რადგან ამით საგრძნობლად შეამსუბუქებენ თავის მომავალ სამუშაოს.

საგნობრივი ძიების ჩასატარებლად ასევე მნიშვნელოვანია ქვეყნების შერჩევა, რომელთა მიხედვითაც უნდა ჩატარდეს ძიება. შეიძლება იყოს შემთხვევა, როცა ეკონომიკური მოსაზრებებით ზოგიერთ განვითარებული მრეწველობის მქონე ქვეყნის საპატენტო ფონდებში არ ჩატარდეს ძიება, რადგან ჩვენთვის საინტერესო დარგის შესატყვისი საპატენტო დოკუმენტაცია შეიძლება იყოს სხვა, ერთ ან რამდენიმე ქვეყანაში, ე. ი. ტექნიკის განვითარების მიმართულების დადგენას მოცემულ დარგში შევძლებთ ამ დარგის დიდად განვითარებული ქვეყნების პატენტებით.

საგნობრივი ძიების ჩატარებისას უნდა დადგინდეს დროით ძიების პერიოდი. ცნობილია, რომ გამოგონება, რომელიც შეადგენს საავტორო მოწმობის ან პატენტის საგანს, როგორც წესი, უსწრებს წარმოების არსებულ დონეს და ხშირად მისი განხორციელება და გასაღება მისი შექმნიდან რამდენიმე წლის შემდეგ ხდება. მაგალითად, ავტომობილების დისკოს მუხრუჭები უცდიდნენ თავის დანერგვას მანამდის, სანამ ავტომობილების სიჩქარე და სიმძლავრე არ გაიზარდა იმდენად, რომ არსებული კონსტრუქციები გახდნენ უკვე უვარგისნი. მოხდა ეს დისკოს მუხრუჭის გამოგონებიდან 10 წლის შემდეგ. ტექნიკის ზოგიერთ დარგში, რომელიც ვითარდება განსაკუთრებით სწრაფად, აუცილებელია დავიწყოთ ძიება — წყაროების შესწავლა, შესაბამისი დარგის წარმოქმნისთანავე და ნაკლებ შემთხვევაში მსოფლიო ბაზარზე გატანილ ნაკეთობაზე გამოგონების განაცხადის მიცემის პერიოდიდან, ან თუნდაც ამ ნაკეთობაზე საპატენტო უფლების წარმოქმნის მომენტიდან. რასაკვირველია, არ იქნება ზედმეტი უფრო ადრეული საპატენტო აღწერილობების გაცნობაც, რადგან მათში ხშირად არის ხოლმე მიძალული ბევრი მნიშვნელოვანი ტექნიკური გადაწყვეტა, რომელთა რეალიზაცია არ მოხდა თავის დროზე, შესაბამისი წინაპირობის უქონლობის გამო.

ძიების საგნის დადგენისა და დროით პერიოდის განსაზღვრის შემდეგ უპირველესად ვადგენთ გამოგონებათა კლასიფიკაციის იმ კლასებს, რომლებითაც შეიძლება იყოს ჩვენთვის საინტერესო საპატენტო აღწერილობები. ამისათვის საჭიროა გამოგონებათა კლასიფიკაციების

ისეთი სისტემების ცოდნა, როგორცაა გამოგონებათა საერთაშორისო კლასიფიკაცია და კლასიფიკაციის ნაციონალური სისტემები.

კლასის დადგენის შემდეგ უშუალოდ დეტალურად ვეცნობით ჩვენთვის საინტერესო დარგის გამოგონებათა აღწერილობებს. ამ სამუშაოს და, საერთოდ, ყველა სახის საპატენტო ძიების ჩატარებისას უნდა გავითვალისწინოთ ჩვენი რესპუბლიკის საპატენტო დოკუმენტაცია არსებობა. კერძოდ, უხდა გამოვიყენოთ გ. მიკელაძის სახელმძღვანელო საქართველოს რესპუბლიკური სამეცნიერო-ტექნიკური ბიბლიოთეკის საპატენტო ფონდი, ამასთან გასათვალისწინებელია ისიც, რომ ამ ბიბლიოთეკას ტერიტორიული საპატენტო ფონდის დამუშავების, სისტემატიზაციისა და გამოყენების დადგენილი წესები აქვს. აქ შექმნილია როგორც მთავარი გენერალური კართოტეკა სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის ყველა წყაროზე, ასევე ცალკე სისტემატური კართოტეკები განვითარებული მრეწველობის მქონე ქვეყნების გამოგონებებზე და ნუმერაციული წიგნები ყველა ქვეყნის გამოგონებებზე. დეტალური გაცნობა ბიბლიოთეკის ფონდისა შეიძლება როგორც არსებული ბეჭდური მეგზურის დახმარებით, ასევე უშუალოდ.

მიზანშეწონილია საგნობრივი ძიება დავიწყოთ ძველ საპატენტო აღწერილობათა გადათვლიერებით, არჩეული დროის დიაპაზონში, ხოლო შემდეგ ვათვალიერებთ უფრო ძველებს. სამუშაოს ასეთი თანამიმდევრობა წარმოდგენას ქმნის ჩვენი თემის შესატყვისი ტექნიკის დარგის განვითარებაზე. გამოგონებათა აღწერილობების გაცნობა და გადათვლიერება არ უნდა იყოს ზერელე, მან უნდა შეგვიქმნას ნათელი წარმოდგენა იმის შესახებ, რამდენად სწორად არის ჩვენს მიერ მიღებული გამოგონების კლასიფიკაციის ინდექსი და ამ კლასში ძიების მიზანშეწონილობა.

საპატენტო აღწერილობებისადმი ასეთი აქტიური მიდგომა შესაძლებლობას გვაძლევს გამოვალინოთ და აღვნიშნოთ საინტერესო და მნიშვნელოვანი გამოგონებები, რომლებიც ეკუთვნის გადასათვლიერებელ კლასს, ე. ი. გამოვალინოთ ისეთი საპატენტო აღწერილობები, რომლებსაც სხვა პირობებში არავინ არ დაუწყებდა ძიებას მოცემულ კლასში. ამრიგად, ჩვენი პრაქტიკული გამოცდილების საფუძველზე შეიძლება შევქმნათ გამოგონებათა კლასების საკუთრივი შეფასება. თუ აღმოჩნდება მოცემულ საკითხზე ძალიან ბევრი საპატენტო აღწერილობები, მიზანშეწონილია კიდევ ერთხელ მოვეთათბიროთ დაშკეთს და მისი თანხმობით შევაიწროოთ ძიების თემა, თუ, რასაკვირველია, არ სჭირდება მას უფრო საერთო ხასიათის მასალები თემის გარშემო.

ძიების ჩამტარებელი საწარმოები და დაწესებულებები, სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო ინსტიტუტები აღგენენ

ხოლმე სპეციალურ ანგარიშებს საპატენტო-საინფორმაციო გამოკვლევათა შედეგებზე დადგენილი ფორმით.

საპატენტო ფონდის ტექნიკურ-ეკონომიკური ანალიზის ძიების ძირითად ამოცანებს წარმოადგენს ტექნიკის განვითარების ძირითადი ტენდენციების პროგნოზირება, სახალხო მეურნეობაში გამოგონებათა გამოყენების ტექნიკურ-ეკონომიკური დასაბუთება, საზღვარგარეთ დაპატენტება, საპატენტო ლიცენზიების ყიდვა და გაყიდვა და ა. შ.

საპატენტო ფონდის ტექნიკურ-ეკონომიკური ანალიზის ჩატარება საშუალებას იძლევა შევეცნობოდეთ საგარეო ბაზრის მოთხოვნები, მსხვილ ფირმებში სამუშაოთა მდგომარეობა და ა. შ. ეს არის ძირითადი საკითხები, რომელთა შესწავლის დროს საჭიროა ჩავატაროთ საპატენტო ფონდის ტექნიკურ-ეკონომიკური ანალიზი.

გამოგონების აღწერილობის ძირითად ნაწილს წარმოადგენს ნავარაუდები გამოგონების არსი, მისი შინაარსი. თუმცა უფლებრივი მნიშვნელობის ძალით ამავე დროს დიდი მნიშვნელობა ენიჭება ცნობებს გამოგონების ავტორზე, პატენტის მფლობელზე, განაცხადის შეტანის თარიღზე, პატენტის გაცემის თარიღზე და ა. შ. ამდგვარი ინფორმაციის თითოეული ელემენტი შეიძლება გახდეს დამოუკიდებელი ძიების ობიექტი.

XIV თ ა ვ ი

გამოგონებავისა და რაციონალიზატორული წინადადებავის წარმოებაში გამოყენება, მისი ეკონომიკური ეფექტურობა და გამოგონებელთა და რაციონალიზატორთა უფლებები

გამოგონებავისა და რაციონალიზატორული წინადადებავის გამოყენება

საგამომგონებლო მუშაობის მთავარი მიზანია გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადეგების გამოყენება ქვეყნის სახალხო მეურნეობაში მაღალი ტექნიკურ-ეკონომიკური ეფექტის მისაღებად.

სსრ კავშირში საავტორო მოწმობით დაცული გამოგონებების გამოყენება ხორციელდება გეგმაშეწონილად — სახელმწიფო ინტერესებიდან გამომდინარე. მის გამოსაყენებლად სახელმწიფო საწარმოებს, ორგანიზაციებსა და დაწესებულებებს, აგრეთვე კერძო პირებს სპეციალური ნებართვა არ ესაჭიროებათ.

ყოველგვარი ტექნიკური სიახლე ჩვენში ყოველთვის იყო და არის

სახელმწიფოებრივი ზრუნვის საგანი. ამის ნათელი დადასტურებაა იმ უფლებრივი ნორმების არსებობა, რომელიც განმტკიცებულია საბჭოთა კავშირის კონსტიტუციით (ძირითადი კანონით). უფლებრივი ნორმები, რომლებსაც ჩვენი კონსტიტუცია შეიცავს, უზრუნველყოფს სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობაში ტექნიკურ სიახლეთა უფრო ოპერატიულად და სრულად გამოყენებას, გამოფარებას და რაციონალიზატორთა უფლებების გაფართოებას და ქმნის მასტიმულირებელ წანამძღვარებს ჩვენს ქვეყანაში ტექნიკური პროგრესისა და საწარმოო ძალების ეფექტიანობის გაზრდისათვის ბრძოლაში.

სსრ კავშირში ტექნიკურ სიახლეთა რეალიზება ხდება გეგმიური წესით. გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გეგმიური წესით გამოყენება საშუალებას იძლევა ოპერატიულად და ფართო მასშტაბით მოხდეს მათი რეალიზაცია. გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გეგმიური გამოყენების თავდაპირველმა პრინციპმა შემდგომი განვითარება კპოვა სკკპ ცენტრალური კომიტეტისა და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1973 წ. 20 აგვისტოს დადგენილებაში და სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მიერ 1973 წლის 21 აგვისტოს დამტკიცებულ „აღმოჩენების, გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების შესახებ“ დებულებაში.

გეგმიური წესით გამოგონებათა გამოყენება გულისხმობს სამინისტროებისა და უწყებების მიერ გამოგონებების სისტემატურად შერჩევას შესაბამისი დარგების გეგმების ფორმირებისა და მათ წინაშე მდგარი ამოცანების დადებითად გადასაწყვეტად. გამოგონებების შერჩევა, როგორც წესი, წარმოებს სხვადასხვა საინფორმაციო წყაროდან. ჩვენს ქვეყანაში არსებობს სამამულო და უცხოურ გამოგონებებზე საკმაოდ მდიდარი საინფორმაციო წყაროები, რომელთა საშუალებით ყოველთვის შეიძლება შეირჩეს სახალხო მეურნეობისათვის სასარგებლო და ყველაზე უფრო მნიშვნელოვანი გამოგონებები.

სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი აწარმოებს ყველა სამამულო გამოგონების პუბლიკაციას ოფიციალურ ბიულეტენში „აღმოჩენები, გამოგონებები“, აგრეთვე გამოსცემს სამამულო გამოგონებების აღწერილობებს და საინფორმაციო ბიულეტენს სსრ კავშირში გამოყენებულ გამოგონებებზე. ჩვენში ორგანიზებულია ინფორმაცია უცხოურ გამოგონებებზეც. ყოველწლიურად სსრ კავშირი, გაცვლის წესით, იღებს მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნის 60 ათასამდე გამოგონების აღწერილობას.

საჭიროა მხედველობაში ვიქონიოთ, რომ უცხოური გამოგონებები, რომლებიც ჩვენს ქვეყანაში არ არის დაცული დამცველი დოკუმენტებით, შეიძლება ფართოდ იქნეს გამოყენებული საბჭოთა ორგანიზა-

ციების მიერ. არავითარი უფლების დარღვევა ამ შემთხვევაში არ არის, რაშდენადაც გამოგონების უფლებრივი დაცვა ხდება მხოლოდ იმ ქვეყანაში, სადაც მათზე მიღებულია დამცველი დოკუმენტი. საჭიროა შევარჩიოთ და ფართოდ გამოვიყენოთ გაცვლითი წესით მიღებული უცხოური გამოგონებები, რომლებიც საჭიროა ჩვენი ქვეყნის სახალხო მეურნეობისათვის.

შერჩევის მნიშვნელოვან წყაროს წარმოადგენს აგრეთვე წინადადებები, რომლებსაც უგზავნის დადგენილი წესით ორგანიზაციებს, სამინისტროებსა და უწყებებს გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი.

გარდა ამისა, გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი ინფორმაციას აწვდის სამინისტროებს, უწყებებსა და ორგანიზაციებს გამოგონებების განსახილველად მიღებაზე, რომლებიც მნიშვნელოვანი და საინტერესოა სახალხო მეურნეობის სხვადასხვა დარგში ტექნიკურ სიახლეთა დონის დასადგენად.

ცნება „გამოყენება“ გასამრჯელოს შესახებ ინსტრუქციაში კონკრეტულებულია. დადგენილი წესით გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენებად ითვლება ქვეყნის სახალხო მეურნეობაში, სოციალურ-კულტურული ან ქვეყნის თავდაცვაში, მათი ფაქტიური დანერგვა, რომელმაც მოგვცა დადებითი ეფექტი. ამასთან არ მიიჩნევა გამოყენებად მათი სტანდარტებში, ტიპიურ პროექტებში და სხვა ტექნიკურ დოკუმენტაციებში მათი გამოყენება. ასევე არ ჩაითვლება გამოყენებად დაპროექტების, საკონსტრუქტორო დამუშავების, ექსპერიმენტული შემოწმების, პროდუქციის საცდელი ნიმუშების დამზადების, გამოცდის მიზნით მათი მომზადებისა და სატექნიკრო-კვლევითი სამუშაოთა შესრულების დროს.

თუ საცდელი შემოწმების დამთავრების შემდეგ გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება მიჩნეული იქნება სამრეწველო ექსპლუატაციისათვის ვარჯისად, იგი ითვლება გამოყენებულად სამრეწველო ექსპლუატაციაში საცდელი ნიმუშის (პარტიის, სერიის), ზერხის (ტექნოლოგიის) გადაცემის დღიდან.

ცნება „გამოყენება“ დაკონკრეტებულია აგრეთვე გამოგონების ობიექტების მიმართ. გამოგონება და რაციონალიზატორული წინადადება, რომელიც ეკუთვნის საწარმოო მოღვაწეობის სფეროს, ითვლება გამოყენებულად მისი საწარმოო პროცესში გამოყენების დაწყების დღიდან, ხოლო გამოგონებები და რაციონალიზატორული წინადადებები, რომელნიც მიეკუთვნებიან მოწყობილობას ან ნივთიერებას, ითვლება გამოყენებულად მოსამზადებელი ან საექსპლუატაციოდ გადაცემის სამუშაოთა დაწყების დღიდან, მათ რიცხვში შედის საექსპლუატაციოდ გადაცემული საცდელი ნიმუშებიც.

გამოგონება ითვლება გამოყენებულად, თუ მოწყობილობის, ნივთიერების დამზადების ან ხერხის განხორციელების დროს გამოყენებულია ყველა ნიშან-თვისება, რომლებიც ჩამოთვლილია გამოგონების ფორმულის ორივე ნაწილში და რომელიც შედგება ერთი პუნქტისაგან. თუ გამოგონების ფორმულა შედგება რამდენიმე პუნქტისაგან, მაშინ გამოგონება ითვლება გამოყენებულად ყველა ნიშან-თვისების გამოყენების პირობების დროს, რომლებიც ჩამოთვლილია გამოგონების ფორმულის პირველ პუნქტში, დამოუკიდებლად იმისა, გამოყენებულია თუ არა ფორმულის პუნქტების შემდეგი ნიშან-თვისებები. თუ გამოგონების ფორმულა შედგება რამდენიმე პუნქტისაგან, რომელიც შეიცავს ორ ან მეტ გამოგონებას და მიეკუთვნება სხვადასხვა ობიექტს (მოწყობილობა, ხერხი, ნივთიერება), რომლებიც ემსახურებიან ერთ მიზანს და შეიძლება გამოყენებულ იქნეს მხოლოდ ერთობლივად, მაშინ გამოგონება ითვლება გამოყენებულად, თუნდაც გამოყენებული იყოს ფორმულის ერთი პუნქტი.

გამოგონება ითვლება გამოყენებულად იმ შემთხვევაშიც, როცა დაშვებულია გამოგონების ერთი ან რამდენიმე ნიშან-თვისების შეცვლა სხვა ურთიერთშენაცვლებული ელემენტით (ეკვივალენტით). ეკვივალენტურად ითვლება გამოგონების ფორმულაში მითითებული ნიშან-თვისების ან ნიშან-თვისებათა შეცვლა, თუ ამასთან გამოგონების არსი არ იცვლება და მიიღწევა ისეთივე შედეგი, ხოლო შეცვლის შესრულების საშუალებანი ცნობილია მოცემულ დარგში.

დიდი მნიშვნელობის და დანიშნულების დარგობრივი და დარგთაშორისი ხასიათის მქონე გამოგონებების გამოყენება გათვალისწინებულია სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სახალხო მეურნეობის განვითარების პერსპექტიულ და წლიურ გეგმებში.

სახალხო მეურნეობისათვის დიდი მნიშვნელობის მქონე დარგობრივი და დარგთაშორისი გამოგონებების გამოყენებაზე წინადადებები მზადდება სამინისტროების, უწყებებისა და სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ და წარედგინება ერთდროულად სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომისიას და სსრ კავშირის მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტს ან მოკავშირე რესპუბლიკების მინისტრთა საბჭოებს, რათა გადაწყვიტონ საკითხი ასეთი გამოგონებების სსრ კავშირის ან მოკავშირე რესპუბლიკების სახალხო მეურნეობის განვითარების შესაბამის გეგმებში შეტანის შესახებ.

მნიშვნელოვან გამოგონებათა გამოყენებაზე კონტროლს ახორციელებს როგორც გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი, ასევე სამინისტროები და უწყებები. ამასთან, გამოგონების გამოყენებაზე და ამ დარგში კანონმდებლობის დაცვაზე საზო-

გადოებრივ კონტროლს ახორციელებს გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოება და მისი ადგილობრივი ორგანოები.

ორგანიზაცია ვალდებულია, შეატყობინოს ავტორს მისი გამოგონების გამოყენების დაწყება. ასეთი შეტყობინება გაგზავნილი უნდა იქნეს ერთი თვის ვადაში გამოყენების დაწყების დღიდან. ამას დიდი იურიდიული მნიშვნელობა აქვს, რამდენადაც ამ მომენტიდან გამოითვლება 3 წლის დროგადასულობა გამოგონებაზე გასამრჩელოს ანაზღაურების საკითხის გადაწყვეტის დროს.

გამოგონების ავტორს უფლება აქვს მოითხოვოს მონაწილეობა მიიღოს წარმოებაში თავისი ტექნიკური გადაწყვეტის გამოსაყენებლად მოსამზადებელ სამუშაოებში იმ შემთხვევაში, თუ ავტორის განთავისუფლება ძირითადი მოვალეობის შესრულებისაგან სამუშაო პირობების გამო შეუძლებელია. დასაშვებია, რომ მან გამოგონების გამოყენებასთან დაკავშირებული სამუშაო შეასრულოს არასამუშაო დროს. ამ შემთხვევაში ანაზღაურება მოხდება შეთანხმებით. თუ გამოგონებას იყენებს საწარმო, ავტორს შეიძლება დაუდონ შრომითი ხელშეკრულება სამუშაოს მთლიანად შესრულებამდე ან რაიმე გარკვეული ვადით. ავტორს ამ მიზნით დროებით სამუშაოდან ათავისუფლებენ საშუალო ხელფასის შენარჩუნებით. სხვა სამუშაოზე დროებით გადასულ ავტორს ძირითად სამუშაოზე ენახება თანამდებობა, დახარჯული დრო კი ეთვლება უწყვეტ სტაჟში. თუ ავტორის მუშაობა სხვა საწარმოში 11 თვეზე მეტხანს გაგრძელდა, შეღებულდება 2% ის საწარმო მისცემს. თუ ავტორს მისი გამოგონების დანერგვის მოსამზადებელ სამუშაოზე იწვევენ ისეთ ადგილას, სადაც თვითონ მუდმივად არ ცხოვრობს, მას უნაზღაურებენ სამსახურებრივი მივლინების ყველა ხარჯს, მივლინების არსებული კანონის შესაბამისად. თუ გამოგონების ავტორი არსად არ მუშაობს, მასთან სდებენ შრომით ხელშეკრულებას, რომელშიც აღინიშნება სამუშაო მოკლეობა. შესრულების ვადა და მისი კვალიფიკაციის მიხედვით შრომის გასამრჩელო.

ავტორის შრომის წიგნაკში შეტანილი უნდა იქნეს წარმოებაში გამოყენებულ გამოგონებაზე გაცემული ფულადი გასამრჩელოს რაოდენობა. ეს წესი ვრცელდება მეცნიერული აღმოჩენებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორებზეც.

გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების ვადები ზღვრული არ არის, რამდენადაც ვადების დადგენა გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების რეალიზაციაზე კანონით არ არის გათვალისწინებული, მაგრამ ყოველი საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება ყოველ ცალკეულ შემთხვევაში ადგენს გამოგონების გამოყენების ვადებს, დამუშავების გრაფიკსა და წინადადებათა დანერგვის წლიურ გეგმებს.

საავტორო მოწმობის მიღებისას ავტორს (ავტორთა ჯგუფს) წინასწარ ეძლევა წამახალისებელი ფულადი ჯილდო 20—200 მანეთის ფარგლებში თითოეულ ავტორზე, მაგრამ არაუმეტეს 50 მანეთისა. ძირითადი ფულადი გასაძრავლო კი ავტორს ეძლევა მის მიერ შექმნილი გამოგონების წარმოებაში გამოყენებისას, როდესაც ნათელი გახდება, თუ რა ეკონომიკური ეფექტი მისცა გამოგონებამ წარმოებას.

გასაძრავლო ისეთ გამოგონებაზე, რომელიც ქმნის ეკონომიას, ეძლევა ავტორს (ავტორებს) თითოეულ კალენდარულ წელს მიღებულ ეკონომიის 2%-ის ოდენობით 5 წლის მანძილზე. ამ ფულადი გასაძრავლოს მაქსიმალური ზღვარია 20 ათასი მანეთი.

ცნობა იმის შესახებ, თუ რომელ საწარმოებში იყენებენ ავტორის გამოგონებას, შეიძლება მიღებულ იქნეს საპატენტო ინფორმაციის ტექნიკურ-ეკონომიკურ გამოკვლევათა საკავშირო სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტის საცნობარო-საინფორმაციო განყოფილებიდან.

წარმოებაში გამოყენებულ გამოგონებათა ნუსხა „№ 4 ნტ“ დგება საწარმოების, საბჭოთა მეურნეობების, სამშენებლო ორგანიზაციების, დაწესებულებების, სამეცნიერო-კვლევითი ინსტიტუტების, საპროექტო-საკონსტრუქტორო და სხვა ორგანიზაციების მიერ წელიწადში ორჯერ, პირველი და მეორე ნახევრის პერიოდისათვის და იგზავნება შემდეგი მისამართებით:

ა) სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში;

ბ) თავის ზემდგომ ორგანიზაციაში;

გ) ადგილობრივ სტატისტიკურ სამმართველოში საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების, საბჭოთა მეურნეობის და ა. შ. ტერიტორიული მდებარეობის მიხედვით.

**გამოგონებაებისა და რაციონალიზატორული წინადადებაების
ეთანხმობითი უფავთი და გამოგონებაელთა და
რაციონალიზატორთა უფავთი**

გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების მნიშვნელობა განისაზღვრება მათი ტექნიკური და ეკონომიკური ეფექტურობით. სახალხო მეურნეობაში ტექნიკურ სიახლეთა გამოყენების მნიშვნელობის შეფასებისათვის აუცილებელია გამოანგარიშებული და განსაზღვრული იქნეს მათი ეკონომიკური ეფექტი. ეს საჭიროა არა მარტო მათი დანერგვა-გამოყენების სტადიაზე, არამედ წინასწარ — გეგმიურ დაჯალბებში გასათვალისწინებლად, საკვლევ-ექსპერიმენტალურ სამუშაოთა ჩატარების მიზანშეწონილობის განსაზღვრისათვის და სხვ.

გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების და-

ნერგვა-გამოყენებით მიღებული ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშებისას აუცილებლად უნდა ვისარგებლოთ ახალი ტექნიკის სახალხო მეურნეობაში დანერგვის, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენებისას ეკონომიკური ეფექტურობის განსაზღვრის მეთოდოლოგიით (ძირითადი დებულებით), რომელიც დამტკიცებულია სსრ კავშირის მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტის, სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიისა და სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ 1977 წლის 14 თებერვლის № 48/16/13/3 დადგენილებით.

სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის 1967 წლის 10 ივლისის № 3(26) განმარტების თანახმად, გამოგონების ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრისათვის აუცილებელია, წინასწარ მოხდეს (ჩატარდეს) დასაწერგი გამოგონების მის პროტოტიპთან შედარება გამოგონების ფორმულის შესაბამისად.

გამოგონების პროტოტიპი — მოწყობილობა, ხერხი, ნივთიერება და ა. შ., რომელიც ნაჩვენებია გამოგონების ფორმულის პირველ ნაწილში (ჯანმსაზღვრელში) და ეს პროტოტიპი წარმოადგენს ყველაზე უფრო ეფექტურს, შედარებული უნდა იქნეს მოცემული მიზნისათვის გამოსაყენებელი გამოგონების ნიშნებთან.

ეკონომიის გაანგარიშებისას აუცილებელია გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების დანერგვისთან დაკავშირებით გაწეული კაპიტალური დანახარჯებისა და მისი გამოსყიდვის ვადების სიზუსტით დადგენა. გამოსყიდვის ვადა კი განისაზღვრება საბაზო და დასაწერად გათვალისწინებულ ობიექტთა შორის დაბანდებული სახსრების სხვაობის შეფარდებით ამ ობიექტების მიერ გამოშვებული შუა პროდუქციის თვითღირებულების სხვაობასთან, რაც გამოითვლება შემდეგი ფორმულით:

$$T = \frac{K_2 - K_1}{C_1 - C_2}$$

სადაც K_1 კაპიტალური დაბანდება ტექნიკის ძველი დონის დროს, ე. ი. პროტოტიპის გამოყენებისას; K_2 — კაპიტალური დაბანდება ახალი გამოგონების გამოსაყენებლად; C_1 — ძველი ტექნიკის დროს გამოშვებული პროდუქციის (ან სამუშაოების) თვითღირებულება; C_2 — ახალი გამოგონების გამოყენების შედეგად მიღებული პროდუქციის (ან სამუშაოების) თვითღირებულება.

გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების წლიური ეკონომიკური ეფექტი კი წარმოადგენს ყველა საწარმოო რესურსების ჯამურ ეკონომიას (ცოცხალი შრომა, მასალები, კაპიტალური დაბანდებები), რომელსაც მიიღებს სახალხო მეურნეობა

და რომელიც საბოლოო ჯამში გამოიხატება ქვეყნის ნაციონალური შემოსავლის გადიდებაში.

გამოგონების წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა დაფუძნებულია საბაზო და ახალი ტექნიკის გამოყენებისას ერთეულ სასაქონლო პროდუქტიაზე დაყვანილი დანახარჯების ურთიერთშეფარდებაზე, დაყვანილი დანახარჯები კი წარმოადგენს სასაქონლო პროდუქციის თვითღირებულებასა და ნორმატიული მოგების ჯამს, რომელიც გამოითვლება შემდეგი ფორმულით:

$$3 = C + E_{II} \cdot K,$$

სადაც 3 — პროდუქციის ერთეულზე (სამუშაოზე) დაყვანილი დანახარჯებია მანეთობით; C — პროდუქციის (სამუშაოს) ერთეულზე თვითღირებულება (მანეთობით); K — საწარმოო ფონდებში ხვედრითი კაპიტალური დაბანდებები მანეთობით; E_{II} — კაპიტალური დაბანდებების ეფექტურობის ნორმატიული კოეფიციენტი (რომელიც მიიღება 0,15 ტოლად).

ვინაიდან გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების დადებითი ეკონომიკური ეფექტი განისაზღვრება საბაზო და ტექნიკის ახალი ვარიანტის დაყვანილი დანახარჯების სხვაობით, რომელიც გაანგარიშებულია წარმოების წლიურ მოცულობაზე, ამიტომ საჭირო და მეტად მნიშვნელოვანია მათი (საბაზო და ახალი) ვარიანტების ურთიერთ დაპირისპირება. ამ მიზნით შესადაარებელი ვარიანტები უნდა იყოს უზრუნველყოფილი:

- ახალი ტექნიკით წარმოებული პროდუქციის მოცულობით;
- პროდუქციის ხარისხობრივი პარამეტრებით;
- წარმოებული პროდუქციის დროის ფაქტორებით;
- პროდუქციის წარმოების სოციალური (მათ შორის გავლენით გარე სამყაროზე) ფაქტორებით.

ახალი ტექნიკის შექმნის ვარიანტის შერჩევის პროცესში ან სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების გეგმების ფორმირების ეტაპზე წლიური ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშებისას საბაზო მაჩვენებლების სახით შედარებისათვის მიიღება სსრ კავშირში დაპროექტებული საუკეთესო ტექნიკის მაჩვენებლები ან საზღვარგარეთული ტექნიკის, რომელიც შეიძლება შესყიდული ან წარმოებულ იქნეს სსრ კავშირში ლიცენზიების შექმნის შედეგად.

პირველად სამრეწველო სერების ათვისებისას, პროგრესული ტექნოლოგიის, შრომისა და წარმოების ორგანიზაციის ახალი ხერხების დანერგვისა და ახალი ტექნიკის ექსპლუატაციის პერიოდში გეგმების ფორმირების ეტაპზე შედარებით ბაზად მიიღება შესაცვლელი ტექნიკის მაჩვენებლები. საუკეთესოდ ითვლება ის ტექნიკა, რომლის გამო-

ყენება იძლევა ერთეულ პროდუქციაზე მცირე დანახარჯებს.

ყველა ეტაპზე საბაზო ტექნიკის მაჩვენებლები (თვითღირებულება, კაპიტალური დაბანდებანი და სხვა) მიიღება წარმოების ტექნიკური დონის ამაღლების გათვალისწინებით, რომელიც მიიღწევა საანგარიშო პერიოდში.

მაგალითად, მშენებლობაში, სადაც კაპიტალურ დაბანდებათა ათვისება ხშირად წლების განმავლობაში ხდება, ახალი ტექნიკის წლიური ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშებისას აუცილებელია დროის ფაქტორის გათვალისწინება იმ შემთხვევაშიც კი, როცა წარმოების დანახარჯები წლების მიხედვით საგრძნობლად იცვლება.

დროის ფაქტორი გათვალისწინებული უნდა იქნეს საანგარიშო წლის დროის ერთ მომენტზე, როდესაც დაგეგავს ახალი და საბაზო ტექნიკის შექმნისა და დანერგვისას გაწეული ერთდროული და მიმდინარე ხარჯები, მის გამოყენების შედეგებზე.

ასეთი დაყვანა სრულდება შესაბამისი წლის დანახარჯების და მიღებული შედეგების გამრავლებით (გაყოფით) დაყვანის კოეფიციენტზე. დაყვანის კოეფიციენტი განისაზღვრება შემდეგი ფორმულით (მეთოდის მე-11 პუნქტი):

$$a_1 = (1 + E)^t,$$

სადაც a_1 დაყვანის კოეფიციენტი;

E — დაყვანის ნორმატივი, რომელიც 0,1-ის ტოლია;

t — წლების რიცხვი, რომელიც ერთმანეთისაგან აშორებს დანახარჯებსა და შედეგებს.

ერთდროული და მიმდინარე დანახარჯების დაყვანა დროის ფაქტორის მიხედვით იმითაა განპირობებული, რომ ახალი ტექნიკის შექმნისა და დანერგვის ხანგრძლივი ვადებისას ობიექტი შეიძლება აღმოჩნდეს არაეფექტური, თუნდაც მისი სხვა ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლები ხასიათდებოდნენ მაღალი ეფექტურობით და აღმატებოდნენ მსოფლიო ნიმუშებს.

ახალი მეთოდის მიხედვით წლიური ეკონომიკური ეფექტი, რომელიც მიღებულია ახალი ტექნოლოგიური პროცესების, წარმოების მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის, შრომისა და წარმოების ორგანიზაციის ხერხების გამოყენებით, რომლებიც საწარმოო რესურსების ეკონომიას უზრუნველყოფენ, ერთი და იგივე პროდუქციის გამოშვებისას გამოიანგარიშება შემდეგი ფორმულით:

$$\Xi = (3_1 - 3_2) \cdot A_2,$$

სადაც Ξ წლიური ეკონომიის ეფექტია (მანეთობით).

3_1 და 3_2 — ერთეულ პროდუქციაზე დაყვანილი დანახარჯები,

რომელიც წარმოებულია საბაზო და ახალი ტექნიკის გამოყენებით (მანეთობით).

A₂ — წარმოებული პროდუქციის წლიური მოცულობა ახალი ტექნიკის გამოყენებით საანგარიშო პერიოდში (ნატურალურ ერთ.).

როგორც ცნობილია, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენება ამალღებს პროდუქციის ხარისხს, საშუალებას იძლევა, ავითვისოთ მაღალი ხარისხის პროდუქციის გამოშვების ტექნოლოგიური პროცესები, რაც თავის მხრივ განაპირობებს შრომის ნაყოფიერების ზრდას, სამსახურის ვადის გახანგრძლივებას, მასალების დანახარჯების შემცირებას. ამ შემთხვევაში ახალი ან მაღალხარისხოვანი პროდუქციის გამოშვების შედეგად წლიური ეკონომიკური ეფექტი გამოიანგარიშება ფორმულით:

$$\Theta = (\Pi - E'' \cdot K) \cdot A_2,$$

სადაც Θ გამოშვებული მაღალი ხარისხის, ახალი პროდუქციის ეკონომიკური ეფექტია (მანეთობით);

Π — მიღებული მოგება ახალი პროდუქციის რეალიზაციის შედეგად, ან მოგების ნამატი ($\Pi_2 - \Pi_1$). (Π_2 — მაღალი ხარისხის რეალიზაციის შედეგად მიღებული მოგება, Π_1 — აღრიზდელი ხარისხის რეალიზაციის შედეგად მიღებული მოგება მანეთობით);

K — ხვედრითი წილი კაპიტალური დაბანდებებისა, რომლებიც დაკავშირებულია ახალი პროდუქციის გამოშვებასთან ან პროდუქციის ხარისხის ამალღებასთან (მანეთობით);

E — ეფექტურობის ნორმატიული კოეფიციენტი, რომელიც 0,15-ის ტოლია, მან.;

A₂ — გამოშვებული ახალი ან მაღალხარისხოვანი პროდუქციის წლიური მოცულობა საანგარიშო წელიწადში, ნატურალურ ერთეულებში.

ერთ მანეთზე დაყვანილი პროდუქციის თვითღირებულების დროს გათვალისწინებული უნდა იქნეს მხოლოდ ის დანახარჯები, რომლებიც იცვლება ახალი ტექნიკის წარმოებასა და გამოყენებასთან დაკავშირებით. ამასთან საამქროსი და საერთო-საქარხნო დანახარჯები უნდა იყოს კორექტირებული პირდაპირი ანგარიშით, შეცვლილი სტატიების მიხედვით. მათი გაანგარიშება ხელფასის შემცირების პროპორციულად არ დაიშვება, თუ წარმოება უშვებს რამდენიმე სახეობის პროდუქციას, მაშინ საერთო-საქარხნო დანახარჯების წილი მოცემული პროდუქციის ცალკეულ სახეობაზე დგინდება პროდუქციის დაგეგმვისა და აღრიცხვის კალკულაციის დარგობრივი მეთოდით.

იმ შემთხვევაში, როცა გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება ტექნიკის ობიექტის ელემენტს წარმოადგენს და უზრუნველყოფს თავის წილს ტექნიკურ ეფექტში, ასეთ შემთხვევაში ეკონომიკური ეფექტი გამოიანგარიშება გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებასთან დაკავშირებული დანახარჯების და შედეგების ურთიერთდაპირისპირებით; თუ ეს შეუძლებელია, ეკონომიკური ეფექტის წილი უნდა განსაზღვროს კომისიამ სპეციალისტების შემადგენლობით, რომელსაც გამოპყოფს საწარმოს და ორგანიზაციის ხელმძღვანელობა ან ზემდგომი ორგანოები.

მეთოდთა გამოხატავს ახალი ტექნიკის ეკონომიკურ ეფექტურობას ნორმებში, ნორმატივებში, საგეგმო და საანგარიშო მაჩვენებლებში. ახალი ტექნიკის ეფექტურობის მაჩვენებლების და წარმოების გეგმის მაჩვენებლების ანგარიშგება ხორციელდება სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტის მიერ დამტკიცებული მეთოდური მითითებების შესაბამისად.

ავტორთა უფლებები გასამრჩელოზე დაწვრილებით განხილულია აღმონებებზე, გამოგონებებსა და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე დებულების VIII კარში. აქ კი მოკლედ განვმარტავთ, რომ გამოგონების გამოყენებაზე გასამრჩელოს ოდენობა გამოითვლება და გაიცემა ამ დებულებით გათვალისწინებულ საერთო წესით. გარდა ამისა, თუ გამოგონებაზე გაყიდულია საპატენტო ლიცენზია, ავტორს (თანაავტორს) უხდინან დამატებით გასამრჩელოს გაყიდული საპატენტო ლიცენზიიდან მიღებული თანხის ჯამის 3%-მდე, მაგრამ გასამრჩელოს საერთო ჯამსა სსრ კავშირში გამოყენებულ და საზღვარგარეთ რეალიზებულ გამოგონებებზე არ უნდა გადააქარბოს გასამრჩელოს დადგენილ მაქსიმუმს — 20.000 მანეთს.

რაციონალიზატორულ წინადადებაზე ფულადი გასამრჩელოს ოდენობა განისაზღვრება იმ წლიური ეკონომიით, რაც მოაქვს წინადადებას გამოყენების პირველ წელს შემდეგი სკალის მიხედვით:

წლიური ეკონომიის ჯამი	გასამრჩელო რაციონალიზატორულ წინადადებაზე (ეკონომიის %)
100-მდე	17%, მაგრამ არანაკლები 10 მან.
100-დან 500-მდე	7% + 10 მან.
500-დან 1000-მდე	5% + 20 მან.
1000-დან 5000-მდე	3% + 40 მან.
5000-დან 50 000-მდე	2% + 90 მან.
50 000-დან 100 000-მდე	1% + 590 მან.
100 000-დან ზემოთ	0,5% + 1090 მან, მაგრამ არა უმეტესი 5000 მან-ისა.

რაციონალიზატორულ წინადადებაზე გასამრჯელო, რომელიც არ აღემატება 200 მანეთს, გადახდილი უნდა იქნეს ერთი თვის ვადაში წინადადების გამოყენების დაწყების დღიდან.

იმ შემთხვევაში, თუ გასამრჯელო აღემატება 200 მანეთს, იგი გადაიხდება იმავე ვადებში 25%-ის ოდენობით, მაგრამ არანაკლებ 200 მანეთისა, გასამრჯელოს დანარჩენი ნაწილი — 75% კი გადაეხდება არა უგვიანეს ორი თვის ვადისა წინადადების გამოყენების პირველი წლის დამთავრების შემდეგ. გასამრჯელოს გადახდის ვადები დადგენილია როგორც ისეთ რაციონალიზატორულ წინადადებებზე, რომელთა გამოყენებაც ქმნის ეკონომიას, ასევე იმ წინადადებებზეც, რომლებიც არ ქმნიან ეკონომიას.

თუ რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების მოცულობა მეორე წელს იზრდება და ამასთან დაკავშირებით იზრდება ეკონომია, მაშინ წარმოებს გასამრჯელოს დამატებითი გადახდა 5000 მანეთის ფარგლებში, გამომდინარე წინადადების მეორე წელს მიღწეული გამოყენების მაქსიმალური მოცულობიდან.

ისეთ რაციონალიზატორულ წინადადებაზე, რომელიც ძალზე ეფექტურია, მაგრამ არ იძლევა ეკონომიას, ასეთის მეორე წელს გამოყენების მოცულობის გაზრდისას წარმოებს გასამრჯელოს დამატებითი გადახდა მაქსიმალური გასამრჯელოს ფარგლებში. ასეთ წინადადებაზე დამატებითი გასამრჯელოს გადახდისას გათვალისწინებული უნდა იქნეს დადებითი ეფექტის მეორე წელს ზრდა. ცალკეულ შემთხვევაში გასამრჯელოს ოდენობა ისეთ რაციონალიზატორულ წინადადებაზე, რომელიც არ იყო ფართოდ რეალიზებული. თუმცა საშუალებას იძლევა მიღებული იქნეს მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ეფექტი, შეიძლება გასამრჯელო გაზრდილ იქნეს სამინისტროს, უწყების ხელმძღვანელობის მიერ დებულებით დადგენილი წესით.

გამოგონებისა და რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების ეკონომიის გამოთვლას აწარმოებს სავეგმო განყოფილება ან ის ქვეგანყოფილება, რომელსაც ასეთი სამუშაოს შესრულება დაევალება.

გასამრჯელო აღმოჩენისათვის, გამოგონებისა და რაციონალიზატორული წინადადებისათვის ნაწილდება თანაავტორებს შორის, პროცენტული ფარდობით, მათი წერილობითი ურთიერთშეთანხმებზე მხედვით. დავა გასამრჯელოს განწილებაზე განიხილება სასამართლო წესით.

გასამრჯელოს გაცემა დაუშვებელია გასამრჯელოს განაწილებაზე თანაავტორებს შორის წერილობითი შეთანხმების ან სასამართლოს გადაწყვეტილების წარმოდგენამდე.

სამინისტრო, უწყება, საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება, რომლებიც იხდიან გასამრჯელოს, მოვალენი არიან ავტორს ერთი თვის

ვალაში გააცნონ გასამრჩელოს გაანგარიშება, იმ შემთხვევის გამოკლებით, როცა გამოანგარიშება შეიცავს ცნობებს, რომლებიც არ ექვემდებარება გამოქვეყნებას.

საწარმოების, ორგანიზაციების, დაწესებულებების მიერ გასამრჩელოს დარიცხვა და გადახდა წარმოებს:

— გამოგონებაზე — საავტორო მოწმობის, ხოლო რაციონალიზატორულ წინადადებაზე — რაციონალიზატორის მოწმობის საფუძველზე;

— წინადადების გამოყენების აქტის ან სხვა ტოლფასოვანი დოკუმენტის საფუძველზე, რომელიც ადასტურებს გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების ფაქტს;

— გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებისაგან მიღებული ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშების საფუძველზე, რომლებსაც აღგენენ საწარმოების ტექნიკური და ეკონომიკური სამსახურები;

— იმ გამოგონებებსა ან რაციონალიზატორულ წინადადებებზე, რომლებზეც შეუძლებელია ეკონომიკური ეფექტის დადგენა, მათი ეფექტურობის მამტიციებელი საბუთების (გაანგარიშებების) საფუძველზე, რომელიც დგება კოეფიციენტის გამოყენებით;

— თანავტორებს შორის გასამრჩელოს განიწილებაზე თანხმობის საბუთებით ან სასამართლოს დადგენილებით.

გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებისაგან მიღებული ეფექტურობის გაანგარიშებისას იმ წინადადებებზე, რომლებიც არ იძლევიან ეკონომიას, მაგრამ გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებით მიღებულია მნიშვნელოვანი ეფექტი, ასეთ გაანგარიშება-დასაბუთებას ხელს უნდა აწერდეს საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების ხელმძღვანელი და ანგარიშის შემდგენელი პირები.

სამინისტროების, უწყებების მიერ გასამრჩელოს გაცემის მოთხოვნის შემთხვევაში, ზემოთ მითითებულ დოკუმენტებს გარდა, დამატებით წარედგინება მათ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ დამტიციებული ფორმით ცნობა გამოგონების გამოყენების ეფექტის შესახებ (სტატისტიკური ანგარიშგების ფორმა „№ 4 ნტ“-ს ჩამონათვალი), რომლის საფუძველზე სამინისტრო, უწყება განსაზღვრავს ეკონომიას.

ეკონომიის გაანგარიშება სახალხო მეურნეობაში გამოყენებულ რაციონალიზატორულ წინადადებებზე წარმოებს დამტიციებული ეკონომიის გამოთვლის მეთოდური მითითებების საფუძველზე.

ისეთი გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის გასამრჩელოს ოდენობის განსაზღვრა, რომლებიც ეკონომიას

არ ქმნიან, ხდება სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარის მიერ 1974 წ. 15 იანვარს დამტკიცებული ინსტრუქციის მიხედვით.

აღნიშნული ინსტრუქციის ზოგადი დებულებები აწესებს ისეთი გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის გასამრჩელოს ოდენობის განსაზღვრის ერთიან პრინციპს, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან, არამედ ქმნიან სხვა დადებით ეფექტს (აუშჯობესებენ შრომის პირობებს, უსაფრთხოების ტექნიკას და სხვ.) და გამოიყენება იმ შემთხვევებში, როცა:

ა) საწარმოს ხელმძღვანელის მიერ დამტკიცებული აქტით (ეს აქტი გასამრჩელოს ოდენობის გაანგარიშების განუყრელი ნაწილია) დასაბუთებულია ეკონომიის უქონლობა;

ბ) გამოგონება გამოყენებულია დოკუმენტაციაში, რომელიც სხვა ქვეყნებს გადაეცა ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის წესით;

გ) გამოგონება გამოყენებულია ობიექტებზე, რომლებსაც სსრ კავშირის საწარმოები და ორგანიზაციები საზღვარგარეთ აგებენ საზღვარგარეთის ქვეყნებისათვის ტექნიკური დახმარების გაწევის წესით.

თუ ეკონომია არ გამოხატავს გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების მთელ მნიშვნელობას, მაშინ გასამრჩელოს ოდენობა ცალკეულ შემთხვევებში შეიძლება განსაზღვროს საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების, სამინისტროს ან უწყების ხელმძღვანელმა, საკითხი უნდა გადაიწყვიტოს ისეთი გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის გასამრჩელოს ოდენობის განსაზღვრის ინსტრუქციის შესაბამისად, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან, მაგრამ ასეთი თანხა არ უნდა იყოს ეკონომიის მიხედვით განსაზღვრული გასამრჩელოს თანხაზე ნაკლები.

გასამრჩელო ისეთი გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებისათვის, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან, ვაიცემა იმ ოდენობით, რომელიც განისაზღვრება მათი ნამდვილი ღირებულების მიხედვით და ტექნიკური ან სხვა დადებითი ეფექტის გათვალისწინებით, რასაც გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება იძლევა, აგრეთვე გამოყენების მოცულობის მიხედვით.

გასამრჩელოს ოდენობა ისეთი გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებისათვის, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან, განისაზღვრება მიღწეული დადებითი ეფექტის, გამოყენების მოცულობის, ტექნიკური ამოცანის გადაწყვეტის სირთულისა და არსებითი განსხვავების გათვალისწინებული კოეფიციენტების გამოყენებით. გასამრჩელოს მაქსიმალური ოდენობა ერთი ისეთი გამოგონების გამოყენებისათვის, რომელიც ეკონომიას არ ქმნის, 20 000 მანეთს არ უნდა აღე-

მატებოდეს; გასამრჩელოს ოდენობა ერთი ისეთი რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებისათვის, რომელიც ეკონომიას არ ქმნის, არ შეიძლება 10 მანეთზე ნაკლები და 5000 მანეთზე მეტი იყოს.

საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების, სამინისტროს, უწყების ხელმძღვანელს შეუძლია გამოგონების გამოყენების შემდგომ 4 წელიწადში და რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების მეორე წელს გამოყენების მოცულობის გაფართოების შემთხვევაში გაზარდოს გასამრჩელოს ოდენობა, თუ ეს იძლევა შესაძლებლობას, გამოიყენოს მეტი მნიშვნელობის კოეფიციენტი, გასამრჩელოსათვის დადგენილი მაქსიმალური თანხის ფარგლებში.

თუ აღმოჩენებზე, გამოგონებებზე და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე მოქმედი დებულების 45-ე პუნქტის შესაბამისად გაცემულ საავტორო მოწმობაში გაერთიანებულია ორი ან მეტი გამოგონება, რომლებიც სხვადასხვა ობიექტებს (მოწყობილობა, ხერხი, ნივთიერება) ეხება და ყველა ეს გამოგონება ერთობლიობაში გამოყენებულია, ასეთი გამოგონებების გამოყენებისათვის გასამრჩელო გაიცემა ცალცალკე.

თუ რაციონალიზატორულად განცხადებული და გამოყენებული წინადადება მისი გაფორმების შემდეგ მიჩნეული იქნება გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ გამოგონებად, აღმოჩენებზე, გამოგონებებზე და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე მოქმედი დებულების 124-ე პუნქტის თანახმად, მასზე საავტორო მოწმობის გაცემის შემდეგ იანგარიშება და გამოგონების სახალხო მეურნეობაში გამოყენებისათვის ავტორს მიეცემა გასამრჩელო იმ თანხის გამოკლებით, რომელიც მას რაციონალიზატორული წინადადებისათვის დაერიცხა და მიიღო.

თუ გამოგონების გამოყენების შემდგომი 4 წლის რომელიმე წელიწადს, ასევე რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების მეორე წელიწადს მიღებული ეკონომიის ზრდის გამო გასამრჩელოს ოდენობა აღრე განსაზღვრულს აღემატება, გასამრჩელოს ოდენობის სხვაობა დამატებით უნდა გაიცეს ორი თვის ვადაში იმ წლის გასვლიდან, რომელი წლისთვისაც მოხდა გადაანგარიშება.

სადირექტივო ორგანოებს უფლება დართონ გაადიდონ გამოგონებაზე გასამრჩელოს ოდენობა 20 000 მანეთის ფარგლებში, მაგრამ არა უმეტეს სამმაგად იმ გამოგონების გასამრჩელოსთან შედარებით, რომლის გამოყენება იწვევს ახალი სახეობის წარმოების, მნიშვნელოვანი მოწყობილობების ან ნივთიერებების შექმნას, აგრეთვე იმ გამოგონების გასამრჩელოსთან შედარებით, რომელსაც დიდი სახალხო-სამეურნეო მნიშვნელობა აქვს, მაგრამ მისი ფართოდ რეალიზება არ შეიძლება.

საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების წარდგენით სამინისტროს ან უწყებას უფლება აქვს 5000 მანეთის ფარგლებში გაზარდოს იმ რაციონალიზატორული წინადადების გასამრჩელოს ოდენობა, რომელიც თუმცა მნიშვნელოვანი ეფექტის მიღების შესაძლებლობას იძლევა, მაგრამ მისი ფართოდ რეალიზება არ შეიძლება. ამასთან ერთად გასამრჩელოს ოდენობა შეიძლება გადიდდეს არა უმეტეს სამმაგად იმ გასამრჩელოს ოდენობასთან შედარებით, რაც აღმოჩენებზე, გამოგონებებზე და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე მოქმედი დებულების 120-ე პუნქტის შესაბამისად დაირიცხება.

ინსტრუქციით განსაზღვრული გასამრჩელოს გაცემა ხდება იმ ვადებში, რომლებიც აღნიშნული დებულების 116-ე პუნქტით არის გათვალისწინებული. ამასთან ისეთ შემთხვევებში, როცა გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება გამოყენება წელიწადზე ნაკლები დროის განმავლობაში, გასამრჩელოს გაცემა ხდება ორი თვის განმავლობაში, გამოყენების ფაქტიური ვადის გასვლის შემდეგ.

ინსტრუქციის თანახმად გასამრჩელოს ოდენობა ისეთი გამოგონებისათვის, რომელიც ეკონომიას არ ქმნის, განისაზღვრება შემდეგი ფორმულით:

$$B = K_1 \times K_2 \times K_3 \times K_4 \times 20 \text{ მან.},$$

სადაც K_1 არის მიღწეული დადებითი ეფექტის კოეფიციენტი,

K_2 — გამოყენების მოცულობის კოეფიციენტი;

K_3 — გადაწყვეტილი ტექნიკური ამოცანის სირთულის კოეფიციენტი;

K_4 — არსებით განსხვავებათა კოეფიციენტი.

კოეფიციენტების მნიშვნელობები მოცემულია 1-ლ, მე-2, მე-3 და მე-4 ცხრილებში.

ცხრილი 1

მიღებული დადებითი ეფექტის კოეფიციენტი K_1

№№ და გ.	მიღებული დადებითი ეფექტი	K_1 -ის მნიშვნელობა
1	2	3
1	მეორეხარისხიანი ტექნიკური მახასიათებლების გაუმჯობესება, რომლებიც განმსაზღვრელი არ არის კონკრეტული პროდუქციისათვის (ტექნოლოგიური პროცესისათვის)	1,0
	დოკუმენტი! ფიქსირებული ტექნიკური მახასიათებლების გაუმჯობესება	1,5

1 დოკუმენტად იგულისხმება დამტკიცებული ოფიციალური დოკუმენტები, რომლებიც შეიცავს ცნობებს ტექნიკურ მახასიათებლებზე (ტექნიკური პირობები, ინსტრუქციები, პასპორტები და სხვ.).

1	2	3
3	იმ ძირითადი ტექნიკური მახასიათებლების გაუმჯობესება, რომლებიც განმსაზღვრელია კონკრეტული პროდუქციისათვის (ტექნოლოგიური პროცესისათვის), რაც ფიქსირებულია დოკუმენტით	2,0
4	პროდუქციის (ტექნოლოგიური პროცესის) თვისებრივად ახალი ძირითადი ტექნიკური მახასიათებლების მიღწევა, რაც დოკუმენტით არის ფიქსირებული	3,0
5	ახალი პროდუქციის (ტექნოლოგიური პროცესის) მიღება, რომელსაც ანალოგიურ ცნობილ სახეობებს შორის უფრო მაღალი ძირითადი ტექნიკური მახასიათებლები აქვს	4,0
6	ახალი პროდუქციის (ტექნოლოგიური პროცესის) მიღება, რომელიც პირველად არის ათვისებული სახალხო მეურნეობაში და თვისებრივად ახალი ძირითადი ტექნიკური მახასიათებლები აქვს	5,0

ცხრილი 2

გამოყენების მოცულობის კოეფიციენტი K_2

№№ რიგ.	გამოყენების მოცულობა	K_2 -ის მნიშვნელობა
1	ერთ საწარმოში ერთეულ წარმოებაში გამოყენება	1,0
2	რამდენიმე (2-10) საწარმოში ერთეულ წარმოებაზე ან ერთ საწარმოში წერილსერიულ წარმოებაში გამოყენება	1,5
3	რამდენიმე საწარმოში წერილსერიულ წარმოებაში გამოყენება	2,0
4	ბევრ საწარმოში წერილსერიულ წარმოებაში ან ერთ საწარმოში სერიულ წარმოებაში გამოყენება, აგრეთვე უნიკალური ობიექტების დამზადება, ერთეული წარმოების დაგეგმვის დროს პროდუქციის ნაწარმის უშუალოდ მიღების გარეშე სამუშაოების განხორციელებასთან დაკავშირებული ხერხების გამოყენება	3,0
5	რამდენიმე საწარმოში სერიულ წარმოებაში გამოყენება, აგრეთვე გამოყენება დოკუმენტაციაში, რომელიც სხვა ქვეყნებს გადაეცა ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის წესით და ისეთ ობიექტებზე გამოყენება, რომლებსაც სსრ კავშირის საწარმოები და ორგანიზაციები საზღვარგარეთ აგებენ საზღვარგარეთის ქვეყნებისათვის ტექნიკური დახმარების წესით	4,0
6	ბევრ (10-ზე მეტ) საწარმოში სერიულ წარმოებაში ან ერთ საწარმოში მსხვილსერიულ წარმოებაში გამოყენება	5,0

1 ერთეული წარმოება ხასიათდება ცალკეულ ეგზემპლარებად ან პატარ-პატარო განუმეორებადი დაკვეთებით პროდუქციის დამზადებით.

2 წერილსერიული წარმოება ხასიათდება ერთნაირი ნაწარმის არარეგულარულად განმეორებადი დამზადებითა და გამოშვებით.

3 სერიული წარმოება ხასიათდება ერთნაირი ნაწარმის (სერიების) დამზადებისა და გამოშვების პერიოდული განმეორებადობით.

1	2	3
7	რამდენიმე საწარმოში მსხვილსერიულ წარმოებაში გამოყენება	5,5
8	ბევრ საწარმოში მსხვილსერიულ წარმოებაში გამოყენება ან ერთ საწარმოში მასობრივი გამოყენება	6,0
9	რამდენიმე საწარმოში მასობრივ წარმოებაში გამოყენება	7,0
10	ბევრ საწარმოში მასობრივ წარმოებაში გამოყენება	8,0

შენიშვნა. გამოგონების გამოყენების მოცულობა, რომელიც დატულია საავტორო მოწმობით, მათ 'ორის პროლექციის მიღების ხერხისა, განისაზღვრება უშუალოდ ტექნიკური გადაწყვეტით მიღებული პროლექციის (ნაწარმის) რაოდენობით და ამ მოცულობიდან გამომდინ. იე განისაზღვრება მისი წარმოების სახეც.

ცხრილი

გადაწყვეტილი ტექნიკური ამოცანის სირთულის კოეფიციენტი K₃

№№ რი.	გადაწყვეტილი ტექნიკური ამოცანის სირთულე	K ₃ -ის მნი- შენლობა
1	ერთი მარტივი დეტალის კონსტრუქცია, მარტივი პროცესის, ერთი პარამეტრის, მისი ერთი ოპერაცია, რეკუპტურის ერთი ინგრედენტის შეცვლა და სხვ.	1,0
2	რთული ან ასაწყობი დეტალის კონსტრუქცია, არაძირითადი კვანძის, მექანიზმის კონსტრუქცია, არართული პროცესების ორი და მეტი არაძირითადი პარამეტრის შეცვლა, ტექნოლოგიური პროცესების ორი და მეტი ოპერაციის შეცვლა, რეკუპტურის ორი და მეტი არაძირითადი ინგრედენტის შეცვლა	1,5
3	მანქანების, მექანიზმების ერთი ძირითადი კვანძის ან რამდენიმე არაძირითადი კვანძის კონსტრუქცია. პროცესების (არაძირითადთა) ნაწილი, რეკუპტურის (არაძირითადთა) ნაწილი და სხვ.	2,0
4	რამდენიმე ძირითადი კვანძის კონსტრუქცია, ტექნოლოგიის ძირითადი პროცესები, რეკუპტურის (ძირითადი) ნაწილი და სხვ.	2,5
5	მანქანის, ხელსაწყო, ჩარხის, აპარატის, ნაგებობის კონსტრუქცია, ტექნოლოგიური პროცესები, რეკუპტურები და სხვ.	3,5
6	მანქანის, ხელსაწყო, ჩარხის, აპარატის, ნაგებობის კონსტრუქცია რთული კინემატიკით, კონტროლის აპარატურით, რადიოელექტრონული სქემით, ძალური მანქანების, ძაბვების, აგრეგატების კონსტრუქცია, კომპლექსური ტექნოლოგიური პროცესები, რთული რეკუპტურები და სხვ.	4,5

1 მსხვილსერიული წარმოება ხასიათდება -კრიულობის გაზრდით წელიწადში სერიების რაოდენობისა და მოცულობის გადიდების გზით.

2 მასობრივი წარმოება ხასიათდება ხანგრძლივი დროის განმავლობაში მნიშვნელოვანი მოცულობის ერთნაირი პროლექციის დამზადების უწყვეტობით, ამასთან საწარმოო პროცესების ზუსტად განმეორებადობით.

1	2	3
7	მანქანის, აპარატის, ნაგებობის კონსტრუქცია ავტომატური ნაკადური ხაზების კონტროლის რთული სისტემით, რომელიც შედგება ახალი სახეობის მოწყობილობის, მართვისა და რეგულირების სისტემისაგან, რთული კომპლექსური ტექნოლოგიური პროცესები, განსაკუთრებული სირთულის რეკონსტრუქციები და სხვ.	5,5
8	განსაკუთრებული სირთულის კონსტრუქცია, ტექნოლოგიური პროცესები და რეკონსტრუქციები, რომლებიც უშთავრესად განეკუთვნებიან მეცნიერებისა და ტექნიკის ახალ დარგებს	6,25

შ ე ნ ი შ ვ ნ ა. გადაწყვეტილი ტექნიკური ამოცანის სირთულის კოეფიციენტის რიცხვითი მნიშვნელობა K_3 შეირჩევა გამოგონების ობიექტიდან გამომდინარე, ე. ი. გამოგონების ფორმულაში ჩამოყალიბებული ყველა ნიშან-თვისების ერთობლიობით, როგორც სიტყვა „განსხვავებული“-მდე, ისე მის შემდეგ (ინსტრუქცია გამოგონების სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკურ ექსპერტიზაზე („ეზ-2-74“), რომელიც დამტკიცებულია გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ 1973 წლის 13 დეკემბერს).

ც ხ რ ი ლ ი 4

არსებით განსხვავებათა კოეფიციენტი K_4

№№ ჩიგ.	არსებითი განსხვავებები	K_4 -ის მნიშვნელობა
1	გამოგონება, რომელიც ცნობილი საშუალებების გამოყენებაზეა აგებული, მათ რიცხვში ისეთ გამოყენებაზე, როდესაც გამოგონების ფორმულა იწყება სიტყვებით „გამოყენება“ (ინსტრუქცია გამოგონებების სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკურ ექსპერტიზაზე („ეზ 33-2-74“), რომელიც დამტკიცებულია გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ 1973 წლის 13 დეკემბერს)	1,25
2	გამოგონება, რომელიც ცნობილ ტექნიკურ გადაწყვეტათა ისეთ ერთობლიობაზეა აგებული, რომელიც ახალ დადებით ეფექტს ქმნის, ე. ი. როცა გამოგონების ფორმულის განმასხვავებელი ნაწილი შეიცავს შითთივებს ცნობილ ელემენტებს შორის ახალ ურთიერთკავშირზე, ოპერაციების სხვა თანამიმდევრობას, ან პროტოტიპთან შედარებით ინგრედენტების სხვა ახალ პროცენტულ შემადგენლობას	1,5
3	გამოგონება, რომელსაც პროტოტიპი აქვს და ძირითადი ნიშნების დიდი ნაწილით ემთხვევა ახალ გადაწყვეტას	2,0
4	გამოგონება, რომელსაც პროტოტიპი აქვს და ძირითადი ნიშნების ნახევრით ემთხვევა ახალ გადაწყვეტას.	2,5
5	გამოგონება, რომელსაც პროტოტიპი აქვს და ძირითადი ნიშნების მცირე ნაწილით ემთხვევა ახალ გადაწყვეტას	3,0

1	2	3
6	გამოგონება, რომელიც ხასიათდება არსებით განსხვავებათა ერთობლიობით და პროტოტიპი არა აქვს, ე. ი. როცა გამოგონება წყვეტს ახალ ამოცანას ან პრინციპულად სხვა გზით ხსნის ცნობილ ამოცანას (პიონერული გამოგონება)	4, C

შ ე ნ ი შ ე ნ ე ბ ი :

1. კოეფიციენტ K_4 -ის რიცხვით მნიშვნელობას ირჩევენ გამოგონების ობიექტიდან გამომდინარე, ე. ი. გამოგონების ფორმულაში ჩამოყალიბებულ ყველა ნიშან-თვისების ერთობლიობით, როგორც სიტყვა „განსხვავებული“-მდე, ისე მის შემდეგ.

2. მოწყობილობაზე, ხერხზე ან ნივთიერებაზე კოეფიციენტი K_4 -ის რიცხვითი მნიშვნელობა 2,0-დან 3,0-მდე დგინდება ცნობილი ტექნიკური გადაწყვეტის, ახალ შეთავაზებულ ტექნიკურ გადაწყვეტასთან თანდამთხვეულ ძირითად ნიშან-თვისებებით (რომელსაც შეიცავს ფორმულის განმსაზღვრელი ნაწილი), ახალი ტექნიკური გადაწყვეტის ძირითად ნიშან-თვისებათა საერთო რაოდენობასთან შეფარდებით, რომლებსაც შეიცავენ გამოგონების ფორმულის პირველი პუნქტის განმასხვავებელი და განმსაზღვრელი ნაწილი (2 — როცა შეფარდების სიდიდე ნახევარზე მეტია, 2,5 — როცა ნახევრის ტოლია და 3 — როცა შეფარდების სიდიდე ნაკლებია ნახევარზე).

ამასთან, ძირითად ნიშან-თვისების ქვეშ გაიგება ახალი არსებითი ნიშან-თვისებები, რომელიც წარმოდგენილია გამოგონების ფორმულის განმასხვავებელ ნაწილში შემდეგი სახით: ოპერაცია — ხერხში, ელემენტი — კონსტრუქციაში, ინგრედიენტი — შექმადგენლობაში (ახლა მათი განსაკუთრებული შესრულება).

3. რამდენადაც გამოგონების ფორმულა ნივთიერებაზე, რომელიც მიღებულია ქიმიური გზით, და მიკროორგანიზმის ახალ შტაპებზე, ჩამოყალიბდება განმსაზღვრელ და განმასხვავებელ ნაწილებად დაყოფის გარეშე, კოეფიციენტ K_4 -ის რიცხვითი მნიშვნელობა მიიღება 2-ის ტოლად, იმ შემთხვევების გამოკლებით, როცა გამოგონების ობიექტად გვევლინება ქიმიური გზით მიღებული ნივთიერება, რომელსაც აქვს სტრუქტურა, რომელიც არ განეკუთვნება ქიმიური ცნობილ არცერთ სტრუქტურას და რომლისთვისაც კოეფიციენტის მნიშვნელობა მიიღება 4-ის ტოლად.

გასამრჩელოს ოდენობა ისეთი რაციონალიზატორული წინადადებისათვის, რომელიც ეკონომიას არ ქმნის, განისაზღვრება შემდეგი ფორმულით:

$$B = K_1 \times K_2 \times K_3 \times 10 \text{ მან.},$$

სადაც K_1 არის მიღებული დადებითი ეფექტის კოეფიციენტი;

K_2 — გამოყენების მოცულობის კოეფიციენტი;

K_3 — გადაწყვეტილი ტექნიკური ამოცანის სირთულის კოეფიციენტი.

ამ კოეფიციენტების მნიშვნელობა მოცემულია მე-5, მე-6 და მე-7 ცხრილებში.

ცხრილი 5

მიღწეული დადებითი ეფექტის კოეფიციენტი K_1

№№ რიგ.	მიღწეული დადებითი ეფექტი	K_1 -ის მნიშვნელობა
1	შეორების ხარისხი ტექნიკური მახასიათებლების გაუმჯობესება, რომლებიც განმსაზღვრელი არ არის კონკრეტული პროდუქციისათვის (ტექნოლოგიური პროცესისათვის) და რაც ფიქსირებული არ არის დოკუმენტით!	1,0
2	ტექნიკური მახასიათებლების გაუმჯობესება, რაც დოკუმენტით არის ფიქსირებული	1,5
3	ძირითადი ტექნიკური მახასიათებლების გაუმჯობესება, რომლებიც განმსაზღვრელია კონკრეტული პროდუქციისათვის (ტექნოლოგიური პროცესისათვის), რაც დოკუმენტით არის ფიქსირებული	2,0
4	პროდუქციის (ტექნოლოგიური პროცესის) თვისებრივად ახალი ძირითადი ტექნიკური მახასიათებლების მიღწევა, რაც დოკუმენტით არის ფიქსირებული	3,0
5	ისეთი ახალი პროდუქციის (ტექნოლოგიური პროცესის) მიღება, რომელსაც ანალოგიურ ცნობილ სახეობებს შორის უფრო მაღალი ძირითადი ტექნიკური მახასიათებლები აქვს	4,0
6	ისეთი ახალი პროდუქციის (ტექნოლოგიური პროცესის) მიღება, რომელიც პირველად არის ათვისებული სახალხო მეურნეობაში და თვისებრივად ახალი ტექნიკური მახასიათებლები აქვს	5,0

ცხრილი 6

გამოყენების მოცულობის კოეფიციენტი K_2

№№ რიგ.	გამოყენების მოცულობა	K_2 -ის მნიშვნელობა
1	ერთ საწარმოში ერთეულ წარმოებაში გამოყენება	1,0
2	რამდენიმე ($2 \div 10$) საწარმოში ერთეულ წარმოებაში ან ერთ საწარმოში წერილსერიულ წარმოებაში გამოყენება	1,5

1 დოკუმენტად იგულისხმება დამტკიცებული ოფიციალური დოკუმენტები, რომლებიც შეიცავენ ცნობებს ტექ. მახასიათებლების შესახებ. (ტექნიკური პირობები, ინსტრუქციები, პასპორტები და სხვ.).

2 ერთეული წარმოება ხასიათდება ცალკეულ ეგზემპლარებად ან მცირე განუყოფელი დაკვეთებით პროდუქციის დამზადებით.

1	2	3
3	რამდენიმე საწარმოში წვრილსერიულ წარმოებაში ¹ გამოყენება	2,5
4	ბევრ საწარმოში წვრილსერიულ წარმოებაში ან ერთ საწარმოში სერიულ წარმოებაზე გამოყენება, პროდუქციის (ნაწარმის) უშუალოდ მიღების გარეშე სამუშაოების განხორციელებასთან დაკავშირებული ხერხების გამოყენება	3,5
5	რამდენიმე საწარმოში სერიულ წარმოებაში ² გამოყენება	4,5
6	ბევრ საწარმოში (10-ზე მეტ) სერიულ წარმოებაზე ან ერთ საწარმოში მსხვილსერიულ წარმოებაში გამოყენება	5,5
7	რამდენიმე საწარმოში მსხვილსერიულ წარმოებაში ³ გამოყენება	6,5
8	ბევრ საწარმოში მსხვილსერიულ წარმოებაში ან ერთ საწარმოში მასობრივ წარმოებაში გამოყენება	8,0
9	რამდენიმე საწარმოში მასობრივ წარმოებაში ⁴ გამოყენება	9,0
10	ბევრ საწარმოში მასობრივ წარმოებაში გამოყენება	10,0

შ ე ნ ი შ ე ნ ა. რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების მოცულობა, მათ შორის პროდუქციის მიღების ხერხებისა, განისაზღვრება პროდუქციის (ნაწარმის) რაოდენობით, რომელიც მიღებულია უშუალოდ ტექნიკური გადაწყვეტის მიხედვით, დაცულია მოწმობით რაციონალიზატორულ წინადადებაზე, ამ მოცულობიდან გამომდინარე განისაზღვრება წარმოების სახე.

ც ხ რ ი ლ ი 7

გადაწყვეტილი ტექნიკური ამოცანის სირთულის კოეფიციენტი K_3

№№ რიგ.	გადაწყვეტილი ტექნიკური ამოცანის სირთულე	K_3 -ის მნიშვნელობა
2	ერთი მარტივი დეტალის კონსტრუქცია, მარტივი პროცესის ერთი პარამეტრის, პროცესის ერთი ოპერაციის, რეცეპტურის ერთი ინგრედიენტის შეცვლა და სხვ.	1,0
2	რთული ან ასაწყობი დეტალის კონსტრუქცია, არაძირითადი კვანძის, შექანიზმის კონსტრუქცია, არართული პროცესების ორი ან მეტი არაძირითადი პარამეტრის შეცვლა, ტექნოლოგიური პროცესების ორი ან მეტი არაძირითადი ოპერაციის შეცვლა, რეცეპტურის ორი ან მეტი არაძირითადი ინგრედიენტის შეცვლა და სხვ.	2,0

¹ წვრილსერიული წარმოება ხასიათდება ერთნაირი ნაწარმის (სერიების) არარეგულარულად განმეორებადი დამზადებით და გამოშვებით.

² სერიული წარმოება ხასიათდება ერთნაირი ნაწარმის (სერიების) პერიოდულად განმეორებადი დამზადებითა და გამოშვებით.

³ მსხვილსერიული წარმოება ხასიათდება წელიწადში სერიების რაოდენობის და მოცულობის გადიდების გზით სერიულობის გაზრდით.

⁴ მასობრივი წარმოება ხასიათდება ხანგრძლივი დროის განმავლობაში მნიშვნელოვანი მოცულობის ერთნაირი პროდუქციის დამზადების უწყვეტობითა და საწარმოო პროცესის ზუსტი განმეორებადობით.

1	2	3
3	მანქანების, მექანიზმების ერთი ძირითადი კვანძის ან რამდენიმე არაძირითადი კვანძის კონსტრუქცია, პროცესების ნაწილი (არაძირითადი) რეცეპტურის ნაწილის (არაძირითადის) და სხვათა შეცვლა	3,0
4	რამდენიმე ძირითადი კვანძის კონსტრუქცია, ტექნოლოგიის ძირითადი პროცესები, რეცეპტურის ნაწილი (ძირითადი) და სხვ.	4,0
5	მანქანის, ხელსაწყო, ჩარხის, აპარატის, ნაგებობის კონსტრუქცია, ახალი ტექნოლოგიური პროცესები, რეცეპტურები და სხვ.	5,0
6	მანქანის, ჩარხის, ხელსაწყო, ნაგებობის, აპარატის კონსტრუქცია რთული კინემატიკით, კონტროლის აპარატურით, რადიოელექტრონული სქემით, ძალური მანქანების, ძრავების, აგრეგატების კონსტრუქცია, კომპლექსური ტექნოლოგიური პროცესები, რთული რეცეპტურები და სხვ.	6,5
7	მანქანის, ნაგებობის, აპარატის კონსტრუქცია ისეთი ავტომატური ნაკადური ხაზების კონტროლის რთული სისტემით, რომლებიც შედგება ახალი სახეობის მოწყობილობის, მართვისა და რეგულირების სისტემისაგან, რთული კომპლექსური ტექნოლოგიური პროცესები, განსაკუთრებული სირთულის რეცეპტურები და სხვ.	8,0
8	განსაკუთრებული სირთულის კონსტრუქცია, ტექნოლოგიური პროცესები და რეცეპტურები, რომლებიც უმთავრესად მეცნიერებისა და ტექნიკის ახალ დარგებს განეკუთვნებიან	10,0

გასამრჩელოს ოდენობის განსაზღვრის მაგალითები ისეთი ვაშოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან:

მაგალითი 1. 15 მეტალურგიულ ქარხანაში გამოყენებულია გამოგონება „ავტომატური დროსელური სარქველი გაზისათვის“. ვაშოგონების გამოყენებამ შესაძლებელი გახადა, მოეხდინათ ჰაერსახურებლების სარქველების ავტომატური გადართვა და უზრუნველყოთ მუშაობის უსაფრთხოება, ვინაიდან ელექტროქსელის ავარიული წესით დენის გამართვის დროს სარქველი ავტომატურად უზრუნველყოფს ჰაერსახურებელში გაზის მიწოდების შეწყვეტას და ამით თავიდან გეაცილებს მის აფეთქებას.

როგორც პასპორტიდან ჩანს, გამოგონებამ გააუმჯობესა სარქველის ძირითადი ტექნიკური მახასიათებლები. ამიტომ 1-ლი ცხრილის (მე-3 პუნქტი) მიხედვით მიღწეული დადებითი ეფექტის კოეფიციენტი K_1 უნდა ავიღოთ დადგენილ 2,0-ის ტოლად.

იმასთან დაკავშირებით, რომ გამოგონება გამოყენებულია 15 მეტალურგიულ ქარხანაში, სერიულ წარმოებაში, მე-2 ცხრილის მიხედვით (მე-6 პუნქტი) გამოგონების გამოყენების შოცულობის კოეფიციენტი K_2 დადგენილია 5,0-ის ტოლად.

ავტომატური სარქველი შეიცავს ოთხი ძირითადი კვანძის კონსტრუქციას. ამიტომ გადაწყვეტილი ტექნიკური ამოცანის სირთულის კოეფიციენტი K_3 , რომელიც მე-3 ცხრილით (მე-4 პუნქტი) არის განსაზღვრული, დადგენილია 2,5-ის ტოლად.

გამოგონების ნიშნების მის პროტოტიპთან შედარების შედეგად დადგენილია, რომ პროტოტიპი გამოგონებას ემთხვევა ძირითადი ნიშნების მხოლოდ მცირე ნაწილით, ამიტომ არსებითი განსხვავების კოეფიციენტი K_4 მე-4 ცხრილის (მე-2 პუნქტი) შესაბამისად უნდა ავიღოთ 3,0-ის ტოლად.

$$B = K_1 \times K_2 \times K_3 \times K_4 \times 20 \text{ მან.}$$

$$B = 2,0 \times 5,0 \times 2,5 \times 3,0 \times 20 \text{ მან.} = 1500 \text{ მან.}$$

მაგალითი 2. შემუშავებულია ძნელად მისადგომ ადგილებში რთული კონსტრუქციის ლითონის ზედაპირის ელექტროშედულების აპარატის ტექნოლოგიური პროცესი და კონსტრუქცია. ადრე ამისათვის იყენებდნენ დამოქლონების პნევმატურ სარტყამ ინსტრუმენტს. წინადადება ეყრდნობა ახალი ერთობლიობით ცნობილ ტექნიკურ გადაწყვეტათა გამოყენებას, ამიტომ გამოგონებად არის აღიარებული. გამოგონების გამოყენებამ შრომატევადობა ვერ შეამცირა, მაგრამ შესაძლებელი გახადა, მნიშვნელოვნად გაუმჯობესებულიყო შრომის პირობები საწარმოო ხმაურის შემცირების გზით.

წინადადებაში გამოყენება ჰპოვა ამ დარგის 5 საწარმოს სერიულ წარმოებაში. 1-ლი ცხრილის (მე-2 პუნქტი) მიხედვით მიღწეული დადებითი ეფექტის კოეფიციენტი K_1 მიიღება 1,5-ის ტოლად. გამოყენების მოცულობის კოეფიციენტი K_2 მე-2 ცხრილის (მე-5 პუნქტი) მიხედვით შეადგენს 4,0, მე-3 ცხრილის (მე-5 პუნქტი) მიხედვით ვადგენთ გადაწყვეტილი ტექნიკური ამოცანის სირთულის კოეფიციენტს K_3 , რომელიც 3,5-ის ტოლია. არსებით განსხვავებათა კოეფიციენტი K_4 მე-4 ცხრილის (მე-2 პუნქტი) მიხედვით მიიღება 1,5-ის ტოლად.

$$B = K_1 \times K_2 \times K_3 \times K_4 \times 20 \text{ მან.}$$

$$B = 1,5 \times 4,0 \times 3,5 \times 1,5 \times 20 \text{ მან} = 630 \text{ მან.}$$

მაგალითი 8. რეკომენდებულია პირადი მოხმარების ნაკეთობის ძირითადი კვანძის კონსტრუქციული შეცვლა, რამაც შესაძლებელი გახადა გაუმჯობესებინათ ნაკეთობის ძირითადი ტექნიკური მახასიათებლები და შეეტანათ ისინი ტექნიკურ პირობებში, მაგრამ ნაკეთობის ფასი არ შეცვლილა, რაც არ იძლევა ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრის შესაძლებლობას. წინადადება რაციონალიზატორულად იქნა ცნობილი და გამოყენებულია ერთი საწარმოს მასობრივ წარმოებაში.

მე-5 ცხრილის (მე-3 პუნქტის) მიხედვით მიღწეული დადებითი ეფექტის კოეფიციენტი K_1 შეადგენს 2,0-ს, გამოყენების მოცულობის კოეფიციენტი K_2 მე-6 ცხრილის (მე-8 პუნქტის) მიხედვით აიღება 8,0-ის ტოლად. მე-7 ცხრილის (მე-3 პუნქტის) მიხედვით გადაწყვეტილი ტექნიკური ამოცანის სირთულის კოეფიციენტი K_3 — 3,0-ის ტოლია.

$$B = K_1 \times K_2 \times K_3 \times 10 \text{ მან.},$$

$$B = 2,0 \times 8,0 \times 3,0 \times 10 \text{ მან} = 480 \text{ მან.}$$

მაგალითი 4. ახალი პლასტიკური მასალისაგან რთულ ნაკეთობათა დამზადების რეკომენდებულმა პროცესმა შესაძლებელი გახადა მასობრივ წარმოებაში პირველად აეთვისებინათ ისეთი პროდუქციის გამოშვება, რომელსაც ხარისხობრივად ახალი ტექნიკური მახასიათებელი აქვს. პროცესი გამოყენებულია ელექტრომრეწველობის 12 საწარმოში. წინადადება აღიარებულია რაციონალიზატორულად. ეკონომიკური ეფექტი განსაზღვრული არ არის იმასთან დაკავშირებით, რომ შედარების ბაზა არ არსებობს.

მე-5 ცხრილის (მე-6 პუნქტის) მიხედვით მიღწეული დადებითი ეფექტის კოეფიციენტი K_1 მიღებულ უნდა იქნეს 5,0-ის ტოლად; გამოყენების მოცულობის კოეფიციენტი K_2 მე-6 ცხრილის (მე-10 პუნქტის) მიხედვით 10,0-ის ტოლია. გადაწყვეტილი ტექნიკური ამოცანის სირთულისა და რეკომენდებული პროცესის გამოყენების სფეროს გათვალისწინებით კოეფიციენტი K_3 მე-7 ცხრილის (მე-8 პუნქტის) მიხედვით მიღებულ უნდა იქნეს 10,0-ის ტოლად.

$$B = K_1 \times K_2 \times K_3 \times 10 \text{ მან.},$$

$$B = 5,0 \times 10,0 \times 10,0 \times 10 \text{ მან.} = 5000 \text{ მან.}$$

გამოყენებულ პერსპექტიულ გამოგონებათა ავტორებს, რომელთა გამოგონებები მიჩნეულია მიზანშეწონილად გამოყენებულ იქნეს მომავალში სამინისტროების (უწყებების) დაქვემდებარებულ საწარმოებში, შეიძლება გადაეხადოს პრემიები სამინისტროების (უწყებების) მიერ გამოგონებლობისა და რაციონალიზაციის პრემიებზე და ხელის შეწყობაზე გათვალისწინებული თანხების ხარჯზე. ეს პრემიები არ ჩაითვლება გასამრჩელოს ანგარიშში, რომელიც შემდეგში გადაეხდება ავტორებს პერსპექტიული გამოგონებების გამოყენების შემთხვევაში.

გასამრჩელო გამოგონების გამოყენებაზე გამოიანგარიშება და გადაიხდება შემდეგი წესით:

ა) გამოგონებაზე, რომელიც გამოიყენება ერთ საწარმოში და ორ-

განიზაციაში ან დაწესებულებაში, ამ საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების მიერ;

ბ) გამოგონებაზე, რომელიც გამოიყენეს ერთ და იგივე სამინისტროს ან უწყების რამდენიმე საწარმოში, ორგანიზაციებში და დაწესებულებებში, ამ სამინისტროების, უწყებების მიერ;

გ) გამოგონებაზე, რომელიც გამოიყენეს რამდენიმე სამინისტროს, უწყებების საწარმოებში, ორგანიზაციებში ან დაწესებულებებში, — სამინისტროს, უწყების მიერ, რომლის დაქვემდებარებაში იმყოფება საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება, რომელმაც პირველმა გამოიყენა ეს გამოგონება, ამასთან, შემდგომში ამ სამინისტროს, უწყებას უნაზღაურებენ შესაბამის თანხას სხვა სამინისტროები, უწყებები, რომელთა საწარმოებმა, ორგანიზაციებმა, დაწესებულებებმაც გამოიყენეს მოცემული გამოგონება. დავის წამოჭრის დროს იმაზე, თუ რომელი სამინისტროები და უწყებები არიან ვალდებული გადაუხადონ გასამრჩელო გამოგონების გამოყენებაზე ან რა ოდენობით, საკითხს წყვეტს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი.

გასამრჩელოს გამოგონებაზე, რომელიც გამოყენებულია ლოკუმენტაციაში და გადაცემულია სხვა ქვეყნებში ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის წესით, გამოითვლება და გადაიხდება სამინისტროს ან უწყების მიერ, რომელსაც ექვემდებარება საწარმოები, ორგანიზაციები ან დაწესებულებები, რომლებმაც გადასცეს ლოკუმენტაცია საზღვარგარეთ, თუ სხვა პირობებში არაა გათვალისწინებული საერთაშორისო შეთანხმებით ან მოლაპარაკებით.

გასამრჩელო გამოგონების გამოყენებაზე, ობიექტზე, რომელიც იგზავნება საზღვარგარეთ სსრ კავშირის საწარმოებისა და ორგანიზაციების მიერ საზღვარგარეთის ქვეყნებისათვის ტექნიკური დახმარების გაწევის მიზნით, გამოითვლება და გადაიხდება სამინისტროს ან უწყების მიერ, რომელსაც ექვემდებარება საზღვარგარეთ ობიექტების მშენებლობის განმხორციელებელი საწარმოები, ორგანიზაციები და დაწესებულებები.

გასამრჩელო საბჭოთა გამოგონებების საზღვარგარეთ გაყიდულ ლიცენზიებზე განისაზღვრება ლიცენზიის გაყიდვისაგან მიღებული თანხის 3%-მდე ოდენობით და გადაიხდება სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ, კომიტეტისათვის დადგენილი წესით გადმორიცხული თანხების ხარჯზე.

საავტორო მოწმობით დაცული გამოგონების გამოყენების განსაკუთრებული უფლების მქონე სუბიექტს წარმოადგენს საბჭოთა სახელმწიფო, რომელიც სამეურნეო ურთიერთობებში გამოდის, როგორც უფლების მქონე სუბიექტი. სახელმწიფოს სახელით და მისი

ინტერესებით ამ უფლებას ახორციელებს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი. მასზეა დაკისრებული გამოგონებათა გამოყენების მთელი საქმიანობა ჩვენს ქვეყანაში.

პატენტზე დაფუძნებული გამოგონების გამოყენების განსაკუთრებული უფლების სუბიექტს წარმოადგენს პატენტის მფლობელი. მას სრულად მიეკუთვნება უფლება, მოიხმაროს გამოგონება (გასცეს ან არ გასცეს საპატენტო ლიცენზია, გაყიდოს პატენტი და ა. შ.), ხოლო გამოგონების პრაქტიკულად გამოყენების საქმეში საბჭოთა კავშირში ის შეზღუდულია უფლებებით, რამდენადაც რეგლამენტირებულია კერძო პირთა სამრეწველო მოღვაწეობა სსრ კავშირის ტერიტორიაზე.

განსაკუთრებული უფლების სუბიექტებისაგან საჭიროა განვასხვაოთ სუბიექტები, რომლებსაც მიცემული აქვთ ჩვეულებრივი (არა განსაკუთრებული) გამოყენების უფლება, ე. ი. არა აკრძალვის უფლება, არამედ გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების პრაქტიკულად განხორციელების უფლება. ასეთ სუბიექტებს წარმოადგენენ, უპირველეს ყოვლისა, სოციალისტური სახელმწიფო კოოპერაციული და საზოგადოებრივი საწარმოები, დაწესებულებები და ორგანიზაციები, მათ აქვთ საავტორო მოწმობებით და მოწმობებით დაცული გამოგონებებისა და რაციონალიზატორულ წინადადებათა შეუზღუდავი, დაუბრკოლებელი გამოყენების უფლება. მათ გარდა, გამოგონების გამოყენების უფლების მქონე სუბიექტებს წარმოადგენენ ლიცენზიატები, ე. ი. ორგანიზაციები და მოქალაქენი, რომლებმაც დადგინილი წესით მიიღეს ნებართვა (ლიცენზია) გამოგონების გამოყენებაზე. მათ შეუძლიათ გამოიყენონ გამოგონება სარეწ მოღვაწეობის მათთვის ნებადართულ საზღვრებში.

რაციონალიზატორული წინადადებები შეიძლება დაუბრკოლებლად იქნენ გამოყენებული არა მარტო იმ საწარმოების მიერ, რომლებშიც ისინია პირველად შეტანილი, არამედ შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სხვა საწარმოების, ორგანიზაციებისა და მოქალაქეების მიერაც.

გამოყენებული გამოგონებების, რაციონალიზატორული წინადადებების ან სამრეწველო ნიმუშების ავტორს, რომელიც თვლის, რომ მას გადაუხადეს გასამრჩელო ნაკლები ოდენობით, ამასთან არ ეთანხმება გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადებების მიხედვით ჩატარებული ეკონომიის გაანგარიშებას, შეუძლია მიმართოს საჩივრით საწარმოს (ორგანიზაციას), რომელიც ვალდებულია გადაუხადოს გასამრჩელო, სადაც ეს საჩივარი განიხილება ადმინისტრაციის მიერ პროფკავშირის საქარხნო (ადგილობრივი) კომიტეტთან ან, პროფკავშირული ორგანოს დავალებით, გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ადგილობრივი საბჭოს წარმომად-

გენლებთან ერთად. თუ ავტორი თვლის გამოტანილ გადაწყვეტილებას არასწორად, მას შეუძლია გაასაჩივროს ის ზემდგომი ორგანიზაციის ხელმძღვანელთან. თუ ავტორი თვლის მისი საჩივრის მიხედვით ორგანიზაციის ხელმძღვანელობის მიღებულ გადაწყვეტილებას არასწორად ან 15 დღის განმავლობაში საჩივარი ორგანიზაციის შიგერ არ იქნება განხილული, ავტორს უფლება აქვს მიმართოს სახალხო სასამართლოს.

განსახილველ დაეგებზე სასამართლოში საქმის განსახილველად ავტორისაგან არ მოითხოვება საწარმოს ხელმძღვანელის გადაწყვეტილების (დოკუმენტის) სასამართლოში აუცილებლად წარდგენა. ავტორი თვით წყვეტს საკითხს, გაასაჩივროს თუ არა გადაწყვეტილება ზემდგომ ორგანოში ან მაშინვე მიმართოს სასარჩელო განცხადებით სასამართლოს.

სასამართლო განიხილავს საქმეებს დაეგებზე გასამრჯელოს შესახებ დამოუკიდებლად იმისა, ქმნის თუ არა გამოყენებული გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება ეკონომიას, თუ გასამრჯელოს ოდენობა განისაზღვრება წინადადების ნამდვილი ღირებულების მიხედვით.

სასამართლო გადაწყვეტილებათა აღსრულების წესების შესაბამისად, რომლებსაც შეიცავენ მოკავშირე რეპუბლიკების სამოქალაქო სამართლის საპროცესო კოდექსები, სასამართლოს გადაწყვეტილება გასამრჯელოს გადახდევინების შესახებ ექვემდებარება დაუყოვნებლივ იძულებით შესრულებას.

გამომგონებლობის და რაციონალიზაციის ხელისშეწყობისათვის პრემიების ფონდი მიეკუთვნება მიზნობრივად დანიშნულების სპეციალურ ფონდებს. იგი იქმნება საწარმოებში, ორგანიზაციებში, დაწესებულებებში, სამინისტროებსა და უწყებებში გამომგონებლობაზე და რაციონალიზაციაზე დანახარჯების ხარჯთაღრიცხვების ფარგლებში, სახსრები პრემირებაზე გამოიყოფა საწარმოებში, ორგანიზაციებში და დაწესებულებებში 1,5%-ის ოდენობით იმ ეკონომიიდან, რომელიც მიღებულია გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენებით პირველ წელს და 35%-ის ოდენობით გასამრჯელოს თანხიდან, რომელიც გადაეხადა ავტორებს განგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების წარმოებაში გამოყენებისათვის. ესეთ გამოგონებებსა და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე, რომლებიც არ ქმნიან ეკონომიას; სამინისტროებში (უწყებებში) კი სახსრები პრემირებაზე გამოიყოფა ეკონომიის თანხის 0,4% ოდენობით. რომელიც მიღებულია დაქვემდებარებულ საწარმოებში და ორგანიზაციებში გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების პირველ წელს. ამასთან სახსრები გასამრჯელოს თანხების 35% ოდენობით, რომელიც განკუთვნილია ესეთი გამოგონებებისა და რაციონა-

ლიზატორული წინადადებების გამოყენებისათვის, რომლებიც არ ქმნიან ეკონომიას, გადაირიცხება პრემირების ფონდში ავტორისათვის გასამრჩელოს დარიცხვასთან ერთდროულად.

სამინისტროებს (უწყებებს) შეუძლიათ ნება დართონ საკავშირო და რესპუბლიკურ სამრეწველო გაერთიანებებს, შექმნან გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელის შეწყობისათვის პრემირების ფონდი ეკონომიის თანხის 0,4%-მდე ოდენობით მათდამი დაქვემდებარებულ საწარმოებში, ორგანიზაციებში და დაწესებულებებში გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების პირველ წელს. ამასთან, პრემირების ფონდების საერთო თანხა გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელის შეწყობისათვის სამინისტროს (უწყების) ხაზით მთლიანად, მათ შორის ფონდები, რომლებიც შექმნილია საკავშირო და რესპუბლიკური გაერთიანებების მიერ, არ უნდა აღემატებოდეს ეკონომიის თანხების 0,4%-ს, რომლებიც მიღებულია მოცემული სამინისტროს (უწყებების) საწარმოებში, ორგანიზაციებსა და დაწესებულებებში გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების პირველ წელს.

როგორც აღინიშნა, პრემირების ფონდში სახსრები გადაირიცხება გამოგონების (რაციონალიზატორული წინადადების) ავტორისათვის გასამრჩელოს დარიცხვასთან ერთდროულად. ამასთან ერთად, კანონმდებლობა ითვალისწინებს პრემირების ვაკემას გამომგონებლებზე რაციონალიზატორებზე და ხელის შემწყობებზე, მაგრამ ნებისმიერ შემთხვევაში გამოგონებისა და რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების ხელის შეწყობისათვის პრემირები არ შეიძლება გადახდილი იქნეს ადრე, ვიდრე გასამრჩელო არ გაიცემა თვით გამომგონებელზე ან რაციონალიზატორზე.

გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელის შეწყობისათვის პრემირების ფონდის სახსრები, რომლებიც არ დახარჯულა გასულ წელს, რჩება საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების, სამრეწველო გაერთიანების, სამინისტროს, უწყების განკარგულებაში და შეიძლება გასაუხერხებელი იყოს იმავე მიზნებისათვის მომდევნო წელს.

გამომგონებლობის და რაციონალიზაციის ხელის შეწყობისათვის პრემირების ფონდის სახსრები, რომლებიც წარმოქმნილია სამინისტროებში, უწყებებში, საკავშირო და რესპუბლიკურ სამრეწველო გაერთიანებებში, აუცილებლობის შემთხვევაში შეიძლება გადაეცეს ნაწილობრივ ან მთლიანად მათ დაქვემდებარებულ საწარმოებს, ორგანიზაციებს და დაწესებულებებს გამოგონებების დამუშავების, გამოვლენის, მათი გაფორმების და საავტორო მოწმობების მიღებაზე, განაცხადების დაცვის, აგრეთვე გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების ხელის შემწყობთათვის პრემირებაზე.

დებულება, გამომგონებლობის და რაციონალიზაციის ხელის შეწყობაზე და ამ მიზნისათვის გამოყოფილი სახსრების ხარჯვაზე და პრემირების წესზე იძლევა სამუშაოთა ამომწურავ ნუსხას, რომლებზედაც გადაიხდება პრემია, მათ ეკუთვნის:

— გამოგონების დამუშავებაზე გაანგარიშების შესრულება, ექსპერიმენტების ჩატარება, რომელიც იძლევა გამოგონებად მიჩნეულ, ახალ ტექნიკურ გადაწყვეტათა გამოვლენის საშუალებას;

— ახალ ტექნიკურ გადაწყვეტათა გამოვლენის მიზნით ექსპერიმენტული, საანგარიშო, საინფორმაციო ან სხვა მასალების შერჩევა;

— გამომგონებლების მიერ მონახული პრინციპული გადაწყვეტის საკონსტრუქტორო ან ტექნოლოგიური დამუშავება;

— საპატენტო გამოკვლევების შესრულება, რომლებმაც უზრუნველყვეს განაცხადის ხარისხიანი შესრულება;

— დამატებით საპატენტო გამოკვლევების ჩატარება და წინადადებების სარგებლიანობის დასაბუთება;

— გამოგონების ან რაციონალიზატორულ წინადადებასთან დაკავშირებული ტექნიკური დოკუმენტაციის დამუშავებაში მონაწილეობა;

— საცდელი და სხვა სახის ნიმუშების დამზადებისას და გამოცდისას ლაბორატორიული და საწარმოო გამოკვლევებში მონაწილეობა;

— წინადადების შეტანა გამოყენებული გამოგონებების ან რაციონალიზატორული წინადადების გაუმჯობესებაზე, რომელიც ჯერ არ არის რეგისტრირებული, როგორც დამოუკიდებელი გამოგონება და რაციონალიზატორული წინადადება;

— წინადადების გამოყენებისათვის წარმოების ორგანიზაციაში მონაწილეობა;

— გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ვადადმდე გამოყენების ღონისძიებათა განხორციელების და გამომგონებლობის და რაციონალიზაციის ხელის შეწყობაზე სხვა სამუშაოების გამო.

პრემირების წესის თანახმად, გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელის შეწყობაზე პრემიები მიეცემათ მუშებს, ხელმძღვანელ, ინჟინერ-ტექნიკურ მუშაკებს და ორგანიზაციის, სამრეწველო გაერთიანებების, სამინისტროების და უწყებების სპეციალისტებს და სხვა მუშაკებს (მათ შორის საპატენტო განყოფილებების, გამომგონებლობის და რაციონალიზაციის განყოფილებების ან ბიუროების მუშაკებს).

ამასთანავე, სამინისტროების, უწყებების, სამრეწველო გაერთიანებების და სხვა მართვის ორგანოების მუშაკებს გამომგონებლობის და რაციონალიზაციის ხელის შეწყობაზე სამუშაოებში პირადი მონაწილეობის პირობის შემთხვევაში პრემიები ეძლევათ უშუალოდ საწარმოებში, ორგანიზაციებსა და დაწესებულებებში.

არ შეიძლება პრემია გადაეხადოს გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელის შეწყობაზე ხელმძღვანელობის საერთო მაჩვენებლისათვის.

პრემირებული შეიძლება იყოს უშუალოდ ორგანიზაციის ხელმძღვანელის მიერ გამოგონების (რაციონალიზატორული წინადადების) შექმნის ან გამოყენების ადგილზე როგორც ორგანიზაციის შტატში მყოფი, ასევე შტატგარეშე მუშაკები.

ორგანიზაციების, სამრეწველო გაერთიანებების, სამინისტროების და უწყებების ხელმძღვანელი მუშაკების პრემირება წარმოებს ზემდგომი ორგანოების ხელმძღვანელის განკარგულებით, შესაბამის პროცედურულ ორგანოსთან შეთანხმებით. მათ რიცხვს მიეკუთვნება ყველა ის მუშაკი, რომლებსაც მოქმედი დებულების შესაბამისად პრემიები ძირითადი მოღვაწეობის შედეგებისათვის უმტკიცდება ზემდგომი ორგანოების მიერ.

მაგალითად, სახელმწიფო, კოოპერაციულ (გარდა კოლმეურნეობებისა) და საზოგადოებრივი საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების მთავარ (უფროს) ბუღალტრებზე 1964 წლის 6 ნოემბრის დებულებით ნაპირაუღევია, რომ საწარმოს, ორგანიზაციისა და დაწესებულების მთავარი (უფროსი) ბუღალტრის პრემირება ზღვდება ზემდგომი ორგანიზაციის ხელმძღვანელობის მიერ. ეს ნიშნავს, რომ პრემია გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელის შეწყობაზე მთავარ (უფროს) ბუღალტრზე შეიძლება იყოს გადახდილი მხოლოდ ხელმძღვანელის განკარგულებით.

ზემდგომი ორგანიზაციის მუშაკები გასამრჯელოს იღებენ ამავე ორგანიზაციების სახსრების ხარჯზე. არ შეიძლება პრემიის გადახდა დაქვემდებარებული საწარმოების და ორგანიზაციების სახსრების ხარჯზე.

გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელის შეწყობაზე პრემიების და სამუშაოთა განხორციელებაში პირთა მონაწილეობის წვლილის განსაზღვრა წარმოებს ორგანიზაციის, სამრეწველო გაერთიანების, სამინისტროს და უწყების ხელმძღვანელის მიერ გამოგონების და რაციონალიზატორული წინადადების განხილვა-დამუშავების (გამოყენების) ადგილზე.

პრემიების გაცემის ვადებს ადგენს თვით ხელმძღვანელი მოცემული საწარმოსათვის, სამინისტროსათვის, უწყებისათვის კონკრეტულ პირობებთან დაკავშირებით. პრაქტიულად ეს პრემიები ხშირ შემთხვევებში გადაიხდება კვარტალურად, ზოგიერთ საწარმოებში კი — 6 თვეში ერთხელ. მიზანშეწონილია პრემიების გადახდა წარმოებდეს კვარტალში ერთხელ.

გამოგონებათა ავტორებს ერთდროული წამახალისებელი ჯილდო გადაეხდებოდათ საავტორო მოწმობის გაცემისას, თუ:

ა) გამოგონება შექმნილია სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით (სამეცნიერო-კვლევით სამუშაოთა გეგმის მიხედვით, ახალი ტექნიკის და ა. შ. დამუშავების და დანერგვის გეგმის მიხედვით);

ბ) გამოგონება შექმნილია ორგანიზაციებში, რომლებიც მუშაობენ საზოგადოებრივ საწყისებზე (საკონსტრუქტორო და ტექნოლოგიური ბიუროები, ბრიგადები და ა. შ.).

წამახალისებელი ჯილდო გამოგონებაზე, რომელიც შექმნილია სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით, გადაეხდება ავტორს (ავტორებს) სამი თვის ვადაში საწარმოს (ორგანიზაციის, დაწესებულების) მიერ გამოგონებაზე საავტორო მოწმობის გაცემის მომენტიდან (აღმოჩენებზე, გამოგონებებზე და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე გასამრჩელოს გადახდის წესზე იხილეთ ინსტრუქციის მე-13 და მე-15 პუნქტები).

ძირითადი ფულადი გასამრჩელოს გაცემის დროს ავტორებს ექვითებათ გაცემული წამახალისებელი გასამრჩელოს ოდენობა.

გასამრჩელოზე ავტორთა უფლებების დაცვის ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფორმას წარმოადგენს აღმოჩენებისათვის, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის შეცდომით გაცემული გასამრჩელოს დაბრუნების საფუძვლების შეზღუდვა. ზედმეტი გასამრჩელოს გაცემის ან შემდგომში ძალადაკარგული საფუძვლების მიხედვით გასამრჩელოს გადახდის მიზეზები შეიძლება იყოს სხვადასხვაგვარი (მაგალითად, დამცველი დოკუმენტის გაუქმება).

სამოქალაქო კანონმდებლობით დადგენილია, რომ არ შეიძლება მოთხოვნილ იქნეს ზედმეტად გაცემული საავტორო გასამრჩელოს დაბრუნება აღმოჩენისათვის და ისეთი გამოგონებისათვის, რომლისთვისაც დიპლომი ან საავტორო მოწმობაა გაცემული, ასევე რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის, იმ შემთხვევაში, თუ ასეთი გასამრჩელო ტექნიკური შეცდომით ზედმეტად გადახდილია ორგანიზაციის მიერ, ან ისეთი საფუძვლით, რაც შემდგომში მოისპო, თანაც ნებაყოფლობით და ისე, რომ მიმღების მხრივ არაკეთილსინდისიერებას ადგილი არ ჰქონია (საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 487-ე მუხლი).

ავტორის მიერ არაკეთილსინდისიერება, რომელიც წარმოადგენს საფუძველს გასამრჩელოს უკან დასაბრუნებლად გადახდევინებისათვის, ვარაუდობს აუცილებლად ავტორის დანაშაულის არსებობას (მაგალითად, მის მიერ შეგნებულად ყალბი დოკუმენტების წარდგენა).

მაშასადამე, საქართველოს სსრ სამოქალაქო სამართლის კოდექსის 487-ე მუხლში აღნიშნული საფუძვლების არარსებობის შემთხვევაში (მათი ნუსხა წარმოადგენს ამომწურავს), გასამრჯელოს უკან გადახდენება არ დაიშვება.

აღნიშვნები ავტორის შრომის წიგნაკში გამოგონებები¹ა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის გაცემულ საავტორო გასამრჯელოს შესახებ დიდი მორალური სტიმულია და საწარმოს (ორგანიზაციის) ხელმძღვანელები მოვალენი არიან, თანახმად სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს და საკავშირო პროფესიული კავშირების ცენტრალური საბჭოს 1973 წლის 6 სექტემბრის დადგენილები¹ა „მუშათა და მოსამსახურეთა შრომის წიგნაკების შესახებ“ უზრუნველყონ აუცილებელი ჩანაწერების შრომის წიგნაკში თავისდროული და სწორად შეტანა.

სოციალისტური კანონმდებლობა გამოგონებლებსა და რაციონალიზატორებს აძლევს ფართო პირად არაქონებრივ და ქონებრივ უფლებებს.

გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორთა პირადი არაქონებრივი უფლებებია:

გამოგონებაზე და რაციონალიზატორულ წინადადებაზე ავტორობის და თანავტორობის უფლება — გამოგონებლებისა და რაციონალიზატორების მნიშვნელოვანი უფლებაა. კონკრეტული პირი ამით განსაზღვრული გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების შექმნის ფაქტზე იღებს საზოგადოებრივ აღიარებას. პირს, რომელმაც შემოქმედებითი შრომით შექმნა გამოგონება ან შეიტანა რაციონალიზატორული წინადადება, არავითარ პირობებში არ შეიძლება ჩამოერთვას ავტორობის უფლება, თუნდაც იმ შემთხვევაში, როცა გამოგონება შექმნილია სახელმწიფო, კოოპერაციულ, საზოგადოებრივ საწარმოებში მუშაობასთან დაკავშირებით და მან მიიღო მისი დამუშავებისათვის ფულადი ან მატერიალური დახმარება. გამოგონებელს ჩამოერთმევა ავტორობის უფლება, თუ გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება არ არის გაფორმებული დადგენილი წესით, რადგან ავტორობის უფლებრივი დაცვის დადგენისათვის საკმარისი არ არის გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების შექმნის ფაქტი. ისინი უნდა იყოს მიჩნეული ასეთებად დადგენილი წესით.

გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების ავტორად მიიჩნევა მხოლოდ ის პირი, რომლის შემოქმედებითი შრომითაცა იგი შექმნილი. გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების ერთობლივი შემოქმედებითი შრომით შექმნის შემთხვევაში წარმოიშევა თანავტორობა. ცალკეულ შემთხვევებში კანონმდებლობაში დაშვებულია გამოგონებაზე თანავტორობის წარმოქმნის არაერთობლივი შრომითი არსებობის შემთხვევები. მაგალითად, დებულების 51-ე პუნქტი

ითვალისწინებს, რომ იმ შემთხვევაში, თუ განაცხადის პრიორიტეტის თარიღები ემთხვევა, ყველა ავტორი, რომლებიც მოხსენებული არიან განაცხადებში, განიხილება როგორც თანავტორები.

გამოგონებებისათვის და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის ავტორობის დაცვის მოცულობა ერთნაირი არ არის. სსრ კავშირში არაიან არ შეიძლება ჩაითვალოს გამოგონების ავტორად, გარდა იმ პირებისა, რომლებზეც გაცემულია საავტორო მოწმობა (პატენტი) და რომლებშიც შეტანილია ისინი ავტორების სახით. რაციონალიზატორულ წინადადებაზე ასეთი ფართო დაცვა არ ვრცელდება: ერთნაირი წინადადების ავტორებად შეიძლება ერთდროულად ჩაითვალოს პირები, რომლებმაც შექმნეს ისინი ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლივ და შეიტანეს სხვადასხვა ორგანიზაციებში.

უფლება სახელზე — გამოგონების ავტორს შეუძლია მოითხოვოს, მიენიჭოს გამოგონებას თავისი სახელი ან მისცეს საგანს სპეციალური დასახელება.

მოთხოვნა სახელის ან სპეციალური დასახელების მინიჭებაზე განიხილება გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ ადმინისტრაციული წესით.

ავტორებს იმ გამოგონებებზე, რომლებზეც მათგან მოთხოვნილია პატენტი, აგრეთვე რაციონალიზატორებს, არა აქვთ უფლება მოითხოვონ და მისცენ თავიანთ წინადადებებს საავტორო სახელი ან სპეციალური დასახელება. თანავტორობისას ეს საკითხი დადებითად შეიძლება იყოს გადაწყვეტილი მხოლოდ ყველა თანავტორის თანხმობით. თუ არ არის თუნდაც ერთ-ერთი მათგანის თანხმობა, ასეთი შესაძლებლობა გამორიცხულია.

მოთხოვნა სახელის ან სპეციალური დასახელების მინიჭებაზე შეიძლება იყოს განცხადებული ავტორის მიერ განაცხადის შეტანასთან ერთდროულად ან მისი შეტანის შემდეგ, მაგრამ არა უგვიანეს ორი თვისა საავტორო მოწმობის გაცემაზე გადაწყვეტილების გამოტანის დღიდან. ზოგიერთ შემთხვევაში, როცა ამგვარი განცხადება გაკეთებულია გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ, გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს შეუძლია დააკმაყოფილოს ასეთი მოთხოვნა, რაზედაც გამოაქვთ დამატებითი დადგენილება. ავტორის (ავტორთა) სახელის მინიჭებაზე ან თხოვნაზე უარის შესახებ დამატებითი გადაწყვეტილება ეგზავნება განმცხადებელს.

მინიჭებული ავტორის (ავტორთა) სახელი ან კიდევ სპეციალურად დასახელების სახელი აღინიშნება საავტორო მოწმობაში, აგრეთვე მოცემულ გამოგონებებზე ტექნიკურ დოკუმენტაციაში, ნაკეთობებზე ან მათს შეფუთვაზე.

უფლება გამოგონებლებისა და რაციონალიზატორებისა დახმარე-

ბის მიღებაზე მათს მოღვაწეობაში. გამოგონებლებსა და რაციონალიზატორებს სახელმწიფო, საზოგადოებრივი და კოოპერაციული ორგანიზაციები ყოველმხრივ ეხმარებიან. ამ დახმარების ფორმები სხვადასხვაა.

უფლება გამოგონებაზე განაცხადის და რაციონალიზატორულ წინადადებაზე განცხადების შეტანაზე — აღნიშნული უფლებები ეკუთვნის ავტორს (ავტორებს) იმ გამოგონებებს გარდა, რომლებიც შეიქმნა სამსახურებრივ დავალებასთან დაკავშირებით, რომლებზეც განაცხადი შეაქვთ ორგანიზაციებს.

ავტორს აქვს შეაძლებლობა თვითონ გადაწყვიტოს საკითხი, შეიტანოს განაცხადი ნაწარაუდევ გამოგონებაზე თუ განცხადება რაციონალიზატორულ წინადადებაზე.

უფლება ნაწარაუდევი გამოგონების პრიორიტეტზე და რაციონალიზატორული წინადადების პირველობაზე. არსებობს ავტორის უფლება იმაზე, რომ მათ მიერ შეტანილი განაცხადი ნაწარაუდევ გამოგონებაზე ან განცხადება რაციონალიზატორულ წინადადებაზე მიჩნეულ იყოს პირველობის მქონედ სხვა ასეთივე წინადადების წინაშე, რომლებიც განცხადებულა მოგვიანებით. კანონმდებლობა პრიორიტეტის დადგენას უკავშირებს არა წინადადების შექმნის მომენტს, არამედ შესაბამისი წესით მისი წარდგენის ფაქტს. ამიტომ აღრე შექმნილი წინადადება, მაგრამ სხვაზე გვიან განცხადებული, არ ფლობს პრიორიტეტს უკანასკნელთან შედარებით.

პრიორიტეტის უფლება დასტურდება წინადადების განსახილველად მიღებაზე ცნობით, რომელშიც აღინიშნება ავტორის (ავტორთა) ან განმცხადებლის, თუ ის წარმოადგენს ავტორს, გვარი, სახელი, მამის სახელი, შეტანის თარიღი და განაცხადის ნომერი, ნაწარაუდევი გამოგონების დასახელება.

გამოგონების პრიორიტეტი დგინდება განაცხადის შეტანის დღიდან გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში ან ზოგიერთ შემთხვევაში სამინისტროში და უწყებაში, რომლებსაც დადგენილი წესით მიცემული აქვთ უფლება, მიიღონ და განიხილონ განაცხადები საიდუმლო გამოგონებაზე.

რაციონალიზატორულ წინადადებაზე პირველობა განისაზღვრება ორგანიზაციაში, რომლის მოღვაწეობასაც მიეკუთვნება წინადადება, მისი შეტანის თარიღით. წინადადებებზე, რომლებიც შეტანილია სამინისტროში. უწყებაში, პირველობა განისაზღვრება მათი შეტანის თარიღით აღნიშნულ ორგანოებში. რასაკვირველია, თუ ერთმანეთისაგან დამოუკიდებლად რამდენიმე პირის მიერ შექმნილია რაციონალიზატორული წინადადება და შეტანილია სხვადასხვა ორგანიზაციაში, შე-

საძლებელია დადგინდეს რამდენიმე პრიორიტეტი და გაცემულ იქნეს თითოეულზე დამოუკიდებელი მოწმობა.

უფლება მასალების გაცნობაზე, რომელთა საფუძველზეც განაცხადის მიხედვით გამოტანილია გადაწყვეტილება. განმცხადებელს აქვს უფლება, გაეცნოს მასალებს, რომელთა საფუძველზეც მისი განაცხადის მიხედვით გამოტანილია გადაწყვეტილება და გაკეთებულია გამოგონებათა სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის დასკვნა. ამასთან, შეუძლია სპი თვის ვადაში გადაწყვეტილების მიღების დღიდან მოითხოვოს, გამოუგზავნონ მას განაცხადის დაპირისპირებული მასალების ასლები (გარდა საიდუმლო და ისეთი მასალებისა, რომლებიც არ ექვემდებარება გამოქვეყნებას). სააგტორო მოწმობაზე განაცხადის დაპირისპირებული საპატენტო მასალების ასლები იგზავნება უფასოდ. გამოგონებაზე პატენტის მთხოვნელ განმცხადებელს ასლები და საპატენტო მასალები ეგზავნება გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ დადგენილი წესით.

უფლება გამომგონებლებისა და რაციონალიზატორების მონაწილეობაზე მათი წინადადებების გამოყენებაში. გამომგონებლებს და რაციონალიზატორებს აქვთ უფლება მონაწილეობა მიიღონ თავიანთი გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოსაყენებლად მომზადებაში. აღნიშნულ სამუშაოებში მონაწილეობის უფლება და პირობები დათქმულია როგორც სამოქალაქო კანონმდებლობით, ასევე დებულებით.

უფლება შრომის წიგნაკში ჩაწერაზე. გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების შესახებ და მათზე გაცემულ გასამრჩელოზე წარმოებს ჩაწერა ავტორის შრომის წიგნაკში. არ შეიძლება გაკეთდეს ერთი ჩანაწერი რამდენიმე წინადადებაზე, წინადადების ოდენობისა და გადახდილი გასამრჩელოს საერთო ჯამის აღნიშვნით. თითოეული დანერგული წინადადება ჩაიწერება ცალ-ცალკე.

უფლება გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორთა შემოქმედებითს მივლინებებზე. გამოცდილების გაზიარებისა და კვალიფიკაციის ამაღლების მიზნით მოსამსახურეებისათვის და ინჟინერ ტექნიკური მუშაკებისათვის ეწყობა შემოქმედებითი მივლინებები მოწინავე საწარმოებში, დაწესებულებებში, თემატურ გამოფენებზე, კონფერენციებზე, სემინარებზე და სხვა ჩასატარებელ ღონისძიებებზე. შემოქმედებითს მივლინებებში მოწინავე გამოცდილების გასაზიარებლად სპეციალისტების გაგზავნისას გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორები სხვა თანაბარი პირობებისას სარგებლობენ უპირატესობით.

უფლება უმაღლეს სასწავლებელში უკონკურსოდ მიღებაზე. წარ-

მოებაში გამოყენებულ გამოგონებებს: ავტორებს და აგრეთვე პირებს, რომლებსაც მინიჭებული აქვთ რესპუბლიკის დამსახურებული გამომგონებლის ან რაციონალიზატორის საპატიო წოდება, უფლება აქვთ უმაღლეს სასწავლებელში უკონკურსოდ მიღებაზე. ეს წესი ძალიან ახარებლოა ახალგაზრდა ნოვატორებისათვის, რომლებზედაც ვრცელდება აღნიშნული უპირატესობა. ისინი უმაღლეს სასწავლებელში მისაღები გამოცდების მინიმუმის ჩაბარების შემთხვევაში მიღებული იქნებიან კონკურსის გარეშე.

შეღავათები სამეცნიერო ხარისხის მინიჭებისა და სამეცნიერო წოდების მიკუთვნების საკითხში აღმოჩენებისა და გამოგონებების ავტორებისათვის. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1976 წლის მაისის დადგენილებით ძალადაკარგულად იქნა მიჩნეული აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების შესახებ დებულების 139-ე პუნქტი, რომლითაც აღმოჩენებისა და განაკუთრებული მნიშვნელობის გამოგონებების ან ადრე გამოქვეყნებული ერთობლივი ნაშრომების ავტორებისათვის შესაძლებელი იყო სამეცნიერო ხარისხის მინიჭება ან სამეცნიერო წოდების მიკუთვნება დისერტაციის დაცვის გარეშე.

სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მიერ დამტკიცებული ახალი წესი — დებულება სამეცნიერო კადრების მომზადებისა და ატესტაციის შესახებ სამეცნიერო ხარისხის მინიჭება და სამეცნიერო წოდების მიკუთვნების პირობებისა და მოთხოვნების უფრო ზუსტ რეგლამენტირებას აწესებს აღმოჩენებისა და გამოგონებების და აგრეთვე სხვა სამეცნიერო-ტექნიკური მიღწევებისათვის (ახალი მანქანების, მართვის სისტემების, ხელსაწყოების, ნაგებობების და ტექნოლოგიური პროცესების შექმნის სამუშაოების დამთავრებისათვის), რომლებიც ახალი ტექნიკის ობიექტებად ითვლება. ახალი წესის მიხედვით, სამეცნიერო ხარისხის მიღების ერთადერთი გზაა შესაბამისი დისერტაციის საჯარო დაცვა, რომელიც შეიძლება წარმოდგენილ იქნეს ხელნაწერის ან გამოქვეყნებული მონოგრაფიის სახით. დისერტაციისაგან განსხვავებით, მისი მოცულობა განსაზღვრული არ არის და ხარისხის მაძიებლის მიერ, როგორც სამეცნიერო მოხსენება, ადრე ჩატარებული გამოკვლევების შედეგების განზოგადებული გადმოცემა უნდა იყოს.

რაც შეეხება აღმოჩენებსა და გამოგონებებს, რომლებსაც აქვთ დიდი სახალხო-სამეურნეო მნიშვნელობა, ამასთან სამუშაოებს ახალი მანქანების და ხელსაწყოების, ნაგებობების და ტექნოლოგიური პროცესების შექმნაზე, რომლებიც დაინერგა საწარმოებში, ყველა ეს მიღ-

1 დებულება სამეცნიერო წოდებების მინიჭების შესახებ დამტკიცებულია სსრკ მინისტრთა საბჭოს 1975 წლის 29/XII-ის დადგენილებით.

წევა შეიძლება იქნეს წარმოდგენილი საჯარო დაცვისათვის, როგორც დისერტაციის საფუძველი, მათ შორის სამეცნიერო მოხსენების სახით, თუ ისინი თავის მნიშვნელობით აკმაყოფილებენ მოთხოვნებს, რომლებიც წაყენებული აქვთ საკანდიდატო და სადოქტორო დისერტაციებს.

გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორთა ყველა ზემოთ აღნიშნული პირადი არაქონებრივი უფლება შესაბამისად გადმოცემულია აღმოჩენებზე, გამოგონებებზე და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე დებულების მე-3, 136-ე, 87-ე, 51-ე, 74-ე, 58-ე, 127-ე, 128-ე, 129-ე, 130-ე, 131-ე, 132-ე, 133-ე, 134-ე, 135-ე, 140-ე და 138-ე პუნქტებში.

გამომგონებლებისა და რაციონალიზატორების მორალური სტიმულირებისათვის მნიშვნელოვანია მათთვის საპატიო წოდების მინიჭება. საქართველოში საპატიო წოდებებს ანიჭებს საქართველოს სსრ უმაღლესი საბჭოს პრეზიდიუმი. რესპუბლიკის დამსახურებული გამომგონებლისა და დამსახურებული რაციონალიზატორის საპატიო წოდების მინიჭების შესახებ შუამდგომლობას პრეზიდიუმში წარადგენენ სამინისტროები, უწყებები და სახალხო დეპუტატების რაიონული, საქალაქო საბჭოს აღმასრულებელი კომიტეტები საქართველოს პროფესიულ კავშირთა საბჭოსთან ერთად. პირველადს შუამდგომლობას აღორავენ საწარმოს, დაწესებულების, ორგანიზაციის ადმინისტრაცია და საზოგადოებრივი ორგანიზაციები გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების საბჭოებთან ერთად გამომგონებლის (რაციონალიზატორის) სამუშაო ადგილის მიხედვით, პენსიონერებისათვის — ბოლო სამუშაო ადგილის მიხედვით.

შუამდგომლობას უნდა ერთვოდეს სათანადო მოწმობათა ასლები გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების შესახებ, აგრეთვე ცნობები ამ წინადადებათა წარმოებაში დანერგვისა და მათი ეკონომიკური ეფექტიანობის თაობაზე.

რესპუბლიკის დამსახურებული გამომგონებლის საპატიო წოდება ენიჭებათ გამოგონებათა ავტორებს, რომლებმაც დიდი წვლილი შეიტანეს ტექნიკურ პროგრესში, რომელთა გამოგონებებს აქვს გარკვეული სახალხო-სამეურნეო მნიშვნელობა, დანერგილია სახალხო მეურნეობის რომელიმე დარგში, სოციალურ-კულტურულ მშენებლობას ან ქვეყნის თავდაცვაში, აგრეთვე გამომგონებლებს, რომლებიც მრავალი წლის განმავლობაში ეწევიან ნაყოფიერ საგამომგონებლო მოღვაწეობას.

რესპუბლიკის დამსახურებული რაციონალიზატორის საპატიო წოდება ენიჭებათ დანერგილ რაციონალიზატორულ წინადადებათა ავტორებს, რომლებმაც არსებითი წვლილი შეიტანეს წარმოების სრულ-

ყოფაში, შრომის ნაყოფიერების ამაღლებაში, პროდუქციის ხარისხის, შრომის პირობებისა და უსაფრთხოების ტექნიკის გაუმჯობესებაში და ა. შ. აგრეთვე რაციონალიზატორებს, რომლებიც მრავალი წლის განმავლობაში ეწევიან რაციონალიზატორულ მოღვაწეობას.

იმ პირებს, რომლებსაც მიენიჭათ საპატიო წოდება, მოწმობათან ერთად ეძლევათ ოქროსფერი სამკერდე ნიშანი „დამსახურებული გამომგონებელი“, ან ვერცხლისფერი სამკერდე ნიშანი „დამსახურებული რაციონალიზატორი“. გამომგონებლებისა და რაციონალიზატორულ წინადადებათა ავტორების ქონებრივი უფლებები:

უფლებები საავტორო მოწმობის უფასო მიღებაზე და სხვა ხარჯებზე. პირები, რომლებმაც შეიტანეს განაცხადები ან განცხადებები თავის გამოგონებებზე და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე, არაერთარ სახელმწიფო ხარჯებს არ ეწევიან. საავტორო ან რაციონალიზატორული წინადადების მოწმობის გაცემაზე ბაჟს მათ არ ახდევინებენ.

განცხადებების განხილვაზე, ექსპერტიზაზე და შემოწმებაზე ყველა ხარჯს სახელმწიფო თავის თავზე იღებს.

უფლება უწინდელი ნორმებისა და ფასების შენარჩუნებაზე. სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების შრომის კანონმდებლობით წარმოებაში გამოგონებისა და რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებასთან დაკავშირებით ახალი ნორმებისა და ფასების შემოღებისას ავტორი (ავტორები), აგრეთვე ის პირნი, რომლებმაც მონაწილეობა მიიღეს ამ გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების მომზადებაში, სარგებლობენ უფლებით სურვილისამებრ მიიღონ შრომის გასამრჯელო ახალი ან უწინდელი ნორმების და ფასების მიხედვით. სსრ კავშირის უმეტესი მოკავშირე რესპუბლიკების კანონმდებლობით, მუშებსა და მოსამსახურეებს გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადების ავტორებისათვის საწარმოებში, სადაც ცვლიან ტექნიკურ ნორმებს და ფასებს, უწინდელი ფასები უნარჩუნდებათ 6 თვის განმავლობაში ახალი ნორმებისა და ფასების შემოღების დღიდან, სხვა მუშაეებს კი, რომლებმაც აღმოუჩინეს დახმარება წინადადების დანერგვაში, ძველი ნორმები უნარჩუნდებათ 3 თვის განმავლობაში.

ადრინდელი ფასები შენარჩუნდება იმ შემთხვევაშიც, როცა გამომგონებელი ან რაციონალიზატორი არ ასრულებდა სამუშაოს, რომლებზეც ნორმები და ფასები შეცვლილია მისი წინადადების შეტანასთან დაკავშირებით და გადაყვანილია ამ სამუშაოზე გამოგონების დანერგვის შემდეგ (საქ. სსრ შრომის კანონთა კოდექსის 106-ე მუხლი).

გამომგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორთა უფლება ტექნიკური დოკუმენტაციის ან მოდელის დამუშავე-

ბის ხარჯების ანაზღაურებაზე. ავტორს, რომელმაც იმ ორგანიზაციის თხოვნით, სადაც გამოიყენება მისი გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება, წარადგინა ტექნიკური დოკუმენტაცია ან მოდელი, საავტორო გასამრჩელოს გადახდისაგან დამოუკიდებლად, უფლება აქვს მისი შრომის და ტექნიკური დოკუმენტაციის ან მოდელის დამზადების ხარჯების ანაზღაურებაზე.

უფლება დამატებით საცხოვრებელ ფართობზე. გამომგონებლებსა და რაციონალიზატორებს, რომლებსაც მინიჭებული აქვთ რესპუბლიკის დამსახურებული გამომგონებლის ან რესპუბლიკის დამსახურებული რაციონალიზატორის საპატიო წოდება, აგრეთვე დიდი სახალხო-სამეურნეო მნიშვნელობის მქონე გამომგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადეგების ავტორებს, უფლება აქვთ დამატებით საცხოვრებელ ფართზე მეცნიერმუშაკთა თანაბრად.

უფლება საშემოსავლო გადასახადის შეღავათზე. გამომგონებისათვის და რაციონალიზატორული წინადადებისათვის გასამრჩელო, რომელიც არ აღემატება 1000 მანეთს, თავისუფლდება საშემოსავლო გადასახადზე ბეგარისაგან. თუ გასამრჩელოს ჯამი აჭარბებს 1000 მანეთს, საშემოსავლო გადასახადი გადაეხდებინება ცალკე თითოეულ გამომგონებაზე და რაციონალიზატორულ წინადადებაზე, აქედან გამომდინარეობს, რომ 1000 მანეთის თანხის ზღვარი დგინდება გამომგონების და რაციონალიზატორული წინადადების არა თითოეული თანაავტორისათვის, არამედ ცალკეული წინადადების მიხედვით. მაგალითად, თუ გაცემული გასამრჩელოს ოდენობა ოთხ თანაავტორიდან თითოეულზე შეადგენს 800 მანეთს, ხოლო მთლიანად წინადადებაზე—3200 მანეთს, მაშინ საერთო თანხიდან თავისუფლდება ბეგარის გადასახადისაგან მხოლოდ 1000 მანეთი. ამიტომ დაუბეგრავი გასამრჩელო თითოეული თანაავტორისათვის შეადგენს არა 800 მანეთს, რომელიც მას ერგება, არამედ მხოლოდ 250 მანეთს. დანარჩენი თანხიდან საშემოსავლო ბეგარა დაეკავება.

თუ გასამრჩელოს საერთო თანხა რამდენიმე წინადადებისათვის აჭარბებს 1000 მანეთს, მაგრამ თითოეულ მათგანზე გადასახდელად ერგება ავტორს 1000 მანეთზე ნაკლები, საშემოსავლო ბეგარას ავტორი არ იხდის. იმ შემთხვევაში, როცა გასამრჩელო გადაიხდება სამუშაო ადგილზე და ექვემდებარება საშემოსავლო ბეგარის გადახდას, უკანასკნელი იანგარიშება ავტორის ხელფასის ბეგარისაგან ცალკე განგარიშებით.

უფლება სასამართლო ხარჯების შეღავათებზე. სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სამოქალაქო სასამართლოს წარმოების საფუძვლების 23-ე მუხლის შესაბამისად გამომგონებლები და რაციონალიზატორები თავისუფლდებიან სასამართლო ხარჯების გადახდისაგან

საჩივრებზე, რომლებიც გამომდინარეობენ გამოგონებაზე ან რაციონალიზატორულ წინადადებაზე საშარათლიდან. ეს შელავათი ნიშნავს, რომ საჩივრებზე, რომლებიც დეკავშირებულია გამოგონების და რაციონალიზატორულ წინადადებაზე გასამრჯელოს ოდენობასთან დარიცხვის და გადახდის ვადასთან, თანავტორებს შორის გასამრჯელოს განაწილებასთან, ავტორობასთან და თანავტორობასთან, რაციონალიზატორულ წინადადების პირველობასთან და ყველა სხვა ანალოგიურ საჩივრებთან, გამომგონებლები და რაციონალიზატორები სასამართლოს ბაეის გადახდისაგან თავისუფალი არიან.

გამომგონებლებისა და რაციონალიზატორული წინადადების ავტორთა აღნიშნული ქონებრივი უფლებები შესაბამისად გაღმოკმეულია აღმოჩენებზე, გამოგონებებსა და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე დებულების 108-ე, მე-9, 134-ე, 141-ე, 126-ე პუნქტებში.

საბჭოთა მოქალაქეებს სამოქალაქო კანონმდებლობის საფუძვლების მე-9 მუხლის თანახმად სხვა უფლებების შესაძლებლობათა შორის აქეთ უფლება მიჩნეულ იქნენ აღმოჩენების, გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორებად. ავითარებენ რა ამ დებულებას, რესპუბლიკური კანონმდებლობა — მოკავშირე რესპუბლიკების სამოქალაქო კოდექსები — საერთო წესების სახით ანიჭებენ არასრულწლოვან პირებს (15-დან 18 წლამდე ასაკი) შესაძლებლობას, განახორციელონ თავიანთი საავტორო და საგამომგონებლო უფლებები.

თანახმად საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის კონსტიტუციის ძირითადი კანონის 47-ე მუხლისა: „გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა უფლებებს სახელმწიფო იცავს“.

საბჭოთა კანონმდებლობა არა მარტო ფართო უფლებებს აძლევს გამომგონებლებს და რაციონალიზატორებს, რომელთაც სახელმწიფო იცავს, არამედ დებულებით ზუსტად რეგლამენტირებულია ამ უფლებათა საზღვრები, დადგენილია, როგორი წესით და რომელი ორგანოები განიხილავენ დავას ამ საკითხებზე.

გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა უფლებების დაცვა ზორციელდება ადმინისტრაციული, ადმინისტრაციულ-სასამართლო და სასამართლო წესით.

ადმინისტრაციული წესით გამომგონებლები და რაციონალიზატორები საჭიროების შემთხვევებში შეიტანენ შეპასუხებას, საჩივრებს ან სხვა თხოვნებს გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში, სამინისტროებში, უწყებებში და სხვა ორგანიზაციებში, რომლებიც იღებენ მათზე გადაწყვეტილებას.

ადმინისტრაციულ-სასამართლო წესით თავდაპირველად საკითხი განიხილება ადმინისტრაციული ორგანოს მიერ და მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როდესაც მან არ მიიღო დადებითი გადაწყვეტილება, გა-

მომგონებელს ან რაციონალიზატორს შეუძლია მიმართოს მის გადასაწყვეტად სასამართლოს.

და ბოლოს, თავისი უფლებების დაცვისათვის გამომგონებელს ან რაციონალიზატორს კანონმდებლობით დადგენილ შემთხვევებში შეუძლია უშუალოდ მიმართოს სასამართლოს, აღძრას სარჩელი სამინისტროს, უწყების, ორგანიზაციის ან პირის მიმართ, რომელთანაც მას წარმოეშვა დავა.

ადმინისტრაციული წესით უმეტესად განიხილება ტექნიკური გადაწყვეტის გამომგონებად ან რაციონალიზატორულ წინადადებად აღიარებასთან დაკავშირებული ტექნიკური ხასიათის, აგრეთვე გამომგონებაზე საავტორო მოწმობის ან პატენტის რაციონალიზატორულ წინადადებაზე მოწმობის გაუქმებულად მიჩნევის წარმოშობილი დავა, თუ ისინი გაცემულია დებულებით დადგენილი მოთხოვნების დარღვევით.

მსგავს დავათა რიცხვს მიეკუთვნება:

ა) განმცხადებლების შეპასუხება საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემის უარის თქმაზე, ან კიდევ თუ ავტორი არ არის თანახმა გადაწყვეტილებაში დადგენილი ფორმულით საავტორო მოწმობის გაცემაზე.

მოტივირებული შეპასუხება შეიტანება გამომგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში ორი თვის ვადაში განმცხადებლის მიერ გადაწყვეტილების ან მოთხოვნილი დაპირისპირებული მასალების მიღების დღიდან. შეპასუხება განმცხადებლის მიერ საავტორო მოწმობის გაცემის უარზე განაცხადში წინადადების შინაარსის აშკარა უსარგებლობის მოტივით შეიძლება იყოს შეტანილი ორი თვის ვადის შემდეგაც, თუ იქნება წარდგენილი მისი სარგებლიანობის დამამტკიცებელი დოკუმენტები. აღნიშნული ნორმა წარმოადგენს გამომგონებლის უფლებათა დაცვის მნიშვნელოვან გარანტიას, არსებითად ნებისმიერ დროს დააყენოს საკითხი ზემოთ აღნიშნულ საფუძვლებზე გადაწყვეტილების შეცვლის შესახებ.

შეპასუხება განიხილება სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის მიერ ორი თვის ვადაში მათი მიღების დღიდან;

ბ) საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე გადაწყვეტილების შეცვლა ან გადასინჯვა განაცხადის შეტანასთან დაკავშირებით, რომელიც სარგებლობს უფრო ადრეული პრიორიტეტით საერთაშორისო მოლაპარაკების ან შეთანხმების საფუძველზე, რომელშიც მონაწილეობს სსრ კავშირი. მიღებული გადაწყვეტილების შეცვლაზე ან გადასინჯვაზე საკითხი განიხილება სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის მიერ. სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის გადაწყვეტილება ეცნობება განმცხადებელს, რომელსაც შეუძლია შეიტანოს შეპასუხება ამ გადაწყვეტილებაზე;

გ) განმცხადებლების საჩივრები, რომლებიც მიღებულია შეპასუხებებზე და პროტესტებზე, გამოგონებაზე საავტორო მოწმობის ან პატენტის აღიარების საკითხის გადაწყვეტაზე ბათილდება წინადადების გამოგონებად აღიარებისათვის დებულებით დადგენილ მოთხოვნათა დარღვევის გამო, ხოლო დამატებით გამოგონებაზე — პატენტის გაცემის საფუძვლებზე, რომელზეც შეიძლება იყოს გაცემული მხოლოდ საავტორო მოწმობა.

საჩივრები და პროტესტები შეიტანება გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში. მათი განხილვისათვის შექმნილია სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის საკონტროლო საბჭო. საკონტროლო საბჭოს მიერ საჩივრებისა და პროტესტების კოლეგიური, საჯარო და ექსპერტიზისაგან დამოუკიდებელი განხილვა საშუალებას იძლევა მიღებულ იქნეს მათზე ყველაზე უფრო ობიექტური გადაწყვეტილებები. საკონტროლო საბჭოს მუშაობაში ჩაბმულია კვალიფიციური სპეციალისტები, რომლებიც ფლობენ ტექნიკურ და სამართლებრივ ცოდნას. ასეთი ორგანოს შექმნა ემსახურება გამომგონებლებს იმ სახელმწიფო ორგანოებთან დამოუკიდებლობაში, რომლებიც ატარებენ გამოგონებაზე განაცხადების ექსპერტიზას და გამომგონებლების უფლებათა დაცვის ამალგების გარანტიას.

საკონტროლო საბჭოს გადაწყვეტილება წარმოადგენს საბოლოოს და გასაჩივრებას არ ექვემდებარება. იგი შეიძლება იყოს გადასინჯული სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარის პროტესტთან დაკავშირებით, რომელიც შეტანილია მოქმედ კანონმდებლობასთან გადაწყვეტილების შეუსატყვისობის მოტივით ან ახლად შექმნილ ვითარებათა გამო;

დ) ავტორთა საჩივრები წინადადების რაციონალიზატორულ წინადადებად აღიარებაში უარის თქმაზე ან მათი გამოსაყენებლად მიღების გადაწყვეტილებაზე. ავტორის სამი თვის ვადაში გადაწყვეტილების მიღების დღიდან უფლება აქვს გაასაჩივროს იგი ორგანიზაციის, სამინისტროს ან უწყების ხელმძღვანელთან, რომელმაც მიიღო ეს გადაწყვეტილება. ამასთან, საჩივრების განხილვა ავტორის სამუშაო ადგილის მიხედვით წარმოებს ხელმძღვანელის მიერ ან პროფკავშირული ორგანოს დავალებით გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ადგილობრივ ორგანოსთან ერთობლივად.

ორგანიზაციაში მომუშავე ავტორი მოწვეული უნდა იყოს მისი საჩივრის განხილვაში მონაწილეობისათვის.

იმ შემთხვევაში, როცა ავტორი არ არის დაკმაყოფილებული საჩივარზე მიღებული გადაწყვეტილებით, ან კიდევ, თუ საჩივრის განხილვის გამო გადაწყვეტილება არ არის გამოტანილი, რადგანაც შეთანხმე-

ბა ორგანიზაციის ხელმძღვანელისა და შესაბამის პროფკავშირულ ორგანოს შორის არ არის მიღწეული, ავტორს შეუძლიან შეიტანოს საჩივარი ზემდგომ ორგანოში, რომელიც ვალდებულია ორი თვის ვადაში მისი მიღებიდან შეატყობინოს ავტორს მოტივირებული გადაწყვეტილება.

სამინისტროს, უწყების ხელმძღვანელის ან მოადგილის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება მოცემულ საკითხზე წარმოადგენს საბოლოოს:

ე) ავტორთა საჩივრები წინადადებების რაციონალიზატორულად აღიარების გადაწყვეტის ან წინადადების გამოსაყენებლად მიღების შეცვლაზე, შეიტანება ზემდგომ ორგანოებში, რომელიც ვალდებულია ორი თვის ვადაში მისი მიღების დღიდან შეატყობინოს ავტორს თავისი მოტივირებული გადაწყვეტილება.

სამინისტროს, უწყების ხელმძღვანელის ან მოადგილის მიღებული გადაწყვეტილება წარმოადგენს საბოლოოს:

ე) დავა გამოგონების პრიორიტეტზე განიხილება გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ;

ზ) დავა იმაზე, რომელი სამინისტროები ან უწყებებია ვალდებული, გადაიხადონ გასამრჯელო გამოგონებისა და რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებაზე, წყდება გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ.

ადმინისტრაციულ-სასამართლო წესით განიხილება:

ა) დავა ეკონომიის ზეწორად გამოთვლაზე, მის ოდენობაზე, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის გასამრჯელოს გადახდის ვადასა და დარიცხვის წესზე; აგრეთვე მათი გამოყენების ფაქტის დადგენის საკითხზე. უპირველესად, დავა გაირჩევა ორგანიზაციის, სამინისტროს ან უწყების ხელმძღვანელის მიერ საჩივრის შემოტანის მომენტიდან 15 დღის ვადაში.

საჩივრის განხილვა ორგანიზაციაში წარმოებს პროფკავშირულ ორგანოსთან ან მისი დაჯალბით — გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ადგილობრივ საბჭოსთან ერთობლივად. თუ გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების ავტორი არ მიიღებს პასუხს დადგენილ ვადაში ან არ არის გადაწყვეტილებას თანახმა, მას შეუძლია გაასაჩივროს ეს გადაწყვეტილება ზემდგომ ორგანოს ხელმძღვანელთან ან აღძრას სარჩელი სასამართლოში. ავტორის საჩივარზე მიღებული გადაწყვეტილების გასაჩივრების შესაძლებლობა საშუალებას აძლევს მას, თვითონ თითოეულ კონკრეტულ შემთხვევაში დაადგინოს თავისი უფლებების დაცვის უფრო მოსახერხებელი ფორმა.

ამასთან ერთად, სასამართლო წესით განიხილება გამოგონებისა და რაციონალიზატორული წინადადებისათვის გასამრჯელოს გადახდევინებისთან დაკავშირებული საკითხები. იგულისხმება როგორც რაციონალიზატორული წინადადებები, რომლებიც იძლევიან ეკონომიას, ასევე, რომლებიც არ იძლევიან ეკონომიას.

აღნიშნული საკითხების განხილვასთან დაკავშირებული სარჩელი შეიტანება სახალხო სასამართლოში ორგანიზაციის ადგილმდებარეობის მიხედვით, რომელმაც, ავტორის აზრით, მიიღო არასწორი გადაწყვეტილება ან არ უპასუხა დადგენილ ვადაში საჩივარზე;

ბ) დავა რაციონალიზატორული წინადადების პირველობაზე განიხილება ორგანიზაციის, სამინისტროს ან უწყების ხელმძღვანელის მიერ 15 დღის ვადაში საჩივრის შემოტანის დღიდან. საჩივრის განხილვა ორგანიზაციაში წარმოებს პროფკავშირულ ორგანოსთან ან პროფკავშირული ორგანოს დავალებით გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ადგილობრივ ორგანოსთან ერთობლივად. მხარეები მოწვეული უნდა იყოს დავის განხილვაში მონაწილეობის მისაღებად. მხარეს, რომელიც არ ეთანხმება მიღებულ გადაწყვეტილებას, შეუძლია მიმართოს სასამართლოს.

სავაჭრომკონებლო და რაციონალიზატორული საგნების დარგში ზოგიერთი დაენისათვის დადგენილია მხოლოდ სასამართლოს წესით მათ განსჯის უფლება.

სასამართლო დაცვა გარეშე გავლენაში არ არის მოქცეული, ამიტომ ავტორის სარჩელი საბჭოთა სამოქალაქო პროცესში კვშმარიტების დადგენისა და სუბიექტურ უფლებათა დაცვის ნიშნულზე დასაყრდენად. მიმართვის ფორმას სასამართლოში უფლების დაცვისათვის წარმოადგენს სასარჩელო განცხადება. სარჩელი საერთო წესით წარედგინება სახალხო სასამართლოში მოპასუხის საცხოვრებელი ადგილის მიხედვით. სასარჩელო განცხადებაში მითითებული უნდა იყოს: სასამართლოს დასახელება, რომელშიც შეიტანება განცხადება, მოსარჩელის დასახელება, მისი საცხოვრებელი ადგილი ან, თუ მოსარჩელე წარმოადგენს იურიდიულ პირს — მისი ადგილმდებარეობა, აგრეთვე წარმოადგენლის დასახელება და მისი მისამართი; თუ განცხადება შეიტანება წარმოადგენლის მიერ — მოპასუხის დასახელება, მისი საცხოვრებელი ადგილი ან, თუ მოპასუხე წარმოადგენს იურიდიულ პირს. — მისი ადგილმდებარეობა, ვითარება, რომლებზეც მოსარჩელე აცხადებს თავის მოთხოვნას და მოსარჩელის მიერ გადმოცემულ ვითარებებს დამამტკიცებელ მტკიცებებს; მოსარჩელის მოთხოვნას, სარჩელის ფასს — თუ სარჩელი ექვემდებარება შეფასებას; განცხადებასთან დაერთვის დოკუმენტების სია.

დანართი

§ 1. დებულება აღმოჩენების, გამოგონებების და რაციონალიზატორულ წინადადებების შესახებ. დამტკიცებულია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1973 წლის 21 აპრილის № 584 დადგენილებით ცვლილებებითა და დამატებებით, რომლებიც შეტანილია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1978 წ. 28 დეკემბრის № 1078 დადგენილების შესაბამისად.

კ ა რ ი

ზოგადი დებულებანი

1. ამ დებულებით რეგულირდება აღმოჩენებთან, გამოგონებებთან და რაციონალიზატორულ წინადადებებთან დაკავშირებით წარმოშობილი ორგანიზაციული, ქონებრივი, პირადი არაქონებრივი და შრომითი ურთიერთობანი.

2. აღმოჩენებზე, გამოგონებებზე და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე უფლებებს იცავს სახელმწიფო და დასტურდება: აღმოჩენებზე — დიპლომებით, გამოგონებებზე — საავტორო მოწმობებით ან პატენტებით და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე — მოწმობებით.

აღმოჩენებზე — დიპლომები, გამოგონებებზე — საავტორო მოწმობები და პატენტები, რაციონალიზატორულ წინადადებებზე — მოწმობები გაიცემა სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ დამტკიცებული ერთიანი ფორმების მიხედვით.

3. აღმოჩენაზე, გამოგონებაზე ან რაციონალიზატორულ წინადადებაზე ავტორობის უფლება ამ დებულებით დადგენილი წესით ენიჭება მოქალაქეებს, რომელთა შემოქმედებითი შრომით გაკეთდა აღმოჩენა, გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება.

4. ორი ან მეტი მოქალაქის ერთობლივი შემოქმედებითი შრომით გაკეთებული აღმოჩენის, გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების ავტორობაზე უფლება ეკუთვნის მათ ერთობლივად, როგორც თანაავტორებს.

არ მიიჩნევიან თანაავტორებად პირები, რომლებმაც აღმოჩენის, გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების ავტორს აღმოუჩინეს მხოლოდ ტექნიკური დახმარება (ნახაზების ან ნიმუშების დამზადება, გაანგარიშების შესრულება, დოკუმენტაციის გაფორმება, საცდელი შემოწმების ჩატარება და მისთანანი).

უფლებებით სარგებლობის წესი, რომლებიც ერთობლივად ეკუთვნის თანაავტორებს, განისაზღვრება თანაავტორების შეთანხმებით.

5. აღმოჩენის, გამოგონებისა და რაციონალიზატორული წინადადების ავტორს ეკუთვნის უფლებები, რომლებიც გათვალისწინებულია ამ დებულებით, აგრეთვე სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სხვა აქტებით.

უფლებები, რომელიც გათვალისწინებულია ამ დებულების VIII კარში, არ ვრცელდება იმ გამოგონებების ავტორებზე, ვისზედაც გაეცხულია პატენტები და არა საავტორო მოწმობები, ამ დებულების 24-ე პუნქტის მეორე აბზაცში მითითებულ შემთხვევათა გამოკლებით.

6. აღმოჩენაზე დიპლომის, გამოგონებაზე საავტორო მოწმობის ან პატენტის, ან რაციონალიზატორულ წინადადებაზე მოწმობის მიღების. უფლება, აღმოჩენისათვის, გამოგონებისათვის და რაციონალიზატორული წინადადებისათვის გენერალურად უფლება, აგრეთვე პატენტზე დაფუძნებული განსაკუთრებული უფლება გამოგონებაზე მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად გადადის მემკვიდრეობით.

7. უცხოელი მოქალაქენი — გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორები, და აგრეთვე მათი უფლება-მონაცვლენი (მათ შორის იურიდიული პირები), სსრ კავშირის მოქალაქეების (იურიდიული პირების) თანაბრად სარგებლობენ ამ დებულებით და სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სხვა აქტებით გათვალისწინებული უფლებებით.

უცხოელი მოქალაქენი — აღმოჩენების ავტორები და მათი მემკვიდრენი, სსრ კავშირის მოქალაქეების თანაბრად სარგებლობენ ამ დებულებით და სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სხვა აქტებით გათვალისწინებული უფლებებით, თუ აღმოჩენა გაკეთებულია საბჭოთა მოქალაქის თანაავტორობით ან სსრ კავშირის ტერიტორიაზე მდებარე საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში სამუშაოს შესრულების დროს.

უცხოელი მოქალაქენი და იურიდიული პირები, რომლებიც ცხოვრობენ ან აქვთ შესაბამისად მუდმივი ადგილსამყოფელი საზღვარგარეთ, გამოგონებებზე საავტორო მოწმობის ან პატენტების მისაღებად და პატენტების მოქმედების შესანარჩუნებლად სსრ კავშირში საქმეებს აწარმოებენ სსრ კავშირის სავაჭრო-სამრეწველო პალატის საშუალებით.

8. ავტორობის მითვისება, თანაავტორობაზე, ავტორობაზე უარის თქმის იძულება ან აღმოჩენაზე, გამოგონებაზე განაცხადის ან რაციონალიზატორული წინადადების შესახებ განაცხადების შეტანაზე უარის თქმის იძულება განაცხადის შეტანამდე ნავარაუდები აღმოჩენის ან გამოგონების არსის დადგენილი წესის დარღვევით, მათ შორის ავტორის

თანხმობის გარეშე, დადგენილი წესის დარღვევით გამჟღავნებას თავის მხრივ მოსდევს პასუხისმგებლობა მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.

გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების განხილვისა და გამოყენების დროს გაქანურება და ბიუროკრატიზმის სხვა გამოვლინებები, გამომგონებლის და რაციონალიზატორის გასამრჯელოზე უფლების განზრახ დარღვევას თავის მხრივ მოსდევს, მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად, დამნაშავე თანამდებობის პირთა პასუხისმგებლობა.

9. აღმოჩენაზე დიპლომის, გამოგონებაზე საავტორო მოწმობის და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე მოწმობის გაცემასთან დაკავშირებულ საქმეებზე ბაჟს არ ახდევინებენ.

გამოგონებათა დაპატენტება! თან დაკავშირებულ საქმეებზე იხდიან საპატენტო ბაჟებს სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მიერ დადგენილი წესით და ოდენობით.

9.1 თუ საერთაშორისო ხელშეკრულებით, რომელშიც მონაწილეობს სსრ კავშირი, დადგენილია სხვაგვარი წესები, ვიდრე ისინი, რომელსაც შეიცავს ეს დებულება, მაშინ გამოიყენება საერთაშორისო ხელშეკრულების წესები.

პ ა რ ი 11

აღმოჩენები

10. თანახმად ამ დებულებისა, აღმოჩენად ითვლება ადრე უცნობი, მატერიალურ სამყაროში ობიექტურად არსებული კანონზომიერებების, თვისებებისა და მოვლენების დადგენა, რომელთაც ძირეული ცვლილებები შეაქვთ შემეცნების სფეროში.

გეოგრაფიულ, არქეოლოგიურ, პალეონტოლოგიურ აღმოჩენებზე. სასარგებლო წიაღისეულთა საბადოების აღმოჩენებზე და საზოგადოებრივ მეცნიერებათა დარგში აღმოჩენებზე ეს დებულება არ ვრცელდება.

11. აღმოჩენაზე დიპლომი გაიცემა ავტორის სახელზე და აღსატურებს: მატერიალურ სამყაროს გამოვლენილი კანონზომიერებების, თვისებებისა და მოვლენების აღმოჩენად აღიარებას, აღმოჩენის პრიორიტეტსა და აღმოჩენაზე ავტორობას. თანაავტორობის შემთხვევაში აღმოჩენაზე დიპლომი მიეცემა თითოეულ თანაავტორთაგანს მასში სხვა თანაავტორების მითითებით.

12. აღმოჩენის დიპლომის გაცემაზე განაცხადი შეაქვთ სსრ კავში-

რის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში.

განაცხადი შეაქვს თვით ავტორს (თანაავტორებს) ან მის შემკვიდრეებს ან საწარმოს, ორგანიზაციას ან დაწესებულებას, რომელსაც ეს მიანდო ავტორმა.

სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით გაკეთებული აღმოჩენის დიპლომის გაცემაზე განაცხადი ფორმდება საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების მიერ ავტორთან (თანაავტორებთან) ერთად და შეაქვთ აუცილებელ დანაბუთებებთან ერთად ამ საწარმოს, ორგანიზაციას, დაწესებულებას ასეთი განაცხადის შეტანის შესახებ წინადადების შემოღების დღიდან ერთი თვის ვადაში. თუ განაცხადი არ შეიტანა საწარმომ, ორგანიზაციამ ან დაწესებულებამ მითითებულ ვადაში, ავტორს უფლება აქვს დამოუკიდებლად შეიტანოს განაცხადი უშუალოდ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში მითითებით, რომ აღმოჩენა გაკეთებულია სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით და რომ საწარმომ, ორგანიზაციამ და დაწესებულებამ არ გააფორმა განაცხადი დადგენილ ვადაში.

13. განაცხადი აღმოჩენის დიპლომის გაცემაზე უნდა ეხებოდეს მხოლოდ ერთ აღმოჩენას და შეიცავდეს შემდეგ დოკუმენტებს:

განცხადებას აღმოჩენაზე დიპლომის გაცემის შესახებ.

ნავარაუდევი აღმოჩენის აღწერილობას;

აღმოჩენის საილუსტრაციო მასალებს, თუ ისინი აუცილებელია;

აღმოჩენის პრიორიტეტის დამადასტურებელ დოკუმენტებს.

განაცხადი წარედგინება სამ ეგზემპლარად.

განცხადებაში აღმოჩენაზე დიპლომის გაცემის შესახებ უნდა იყოს მითითებული ავტორის (თანაავტორების) გვარი, სახელი, მამის სახელი. მისი (მათი) საცხოვრებელი ადგილი და სამუშაო ადგილი (უცხოელებისათვის — აგრეთვე მოქალაქეობა), ნავარაუდევი აღმოჩენის დასახელება.

ნავარაუდევი აღმოჩენის აღწერილობაში მოყვანილი უნდა იქნეს მატერიალური სამყაროს გამოვლენილ კანონზომიერებების, თვისებებისა და მოვლენების უტყუარობის თეორიული ან ექსპერიმენტული შტკიცებანი, აგრეთვე განცხადებული აღმოჩენის არსის მოკლედ, მკაფიოდ და ამომწურავად გამოხატული აღმოჩენის ფორმულა.

აღმოჩენის საილუსტრაციო მასალების სახით წარედგინება ნახაზები, გრაფიკები, ფოტოსურათები და მისთ.

14. აღმოჩენის პრიორიტეტი განისაზღვრება იმ თარიღის მიხედვით, როცა პირველად იყო ფორმულირებული აღმოჩენის სახით განცხადებული დებულება, ან აღნიშნული დებულების პრესაში გამოქვეყ-

ნების თარიღის მიხედვით, ან მესამე პირებისათვის მისი სხვა გზით გაცნობის თარიღის მიხედვით.

იმ შემთხვევაში, როცა აღმოჩენის დიპლომის გაცემაზე განაცხადი არ შეიცავს მითითებული წესით პრიორიტეტის თარიღის ოფიციალურად დამადასტურებელ მონაცემებს, აღმოჩენის პრიორიტეტი დგინდება სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში განაცხადის შესვლის თარიღის მიხედვით.

15. სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი ვალდებულია აღმოჩენაზე დიპლომის გაცემის განაცხადის შესვლის მომენტიდან 3 თვის ვადაში ჩაატაროს მისი წინასწარი ექსპერტიზა და მისცეს განმცხადებელს ცნობა განაცხადის განსახილველად მიღების შესახებ ან მოითხოვოს წარდგენილ მასალებში აუცილებელი შესწორებების ან დამატებების შეტანა, ხოლო აღმოჩენისადმი ამ დებულებით წარდგენილ მოთხოვნებთან, განცხადებულ დებულებათა შეუსატყვისობის შემთხვევაში, აცნობოს განმცხადებელს განაცხადის განსახილველად მიღებაზე უარის შესახებ უარის მოტივების მითითებით.

განაცხადის შესწორებისა ან შევსებისათვის დამატებითი მასალებით განმცხადებელს ეძლევა 2 თვის ვადა მის მიერ ამ წინადადების მიღების დღიდან. თუ განმცხადებელმა არ შეიტანა მითითებულ ვადაში შესწორებები განაცხადში ან არ წარადგინა დამატებითი მასალები, განაცხადი შეტანილად არ ითვლება.

16. აღმოჩენის დიპლომის გაცემაზე განსახილველად მიღებული განაცხადი ნავარაუდევია აღმოჩენის ხასიათისაგან დამოკიდებულებით ეგზავნება სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიას, მოკავშირე რესპუბლიკების მეცნიერებათა აკადემიებს, დარგობრივ აკადემიებს, უნივერსიტეტებს, წამყვან სამეცნიერო-კვლევით ორგანიზაციებს ან სამინისტროებსა და უწყებების სასწავლო დაწესებულებებს აღმოჩენის არსებობის საკითხის შესახებ დასკვნაზე.

მითითებული ორგანიზაციები სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში 3 თვის ვადაში წარადგენენ თავის დასკვნებს აღმოჩენის არსებობის შესახებ (აღმოჩენის რეკომენდებული ფორმულის გადმოცემით), მისი მნიშვნელობის შეფასებით და აღმოჩენის შესაძლო გამოყენების გზებზე რეკომენდაციებით ან აღმოჩენის არარსებობის შესახებ, ამ დასკვნის დამამტკიცებელი მოტივების მითითებით.

სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს ამ დებულების 56-ე პუნქტით დადგენილი წესით, აუცილებლობის შემთხვევაში, შეუძლია მოიწვიოს აღმოჩენის ავტორი მისი განაცხადის განხილვაში მონაწილეობისათვის.

17. სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი განაცხადის მიხედვით აღმოჩენის დიპლომის გაცემაზე დასკვნების მიღების შემდეგ წყვეტს საკითხს განცხადებული დებულების აღიარებაზე ან ამ აღიარებაზე უარის შესახებ. ამასთან გადაწყვეტილება განცხადებული დებულების აღიარებაზე მიიღება კომიტეტის მიერ სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიასთან შეთანხმებით. გამოვლენილი დებულების აღმოჩენად აღიარების შემთხვევაში კომიტეტი ავტომატურად (თანაავტორებთან) შეთანხმებით ამტკიცებს აღმოჩენის ფორმულას, ადგენს მისი პრიორიტეტის თარიღს და რეგისტრაციაში ატარებს აღმოჩენას სსრ კავშირის აღმოჩენების სახელმწიფო რეგისტრში.

რეგისტრირებული აღმოჩენის შესახებ (აღმოჩენის დამტკიცებული ფორმულის მოტანით) წარმოებს პუბლიკაცია სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის ოფიციალურ ბიულეტენში, აგრეთვე აღმოჩენის აღწერილობის პუბლიკაცია შესაბამის აკადემიურ ჟურნალებში.

ითვალისწინებს რა სახელმწიფო ინტერესებს, კომიტეტს შეუძლია გადადოს ან სრულებით არ აწარმოოს პუბლიკაცია რეგისტრირებულ აღმოჩენაზე.

სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი ინფორმაციას აწვდის დაინტერესებულ სამინისტროებს და უწყებებს რეგისტრირებულ აღმოჩენებზე სახალხო მეურნეობაში მათი ფართოდ გამოყენების მიზნით.

გამოყენებითი მნიშვნელობის მქონე აღმოჩენებზე, სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი შესაბამისად სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიასთან, მოკავშირე რესპუბლიკების აკადემიებთან, დარგობრივ აკადემიებთან და დაინტერესებულ სამინისტროებთან და უწყებებთან ერთობლივად წარადგენს რეკომენდაციებს ამ აღმოჩენების გამოყენების შესახებ სსრ კავშირის მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტში. რომელიც განიხილავს მათ 3 თვის ვადაში და განსაზღვრავს რეკომენდებული აღმოჩენების სახალხო მეურნეობაში გამოყენების წესს.

18. თუ განმცხადებელი არ ეთანხმება აღმოჩენაზე განაცხადის განსახილველად მიღებაზე უარისა ან განცხადებული დებულების აღმოჩენად აღიარებაზე უარის შესახებ გადაწყვეტილებას, შეუძლია 2 თვის ვადაში დღიდან გადაწყვეტილების მიღებისა შეიტანოს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში მოტივირებული შეპასუხება, რომელიც განხილულ უნდა იქნეს კომიტეტის მიერ 2 თვის ვადაში. თუ განაცხადი შეტანილი იყო საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების მიერ, მაშინ მოტივირებული შეპა-

სუბემა აღნიშნულ შემთხვევებში აგრეთვე შეიძლება შეტანილ იქნეს ავტორის (თანავტორების) მიერ.

აუცილებლობის შემთხვევაში კომიტეტმა განაცხადი შეიძლება გაუგზავნოს ამ დებულების მე-16 პუნქტში მითითებულ ორგანიზაციებს განმეორებით დასკვნაზე.

19. თუ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის ოფიციალურ პიულეტენში რეგისტრირებულ აღმოჩენაზე პუბლიკაციის ან სსრ კავშირის აღმოჩენების სახელმწიფო რეესტრში შეტანის დღიდან (როცა პუბლიკაცია არ მომხდარა) ერთი წლის განმავლობაში რეგისტრაცია სადავო არ გახდა, სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი დადგენილი წესით (ამ დებულების 143-ე და 144-ე პუნქტები) გასცემს დიპლომს აღმოჩენაზე და გადაუხდის ავტორს (თანავტორებს) გასამრჯელოს.

თუ აღმოჩენის რეგისტრაცია მითითებული ვადის განმავლობაში გახდა სადავო, სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი გადადებს აღმოჩენაზე დიპლომის გაცემას ამ დავის გამო გადაწყვეტილების მიღებამდე.

20. სამსახურებრივი დაჯალბების შესრულებასთან დაკავშირებით გაკეთებულ აღმოჩენაზე, საწარმოს, ორგანიზაციას ან დაწესებულებას მიეცემა მოწმობა, რომელიც ადასტურებს, რომ ეს აღმოჩენა გაკეთებულია მოცემულ საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში. მოწმობის ფორმას ადგენს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი.

პ ა რ ი III

გამოგონებები

გ ა მ ო გ ო ნ ე ბ ი ს ო ნ ე ბ ა

21. გამოგონებად ითვლება სახალხო მეურნეობის, სოციალურ-კულტურული მშენებლობის ან ქვეყნის თავდაცვის ნებისმიერ დარგში ამოცანის ახალი და არსებითი განსხვავებების მქონე ტექნიკური გადაწყვეტა, რომელიც დადებით ეფექტს იძლევა.

გადაწყვეტა ითვლება ახლად, თუ განაცხადის პრიორიტეტის თარიღამდე ეს ან ასეთივე გადაწყვეტის არსი არ იყო ცნობილი სსრ კავშირში ან საზღვარგარეთ პირთა განუსაზღვრელი წრისათვის იმდენად, რომ შესაძლებელი ყოფილიყო მისი განხორციელება.

გადაწყვეტა ითვლება არსებითი განსხვავებების მქონედ, თუ განა-

ცხადეს პრიორიტეტის თარიღისათვის მეცნიერებაში და ტექნიკაში ცნობილ გადაწყვეტებთან შედარებით, იგი ხასიათდება ნიშან-თვისებების ახალი ერთობლიობით.

გამოგონების ობიექტს შეიძლება წარმოადგენდეს: ახალი მოწყობილობა, ხერხი, ნივთიერება, აგრეთვე ადრე ცნობილი მოწყობილობების, ხერხების, ნივთიერებების ახალი დანიშნულებით გამოყენება.

გამოგონებად ითვლება აგრეთვე მიკროორგანიზმების ახალი შტამები.

გამოგონებებად არ ითვლება, კერძოდ:

ძეურნეობის ორგანიზაციისა და მართვის მეთოდები და სისტემები (დაგეგმვა, დაფინანსება, მომარაგება, აღრიცხვა და სხვ.).

პირობითი აღნიშვნები (მაგალითად, საგზაო ნიშნები, მარშრუტები და სხვ.), განრიგები, წესები (მაგალითად, თამაშის წესები, ქუჩაში მოძრაობის წესები და სხვ.).

ნაგებობათა, შენობებისა და ტერიტორიების (დასახლებული პუნქტების, სასოფლო-სამეურნეო სავარგულების, პარკების და სხვ.), დაგეგმარების პროექტები და სქემები.

აღზრდის, სწავლების მეთოდები და სისტემები, ენის გრამატიკული სისტემები და სხვ.

სამრეწველო ნიმუშებზე შესაბამისი კანონმდებლობით დაცული წინადადებები, რომლებიც ეხება ნაკეთობების მხოლოდ გარე სახეს (ფორმას, ფასონს).

არ ითვლება გამოგონებებად გადაწყვეტები, რომლებიც ეწინააღმდეგება საზოგადოებრივ ინტერესებს, ჰუმანურობისა და სოციალურ-ტური მორალის პრინციპებს, აგრეთვე აშკარად უსარგებლოა.

22. სასოფლო-სამეურნეო კულტურების და სხვა კულტივირებულ მცენარეთა, სასოფლო-სამეურნეო ცხოველთა და ფრინველთა ახალ ჯიშებზე და ჰიბრიდებზე, მათ მაღალპროდუქტიულ, ქარხნულ და შიდა ჯიშობრივ ტიპებზე და საქარხნო ხაზებზე, ბეწვიან ნადირთა და თუთის აბრეშუმის ჭიის ახალ ჯიშებზე გაიცემა საავტორო მოწმობები.

მითითებული სელექციური მიღწევები უფლებრივი დაცვით უტოლდებიან გამოგონებებს. სასოფლო-სამეურნეო კულტურების და სხვა გამოყვანილ მცენარეთა სასოფლო-სამეურნეო ცხოველთა და ფრინველთა, ბეწვიან ნადირთა ტიპებისა და თუთის აბრეშუმის ჭიის გაუმჯობესებულ ჯიშებზე გაიცემა მოწმობები.

ავტორებს (სელექციონერებს), აგრეთვე საწარმოებს, ორგანიზაციებს და დაწესებულებებს, რომლებშიც მიღებულია მითითებული სელექციური მიღწევები, საავტორო მოწმობებს და მოწმობებს აძლევს სსრ კავშირის სოფლის მეურნეობის სამინისტრო. ამასთან საავტორო მოწმობების გაიცემა წარმოებს მხოლოდ სსრ კავშირის გამოგონებები-

სა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში მათი რეგისტრაციის შემდეგ.

სსრ კავშირის სოფლის მეურნეობის სამინისტრო დადგენილი წესით განსაზღვრავს მითითებული მიღწევების სიახლეს და სარგებლიანობას, განიხილავს ამ მიღწევებზე საავტორო მოწმობებისა და მოწმობების გაცემასთან დაკავშირებულ საკითხებზე დავასა და საჩივრებს, წყვეტს მიღწევების გამოყენების საკითხებს, აწარმოებს მათთვის გასამრჯელოს დარიცხვას და გადახდას, ამ მიზნისთვის სპეციალურად გამოყოფილი სახსრებით სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტთან და სსრ კავშირის ფინანსთა სამინისტროსთან შეთანხმებულ სსრ კავშირის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ დამტკიცებული ინსტრუქციის შესაბამისად.

გ ა მ ო გ ო ნ ე ბ ა თ ა დ ა ც ვ ა

23. გამოგონების ავტორს შეუძლია თავისი სურვილისამებრ მოითხოვოს:

ან მხოლოდ ავტორობის აღიარება და მისთვის მოქმედი კანონმდებლობით გათვალისწინებული უფლებებისა და შეღავათების მიცემა, გამოგონებაზე განსაკუთრებული უფლების სახელმწიფოზე გადაცემით;

ან ავტორობის აღიარება და მისთვის გამოგონებაზე განსაკუთრებული უფლების მიცემა.

პირველ შემთხვევაში გამოგონებაზე გაიცემა საავტორო მოწმობა, მეორე შემთხვევაში — პატენტი.

გამოგონებაზე განსაკუთრებული უფლების მქონე ახორციელებს გამგონების გამოყენებისა და გამგებლობის უფლებას.

24. გამოგონებაზე გაიცემა საავტორო მოწმობა, თუ იგი შექმნილია ავტორის მიერ სახელმწიფო, კოოპერაციულ, საზოგადოებრივ საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში მუშაობასთან დაკავშირებით ან მათი დავალებით და აგრეთვე თუ ავტორისათვის სახელმწიფო, კოოპერაციული, საზოგადოებრივი საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების მიერ გაწეული იყო ფულადი ან სხვაგვარი მატერიალური დახმარება.

საბჭოთა ორგანიზაციების საზღვარგარეთის ორგანიზაციებთან ეკონომიკური და სამეცნიერო ტექნიკური თანამშრომლობის განხორციელებისას, სამსახურებრივი დავალებების შესრულებასთან დაკავშირებულ ერთობლივ გამოგონებებზე, ურთიერთ შეთანხმების საფუძველზე შეიძლება გაცემულ იქნეს, გამონაკლისის წესით, პატენტი, ამ დებულების 30-ე პუნქტის მეორე აბზაცით გათვალისწინებული პირობებით. ამ შემთხვევაში გამოგონებების საბჭოთა ავტორებზე ვრცელდება

უფლებები და შეღავათები, რომლებიც მიცემული აქვთ საავტორო მოწმობებით დაცულ გამოგონებების ავტორებს.

25. გამოგონებაზე გაიცემა საავტორო მოწმობა, თუ გამოგონების ობიექტს წარმოადგენს:

ნიეთიერება, რომელიც მიღებულია ქიმიური გზით;

სამკურნალო ნიეთიერება, პროფილაქტიკის, დიაგნოსტიკის ან ადა-შიანთა ან ცხოველთა დაავადებათა მკურნალობის ხერხი, რომელიც გაპირობებულია მოქმედი კანონმდებლობის შესაბამისად.

გამოგონებებზე, რომლებიც დადგენილი წესით მიჩნეულია საიდუმლოდ და ამ დებულების 37-ე პუნქტში გათვალისწინებულ შემთხვევებში დაშატებით გამოგონებებზე, გაიცემა მხოლოდ საავტორო მოწმობები.

ს ა ა ვ ტ ო რ ო მ ო წ მ ო ბ ა

26. გამოგონებაზე საავტორო მოწმობა გაიცემა ავტორის სახელზე და ადასტურებს: წინადადების გამოგონებად აღიარებას, გამოგონების პრიორიტეტს, გამოგონებაზე ავტორობას, სახელმწიფოს განსაკუთრებულ უფლებას გამოგონებაზე.

საავტორო მოწმობა მოქმედებს უვადოდ განაცხადის შეტანის დღიდან სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში ან ამ დებულების 79-ე პუნქტში ნაჩვენებ სამინისტროში (უწყებაში). ამასთან გამოგონებაზე სახელმწიფოს განსაკუთრებული უფლება მოქმედებს 15 წლის განმავლობაში განაცხადის შეტანის დღიდან.

თანაავტორობის შემთხვევაში გამოგონებაზე საავტორო მოწმობა მიეცემა თითოეულ თანაავტორს მასში სხვა თანაავტორების მითითებით.

27. საავტორო მოწმობებით დაცულ გამოგონებათა გამოყენება ხორციელდება სახელმწიფო და საკუთარი ინტერესებიდან გამომდინარე, საბჭოთა სახელმწიფო, კოოპერაციული, საზოგადოებრივი საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების მიერ, მასზე სპეციალური ნებართვის გარეშე.

მითითებული გამოგონებების გამოყენება სხვა ორგანიზაციებისა და პირების მიერ რეწვის მიზნით გამოგონებაზე განაცხადის შეტანის დღიდან 15 წლის განმავლობაში დაიშვება მხოლოდ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის ნებართვით.

28. არ ითვლება საავტორო მოწმობაზე დაფუძნებულ გამოგონებაზე სახელმწიფოს განსაკუთრებული უფლების დარღვევად:

1) საავტორო მოწმობით დაცულ, გამოგონების საგნის შემცველ საშუალებათა საზღვაო ან სამდინარო გემების ბორტზე, გემის კორპუსში, მანქანებში, აღჭურვილობაში, აპარატებში და სხვა მოწყობილობაში გამოყენება, როცა ეს ხომალდები დროებით ან შემთხვევით იმყოფებიან სსრ კავშირის წყლებში, იმ პირობით, რომ აღნიშნული საშუალებები გამოიყენება მხოლოდ გემის საჭიროებისათვის;

2) გადაადგილების საპაერო ან მიწისზედა საშუალებების ან ამ საშუალებების დამხმარე მოწყობილობების კონსტრუქციაში ან ექსპლუატაციის დროს გამოყენებულ საშუალებათა, რომლებიც შეადგენენ საავტორო მოწმობით დაცული გამოგონების საგანს, როცა აღნიშნული გადაადგილების საშუალებები დროებით ან შემთხვევით იმყოფებიან სსრ კავშირის ტერიტორიაზე.

აღნიშნული მოქმედებები არ ითვლება სახელმწიფოს განსაკუთრებული უფლების დარღვევად, თუ საზღვაო ან სამდინარო გემები, საპაერო ან მიწისზედა მიმოსვლის საშუალებანი ეკუთვნის იმ ქვეყნების მოქალაქეებს ან ორგანიზაციებს, რომლებიც ასეთივე უფლებებს ანიჭებენ საბჭოთა მოქალაქეებს და ორგანიზაციებს.

29. საავტორო მოწმობაზე დაფუძნებული გამოგონების ავტორის უფლებები არ მოქმედებს საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების მიმართ, რომელიც იყენებს გამოგონების იდენტურ წინადადებას. შეტანილს სხვა პირის მიერ ამ საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში გამოგონების პრიორიტეტის თარიღამდე.

პ ა ტ ე ნ ტ ი

30. პატენტი ადასტურებს წინადადების გამოგონებად აღიარებას, გამოგონების პრიორიტეტს, გამოგონებაზე ავტორობას და პატენტის მქონებელის (მფლობელის) განსაკუთრებულ უფლებას გამოგონებაზე.

პატენტი გაიცემა გამოგონების ავტორის ან მისი უფლებამოსიანის სახელზე პატენტში გვარის, სახელისა და მამის სახელის მითითებით. პატენტი ერთობლივ გამოგონებაზე, ამ დებულების 24-ე პუნქტის მეორე აბზაცით გათვალისწინებულ შემთხვევაში გაიცემა საბჭოთა და საზღვარგარეთის მოთანამშრომლე ორგანიზაციების სახელზე პატენტში თითოეული თანავტორთაგანის გვარის, სახელისა და მამის სახელის მითითებით.

გამოგონებაზე პატენტის მიღების უფლება, აგრეთვე პატენტზე დაფუძნებულ გამოგონებაზე განსაკუთრებული უფლება, შეიძლება გადაცემულ იქნეს სხვა პირებზე კანონით დადგენილი წესით.

არავის არ შეუძლია გამოიყენოს გამოგონება, რომელზეც გაცემულია პატენტი, პატენტის მქონებელის თანხმობის გარეშე.

პატენტის მქონებელს შეუძლია გასამრჩელოთი ან უფასოდ გასცეს

ნებართვა (ლიცენზია) გამოგონების გამოყენებაზე ან სრულად დაუთმოს პატენტი. გასამრჩელოს ოდენობა ლიცენზიის გაცემაზე ან პატენტის დათმობაზე განისაზღვრება მხარეთა შეთანხმებით. ხელშეკრულება ან სხვა დოკუმენტი ლიცენზიის გაცემაზე ან პატენტის დათმობის შესახებ უნდა იქნეს რეგისტრირებული სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში. ამ მოთხოვნის დაუცველობას თავის მხრივ მოსდევს ლიცენზიის გაცემაზე ან პატენტის დათმობის შესახებ ხელშეკრულების ან სხვა დოკუმენტის გაუქმება.

პირი, რომელმაც დაარღვია პატენტის მქონებლის განსაკუთრებული უფლება პატენტით დაცული გამოგონების გამოყენებაზე, ვალდებულია აანაზღაუროს მიყენებული ზარალი სსრ კავშირისა და მოკავშირე რესპუბლიკების საშოქალაქო კანონმდებლობით გათვალისწინებული წესით.

31. პატენტი გაიცემა 15 წლის ვადით, დღიდან განაცხადის შეტანისა სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში.

პატენტის მოქმედება ვადამდე შეწყდება:

წლიური საპატენტო ბაჟის გადახდის დადგენილი ვადის გადაცილების შემთხვევაში;

სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში შეტანილი პატენტის მქონებლის განცხადების საფუძველზე.

32. მოქმედი პატენტი სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ ავტორის შუამდგომლობით, რომელიც წარმოადგენს პატენტის მქონებელს ან ავტორისა და პატენტის მქონებლის ერთობლივი შუამდგომლობით შეიძლება შეცვლილ იქნეს საავტორო მოწმობაზე.

პატენტის საავტორო მოწმობაზე შეცვლის წესი და პირობები განისაზღვრება სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ.

33. საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება, რომელმაც გამოგონებაზე პატენტის გაცემის შესახებ განაცხადის შეტანამდე (ხოლო უცხოური კონვენციური განაცხადების მიხედვით — კონვენციური პრიორიტეტის თარიღამდე) და გამოგონებლისაგან დამოუკიდებლად სსრ კავშირის ტერიტორიაზე გამოიყენა გამოგონების იგივეური წინადადება, შემოტანილი სხვა პირის მიერ ან გააკეთა ყველაფერი აუცილებელი ამის მოსამზადებლად, ინარჩუნებს უფლებას მოცემული წინადადების შემდეგ უსასყიდლო გამოყენებაზე (აღრე სარგებლობის უფლება).

34. არ მიიჩნევა პატენტის მქონებლის განსაკუთრებული უფლების დარღვევად მოქმედება, რომელიც მითითებულია ამ დებულების 28-ე პუნქტში.

35. იმ შემთხვევაში, როცა გამოგონებას აქვს განსაკუთრებით დიდი მნიშვნელობა სახელმწიფოსათვის, მაგრამ პატენტის მქონებელთან არ იქნება მიღწეული ლიცენზიის გაცემაზე ან პატენტის დათმობის შესახებ შეთანხმება, სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს გადაწყვეტილებით პატენტი შეიძლება იძულებით იქნეს გამოსყიდული სახელმწიფოს მიერ ან შეიძლება მიეცეს შესაბამის ორგანიზაციას ნებართვა გამოგონების გამოყენებაზე, პატენტის მქონებლისათვის გასამრჩელოს დადგენით.

დამატებითი გამოგონებები და მათი დაცვა

36. გამოგონება ითვლება დამატებითად, თუ იგი წარმოადგენს სხვა გამოგონების (ძირითადის) გაუმჯობესებას, რომელზედაც წინათ გაცემულია საავტორო მოწმობა ან არსებობს მოქმედი პატენტი, და ძირითადი გამოგონების გამოყენების გარეშე არ შეიძლება იქნეს გამოყენებული.

განაცხადი დამატებითი გამოგონების საავტორო მოწმობის გაცემაზე, რომელიც შეტანილია საავტორო მოწმობით დაცული ძირითადი გამოგონების ავტორის მიერ, 6 თვის ვასვლამდე სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის ოფიციალური ბიულეტენის გამოსვლიდან, რომელშიც წარმოდებულია პუბლიკაცია ძირითადი გამოგონების შესახებ, ხოლო თუ ძირითადი გამოგონება არ ექვემდებარება პუბლიკაციას ბიულეტენში, მაშინ მისი სსრ კავშირის გამოგონებების სახელმწიფო რეესტრში შეტანის დღიდან, სარგებლობს ასეთსავე გამოგონებაზე სხვა პირის მიერ შეტანილი განაცხადის წინაშე უპირატესობით.

37. დამატებით გამოგონებაზე გაიცემა დამატებითი საავტორო მოწმობა ან დამატებითი პატენტი.

თუ ძირითად გამოგონებაზე გაცემულია საავტორო მოწმობა, მაშინ დამატებით გამოგონებაზე შეიძლება მიღებულ იქნეს მხოლოდ დამატებითი საავტორო მოწმობა, მაგრამ არა პატენტი.

თუ ძირითად გამოგონებაზე გაცემულია პატენტი, მაშინ დამატებით გამოგონებაზე შეიძლება მიღებულ იქნეს, განმცხადებლის არჩევით, დამატებითი საავტორო მოწმობა ან დამატებითი პატენტი. ამ შემთხვევაში დამატებითი გამოგონების გამოყენება დაიშვება მხოლოდ ძირითადი პატენტის მქონებელთან შეთანხმებით.

38. პატენტის მოქმედების ვადა დამატებით გამოგონებაზე განისაზღვრება თანახმად ამ დებულების 31-ე პუნქტისა.

თუ ძირითად გამოგონებაზე საავტორო მოწმობა ან პატენტი გაუქმდება მიზეზებით, რომლებიც არ შეეხება დამატებით გამოგონებას ან ძირითად გამოგონებაზე პატენტის მოქმედება შეწყდება, მაშინ საავტორო მოწმობა ან პატენტი დამატებით გამოგონებაზე განიხილება როგორც დამოუკიდებელი.

საავტორო მოწმობის გაცემაზე განაცხადის შეტანის დღიდან 15 წლის ვადის შემდეგ ან ძირითად გამოგონებაზე პატენტის მოქმედების ვადის ვადის შემდეგ განაცხადზე მისი გამოგონების გაუმჯობესების შესახებ გაიცემა დამოუკიდებელი საავტორო მოწმობა ან პატენტი.

გ ა ნ ა ც ხ ა დ ის შ ე დ გ ე მ ა დ ა შ ე ტ ა ნ ა

39. განაცხადი გამოგონებაზე საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემის შესახებ შეაქვთ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში, გარდა იმ შემთხვევებისა, რომლებიც გათვალისწინებულია ამ დებულების 22-ე და 79-ე პუნქტებით.

საპატენტო კოოპერაციის შესახებ გამოგონებებზე ხელშეკრულებით გათვალისწინებული საერთაშორისო განაცხადები შეაქვს სსრ კავშირის მოქალაქეებს და იურიდიულ პირებს, აგრეთვე საბჭოთა კავშირში მცხოვრებ უცხოელ მოქალაქეებს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში, რომელიც წარმოადგენს მიმღებ უწყებას აღნიშნული განაცხადების მიმართ.

40. განაცხადი საავტორო მოწმობის გაცემაზე შეაქვს ავტორს (თანავტორებს) ან მის (მათს) მემკვიდრეებს.

განაცხადი საავტორო მოწმობის გაცემის შესახებ გამოგონებაზე, რომელიც შექმნილია სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით, ფორმდება ავტორის (თანავტორების) მონაწილეობით და შეაქვს საწარმოს, ორგანიზაციას ან დაწესებულებას.

თუ განაცხადი არ არის შეტანილი საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების მიერ ამ დებულების 41-ე პუნქტით დადგენილ ვადაში, ავტორს უფლება აქვს დამოუკიდებლად შეიტანოს განაცხადი უშუალოდ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში მითითებით, რომ გამოგონება შექმნილია სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით და რომ საწარმომ, ორგანიზაციამ ან დაწესებულებამ არ გააფორმა განაცხადი დადგენილ ვადაში.

განაცხადი პატენტის გაცემაზე შეაქვს ავტორს ან მის უფლებამონაცვლეს განაცხადში ნამდვილი ავტორის მითითებით.

საავტორო მოწმობის გაცემაზე ავტორის მემკვიდრის მიერ განაცხადის შეტანის დროს, აგრეთვე პატენტის გაცემაზე ავტორის უფ-

ლებამონაცვლის მიერ განაცხადის შეტანის დროს დაერთვის დოკუმენტი, რომელიც ადასტურებს უფლებამონაცვლეობას.

ავტორის წარმომადგენლის ან ავტორის უფლებამონაცვლის წარმომადგენლის საშუალებით განაცხადის შეტანისას აუცილებელია ისეთი დოკუმენტის დართვა, რომელიც ადასტურებს წარმომადგენლის უფლებამოსილებას.

41. საწარმოები, ორგანიზაციები, დაწესებულებები ვალდებული არიან უზრუნველყონ სამსახურებრივ დაეალებათა შესრულებასთან დაკავშირებით შექმნილი გამოგონებების დროული გამოვლენა, გაფორმება და ასეთი გამოგონებებისათვის საავტორო მოწმობათა გაცემაზე დადგენილი წესით განაცხადის შეტანა.

ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკები ვალდებული არიან იმ შემთხვევაში, როცა ასეთი გადაწყვეტები შეიძლება იყოს, მათი აზრით, მიჩნეული გამოგონებად, ინფორმაცია მიაწოდონ საწარმოს, ორგანიზაციას, დაწესებულების ადმინისტრაციას ტექნიკურ გადაწყვეტებზე, რომლებიც დაამუშავეს მათ ან მათდამი დაქვემდებარებულმა მუშაკებმა სანსახურებრივი დაეალების შესრულებასთან დაკავშირებით.

საწარმო, ორგანიზაცია, დაწესებულება ვალდებულია შეატყობინოს ავტორს განაცხადის გაფორმების შესახებ, ჩააბას იგი და მონაწილეობა მიაღებინოს განაცხადის მასალების გაფორმებაში.

ყველა უფლება, რომელიც განაცხადის განხილვის დროს ეძლევა განმცხადებელს, ეკუთვნის როგორც განაცხადის შემტან საწარმოს, ორგანიზაციას, დაწესებულებას, ასევე გამოგონების ავტორს (თანავტორებს).

საწარმო, ორგანიზაცია, დაწესებულება ვალდებულია განაცხადთან ერთად წარმოადგინოს თავისი დსკენა ტექნიკური გადაწყვეტის სიახლეზე (ჩატარებული საპატენტო გამოკვლევაზე ცნობების დართვით), სახალხო მეურნეობაში მისი გამოყენების შესაძლო დარგებისა და მოსალოდნელ ტენიკურ-ეკონომიკურ ან სხვა ეფექტზე მითითებით.

განაცხადი შეტანილ უნდა იქნეს საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების მიერ ერთი თვის ვადაში ტექნიკური გადაწყვეტი გამოვლენის დღიდან, ხოლო იმ შემთხვევაში, როცა წინადადება მისი შეტანის შესახებ გამომდინარეობს ავტორისაგან, — ავტორის მიერ ასეთი წინადადების შეტანის დღიდან.

42. გამოგონებებზე, რომელთა შექმნა არ არის დაკავშირებული სამსახურებრივი დაეალების შესრულებასთან, ავტორს, რომელიც მუშაობს საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში, უფლება აქვს შეიტანოს განაცხადი საავტორო მოწმობის გაცემაზე ამ საწარმო, ორგანიზაციის ან დაწესებულების საშუალებით.

საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება ვალდებულია აღმოუჩინოს

ნოს ავტორს დახმარება განაცხადის გაფორმებაში, შეამოწმოს მათთან არსებული მონაცემების მიხედვით ნაპარაუდები გამოგონების სიხსნე და ავტორის მიმართვის დღიდან ერთი თვის განმავლობაში გააგზავნოს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში საავტორო მოწმობის გაცემაზე სათანადოდ გაფორმებული განაცხადი სიახლეზე დასკვნასთან ერთად (ჩატარებულ საპატენტო გამოკვლევებზე ცნობების დართვით), სახალხო მეურნეობაში მისი გამოყენების შესაძლო დარგების მითითებით (თუ იგი მიეკუთვნება მოცემული საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების მოღვაწეობის პროფილს).

გამოგონების ავტორს შეუძლია შეიტანოს განაცხადი საავტორო მოწმობის გაცემაზე გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ადგილობრივი ორგანიზაციის საშუალებით, რომელიც ვალდებულია ერთი თვის ვადაში ავტორის მიმართვის დღიდან აღმოუჩინოს მას დახმარება განაცხადის გაფორმებაში და გაგზავნოს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში სათანადოდ გაფორმებული განაცხადი საავტორო მოწმობის გაცემაზე.

43. არ დაიშვება საავტორო მოწმობის გაცემაზე განაცხადის შეტანამდე პირთა განუსაზღვრელი წრისათვის ხელმისაწვდომი რმ ახალი ტექნიკური გადაწყვეტების არსის გამსწავლი ცნობების გამოცემებში გამოქვეყნება, რომლებიც დამუშავებულია სსრ კავშირის საწარმოებში, ორგანიზაციებში, დაწესებულებებში და შეიძლება მიჩნეულ იქნენ გამოგონებებად.

ი.ეთ გამოგონებებზე განაცხადების განხილვისას, რომლებიც მნიშვნელოვანია სახალხო მეურნეობისათვის, სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი განცხადებული ტექნიკური გადაწყვეტის შესახებ დადგენილი წესით აცნობებს სამინისტროებს, უწყებებს, საწარმოებს, ორგანიზაციებსა და დაწესებულებებს, გამომდინარე მისი სახალხო მეურნეობის შესაბამის დარგებში უსწრაფესი გამოყენების აუცილებლობიდან.

სხვა ორგანიზაციებისა და პირების მიერ განსახილველად მიღებული განაცხადის ცნობების გამოქვეყნება განაცხადის შეტანის შემდეგ დაიშვება სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის ნებართვით დადგენილი წესით.

44. საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე განაცხადი უნდა წეიცადეს შემდეგ დოკუმენტებს:

განცხადებას საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე;

გამოგონების აღწერილობას გამოგონების ფორმულით;

ნახაზებს, სქემებს, გამოცდის აქტს და ნაპარაუდები გამო-

გონების სხვა საილუსტრაციო მასალებს, თუ ისინი აუცილებელია; ცნობას თითოეული თანაავტორის შემოქმედებით მონაწილეობაზე გამოგონების შექმნაში;

ანოტაციას, რომელიც შეიცავს იმის მოკლე გადმოცემას, რაც გახსნილია გამოგონების აღწერილობაში, გამოგონების ფორმულაში და განაცხადის სხვა მასალებში, გამოყენების დარგის და გამოგონების გამოყენების შესაძლებლობის მითითებით.

განაცხადი წარედგინება 3 ეგზემპლარად.

განცხადება უნდა შეიცავდეს: გამოგონების დასახელებას, ავტორის (თანაავტორების) გვარს, სახელს, მამის სახელს, მის (მათს) მისამართს, სამუშაო ადგილს (უცხოელთათვის, გარდა ამისა, საჭიროა მოქალაქეობის აღნიშვნა), მტკიცებას იმისა, რომ პირი (პირები), რომლის (რომელთა) სახელზე მოითხოვება საავტორო მოწმობა ან პატენტი, ნამდვილად წარმოადგენს მოცემული გამოგონების ავტორს (თანაავტორებს) და რომ ამასთან დაკავშირებით განაცხადის განსახილველად მიღების შემდეგ არავითარი სხვა პირები არ იქნებიან ჩართული თანაავტორების შემადგენლობაში. თუ გამოგონება შექმნილია სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით, მაშინ განცხადებაში მიეთითება აგრეთვე საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების დასახელება, სადაც შექმნილია გამოგონება.

გამოგონების აღწერილობაში უნდა იყოს გადმოცემული მიზანი, რომელიც მიიღწევა გამოგონებით, დეტალურად აღიწეროს გამოგონება, მათ შორის მისი განმასხვავებელი ნიშან-თვისებები, მითითებულ იქნეს მონაცემები გამოგონების გამოყენების ტექნიკურ-ეკონომიკურ ეფექტურობაზე, ტექნიკის დარგები, რომლებსაც მიეკუთვნება გამოგონება და სად შეიძლება იგი იყოს გამოყენებული, გამოგონების ფორმულა.

აღწერილობაში და მისი ნახაზების, სქემების და სხვა გრაფიკული მასალების განმარტებებში გამოგონება იმდენად სრულად და მკაფიოდ უნდა იყოს გადმოცემული, რომ ჩანდეს მისი სიახლე და არსებითი განსხვავებები და რომ მათ მიხედვით შესაძლებელი იყოს გამოგონების გამოყენება.

ქიმიური გზით მიღებული ნივთიერების აღწერილობაში მოტანილი უნდა იყოს აგრეთვე მონაცემები მის ქიმიურ აგებულებაზე, ფიზიკურ-ქიმიურ თვისებებზე, ასევე მიღების ხერხის (ხერხების) გახსნა და ამ ნივთიერების გამოყენების დარგი.

გამოგონების აღწერილობა უნდა მთავრდებოდეს გამოგონების ფორმულით, რომელიც წარმოადგენს ერთადერთ კრიტერიუმს გამოგონების მოცულობის განსაზღვრისათვის და გამოგონების ტექნიკური არსის გამომხატველ მოკლე სიტყვიერ დახასიათებას. გამოგონების

ფორმულაში მოწყობილობა უნდა იყოს დახასიათებული კონსტრუქციული ნიშან-თვისებებით, ხერხი — რიგი მოქმედებების (მატერიალური ობიექტების დახმარებით ხერხების, ოპერაციების) განსაზღვრული თანამიმდევრობით შესრულებით, ნივთიერება — მასში შემავალი ინგრედიენტებით და მათი რაოდენობრივი თანაფარდობით.

45. განაცხადი საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე უნდა ეკუთვნოდეს ერთ გამოგონებას ან გამოგონებათა ჯგუფს, რომლებიც ერთმანეთთან დაკავშირებულია იმდენად, რომ ისინი ქმნიან ერთიან საერთო საგამომგონებლო ჩანაფიქრს.

გ ა ნ ა ც ხ ა დ ე ბ ი ს გ ა ნ ხ ი ლ ვ ა

46. საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე განაცხადის მიხედვით სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში ტარდება:

1) განაცხადისადმი წარდგენილ მოთხოვნათა დაცვის შემოწმება (წინასწარი ექსპერტიზა);

2) გამოგონებისადმი წარდგენილ მოთხოვნათა დაცვის შემოწმება (გამოგონების სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზა).

აუცილებლობის შემთხვევაში კომიტეტს შეუძლია მოითხოვოს საავტორო მოწმობათა გაცემაზე განაცხადის მიხედვით კომპეტენტური საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების დასკვნა გამოგონების შესაძლო გამოყენებაზე, რომლებიც ვალდებული არიან წარმოადგინონ უსასყიდლოდ მითითებული დასკვნა ორი თვის განმავლობაში დღიდან მოთხოვნის მიღებისა.

47. წინასწარი ექსპერტიზა ტარდება 15 დღის განმავლობაში საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე განაცხადის შესვლის მომენტიდან სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში.

წინასწარი ექსპერტიზის საფუძველზე განმცხადებელს ეცნობება განაცხადის განსახილველად მიღების, ან განაცხადის განსახილველად მიღებაზე უარის შესახებ, უარის მოტივების მითითებით, ან წინადადება ეძლევა მას შეიტანოს განაცხადში აუცილებელი ცვლილებები და დაშატებანი. განსახილველად მიღებულ განაცხადზე განმცხადებელს მიეცემა ცნობა.

განაცხადის განსახილველად მიღებაზე უარი მიიღება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ განმცხადებლის მიერ არ არის დაცული განაცხადისადმი ამ დებულებით გათვალისწინებული მოთხოვნები. ამასთან საავტორო მოწმობის გაცემაზე ასეთი უარი დაიშვება მხოლოდ იმ შემთხვევაში, თუ მითითებული მოთხოვნების დაუკელობა აბრკოლებს განაცხადის განხილვას.

განაცხადისადმი მოთხოვნების დაუცველობის შემთხვევაში, რომლებიც არ წარმოადგენს მისი განსახილველად მიღებაზე უარის საფუძველს, განმცხადებელს ეგზავნება წინადადება შეასწოროს განაცხადი ან შეავსოს იგი მასალებით, რომლებიც აკლია. თუ განმცხადებელი 2 თვის ვადაში ასეთი წინადადების მიღების დღიდან გააგზავნის შესწორებულ ან დამატებით დოკუმენტებს, რომლებიც არ ცვლის განაცხადს არსებითად, განაცხადის პრიორიტეტი ითვლება მისი თავდაპირველად შეტანის თარიღიდან. შესწორებული ან დამატებითი დოკუმენტების მითითებულ ვადაში წარუდგენლობის შემთხვევაში განაცხადი არ ითვლება შეტანილად.

48. გამოგონებების სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის ჩატარების ვადა არ აღემატება 6 თვეს განაცხადის შეტანის დღიდან სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში. ამ ხნის განმავლობაში განმცხადებელს უნდა გაეგზავნოს გადაწყვეტილება საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემისა ან გაცემაზე უარის შესახებ უარის მოტივების მითითებით.

განმცხადებლისაგან მოთხოვნის ან განმცხადებლის მიერ დამატებითი მასალების წარდგენის შემთხვევაში, ამ დებულების 54-ე და 55-ე პუნქტების თანახმად, მითითებული ვადა შესაბამისად გაგრძელდება.

თუ ამ დებულების შეზღაბამისად განაცხადის განხილვის ვადა გრძელდება ან მისი განხილვა შეჩერდება, განმცხადებელს უნდა ეცნობოს ამის შესახებ.

49. თუ განაცხადის განხილვის დროს დადგენილი იქნება, რომ განაცხადის მასალებში შემავალი წინადადება შეიცავს ორი ან მეტი გამოგონების საგანს, მაშინ ორგანო, რომელიც ახორციელებს გამოგონებათა სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკურ ექსპერტიზას:

განიხილავს განაცხადს საავტორო მოწმობის გაცემაზე როგორც ორ ან რამდენიმე დამოუკიდებელ განაცხადს, ხოლო თუ შეუძლებელია ეს გაკეთდეს განმცხადებლის მონაწილეობის გარეშე, წინადადებას აძლევს განმცხადებელს გაყოს განაცხადი;

წინადადებას აძლევს განმცხადებელს, რომელმაც შეიტანა განაცხადი პატენტის გაცემაზე, გაყოს ასეთი განაცხადი 2 თვის ვადაში დღიდან ამის შესახებ შეტყობინების მიღებისა. თუ განმცხადებელმა მითითებულ ვადაში არ წარადგინა გაყოფილი განაცხადები, მაშინ პატენტის გაცემაზე განაცხადი ან უარყოფილი იქნება, ან მასზე განაცხადში ჩართულ მხოლოდ ერთ გამოგონებაზე გაიცემა პატენტი.

50. გამოგონებათა სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის ჩატარების დროს საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე განაცხადს უპირისპირდება:

სსრ კავშირში გაცემული სააგრო მოწოდებები და პატენტები, -- პრიორიტეტის თარიღიდან:

საბჭოთა გამოცემები — დასაბეჭდად ხელმოწერის დღიდან;

უცხოური გამოცემები — გამოცემის გამოქვეყნების დღიდან ან თვის ბოლო დღიდან, ან გამოცემაში მითითებული წლის 31 დეკემბერიდან, თუ გამოცემის გამოქვეყნების დრო განსაზღვრულია შესაბამისად მხოლოდ თვით ან წლით;

გამოფენებზე მოთავსებული ექსპონატები, — გამოფენის პავილიონში ან განყოფილებებში ღია ჩვენების დღიდან, გარდა ამ დებულების 53-ე პუნქტით გათვალისწინებული შემთხვევისა;

უცხოური პატენტები, სააგრო მოწოდებები და გამოქვეყნებული განაცხადები — გამოქვეყნების დღიდან;

ცნობები გამოგონების ღია გამოყენების შესახებ — გამოგონების ღია გამოყენების დაწყების დღიდან. არ ითვლება სახლის გაბათილებად გამოგონების ღია გამოყენება, თუ ამ გამოგონების ავტორმა შეიტანა განაცხადი მისთვის სააგრო მოწოდების გაცემაზე არა უგვიანეს 4 თვისა გამოგონების დაწყების დღიდან;

გამოგონების შესახებ სხვა ცნობები, რომლებიც მოქცეულია ამ დებულების 21-ე პუნქტით დადგენილი ნიშან-თვისებების ქვეშ, — დღიდან, რომელიც განისაზღვრება სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ.

51. გამოგონების პრიორიტეტი დგინდება სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში ან ამ დებულების 79-ე პუნქტში მითითებულ სამინისტროში და უწყებაში განაცხადის მიღების დღის მიხედვით, ხოლო დავის შემთხვევაში — განაცხადის ჩაბარების დღიდან ფოსტაში ან საწარმოში, ორგანიზაციაში, დაწესებულებაში ან გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ადგილობრივ ორგანოში მასალების რეგისტრაციის დღიდან.

იმ შემთხვევაში, თუ განაცხადების პრიორიტეტის თარიღები ემთხვევა, ყველა ავტორი, რომლებიც მოხსენებულია განაცხადებში, განიხილებიან როგორც თანავტორები.

52. პირი, რომელსაც სურვილი აქვს საერთაშორისო ხელშეკრულების ან შეთანხმების საფუძველზე, რომელშიც მონაწილეობს სსრ კავშირი, ისარგებლოს ადრე შეტანილი განაცხადის პრიორიტეტით, მოვალეა სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში განაცხადის შეტანის დროს წარადგინოს ამის შესახებ განაცხადება, მიუთითოს ქვეყანა, სადაც გამოგონება პირველად იყო განაცხადებული, და ამ ქვეყანაში განაცხადის შეტანის თარიღი.

კომიტეტი განსაზღვრავს განმცხადებლის მიერ რა დოკუმენტები

უნდა იყოს წარდგენილი გამოგონების პრიორიტეტის თარიღის დასაბუჟება და მათი წარდგენის ვადებს, თუ საერთაშორისო ხელშეკრულებით ან შეთანხმებით სხვა რამ არაა გათვალისწინებული.

53. სსრ კავშირის ტერიტორიაზე ორგანიზებულ ოფიციალურ და ოფიციალურად აღიარებულ საერთაშორისო გამოგონებებზე მოთავსებულ ექსპონატებში გამოგონებების ღია ჩვენება არ ითვლება გამოგონების სიახლის გაბათილებად, თუ განაცხადი შეტანილია სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში გამოგონების ავტორის ან მისი უფლებამონაცვლის მიერ გამოგონებაზე ექსპონატის მოთავსების დღიდან 6 თვის განმავლობაში ამ დებულებით გათვალისწინებული მოთხოვნების დაცვით. სია დამატებითი დოკუმენტებისა, რომლებიც ამ შემთხვევაში უნდა ჰქონდეს დართული განაცხადს, განისაზღვრება კომიტეტის მიერ.

54. საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე განაცხადის განხილვის დროს გამოგონებათა სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკურ ექსპერტიზას უფლება აქვს მოსთხოვოს განმცხადებელს გამოგონების არსის დამაზუსტებელი დამატებითი მასალები, თუ ასეთი მასალების გარეშე განაცხადის შემდგომი განხილვა შეუძლებელია. განმცხადებელი მოვალეა გააგზავნოს მასალები ერთი თვის ვადაში მოთხოვნის მიღების მომენტიდან.

განმცხადებლის მიერ მითითებული მასალების დადგენილ ვადაში წარმოუდგენლობის შემთხვევაში განაცხადის განხილვის ვადა შესაბამისად გაგრძელდება, მაგრამ არა უმეტეს ვიდრე 6 თვე, რომლის შემდეგ განაცხადი ითვლება უარყოფილად.

55. საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე განაცხადის განსახილველად მიღების დღიდან 2 თვის განმავლობაში განმცხადებელს უფლება აქვს შეავსოს და შეასწოროს მის მიერ წარდგენილი განაცხადის მასალები. დამატებითი მასალები უნდა წარუდგინოს 3 ეგზემპლარად.

თუ დამატებითი მასალები ცვლიან განცხადებული გამოგონების არსს, მაშინ ისინი უნდა იყოს გაფორმებული განმცხადებლის მიერ დამოუკიდებელი განაცხადის სახით.

განმცხადებლის მიერ გამოგონების ფორმულის შეცვლა დაშვებულია განაცხადის განხილვის ნებისმიერ ეტაპზე: საავტორო მოწმობის გაცემაზე განაცხადის მიხედვით — როგორც ფორმულის განვრცობის, ასევე შემოკლების მხრივ, ხოლო პატენტის გაცემაზე განაცხადის მიხედვით — მხოლოდ ფორმულის შემოკლების მხრივ.

56. სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს აუცილებლობის შემთხვევაში შეუძლია მოიწვიოს ავტორი საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე განაცხადის გან-

ხილვაში მონაწილეობისათვის. ამ შემთხვევაში გამოგონების ავტორს, რომელზეც მოთხოვნილია საავტორო მოწმობა, ენახება საშუალო ხელფასი სამუშაო ადგილზე და ეძლევა საწარმოდან, ორგანიზაციიდან ან დაწესებულებიდან, სადაც ის მუშაობს, სამსახურებრივი მივლინება დადგენილი წესით, როგორც წესი, საგამომგონებლო და რაციონალიზატორული მუშაობის ფინანსირებაზე გამოყოფილი თანხების ხარჯზე.

57. გამოგონებათა სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზა განაცხადის განხილვის შედეგების მიხედვით იღებს გადაწყვეტილებას საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე ან მის გაცემაზე უარის შესახებ.

საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე გადაწყვეტილებაში უნდა იყოს მოტანილი გამოგონების ფორმულა და ნაჩვენები გამოგონების პრიორიტეტის თარიღი, ხოლო უარის შესახებ გადაწყვეტილებაში — უარის მოტივები.

საავტორო მოწმობის გაცემაზე გადაწყვეტილებაში გამოგონების ფორმულა დგინდება გამოგონებათა სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის განმხორციელებელი ორგანოს მიერ.

პატენტის გაცემაზე გადაწყვეტილებაში მოიყვანება გამოგონების ფორმულა, რომელსაც შეიცავს განაცხადი. თუ განმცხადებელი არ ეთანხმება ამ ფორმულას, გამოგონებათა სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის განმხორციელებელი ორგანო წინადადებას აძლევს განმცხადებელს შეიტანოს ცვლილებები გამოგონების ფორმულაში. თუ განმცხადებელი უარს ამბობს ამ წინადადების მიღებაზე, ექსპერტიზას უფლება აქვს გამოიტანოს გადაწყვეტილება პატენტის გაცემაზე უარის შესახებ.

58. განმცხადებელს უფლება აქვს გაეცნოს მასალებს, რომელთა საფუძველზეც ამოტანილია გადაწყვეტილება მისი განაცხადის მიხედვით და გაკეთებულია დანაკნები გამოგონებათა სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის მიერ, აგრეთვე გადაწყვეტილების მიღების დღიდან 3 თვის ვადაში მოითხოვოს განაცხადთან დაპირისპირებული მასალების გამოგზავნა (გარდა საიდუმლო მასალებისა და იმ მასალებისა, რომლებიც არ ექვემდებარება გამოქვეყნებას).

საავტორო მოწმობის გაცემაზე განაცხადთან დაპირისპირებული საპატენტო მასალების ასლები იგზავნება უფასოდ.

59. იმ შემთხვევაში, თუ განმცხადებელი არ ეთანხმება საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე უარის შესახებ გადაწყვეტილებას ან საავტორო მოწმობის გაცემაზე გადაწყვეტილებაში დადგენილ გამოგონების ფორმულას, მას უფლება აქვს გადაწყვეტილების ან მოთხოვნილი დაპირისპირებული მასალების მიღების დღიდან 2 თვის გან-

მავლობაში შეიტანოს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში მოტივირებული შედაგება.

შედაგება საავტორო მოწმობის გაცემის შესახებ, უარზე განაცხადში წინადადების შინაარსის აშკარა უსარგებლობის მოტივით შეიძლება შეტანილ იქნეს განმცხადებლის მიერ ამ პუნქტში დადგენილი ვადის გასვლის შემდეგაც, თუ წარდგენილი იქნება სარგებლიანობის დამადასტურებელი დოკუმენტები.

შედაგება გამოგონებათა სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკურმა ექსპერტიზამ უნდა განიხილოს 2 თვის ვადაში.

60. საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე გადაწყვეტილება შეიძლება გაუქმდეს (მთლიანად ან ნაწილი) ან გადაისინჯოს საერთაშორისო ხელშეკრულების ან შეთანხმების საფუძველზე, რომელშიც მონაწილეობს სსრ კავშირი განაცხადის შეტანასთან დაკავშირებით, რომელიც უფრო ადრეული პრიორიტეტით სარგებლობს.

გადაწყვეტილების გაუქმების ან გადასინჯვის შესახებ ეცნობება განმცხადებელს, რომელსაც უფლება აქვს ამ შემთხვევაში შეიტანოს შედაგება ამ დებულების 56-ე პუნქტში გათვალისწინებული წესით.

61. საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემაზე მიღებული გადაწყვეტილების საფუძველზე სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი შეიტანს გამოგონებას სსრ კავშირის გამოგონებათა სახელმწიფო რეესტრში, ახდენს პუბლიკაციას გამოგონების შესახებ კომიტეტის ოფიციალურ ბიულეტენში. გამოსცენს გამოგონების აღწერილობას მასში გამოგონების ფორმულის მოტანით და გასცემს საავტორო მოწმობას ან პატენტს.

სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს შეუძლია სახელმწიფო ინტერესების უზრუნველყოფის მიზნით გადადოს ან საერთოდ არ მოახდინოს გამოგონების შესახებ პუბლიკაცია.

62. სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით შექმნილ გამოგონებაზე საწარმოს, ორგანიზაციას ან დაწესებულებას მიეცემა მოწმობა გამოგონებაზე, რომელიც ადასტურებს გამოგონების შექმნის ფაქტს მოცემულ საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში. მოწმობის ფორმა დგინდება სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ.

პ ა რ ი V

რაციონალიზატორული წინადადებები

63. რაციონალიზატორულ წინადადებად ითვლება ტექნიკური გადაწყვეტა, რომელიც წარმოადგენს ახალსა და სასარგებლოს საწარ-
200

მოსათვის, ორგანიზაციისა ან დაწესებულებისათვის. სადაც ის არის შეტანილი, და ითვალისწინებს ნაკეთობის კონსტრუქციის, წარმოების ტექნოლოგიისა და გამოყენებული ტექნიკის ან მასალის შედგენილობის შეცვლას.

სამეცნიერო-კვლევით, საპროექტო, საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური ორგანიზაციების და საწარმოების ანალოგიური ქვეგანყოფილებების ინჟინერ-ტექნიკურ მუშაკთა წინადადებებზე (გარდა გამოგონებებისა), რომლებიც მიეკუთვნება ამ მუშაკების მიერ დასაწესებებელ პროექტებს, კონსტრუქციებს და ტექნიკურ პროცესებს, ამ დებულების მოქმედება არ ვრცელდება.

64. წინადადება მიიჩნევა ახლად საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულებისათვის, სადაც ის არის შეტანილი, თუ დადგენილი ფორმით განცხადების შეტანამდე მოცემული ან ასეთივე გადაწყვეტა:

1) არ გამოიყენებოდა ამ საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში, გარდა შემთხვევებისა, როცა გადაწყვეტა გამოიყენებოდა ავტორის ინიციატივით არა უმეტეს 3 თვის განმავლობაში განცხადების შეტანამდე;

2) არ იყო გათვალისწინებული ბრძანებებით ან ადმინისტრაციის განკარგულებებით, არ იყო დამუშავებული ამ საწარმოების, ორგანიზაციების ან დაწესებულებების ტექნიკური სამსახურების მიერ, ან არ იყო განცხადებული სხვა პირის მიერ, რომელსაც მიეკუთვნება პირველობა ამ დებულების 74-ე პუნქტის შესაბამისად;

3) არ იყო რეკომენდებული ზემდგომი ორგანიზაციის მიერ ან გამოქვეყნებული საინფორმაციო გამოცემებში მოცემულ დარგში მოწინავე გამოცდილების გასავრცელებლად;

4) არ არის გათვალისწინებული საწარმოსათვის, ორგანიზაციისა ან დაწესებულებისათვის აუცილებელი ნორმატივებით (სტანდარტებით, ნორმალებით, ტექნიკური პირობებით და მისთ.).

65. წინადადება მიიჩნევა სასარგებლოდ, თუ მისი გამოყენება მოცემულ საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში იმ პირობებში, რომლებიც არსებობს ან უნდა შეიქმნას დამტკიცებული გეგმების შესაბამისად, შესაძლებლობას იძლევა მივიღოთ ეკონომიკური, ტექნიკური ან სხვაგვარი დადებითი ეფექტი.

არ მიიჩნევა რაციონალიზატორულად წინადადებები, რომელთა გამოყენებასაც შეიძლება მოჰყვეს საიმედოობის, ხანგამძლეობის და პროდუქციის ხარისხის სხვა მაჩვენებლების დაქვეითება.

66. სახელმწიფო, კოოპერაციულ, საზოგადოებრივ საწარმოებს, ორგანიზაციებსა და დაწესებულებებს უფლება აქვთ რომელიმე ორგანოს ან პირის სპეციალური ნებართვის გარეშე გამოიყენონ მათი მოღვაწეობის სფეროს მიკუთვნებული რაციონალიზატორული წინადადებე-

ბი, იმისაგან დამოუკიდებლად, სად და ვის მიერ არის ისინი შექმნილი.

67. წინადადების რაციონალიზატორულად აღიარებისათვის ავტორს შეაქვს წერილობითი განცხადება წინადადების არსის აღწერით და ურთავს აუცილებელ შემთხვევებში ნახაზებს, სქემებს ან ესკიზებს. წარდგენილი მასალები უნდა შეიცავდეს წინადადების პრაქტიკული განხორციელებისათვის საკმარის მონაცემებს.

განცხადებების და სხვა დოკუმენტაციის ფორმები, რომლებიც მიეკუთვნება რაციონალიზატორული წინადადების გაფორმებას, დგინდება სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ.

68. განცხადება რაციონალიზატორულ წინადადებაზე შეაქვთ იმ საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში, რომლის მოღვაწეობასაც მიეკუთვნება წინადადება, დამოუკიდებლად იმისა, მუშაობს თუ არა ავტორი ამ საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში.

თუ წინადადება შეიძლება გამოყენებულ იქნეს სხვადასხვა საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში, ავტორმა შეიძლება შეიტანოს განცხადება სამინისტროში ან უწყებაში, რომლის გამგებლობაშიც იმყოფებიან საწარმოები, ორგანიზაციები ან დაწესებულებები. ამ შემთხვევაში წინადადების სიახლე განისაზღვრება ამ დებულების 64-ე პუნქტის წესებთან შეფარდებით მოცემული სამინისტროს, უწყების, საწარმოების, ორგანიზაციების და დაწესებულების საზღვრებში, სადაც შეიძლება ამ წინადადების გამოყენება.

საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება, რომელმაც მიიღო გამოსაყენებლად წინადადება, რომელიც, მისი აზრით, წარმოადგენს საინტერესოს აგრეთვე სხვა საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულებისათვის, მოვალეა 3 თვის ვადაში გაუგზავნოს ამ წინადადებას მიეკუთვნებული მასალები, შესაბამის ზემდგომ ორგანოებს.

69. საწარმო, ორგანიზაცია, დაწესებულება, სამინისტრო ან უწყება, რომელმაც მიიღო განსახილველად განცხადება რაციონალიზატორულ წინადადებაზე, მოვალეა იგი რეგისტრაციაში გაატაროს და ავტორის თხოვნის მიღებიდან 5 დღის განმავლობაში გასცეს ან გაუგზავნოს ავტორს განცხადების მიღების ფაქტის და თარიღის დამადასტურებელი ცნობა.

70. რაციონალიზატორულ წინადადებაზე განცხადების რეგისტრაციის შემდეგ, მაგრამ რაციონალიზატორულ წინადადებად აღიარებაზე ან მისი უარყოფის შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანამდე, ავტორს შეუძლია წინადადების არსის შეუცვლელად შეავსოს ან შეცვალოს აღწერილობა, ნახაზები, სქემები ან ესკიზები. წინადადების არსის შეცვლა განიხილება როგორც ახალი წინადადების შეტანა.

71. განცხადება რაციონალიზატორულ წინადადებაზე უნდა იქნეს

განხილული და მის გამო საწარმომ, ორგანიზაციამ ან დაწესებულებამ უნდა მიიღოს გადაწყვეტილება 15 დღის განმავლობაში, ხოლო სამინისტრომ ან უწყებამ — 1,5 თვის განმავლობაში მისი შემოსვლის დღიდან. აღნიშნულ ვადებში ავტორს უნდა ეცნობოს ამ წინადადების რაციონალიზატორულად აღიარებაზე და მის გამოსაყენებლად მიღებაზე ან წინადადების საცდელი შემოწმების ჩატარებაზე, ან წინადადების უარყოფის შესახებ უარყოფის მოტივების მითითებით.

საცდელი შემოწმების ჩატარების შემთხვევაში ავტორს უნდა ეცნობოს მიღებულ გადაწყვეტილებაზე 15 დღის განმავლობაში საცდელი შემოწმების ჩატარების დღიდან.

72. გადაწყვეტილება წინადადების რაციონალიზატორულად აღიარებაზე და მისი გამოსაყენებლად მიღებაზე, ან საცდელი შემოწმების ჩატარებაზე, ან მისი უარყოფის შესახებ მიიღება საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების, ან შესაბამისი ქვეგანყოფილებების ხელმძღვანელის მიერ, რომელზეც ეს ბრძანებით არის დაკისრებული საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში.

საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების ხელმძღვანელის, მისი მოადგილის, მთავარი ინჟინრის, მთავარი ინჟინრის მოადგილის მიერ სამუშაო ადგილის მიხედვით ან დაქვემდებარებულ საწარმოებში, ორგანიზაციებში ან დაწესებულებებში შეტანილი წინადადების რაციონალიზატორულად აღიარებაზე გადაწყვეტილება მიიღება ზემდგომი ორგანიზაციის ხელმძღვანელის მიერ, ასეთი წესი მოქმედებს აგრეთვე წინადადებების მიმართაც, რომლებიც შეტანილია აღნიშნული მუშაკების მიერ სხვა პირებთან თანაავტორობით.

წინადადებაზე, რომელიც შეტანილია ავტორის მიერ ან გავზავნილია საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების მიერ სამინისტროში ან უწყებაში, გადაწყვეტილებები მიიღება აღნიშნული ორგანოს ან თანამდებობის პირის მიერ, რომელსაც ეს ექნება დავალებული.

73. გადაწყვეტილება წინადადების რაციონალიზატორულად აღიარებაზე და ამ წინადადების გამოსაყენებლად მიღებაზე, თუ იგი დაკავშირებულია დამტკიცებული ნორმატივებისა და ტექნიკური დოკუმენტაციის (პროექტების, სტანდარტების, ტექნიკური პირობების და სხვა ნორმატიული და ტექნიკური დოკუმენტაციის) შეცვლასთან, მიიღება იმ ორგანიზაციისაგან მიღებული ნებართვის შემდეგ, რომელმაც დამტკიცა შესაბამისი ნორმატივი ან დოკუმენტაცია. ამ შემთხვევაში ვადა, რომელიც გათვალისწინებულია ამ დებულების 71-ე პუნქტში, შემოიფარგლება ნებართვის მიღებისათვის აუცილებელი დროით.

74. რაციონალიზატორული წინადადების პირველობა განისაზღვრება საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში მისი შეტანის თარიღით, ხოლო წინადადებებზე, რომლებიც შეტანილია სამინისტ-

როში ან უწყებაში, აღნიშნულ ორგანოებში წინადადების მიღების თარიღით.

პირველობა ეკუთვნის ავტორს, რომელმაც პირველმა შეიტანა დადგენილი წესით წინადადება, იმ შემთხვევაშიც კი, თუ წინადადება თავდაპირველად უსაფუძვლოდ უარყვეს და ეს უარყოფა არ იყო გასაჩივრებული ავტორის მიერ.

75. წინადადებების რაციონალიზატორულად აღიარებაზე და მის გამოსაყენებლად მიღებაზე გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ წინადადების ავტორს უნდა მიეცეს მოწმობა რაციონალიზატორულ წინადადებაზე, რომელიც ადასტურებს წინადადების რაციონალიზატორულად აღიარებას, მისი შეტანის თარიღს და ავტორობას რაციონალიზატორულ წინადადებაზე.

თანაავტორობის შემთხვევაში მოწმობა რაციონალიზატორულ წინადადებაზე მიეცემა თითოეულ თანაავტორს მასში სხვა თანაავტორების აღნიშვნით.

მოწმობა გაიცემა საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების, სამინისტროს ან უწყების მიერ, რომელმაც მიიღო აღნიშნული გადაწყვეტილება.

თუ სამინისტრო ან უწყება აძლევს მოწმობას რაციონალიზატორულ წინადადებაზე პირს, რომელზეც ადრე უკვე იყო გაცემული მოწმობა ამ წინადადებაზე მისდამი დაქვემდებარებული საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების მიერ, მაშინ ამ ადრე გაცემული მოწმობის მოქმედება წყდება.

76. ავტორის უფლებები, დაფუძნებული რაციონალიზატორული წინადადების მოწმობაზე, მოქმედებს იმ საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების საზღვრებში, რომელმაც გასცა მოწმობა. თუ მოწმობა გაცემულია სამინისტროს ან უწყების მიერ, ავტორის უფლებები მოქმედებს ამ სამინისტროზე ან უწყებაზე დაქვემდებარებულ საწარმოებში, ორგანიზაციებში და დაწესებულებებში.

მოწმობებზე დაფუძნებული ავტორის უფლებები ვრცელდება აგრეთვე საწარმოზე, ორგანიზაციაზე ან დაწესებულებაზე, რომელმაც მიიღო რაციონალიზატორული წინადადება მოწმობის გამცემი საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულებისაგან მოლაპარაკების საფუძველზე სამეცნიერო-ტექნიკურ მიღწევათა გადაცემაზე და მოწინავე გამოცდილების გამოყენებაში დახმარების გაწევაზე. გადამცემი საწარმო, ორგანიზაცია, დაწესებულება მოვალეა აცნობოს მიმღებს ხელშეკრულებით გაცემულ სამეცნიერო-ტექნიკურ დამუშავებებში (დოკუმენტაციაში) ახალი ტექნიკის ნიმუშებში და ა. შ. გამოყენებულ რაციონალიზატორულ წინადადებების შესახებ.

**საიდუმლო აღმოჩენები, გამოგონებები და რაციონალიზატორული
წინადადებები**

77. თუ ავტორს მიაჩნია, რომ მის მიერ გაკეთებული აღმოჩენა, გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება შეადგენს სახელმწიფო საიდუმლოებას, იგი ვალდებულია მიიღოს მასზე დამოკიდებული ყველა ღონისძიება იმისათვის, რომ მისი წინადადება არ იყოს განხმაურებული და გადასცეს ყველა მასალა საწარმოს, ორგანიზაციას, დაწესებულებას თავისი სამუშაო ადგილის მიხედვით ან სხვა სახელმწიფო საწარმოს, ორგანიზაციას, დაწესებულებას.

საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება, რომელსაც მიმართა ავტორმა, ვალდებულია აღმოუჩინოს ავტორს დახმარება განაცხადის მასალების გაფორმებაში დადგენილი წესით და გაგზავნოს ისინი სათანადო ორგანოებში.

78. აღმოჩენაზე ან გამოგონებაზე განაცხადის გაფორმების დროს საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება, აგრეთვე გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ადგილობრივი ორგანიზაციები ვალდებული არიან თითოეულ შემთხვევაში შეამოწმონ, ხომ არ წარმოადგენს განაცხადის შემცველი მასალები სახელმწიფო საიდუმლოებას. თუ განცხადებული აღმოჩენა ან გამოგონება მიჩნეულ იქნება საიდუმლოდ ან სრულიად საიდუმლოდ, განაცხადი ფორმდება დებულების ამ განყოფილებით გათვალისწინებული წესით, რაზედაც ეცნობება ავტორს.

ასეთივე შემოწმება ტარდება განაცხადების მიხედვით, რომლებიც შევიდა სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში. თუ განცხადებული აღმოჩენა ან გამოგონება მიჩნეული იქნება საიდუმლოდ ან სრულიად საიდუმლოდ, ამის შესახებ დაუყოვნებლივ ეცნობება ავტორს და განმცხადებელს სახელმწიფო საიდუმლოების დასაცავად აუცილებელი ზომების მიღებისათვის.

79. სრულიად საიდუმლო გამოგონებების საავტორო მოწმობების გაცემაზე განაცხადებს, რომლებიც მიეკუთვნება შეიარაღების ახალ საშუალებებს, საბრძოლო ტექნიკას და მათ ტაქტიკურ გამოყენებას. იღებენ და იხილავენ ამ დებულებით დადგენილი წესით. სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მიერ განსაზღვრული სამინისტროები და უწყებები, რომლებიც განიხილავენ აგრეთვე საავტორო მოწმობების გაცემის საკითხებზე გადაწყვეტილებების შესახებ დავას.

აღნიშნული გამოგონებების რეგისტრაცია და მათზე საავტორო მოწმობების გაცემა წარმოებს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღ-

მოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ შესაბამისი სამინისტროებისა და უწყებების შეტყობინების საფუძველზე, განაცხადის მასალების წარდგენის გარეშე. სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარეს ან მის პირველ მოადგილეს უფლება აქვს შეამოწმოს სამინისტროების და უწყებების დასაბუთებული გადაწყვეტილება საავტორო მოწმობების გაცემაზე.

80. განაცხადების მიხედვით ექსპერტიზის ჩატარებისათვის განსაკუთრებით რთულ საიდუმლო და სრულიად საიდუმლო აღმოჩენებზე და გამოგონებებზე სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს, აგრეთვე ამ დებულების 79-ე პუნქტის შესაბამისად განსაზღვრულ სამინისტროებსა და უწყებებს, უფლება აქვთ ჩააბან საჭირო სპეციალისტები სხვა სამსისტროებიდან და უწყებებიდან. სამინისტროებისა და უწყებების ხელმძღვანელები ვალდებული არიან გამოყოფონ ამ შემთხვევაში აღნიშნული სპეციალისტები.

81. რაციონალიზატორული წინადადებები, რომლებიც შეადგენენ სახელმწიფო საიდუმლოებას, მიიღება და განიხილება საიდუმლოებისადმი მოთხოვნების წესების დაცვით (ამ დებულების IV კარი და შესაბამისი წესები გათვალისწინებული ამ დებულების 77-ე, 78-ე და 79-ე პუნქტებში).

კ ა რ ი VI

გამომგონებლობასა და რაციონალიზაციაში და გამოგონებათა და რაციონალიზატორულ წინადადებათა გამოყენებაში საეუზართა ორგანიზაცია

გ ა მ მ გ ო ნ ე ლ ო ბ ი ს ა და რ ა ც ი ო ნ ა ლ ი ზ ა ც ი ი ს გ ა ნ ვ ი თ ა რ ე ბ ი ს ს ა ქ მ ი ს ხ ე ლ მ ძ ღ ვ ა ნ ე ლ ო ბ ა

82. გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის განვითარების საქმის საერთო ხელმძღვანელობას ქვეყანაში ახორციელებს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი.

83. სამინისტროები და უწყებები ახორციელებენ გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის განვითარების საქმის ხელმძღვანელობას მათდამი დაქვემდებარებულ საწარმოებში, ორგანიზაციებში და დაწესებულებებში.

სამინისტროები და უწყებები, მათზე დაკისრებული ამოცანებიდან გამომდინარე და შეცნირებისა და ტექნიკის დარგში თავისი ფუნქციების შესასრულებლად ახორციელებენ:

დაქვემდებარებულ საწარმოებში, ორგანიზაციებსა და დაწესებულებებში გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის განვითარებაში ღონისძიებათა შემუშავებას და ამ დარგში მათს საქმიანობაზე კონტროლს;

გამომგონებლობასა და რაციონალიზაციაში პერსპექტიული და მიმდინარე გეგმების შემუშავებას და მათს შესრულებაზე კონტროლს;

გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების თავის დროზე გამოყენების ორგანიზაციას და მათს შესრულებაზე კონტროლს;

გამოგონებების საზღვარგარეთ დაპატენტების, ლიცენზიების გაყიდვისა და ყიდვის წინადადებების მომზადებას, აგრეთვე სამინისტროს, უწყების სისტემას მიკუთვნებულ სალიცენზიო ხელშეკრულებით შეთანხმების ვალდებულებათა შესრულებას;

გამომგონებლობასა და რაციონალიზაციაში მუშაობის გამოცდილების შესწავლას, განზოგადებას და გავრცელებას;

საგამომგონებლო და რაციონალიზატორულ მუშაობაში მშრომელთა მასობრივად ჩაბმის უზრუნველყოფას;

გამომგონებლობაში და რაციონალიზაციაში შეჯიბრებების, კონკურსების და დათვალიერებების, აგრეთვე გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა თათბირების ჩატარებას;

გამომგონებლობასა და რაციონალიზაციასთან დაკავშირებულ მუშაკთა კვალიფიკაციის ამაღლებაში მუშაობის ორგანიზაციას;

რამდენიმე საწარმოში, ორგანიზაციაში და დაწესებულებაში გამოყენებულ გამომგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის დადგენილი წესით გასამრჩელოს, და გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელის შეწყობისათვის პრემიების გაცემას;

გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის საკითხებზე მათი კონპეტენციის ფარგლებში საჩივრებისა და განცხადებების განხილვას;

გამოყენებული გამომგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების შესახებ ცნობების პუბლიკაციას.

84. გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის დარგში საწარმოები, ორგანიზაციები და დაწესებულებები ვალდებული არიან:

ორგანიზაცია გაუქმებულ გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა მუშაობას, პროფკავშირულ, გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო ორგანოების მონაწილეობით შეიმუშაონ პერსპექტიული და მიმდინარე თემატური გეგმები და განახორციელონ მათ შესრულებაზე კონტროლი;

უზრუნველყონ სამამულო და საზღვარგარეთის მეცნიერებისა და ტექნიკის მიღწევათა, მათ შორის ახალი და გაუმჯობესებული არსებული ტექნიკისა და ტექნოლოგიის დამუშავების დროს საპატენტო მასა-

ლების ფართო გამოყენება, მიმდინარე სამეცნიერო გამოკვლევებში და საპროექტო-საკონსტრუქტორო დამუშავებებში აღმოჩენებისა და გამოგონებების გამოვლენა და ამ დებულებით დადგენილი წესით მიიღონ ზომები მათი დაცვისათვის დიპლომებით და საავტორო მოწმობებით, ხოლო აუცილებელ შემთხვევებში აგრეთვე გამოგონებების დაცვისათვის საზღვარგარეთ, თავის დროზე განიხილონ რაციონალიზატორული წინადადებები;

გამოიყენონ უმოკლეს ვადებში გამოგონებები და რაციონალიზატორული წინადადებები, რომლებიც მიეკუთვნება საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების საქმიანობას;

გადაუხადონ გამომგონებლებსა და რაციონალიზატორებს დადგენილი წესით გასამრჩელო და პრემიები გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელშეწყობისათვის;

მხარი დაუჭირონ და წახალისონ გამომგონებლები და რაციონალიზატორები, კერძოდ, აღმოუჩინონ მათ დახმარება გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების დამუშავებასა და შესაბამის გაფორმებაში, ჩაატარონ კონკურსები, დათვლიერებები და სხვა მასობრივი ღონისძიებანი გამომგონებლობასა და რაციონალიზაციაში.

ამაღლონ გამომგონებლობასა და რაციონალიზაციასთან დაკავშირებულ მუშაკთა კვალიფიკაცია;

შეასრულონ ამ დებულებით მათზე დაკისრებული სხვა ფუნქციები.

85. კოოპერაციული და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ცენტრალური ორგანოები მათზე დაქვემდებარებულ საწარმოებში, ორგანიზაციებსა და დაწესებულებებში ახორციელებენ სამინისტროებსა და უწყებებისათვის დადგენილი წესით გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის განვითარების საქმის ხელმძღვანელობას.

86. გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის მასობრიობის განვითარებაში მთელი მუშაობა ხორციელდება გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების, პროფკავშირული და სხვა საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ფართო მონაწილეობით.

გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოება ახორციელებს განმგონებლობისა და რაციონალიზაციის დარგში საზოგადოებრივ კონტროლს კანონმდებლობის დაცვაზე, ყოველმხრივ უწყეს დახმარებას გამომგონებლებსა და რაციონალიზატორებს მათ საქმიანობაში და მათი უფლებების დაცვაში, აგრეთვე ხელს უწყობს სახალხო მეურნეობაში გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების შექმნასა და გამოყენებას.

87. სამინისტროებმა, უწყებებმა, მშრომელთა დეპუტატების საბჭოების აღმასრულებელმა კომიტეტებმა, კოოპერაციულმა და საზოგადოებრივი ორგანიზაციების ცენტრალურმა ორგანოებმა, საწარმო-

ებმა, ორგანიზაციებმა, დაწესებულებებმა და გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ორგანოებმა უნდა აღმოჩინონ მოქალაქეებს აუცილებელი დახმარება აღმოჩენებზე, გამოგონებებზე და რაციონალიზატორულ წინადადებებზე მუშაობაში, აღმოჩენების დიპლომების და გამოგონებების საავტორო მოწმობების გაცემაზე განაცხადების გაფორმებაში და რაციონალიზატორული წინადადებების გაფორმებაში, აგრეთვე აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების დროს.

88. გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის საქმის განვითარების ხელშეწყობის სოფლის მეურნეობაში ხორციელდება ამ დებულების და სოფლის მეურნეობაში გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის განვითარების გეგმაზე ინსტრუქციის შესაბამისად, რომელიც დამტკიცებულია სსრ კავშირის სოფლის მეურნეობის სამინისტროს მიერ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტთან და პროფესიული კავშირების საკავშირო ცენტრალურ საბჭოსთან შეთანხმებით.

ს ა გ ა მ მ გ ო ნ ე ბ ლ ო დ ა რ ა ც ი ო ნ ა ლ ი ზ ა ტ ო რ უ ლ ი ს ა ქ მ ი ა ნ ო ბ ი ს დ ა გ ე გ მ ვ ა

გ ა მ ო გ ო ნ ე ბ ე ბ ი ს ა დ ა რ ა ც ი ო ნ ა ლ ი ზ ა ტ ო რ უ ლ ი წ ი ნ ა დ ა დ ე ბ ე ბ ი ს გ ა მ ო ყ ე ნ ე ბ ი ს წ ე ს ი

89. საგამომგონებლო და რაციონალიზატორული საქმიანობის დაგეგმვის მიზანია მიმართოს გამომგონებლებისა და რაციონალიზატორების შემოქმედებითი ძალები საზოგადოებრივი წარმოების სრულყოფის აქტუალური ამოცანების გადაწყვეტისაკენ, უზრუნველყოს ეფექტური გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების წარმოებაში დროული და ფართო გამოყენება, მშრომელთა ტექნიკური შემოქმედების განვითარება და მათი საგამომგონებლო და რაციონალიზატორულ აქტიურ მუშაობაში ჩაბმა.

საგამომგონებლო და რაციონალიზატორული საქმიანობის დაგეგმვას წინ უნდა უძღოდეს მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების ძირითადი მიმართულებების შესწავლა, სამამულო და უცხოური გამოგონებების, მოწინავე ტექნიკური გამოცდილების შესწავლა და სამეცნიერო-ტექნიკური პრობლემების გამოვლენა, რომელთა გადაწყვეტამაც შეიძლება უზრუნველყოს საზოგადოებრივი წარმოების ეფექტურობის ამაღლება.

90. საგამომგონებლო და რაციონალიზატორული საქმიანობის დაგეგმვის წესი საწარმოებში, ორგანიზაციებში, დაწესებულებებში, სა-

მინისტროებსა და უწყებებში განისაზღვრება სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომისიასთან და სსრ კავშირის მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტთან შეთანხმებით.

91. გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება მიიჩნევა გამოყენებულად, მიუხედავად იმისა სახალხო მეურნეობის, კულტურის, ჯანმრთელობის დაცვის ან ქვეყნის თავდაცვის რომელ დარგშია იგი გამოყენებული.

გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება, რომელიც მიეკუთვნება ხერხს (ტექნოლოგიას), საწარმოო ან სხვა საქმიანობას. მიიჩნევა გამოყენებულად საწარმოო პროცესში მისი გამოყენების დაწყების დღიდან. გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება, რომელიც მიეკუთვნება მოწყობილობას (კონსტრუქციას) ან ნივთიერებას (მასალას), მიიჩნევა გამოყენებულად დამზადებულ ან ექსპლუატირებულ პროდუქციაში მისი გამოყენების დაწყების დღიდან, მათ შორის ექსპლუატაციაში გადაცემულ საცდელ ნიმუშებშიც. არ მიიჩნევა გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება გამოყენებულად პროდუქციის დამზადებისა და საცდელი ნიმუშის გამოცდის, მისი ექსპერიმენტული შემოწმების და წარმოების მომზადების შემთხვევებში.

გამოგონება, რომელიც დაცულია საავტორო მოწმობით, მიიჩნევა გამოყენებულად აგრეთვე მისი საზღვარგარეთ დადგენილი წესით გადაცემის შემთხვევაში.

92. გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენებას მათი მნიშვნელობისა და დანიშნულების მიხედვით ითვალისწინებენ სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სახალხო მეურნეობის განვითარების პერსპექტიულ და წლიურ გეგმებში, სამინისტროების, უწყებების, საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების გეგმებში ან საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებათა ორგანიზაციულ-ტექნიკურ ღონისძიებათა გეგმებში.

სამეურნეო წლის განმავლობაში გამოსაყენებლად მიღებული გამოგონებები და რაციონალიზატორული წინადადებები დამატებით ჩაირთვება დადგენილი წესით შესაბამის გეგმებში.

93. დარგობრივი და დარგთაშორისო ხასიათის გამოგონებათა გამოყენების შესახებ წინადადებები, რომლებსაც აქვს დიდი სახალხო-სამეურნეო მნიშვნელობა, მზადდება სამინისტროების, უწყებებისა და სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ და წარედგინება ერთდროულად სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომისიას და სსრ კავშირის მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტს ან მოკავშირე რესპუბლიკების მი-

ნისტრთა საბჭოებს შესაბამისად ასეთი გამოგონებების სსრ კავშირის ან მოკავშირე რესპუბლიკების სახალხო მეურნეობის განვითარების გეგმების პროექტებში ჩართვის საკითხის გადაწყვეტილად.

94. სახალხო მეურნეობაში გამოგონებების დროული და ფართოდ გამოყენების მიზნით, სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი სამინისტროებს, უწყებებს, საწარმოებს, ორგანიზაციებსა და დაწესებულებებს დადგენილი წესით უგზავნის წინადადებებს მათი საქმიანობის პროფილს მიკუთვნებულ გამოგონებათა გამოყენების შესახებ, გამოგონებების აღწერილობათა და კომიტეტში არსებული ამ გამოგონებათა ტექნიკურ-ეკონომიკური მონაცემების მახასიათებელი მასალების დართვით.

ანალოგიურ წინადადებებს სრულიად საიდუმლო გამოგონებებზე, რომლებიც მიეკუთვნება შეიარაღების ახალ საშუალებებს, საბრძოლო ტექნიკას და მათ ტექნიკურ გამოყენებას, დაინტერესებულ ორგანიზაციებს დადგენილი წესით უგზავნიან ასეთ გამოგონებებზე განაცხადების განმხილველი სამინისტროები და უწყებები.

95. სამინისტროები, უწყებები, საწარმოები, ორგანიზაციები და დაწესებულებები სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის საერთო-საკავშირო და დარგობრივი ორგანოების მასალებისა და სხვა საინფორმაციო მასალების (მათ შორის საპატენტო მასალების) მიხედვით აწარმოებენ გამოგონებათა და რაციონალიზატორულ წინადადებათა შერჩევას და იღებენ გადაწყვეტილებებს გეგმიანი წესით მათი გამოყენების შესახებ.

სამინისტროები და უწყებები ატყობინებენ კომიტეტს მათ სისტემაში გამოსაყენებლად მიღებული გამოგონებების შესახებ.

96. სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სახალხო მეურნეობის განვითარების პერსპექტიულ და წლიურ გეგმებში, სამინისტროების, უწყებების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების გეგმებში, რომლებშიც გათვალისწინებულია დავალებები გამოგონებათა გამოყენებაზე, აგრეთვე გამოგონებების საფუძველზე შემუშავებულ ტექნიკურ დოკუმენტაციაში და პროსპექტებში ახალ ნაკეთობებზე და წარმოების ხერხებზე უნდა მიეთითოს საავტორო მოწმობების ნომრები.

97. საწარმოები, ორგანიზაციები, დაწესებულებები ვალდებული არიან აცნობონ ავტორს მისი გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების დაწყების შესახებ ერთი თვის ვადაში, გამოყენების დაწყების დღიდან.

გამოგონების ავტორის საცხოვრებელი ადგილის შესახებ ცნობების უქონლობის შემთხვევაში ასეთ ცნობებს საწარმო, ორგანიზაცია,

დაწესებულება მოსთხოვს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს, რომელიც ვალდებულია შეატყობინოს ერთი თვის ვადაში ის საწარმო, ორგანიზაცია, დაწესებულებას.

98. გამომგონებლობასა და რაციონალიზაციასთან დაკავშირებულ სამუშაოთა ჩატარებისთვის სამინისტროები, უწყებები, საწარმოები, ორგანიზაციები და დაწესებულებები იყენებენ ან აუცილებელ შემთხვევაში აწყობენ ექსპერიმენტულ ბაზებს.

გ ა მ მ გ ო ნ ე ბ ლ ო ბ ა ს ა და რ ა ც ი ო ნ ა ლ ი ზ ა ც ი ა ზ ე და ნ ა ხ ა რ ჭ ე ბ ი ს და ფ ი ნ ა ნ ს ე ბ ა

99. სამინისტროების, უწყებების, საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების გამომგონებლობასა და რაციონალიზაციაზე ხარჯების დაფინანსება წარმოებს განსაკუთრებული ხარჯთაღრიცხვების მიხედვით ამ დებულების მე-100 და 101-ე პუნქტებით გათვალისწინებული სახსრების ხარჯზე.

100. გამომგონებლობასა და რაციონალიზაციაზე ხარჯთაღრიცხვით სამინისტროებისა და უწყებების დანახარჯები იფარება შესაბამისი ცენტრალიზებული ფონდების საბიუჯეტო ასიგნობებისა და საშუალებათა სახსრების ანგარიშზე.

გამომგონებლობასა და რაციონალიზაციაზე დანახარჯების ხარჯთაღრიცხვით სახელმწიფო საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების ხარჯები დაიფარება:

სამეურნეო ანგარიშზე მყოფი საწარმოებისა და ორგანიზაციების წარმოების ხარჯთაღრიცხვით ან სახელმწიფო ბიუჯეტზე მყოფი ან სხვა წესით დაფინანსებული ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების შენახვაზე ხარჯთაღრიცხვებით გათვალისწინებული სახსრებით;

საწარმოებში და ორგანიზაციებში წარმოქმნილი შესაბამისი ფონდების სახსრების ხარჯზე;

სამშენებლო ორგანიზაციების განკარგულებაში დარჩენილი ეკონომიის თანხით, რომელიც მიღებულია ხარჯთაღრიცხვასთან შედარებით მშენებლობის გათვლების ღონისძიებათა შედეგად ნაგებობათა გამძლეობისა და საექსპლუატაციო თვისების გაუმჯობესების გარეშე.

101. კოლმეურნეობებში, საკოლმეურნეობათა შორისო და სხვა კოოპერაციულ და საზოგადოებრივ ორგანიზაციებში გამომგონებლობაზე და რაციონალიზაციაზე ხარჯების დაფარვა წარმოებს მათი სახსრების ხარჯზე.

102. გამომგონებლობაზე და რაციონალიზაციაზე ხარჯთაღრიცხვებში შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს ხარჯები:

1) გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების მი-

ხედვით მოდელებისა და ნიმუშების დამზადებასა და გამოცდაზე;

2) ექსპერიმენტული ბაზების ორგანიზაციისა და შენახვაზე, რომელიც განკუთვნილია გამოკვლევისა და რაციონალიზატორული წინადადებების შექმნისა და საცდელი შემოწმებებისათვის (გარდა დანახარჯებისა მშენებლობაზე და მოწყობილობათა შექმნაზე);

3) გამომგონებლობისა და რაციონალიზატორების, კონსტრუქტორების, დამპროექტებლებისა და ტექნოლოგების, ტექნიკური დოკუმენტაციის დამუშავების, მოდელებისა და ნიმუშების დამზადების და გამოცდის და წარმოების ორგანიზაციის შრომის ანაზღაურებაზე (გარდა სამსახურებრივი დავალების წესით სამუშაოთა შესრულებისა);

4) გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორთა გასაძრველოს გადახდაზე;

5) გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციისათვის ხელის შეწყობის პრემიების გადახდაზე;

6) აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ექსპერტიზის და კონსულტაციების ჩატარებათან და დასკვნების შედგენასთან დაკავშირებულ სამუშაოთა ანაზღაურებაზე;

7) აღმოჩენების გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების საგანაცხადო მასალების გაფორმებისათვის სამუშაოთა ანაზღაურებაზე (სამსახურებრივი დავალების წესით შესრულებულ სამუშაოთა გარდა);

8) გამოგონებათა საზღვარგარეთ დაპატენტების, ლიცენზიების გაყიდვისა და ყიდვისათვის მასალების მომზადებასთან დაკავშირებულ სამუშაოთა ანაზღაურებაზე;

9) საპატენტო ფონდის დაკომპლექტებაზე და დამუშავებაზე, საპატენტო-ტექნიკური ინფორმაციის მასალებისა და გამომგონებლობაზე ლიტერატურის გამოცემასა და შექმნაზე;

10) საგანაცხადო მასალების განხილვასთან ან გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის სხვა საკითხებთან დაკავშირებით სამინისტროების უწყებებისა და სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ ავტორების, ექსპერტების და სხვა სპეციალისტთა გამოიხილების მივლინებათა ანაზღაურებაზე;

11) გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციაში გამოფენების, შეჯიბრებების, დათვალიერებების, კონკურსებისა და სხვა ღონისძიებათა ორგანიზაციის, ამ მუშაობაში ჩაბმულ პირთა ანაზღაურებაზე, აგრეთვე მითითებულ ღონისძიებათა შედეგებზე პრემიების გადახდაზე.

გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციისთან დაკავშირებული სამუშაოებისათვის შრომის ანაზღაურება წარმოებს ხელფასის საერთო ფონდის ფარგლებში, რისთვისაც გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციაზე გასავლის ხარჯებში ითვალისწინებენ საჭირო ლიმიტებს.

უფლებრივი დაცვა და გამოგონებების რეალიზაცია საზღვარგარეთ

103. გამოგონებლობის დარგში საზღვარგარეთ სსრ კავშირის ეკონომიკური ინტერესების დაცვისათვის და ქვეყანაში ტექნიკური პროგრესის დაჩქარებისათვის სამინისტროები, უწყებები, საწარმოები, ორგანიზაციები და დაწესებულებები ახორციელებენ:

, საბჭოთა გამოგონებების საზღვარგარეთ დაპატენტებას (უფლებრივ დაცვას);

ლიცენზიების გაყიდვას საბჭოთა გამოგონებებზე და სამეცნიერო-ტექნიკურ მიღწევებზე და ლიცენზიების ყიდვას გამოგონებებზე და სამეცნიერო-ტექნიკურ მიღწევებზე, რომლებიც ეკუთვნის უცხოელებს;

საბჭოთა პროდუქციის საპატენტო სიწმინდის შემოწმებას;

ახალი პროდუქციისა და ტექნოლოგიური პროცესების დაგეგმვისა და შექმნის ყველა სტადიაზე საპატენტო ინფორმაციის შესწავლასა და გამოყენებას.

104. სსრ კავშირში ან საბჭოთა მოქალაქის მიერ საზღვარგარეთ შექმნილ გამოგონებაზე განაცხადის საზღვარგარეთ შეტანა დაიშვება მხოლოდ იმის შემდეგ, როცა ეს გამოგონება განცხადებული იქნება სსრ კავშირში. ეს წესი მოქმედებს აგრეთვე იმ შემთხვევაშიც, როდესაც ამ დებულების შესაბამისად სსრ კავშირში წინადადება არ მიიჩნევა გამოგონებად, ხოლო უცხოეთის სახელმწიფოში მასზე შეიძლება იყოს გაცემული პატენტი ან საავტორო მოწმობა.

სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს შეუძლია აუცილებელ შემთხვევებში ნება დართოს გამოგონებების დაპატენტებისა საზღვარგარეთ სსრ კავშირში მათზე განაცხადის შეტანამდე.

105. საზღვარგარეთ დაპატენტებისათვის შერჩეულ გამოგონებებზე საწარმოები, ორგანიზაციები და დაწესებულებები სსრ კავშირის გამოგონებებსა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში განაცხადის შეტანასთან ერთდროულად ადგენენ სამინისტროებში, უწყებებში წინადადებებს დაპატენტებაზე.

გამოგონების ავტორებს შეუძლიათ დამოუკიდებლად წარადგინონ შესაბამის სამინისტროებსა და უწყებებში წინადადებები თავიანთი გამოგონებების საზღვარგარეთ დაპატენტებაზე.

სამინისტროები და უწყებები განიხილავენ აღნიშნულ წინადადებებს და ერთი თვის ვადაში ადგენენ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში დასაბუთებულ წინადადებებს გამოგონებათა დაპატენტებაზე დაპატენტების ქვეყნების მითითებით.

გამოგონების საზღვარგარეთ დაპატენტებაზე გადაწყვეტილებას იღებს კომიტეტი სამინისტროების, უწყებების წინადადებების მიღების დღიდან ერთი თვის ვადაში.

იმ შემთხვევაში, როცა გამოგონება შექმნილია საბჭოთა მოქალაქის მიერ უცხოელთან თანაავტორობით, თანაავტორი-უცხოელის მოქალაქეობის ქვეყანაში განაცხადის შეტანისათვის კომიტეტის გადაწყვეტილება არ არის საჭირო. ასეთი გადაწყვეტილება არ არის საჭირო აგრეთვე იმ შემთხვევაშიც, როცა გამოგონება შექმნილია საერთაშორისო ორგანიზაციაში, რომელშიც მონაწილეობს სსრ კავშირი ან საბჭოთა ორგანიზაციები და დაპატენტება წარმოებს საერთაშორისო ორგანიზაციის დაწესებული დოკუმენტების შესაბამისად.

106. გამოგონებების საზღვარგარეთ დაპატენტება წარმოებს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის გადაწყვეტილებით განსაზღვრული საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების თანხმობით დადგენილი წესით, გამოგონებების ავტორის მიერ.

დამაპატენტებელი საწარმო, ორგანიზაცია, დაწესებულება უზრუნველყოფს გამოგონებათა საზღვარგარეთ დაპატენტებისათვის განსაცხადებელი მასალების მომზადებას. სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი ეხმარება მათ საზღვარგარეთ შესატანი განცხადების შედგენაში და იცავს ამ განცხადებაზე საბჭოთა სახელმწიფოს ინტერესებს.

107. გამოგონებების საზღვარგარეთ დაპატენტების შეწყვეტისა და საბჭოთა გამოგონებების საზღვარგარეთ მიღებული პატენტების ვადაზე ადრე შეწყვეტაზე გადაწყვეტილებას იღებს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი სამინისტროთა და უწყებათა წინადადებებით ან საკუთარი ინიციატივით საგარეო-საეკონომიკური ორგანიზაციების აზრის გათვალისწინებით.

პ ა რ ი VIII

უფლებას განსამრჯელოზე და აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორთა სხვა უფლებები და შეღავათები

უ ფ ლ ე ბ ა გ ა ს ა მ რ ჯ ე ლ ო ზ ე

108. აღმოჩენის ავტორს, რომელმაც მიიღო დიპლომი, გამოგონების ავტორს, რომელმაც მიიღო საავტორო მოწმობა და რაციონალიზატორული წინადადების ავტორს, რომელზედაც გაცემულია მოწმობა, უფლება აქვთ განსამრჯელოზე.

გასამრჩელოს გადახდა ხორციელდება შესაბამისად ამ დებულები-
სა, აგრეთვე სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა
სახელმწიფო კომიტეტის მიერ სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო
კომიტეტთან, სსრ კავშირის მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო
კომიტეტთან, სსრ კავშირის შრომისა და ხელფასის სახელმწიფო კომი-
ტეტთან, სსრ კავშირის ფინანსთა სამინისტროსთან და პროფესიული
კავშირების საკავშირო ცენტრალურ საბჭოსთან შეთანხებით დამტკი-
ცებული აღმოჩენისთვის, გამოგონებისა და რაციონალიზატორული
წინადადებისათვის გასამრჩელოს გაცემის წესზე ინსტრუქციისა და
გასამრჩელოს ოდენობის განსაზღვრაზე ინსტრუქციისა ისეთი გამოგო-
ნებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებისათვის, რომლებიც
ეკონომიას არ იძლევიან. ამასთანავე გამოგონებებისა და რაციონალი-
ზატორული წინადადებების გამოყენებისაგან ეკონომია დგინდება სა-
ხალხო მეურნეობაში ახალი ტექნიკის გამოგონებებისა და რაციონა-
ლიზატორული წინადადებების გამოყენების ეკონომიკური ეფექტუ-
რობის განსაზღვრის დადგენილი წესით დამტკიცებული მეთოდის
შესაბამისად.

109. აღმოჩენაზე გასამრჩელო დგინდება სსრ კავშირის გამოგონე-
ბებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ 5000
მანეთამდე ოდენობით და ეძლევა ავტორს კომიტეტის მიერ აღმოჩე-
ნაზე დიპლომის გაცემის დროს.

110. სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით
(სამეცნიერო-კვლევით სამუშაოთა გეგმის, ახალი ტექნიკის დამუშა-
ვებისა და დანერგვის გეგმის მიხედვით და მისთ.), აგრეთვე საზოგა-
დოებრივ საწყისებზე მომუშავე ორგანიზაციებში (საკონსტრუქტორო
და ტექნოლოგიური ბიუროები, ლაბორატორიები, ბრიგადები და
მისთ.) შექმნილ გამოგონებებზე საავტორო მოწმობების გაცემის დროს
ავტორებს ეძლევათ ერთდროული წამახალისებელი გასამრჩელო 20-
დან 200 მანეთამდე ოდენობით ერთ გამოგონებაზე, მაგრამ არა უმე-
ტეს 50 მანეთისა ერთ პირზე.

წამახალისებელ გასამრჩელოს გაცემენ:

გამოგონებისათვის, რომელიც შექმნილია სამსახურებრივი დავალე-
ბის შესრულებასთან დაკავშირებით, — სამინისტროები და უწყებები;
გამოგონებისათვის, რომელიც შექმნილია საზოგადოებრივ საწყის-
ებზე მომუშავე ორგანიზაციებში, — სსრ კავშირის გამოგონებებისა
და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი.

წამახალისებელი გასამრჩელო გათვალისწინებული იქნება შემდ-
გომი გასამრჩელოს გაცემის დროს.

111. გამოგონების გამოყენებისათვის გასამრჩელო ეძლევა ავტორს
(თანავტორებს), თუ გამოგონება:

1) გამოყენებულია სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობაში, მათ შორის საზღვარგარეთიდან შემოტანილ ექსპლოატირებულ პროდუქციაში;

2) გამოყენებულია დოკუმენტაციაში, რომელიც გადაეცა სხვა ქვეყნებს ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის წესით;

3) გამოყენებულია ობიექტებზე, რომლებსაც აგებენ საზღვარგარეთ სსრ კავშირის საწარმოები და ორგანიზაციები ტექნიკური დახმარების გაწვევის წესით.

4) რეალიზებულია საზღვარგარეთ ლიცენზიის გაყიდვის გზით. ამ შემთხვევაში გასამრჩელო გაიცემა, თუ გამოგონება დაცულია საავტორო მოწმობით სსრ კავშირში და პატენტით საზღვარგარეთ ან მხოლოდ საავტორო მოწმობით სსრ კავშირში ან პატენტით საზღვარგარეთ.

112. გასამრჩელოს გამოგონების გამოყენებისათვის შემდეგი წესით გამოითვლიან და იხდის:

1) გამოგონებისათვის, რომელიც გამოყენებულია ერთ საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში, — ეს საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება;

2) გამოგონებისათვის, რომელიც გამოიყენება ერთი და იგივე სამინისტროს ან უწყების რამდენიმე საწარმოში, ორგანიზაცია და დაწესებულებაში, — ეს სამინისტრო, უწყება;

3) გამოგონებისათვის, რომელიც გამოყენებულია რამდენიმე სამინისტროს, უწყების საწარმოების, ორგანიზაციების ან დაწესებულებების მიერ. — სამინისტრო, უწყება, რომლის გამგებლობაშიც იმყოფება საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება, რომელმაც პირველმა გამოიყენა ეს გამოგონება, ამასთან, სხვა სამინისტროები და უწყებები, რომელთა საწარმოებმა, ორგანიზაციებმა გამოიყენეს ეს გამოგონება, აუნაზღაურებენ შესაბამის თანხას სამინისტროს თუ უწყებას, რომელმაც პირველმა გამოიყენა მოცემული გამოგონება. დავის წარმოშობის შემთხვევაში იმაზე, რომელი სამინისტრო, უწყება არიან ვალდებული გადაიხადონ გასამრჩელო გამოგონების გამოყენებისათვის, საკითხს წყვეტს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი.

გასამრჩელოს გამოგონებისათვის, რომელიც გამოყენებულია სხვა ქვეყანაში ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის წესით გაცემულ დოკუმენტაციაში, გამოითვლის და იხდის სამინისტრო ან უწყება, რომელსაც ექვემდებარება საზღვარგარეთ დოკუმენტაციის გადამცემი საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება.

გასამრჩელოს გამოგონების გამოყენებისათვის ობიექტებზე, რომ-

ლებსაც ავებს საზღვარგარეთ სსრ კავშირის საწარმოები და ორგანიზაციები საზღვარგარეთის ქვეყნების ტექნიკური დახმარების გაწევის წესით, გამოითვლის და იხდის სამინისტრო ან უწყება, რომელსაც ექვემდებარებიან საზღვარგარეთ ობიექტების მშენებლობის განმახორციელებელი საწარმოები, ორგანიზაციები ან დაწესებულებები.

გასამრჩელო გამოგონებებისათვის მათზე ლიცენზიის გაყიდვასთან, აგრეთვე იმ ქვეყნებში გადაცემასთან დაკავშირებით, რომლებსაც არ ეკუთვნის უფლება გამოგონებაზე, ტექნიკური დოკუმენტაციის ტექნიკისა და ტექნოლოგიურ ობიექტებზე, რომლებიც შექმნილია აღნიშნული ობიექტების დამუშავებაზე სახსრების ანაზღაურების შემთხვევებში ამ გამოგონებათა გამოყენებით, განისაზღვრება თანხის 3 პროცენტამდე ოდენობით, რომლებიც მიღებულია შესაბამისად ლიცენზიის გაყიდვისაგან ან დამუშავებაზე დანახარჯების ანაზღაურების სახით, და გადაეხდება გამოგონებათა ავტორებს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ დადგენილი წესით კომიტეტისათვის გადმორიცხული სახსრების ხარჯზე.

გასამრჩელო საბჭოთა ავტორებზე ერთობლივი გამოგონებების, რომლებიც გამოყენებულია სხვა ქვეყნებში, რომლებსაც ეკუთვნის უფლება ამ გამოგონებებზე, აგრეთვე შემოსული გასამრჩელო სხვა ქვეყნებიდან მათ მიერ საზღვარგარეთ უცხოური სახელმწიფოს მიერ მათი გამოყენების უფლებების დამადასტურებელი დამკველი დოკუმენტით დაცული საბჭოთა გამოგონებების გამოყენებისათვის, გაიცემა სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ ამ გამოგონებებისათვის შესაბამისი ქვეყნებიდან შემოსული სახსრების ხარჯზე. ასეთივე წესით გადაეხდებათ გასამრჩელო ერთობლივ და უსასყიდლოდ გადაცემულ საბჭოთა გამოგონებების ავტორებს ქვეყნებში, რომლებსაც არ ეკუთვნით უფლება ამ გამოგონებებზე, თუ გადაეცემა ქვეყნის (ქვეყნების) და მიმღები ქვეყნის (ქვეყნების) ორგანიზაციებს შორის ხელშეკრულებით ავტორებზე გასამრჩელოს გადახდა წარმოებს მიმღები ქვეყნის მიერ.

112^ა. ამ დებულების 24-ე პუნქტის შესაბამისად სსრ კავშირში პატენტებით დაცულ ერთობლივი გამოგონებების საბჭოთა ავტორებს გასამრჩელო გამოეთვლებათ და გადაეხდებათ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ განსაზღვრული წესით, სსრ კავშირში საავტორო მოწმობებით დაცულ გამოგონებათა ავტორების გასამრჩელოს გამოთვლისა და გადახდის წესთან შეფარდებით.

113. გასამრჩელო სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობაში გამოგონების გამოყენებისათვის, რომელიც ქმნის ეკონომიას, ეძლევა ავტორს (თანაავტორებს) საწარმოში, ორგანიზაციაში, დაწესებულება-

ში, რომელმაც პირველმა გამოიყენა ეს გამოგონება, დამოუკიდებლად საავტორო მოწმობის გაცემის მომენტიდან გასული ვადისა, 5 წლის განმავლობაში გამოგონების გამოყენების დაწყების დღიდან ეკონომიის ჯამის 2%-ის ოდენობით, რომელიც მიიღება სსრ კავშირში გამოგონების გამოყენების თითოეულ კალენდარულ წელს.

გასამრჩელო გამოგონების გამოყენებისათვის. რომელიც არ ქმნის ეკონომიას, გაიცემა ერთდროულად გამოგონების მიერ შექმნილი ტექნიკური ან სხვა ეფექტის გათვალისწინებით მის ნამდვილ ღირებულებაზე და გამოგონების გამოყენების მოცულობაზე დამოკიდებულებით განსაზღვრული ოდენობით. საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების, სამინისტროს, უწყების ხელმძღვანელს უფლება აქვს შემდგომ 4 წელიწადში გაადიდოს ამ გასამრჩელოს ოდენობა გამოგონების გამოყენების მოცულობის გაფართოების შემთხვევაში, გასამრჩელოს დადგენილი მაქსიმალური თანხის საზღვრებში. აღნიშნული 5-წლიანი ვადის გამოთვლის დროს გამოგონება, რომლის გამოყენება დაიწყო წლის პირველ ნახევარში, ითვლება გამოყენებულად მოცემული წლის 1 იანვრიდან, ხოლო გამოგონება, რომლის გამოყენება დაიწყო წლის მეორე ნახევარში, — მეორე წლის 1 იანვრიდან.

ამ დებულების 111-ე პუნქტის მე-2 და მე-3 ქვეპუნქტებით გათვალისწინებული გამოგონების გამოყენების შემთხვევაში გასამრჩელოს ოდენობა განისაზღვრება ერთდროულად გამოგონების ნამდვილი ღირებულების მიხედვით (გამოგონების მიერ შექმნილი ტექნიკური და სხვა დადებითი ეფექტის, აგრეთვე გამოგონების გამოყენების მოცულობის გათვალისწინებით).

გასამრჩელო გამოგონების გამოყენებისათვის გამოითვლება ცალკე ამ დებულების 111-ე პუნქტით გათვალისწინებული თითოეული საფუძვლით. ყველა ამ საფუძვლის მიხედვით გასაცემი გასამრჩელოს მაქსიმალური ოდენობა ერთი გამოგონების გამოყენებისათვის არ უნდა აღარაბეჭდეს 20 000 მანეთს.

114. სამინისტროს ან უწყების ხელმძღვანელს უფლება აქვს ნება დართოს გაზარდოს გასამრჩელოს ოდენობა გამოგონებისათვის, რომლის გამოყენებაც მივყავართ წარმოების ახალ სახეთა, მნიშვნელოვან მოწყობილობათა ან ნივთიერებათა შექმნასთან, მაგრამ არა უმეტეს ვიდრე 3-ჯერ 20 000 მანეთის ფარგლებში, აგრეთვე გამოგონებისათვის, რომელიც არ შეიძლება ფართოდ იქნეს რეალიზებული, თუმცა აქვს დიდი სახალხო-სამეურნეო მნიშვნელობა.

115. გამოგონებისა და რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებისათვის გასამრჩელოს გამოთვლის საფუძველია:

გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოსაყენებლად მიღების აქტი ან სხვა ტოლფასოვანი დოკუმენტი;

გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებისაგან წლიური ეკონომიის გაანგარიშება;

საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების, სამინისტროს, უწყების ხელმძღვანელის მიერ მიღებული გადაწყვეტილება იმ წინადადების ნამდვილი ღირებულების შესახებ, რომელიც არ ქმნის ეკონომიას.

116. საწარმოების, ორგანიზაციების, დაწესებულებების, სამინისტროების, უწყებების მიერ გამოგონების გამოყენებისათვის გასამრჩელოს გაცემა წარმოებს გამოგონების გამოყენების კალენდარული წლის გასვლის შემდეგ 2 თვის ვადაში, ან ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის წესით სხვა ქვეყნებში ტექნიკური დოკუმენტაციის გაცემაზე გადაწყვეტილების მიღების დღიდან, ან დადგენილი წესით ლიცენზიის გაყიდვისაგან მიღებული თანხის გადმორიცხვის დღიდან 2 თვის ვადაში.

117. სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტს გამოგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ადგილობრივი ორგანოების დახმარებით უფლება აქვს აუცილებელ შემთხვევებში თავისი ინიციატივით ან ავტორის განცხადებით დადგენილი წესით გაეცნოს საწარმოებში, ორგანიზაციებში, დაწესებულებებში, სამინისტროებში, უწყებებში ყველა დოკუმენტაციას, რომელიც საშუალებას იძლევა დადგინდეს გამოგონების გამოყენების ფაქტი და მოცულობა, გამოგონების გამოყენებისაგან ეკონომიის გამოანგარიშების სისწორე და გამოგონების ნამდვილი ღირებულების მიხედვით გასამრჩელოს გამოთვლისათვის აუცილებელი ცნობების სისწორე.

118. გამოუყენებელი პერსპექტიული გამოგონებების ავტორებზე შეიძლება გაიკეს პრემიები სამინისტროებისა და უწყებების მიერ, რომლებიც მიიჩნევენ გამოგონების გამოყენების მიზანშეწონილობას მოძვეალში დაქვემდებარებულ საწარმოებსა, ორგანიზაციებსა და დაწესებულებებში, ამ დებულების 164-ე პუნქტში გათვალისწინებული სახსრების ხარჯზე.

119. გასამრჩელო რაციონალიზატორული წინადადებისათვის გამოითვლება და გაიკემა საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების, სამინისტროს, უწყების მიერ, რომელმაც მისცა ავტორს მოწმობა ამ რაციონალიზატორულ წინადადებაზე. ამ დებულების 75-ე პუნქტის მე-4 აბზაცით გათვალისწინებულ შემთხვევაში გასამრჩელოს გაცემა წარმოებს თანხების ჩათვლით, რომელიც მიიღო ავტორმა მოქმედება-შეწყვეტილი მოწმობის საფუძველზე.

თუ მოწმობა გაცემულია საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების მიერ, ხოლო რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებისაგან ეკონომია ან სხვა დადებითი ეფექტი იქმნება სხვა საწარმოში, ორგანიზაციას ან დაწესებულებაში, გასამრჩელო გამოითვლება და გაიცემა სამინისტროს, უწყების მიერ, რომელსაც ექვემდებარება საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება, რომელმაც მისცა ავტორს მოწმობა.

როდესაც წამოიჭრება დაეა იმაზე, თუ ვინაა ვალდებული გადაიხადოს გასამრჩელო, საკითხს წუეეტს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი.

120. რაციონალიზატორული წინადადებისათვის გასამრჩელოს ოდენობა განისაზღვრება წინადადების გამოყენების პირველ წელს მიღებული წლიური ეკონომიის თანხისაგან დამოკიდებულებით, შემდეგი სკალის მიხედვით:

წლიური ეკონომიის ჯამი (მანეთობით)	გასამრჩელო რაციონალიზატორული წინადადებისათვის
100-მდე	17% ეკონომიის, მაგრამ არა ნაკლებ 10 მან.
100-დან 500-მდე	7% + 10 მან.
500-დან 1000-მდე	5% + 20 მან.
1000-დან 5000-მდე	3% + 40 მან.
5000-დან 50000-მდე	2% + 90 მან.
50000-დან 100000-მდე	1% + 590 მან.
100000-დან და ზევით	0,5% + 1090 მან. მაგრამ არა უმეტეს 5900 მანეთისა

რაციონალიზატორული წინადადებისათვის, რომელიც არ ქმნის ეკონომიას, გასამრჩელოს ოდენობა განისაზღვრება მისი ნამდვილი ღირებულებისაგან დამოკიდებულებით, წინადადებით შექმნილი ტექნიკური და სხვა დადებითი ეფექტის და წინადადების გამოყენების მოცულობის გათვალისწინებით, მაგრამ ერთ რაციონალიზატორულ წინადადებაზე ის არ შეიძლება იყოს 10 მანეთზე ნაკლები და 5000 მანეთზე მეტი.

121. რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების დაწყების დღიდან ერთი თვის ვადაში ავტორს მიეცემა გასამრჩელო, რომელიც არ აღემატება 200 მანეთს ან 200 მანეთზე მეტი გასამრჩელოს 25 პროცენტს (მაგრამ არა ნაკლებ 200 მანეთისა). პირველი წლის დამთავრების ან წინადადების გამოყენების დამთავრების შემდეგ, თუ ის

გამოყენება წელიწადზე ნაკლები დროის მანძილზე, 2 თვის ვადაში გაიცემა გასამრჩელოს დანარჩენი ნაწილი.

122. თუ რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების მოცულობა მეორე წელს იზრდება, მაშინ წარმოებს გასამრჩელოს დამატებითი გადახდა 5000 მანეთამდე საზღვრებში, გამოყენების მაქსიმალური მოცულობიდან გამომდინარე, რომელიც მიღწეულია მეორე წელს. დამატებითი გადახდა წარმოებს ორი თვის ვადაში წინადადების გამოყენების მეორე წლის გასვლის შემდეგ.

ეს წესი გამოიყენება იმ რაციონალიზატორული წინადადებების მიმართ, რომლებიც ქმნიან ან არ ქმნიან ეკონომიას. უკანასკნელ შემთხვევაში გასამრჩელოს დამატებითი გადახდის დროს შეიძლება გათვალისწინებულ იქნეს აგრეთვე დადებითი ეფექტის გაზრდა წინადადების გამოყენების მეორე წელს.

123. სამინისტროს ან უწყებას, საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების წარდგენით უფლება აქვს გაზარდოს გასამრჩელოს ოდენობა 5000 მანეთამდე საზღვრებში რაციონალიზატორული წინადადებისათვის, რომელიც არ შეიძლება იქნეს ფართოდ რეალიზებული, თუმცა მნიშვნელოვანი ეკონომიკური ეფექტის მიღების საშუალებას იძლევა. ამასთანავე გასამრჩელოს ოდენობა შეიძლება გადიდდეს არა უმეტეს ვიდრე 3-ჯერ, ამ დებულების 120-ე პუნქტის შესაბამისად დარიცხული გასამრჩელოს ოდენობასთან შედარებით.

124. თუ რაციონალიზატორულის სახით განცხადებული და გამოყენებული წინადადება მიიჩნევა გამოგონებად, მაშინ მასზე საავტორო მოწმობის გაცემის შემდეგ სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობაში გამოყენებისათვის გასამრჩელო გამოითვლება და მიეცემა ავტორის რაციონალიზატორული წინადადებისათვის მასზე დარიცხული თანხის ჩათვლით.

125. აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადების ავტორებს გასამრჩელო ეძლევათ ამ დებულებით გათვალისწინებული პრემიებისა და მოქმედი კანონმდებლობით დადგენილი სხვა პრემიებისაგან დამოუკიდებლად.

126. აღმოჩენისათვის, გამოგონებისათვის, რაციონალიზატორული წინადადებისათვის გასამრჩელოს თანხა, რომელიც არ აღემატება 1000 მანეთს, თავისუფლდება საშემოსავლო გადასახადის დაბეგვრისაგან.

თუ გასამრჩელოს თანხა აღემატება 1000 მანეთს, საშემოსავლო გადასახადს ახდენენ გასამრჩელოს თანხიდან 1000 მანეთის გამოკვეთით ცალკე თითოეულ აღმოჩენაზე, გამოგონებაზე, რაციონალიზატორულ წინადადებაზე.

127. გამოგონებლები და რაციონალიზატორები აქტიურად უნდა უწყობდნენ ხელს მათი გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენებას და შემდგომ სრულყოფას.

გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორებს უფლება აქვთ მონაწილეობა მიიღონ თავიანთი გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოსაყენებლად მომზადებაში (ტექნიკური დოკუმენტაციის დამუშავება, საცდელი ნიმუშების დამზადება და გამოცდა და წარმოების ორგანიზაცია).

თუ ავტორი თვლის ამ უფლებას დარღვეულად, მაშინ საკითხს ავტორის საჩივარზე განიხილავს და წყვეტს ზემდგომი ორგანიზაციების ხელმძღვანელი.

128. ავტორის მუდმივ სამუშაო ადგილზე გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოსაყენებლად მომზადებაში მონაწილეობისათვის იგი შეიძლება დროებით მთლიანად ან ნაწილობრივ განთავისუფლდეს ძირითადი სამუშაოს შესრულებისაგან ძირითადი სამუშაო ადგილის საშუალო ხელფასზე არანაკლები ოდენობის შრომის ანაზღაურებით. თუ წარმოების პირობებით ავტორის განთავისუფლება ძირითადი სამუშაოს შესრულებისაგან მიზანშეუწონელია, მაშინ მისი გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოსაყენებლად მომზადებაში სამუშაო შეიძლება შეასრულოს ავტორმა არასამუშაო დროს შეთანხმების მიხედვით შრომის ანაზღაურებით.

129. ავტორის არამუდმივ სამუშაო ადგილზე გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოსაყენებლად მომზადებაში მონაწილეობისათვის, მასთან შეიძლება დადებულ იქნეს შრომითი ხელშეკრულება მისი გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოსაყენებლად მომზადებით სამუშაოთა შესრულების მთელი დროით ან განსაზღვრული ვადით. ამასთან ავტორი უნდა იყოს გათავისუფლებული ძირითადი სამუშაოს შესრულებისაგან, გარდა შემთხვევისა, როცა ის მონაწილეობს გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოსაყენებლად მომზადებაში არასამუშაო დროს.

თუ ავტორი მონაწილეობს მისი გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოსაყენებლად მომზადებაში ძირითადი სამუშაოს შესრულებისაგან განთავისუფლებით, მისი შრომა ანაზღაურდება არანაკლებ მუდმივი სამუშაო ადგილის საშუალო ხელფასისა. არასამუშაო დროს სამუშაოს შესრულებისას ავტორის შრომის ანაზღაურების ოდენობა განისაზღვრება მხარეთა შეთანხმებით.

130. ძირითადი სამუშაოს შესრულებისაგან განთავისუფლებულ ავტორს, მისი გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გა-

მოსაყენებლად მომზადებაში მონაწილეობასთან დაკავშირებით შეუ-
ნარჩუნდება თანამდებობა, უფლება შევებულებაზე და მუდმივ სამუ-
შაო ადგილზე დადგენილი ყველა უფლებები და შეღავათები, ხოლო
პისი გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოსაყე-
ნებლად მომზადებაში მონაწილეობის მთელი პერიოდი მუდმივ სამუ-
შაო ადგილზე ჩაითვლება განუწყვეტელ სტაჟში.

თუ ავტორის მუშაობა სხვა საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწე-
ლებულებაში გრძელდება არანაკლებ 11 თვისა, მორიგი შევებულება
ძას მიეცემა ამ სამუშაო ადგილზე.

131. თუ გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გა-
მოსაყენებლად მომზადებაში მონაწილეობისათვის ჩაბმულია ავტორი,
რომელიც არ წარმოადგენს მუშას ან მოსამსახურეს, მასთან შეიძლება
დადებულ იქნეს შრომითი ხელშეკრულება ამ სამუშაოს შესრულების
მთელ მანძილზე ან განსაზღვრული ვადით ავტორის კვალიფიკაციისა
და მუშაობის სირთულისაგან დამოკიდებულებით შრომის ანაზღაურე-
ბით და თანამდებობრივი ხელფასის მოქმედი სატარიფო განაკვეთის ან
სქემების შესაბამისად.

132. ავტორის ჩაბმის შემთხვევაში მისი გამოგონების ან რაციონა-
ლიზატორული წინადადების გამოსაყენებლად მომზადებაში მონაწი-
ლეობისათვის ავტორის არამუდმივ საცხოვრებელ ადგილზე, საწარმო,
ორგანიზაცია ან დაწესებულება, რომელმაც დადო მასთან შრომითი
ხელშეკრულება, მოვალეა აუნაზღაუროს მას ორივე მიმართულებით
მგზავრობისა და საცხოვრებელი სადგომის ქირის ხარჯები და გადა-
უხადოს მივლინების დღიური თანხა მოქმედი კანონმდებლობის შესა-
ბამისად.

133. საწარმოს, ორგანიზაციას ან დაწესებულებას, რომელმაც მი-
იღო გამოსაყენებლად გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადა-
დება, შეუძლია ისარგებლოს ავტორის მიერ დამზადებული ტექნიკუ-
რი დოკუმენტაციით ან პოდელით, ან დაავალოს ავტორს ასეთი სამუ-
შაოს შესრულება. ავტორის მიერ სამსახურებრივი დავალებისაგან და-
მოუკიდებლად ამ სამუშაოს შესრულების შემთხვევაში საწარმო, ორ-
განიზაცია ან დაწესებულება მოვალეა დადოს ავტორთან ხელშეკ-
რულება მოქმედი ნორმებითა და ფასებით დოკუმენტაციის ან პოდე-
ლების დამზადებაზე სამუშაოსა და ხარჯების ანაზღაურების გათვალის-
წინებით. ასეთი ხელშეკრულებით განსაზღვრული თანხები ეძლევა ავ-
ტორს გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყე-
ნებისათვის გასამრჯელოსაგან დამოუკიდებლად.

134. თუ გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გა-
ნოყენების შედეგად საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში
შემოღებულია ახალი ნორმები და ფასები, ავტორის შრომა, აგრეთვე

იმ პირთა შრომა, რომლებიც მონაწილეობდნენ ამ გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების მომზადებაში და გამოყენებაში, ანაზღაურდება მოკავშირე რესპუბლიკების შრომითი კანონმდებლობით დადგენილი წესით. აღნიშნულ შემთხვევებში ახალი ფაქტების გათვალისწინებით დაშატებითი შრომითი ხელფასი გაიცემა სართი ფურცლების მიხედვით ხელფასის ფონდის ხარჯზე.

135. აღმოჩენების შესახებ, რომლებზეც გაცემულია დიპლომები, გამოყენებული გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების შესახებ და ამასთან დაკავშირებით გაცემულ გასამრჯელოებზე წარმოებს ჩაწერა ავტორის შრომის წიგნაკში.

ს ხ ე ა უ ფ ლ ე ბ ე ბ ი , შ ე დ ა ვ ა თ ე ბ ი დ ა ს ა ხ ე ლ მ წ ი ფ ო წ ა ხ ა ლ ი ს ე ბ ი ს ლ ო ნ ი ს ძ ი ე ბ ე ბ ი

136. აღმოჩენის ან გამოგონების ავტორს უფლება აქვს აღმოჩენას ან გამოგონებას შიანიჭოს თავისი სახელი ან სპეციალური დასახელება. აღმოჩენისა ან გამოგონებისათვის ავტორის სახელის ან სპეციალური დასახელების მინიჭების შესახებ მოთხოვნა შეიძლება განცხადებულ იქნეს ავტორის მიერ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტში განაცხადის შეტანასთან ერთად ან მისი შეტანის შემდეგ, მაგრამ არა უგვიანეს 2 თვისა დიპლომის ან საავტორო მოწმობის გაცემაზე გადაწყვეტილების გამოტანის დღიდან.

დასაბუთებების შემთხვევაში კომიტეტს შეუძლია დააკმაყოფილოს ავტორის ასეთი მოთხოვნა, რომელიც განცხადებულია მითითებული ვადის გასვლის შემდეგ.

აღმოჩენისა ან გამოგონებისათვის მინიჭებული ავტორის სახელი ან სპეციალური დასახელება აღინიშნება აღმოჩენაზე დიპლომში, საავტორო მოწმობაში, აგრეთვე ტექნიკურ დოკუმენტაციაში, წაკეთობებზე ან მათ შეფუთვაზე.

137. გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორებს მოკმედი კანონმდებლობის შესაბამისად შეიძლება მიენიჭოთ რესპუბლიკის დამსახურებული გამომგონებლისა და რესპუბლიკის დამსახურებული რაციონალიზატორის საპატიო წოდებები.

138. წარმოებაში გამოყენებული გამოგონებების ავტორებს, აგრეთვე პირებს, რომლებსაც მიენიჭათ რესპუბლიკის დამსახურებული რაციონალიზატორის წოდება, უფლება აქვთ უმაღლეს სასწავლებელში კონკურს გარეშე მიღებაზე, სსრ კავშირის უმაღლესი და საშუალო სპეციალური განათლების სამინისტროს მიერ დადგენილი წესით.

139. დაკარგა ძალა თანახმად სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს

1976 წ. 14 ივლისის № 562 დადგენილებისა (სსრ კავშირის დადგენილებათა კრებული, № 14, გვ. 70).

140. სხვა საწარმოებში, ორგანიზაციებში, დაწესებულებებში შემოქმედებით მივლინებებში ან თემატურ გამოფენებზე მოწინავე გამოცდილების შესწავლისათვის სპეციალისტების გაგზავნის შესახებ საკითხის გადაწყვეტისას საწარმოების, ორგანიზაციების ან დაწესებულებების აღმინისტრაცია ვალდებულია სხვა თანაბარ პირობებში უპირატესობა მისცეს აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორებს.

141. გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორებს, რომლებსაც მიენიჭათ რესპუბლიკის დამსახურებული გამომგონებლის ან რესპუბლიკის დამსახურებული რაციონალიზატორის საპატიო წოდებები, აღმოჩენების ავტორებს, აგრეთვე დიდი სახალხო-სამეურნეო მნიშვნელობის მქონე გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორებს, უფლება აქვთ დამატებით საცხოვრებელ ფართზე მეცნიერ მუშაკთა თანაბრად.

142. ამ დებულების 139-ე და 140-ე პუნქტებში გათვალისწინებული უფლებების განხორციელებასთან დაკავშირებულ შემთხვევებში, სამინისტროები, უწყებები, საწარმოები, ორგანიზაციები და დაწესებულებები ვალდებული არიან გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორების, აგრეთვე დაინტერესებული საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების მოთხოვნით მისცენ დასკვნები მათ მიერ გამოყენებული გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების სახალხო-სამეურნეო მნიშვნელობის შესახებ.

კ ა რ ი X

აღმოჩენაზე, გამოგონებაზე და რაციონალიზატორულ წინადადებაზე უფლებების დაცვა

143. აღმოჩენის რეგისტრაცია, დიპლომი აღმოჩენაზე, საავტორო მოწმობა ან პატენტი გამოგონებაზე და მოწმობა რაციონალიზატორულ წინადადებაზე შეიძლება სადავო გახადოს ნებისმიერმა მოქალაქემ ან საწარმომ, ორგანიზაციამ, დაწესებულებამ.

144. აღმოჩენის რეგისტრაცია და დიპლომი აღმოჩენაზე შეიძლება სადავო გახდეს და მიჩნეულ იქნეს მთლიანად ან ნაწილობრივ გაუქმებულად რეგისტრირებული აღმოჩენის პუბლიკაციის დღიდან ნებისმიერ დროს, ხოლო თუ პუბლიკაცია არ მომხდარა, — განაცხადის

შეტანის დლიდან სსრ კავშირის აღმოჩენების სახელმწიფო რეესტრში ან შესაბამისად დიპლომის გაცემის დლიდან, თუ:

1) მეცნიერული დებულება აღმოჩენად აღიარებულია ამ დებულებით დადგენილი მოთხოვნების დარღვევით;

2) აღმოჩენის ავტორი ან თანაავტორთა შემადგენლობა არასწორად არის მითითებული.

145. საავტორო მოწმობა გამოგონებაზე შეიძლება სადავო იყოს და მიჩნეულ იქნეს გაუქმებულად მთლიანად ან ნაწილობრივ:

1. წინადადებების გამოგონებად მიჩნევისათვის ამ დებულებით დადგენილ მოთხოვნათა დარღვევის გამო, — გამოგონების შესახებ პუბლიკაციის დლიდან 3 წლის განმავლობაში, ხოლო თუ პუბლიკაცია არ მომხდარა, — სსრ კავშირის გამოგონებების სახელმწიფო რეესტრში გამოგონების შეტანის დლიდან. ეს ვადა განსაკუთრებულ შემთხვევაში შეიძლება გაგრძელებულ იქნეს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარის ან მისი მოადგილის მიერ;

2. საავტორო მოწმობაში გამოგონების ავტორის (თანაავტორების) არასწორად მითითების გამო — ნებისმიერ დროს საავტორო მოწმობის გაცემის დლიდან.

146. პატენტი გამოგონებაზე შეიძლება სადავო გახდეს და მიჩნეულ იქნეს გაუქმებულად მთლიანად ან ნაწილობრივ:

1. წინადადებების გამოგონებად მიჩნევისათვის ამ დებულებით დადგენილ მოთხოვნათა დარღვევის გამო, — გამოგონების შესახებ პუბლიკაციის დლიდან 3 წლის განმავლობაში, ხოლო თუ პუბლიკაცია არ მომხდარა, — სსრ კავშირის გამოგონებების სახელმწიფო რეესტრში გამოგონების შეტანის დლიდან. ეს ვადა განსაკუთრებულ შემთხვევებში შეიძლება გაგრძელებულ იქნეს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარის ან მისი მოადგილის მიერ;

2. გამოგონების ავტორის (თანაავტორების) პატენტში არასწორად მითითების გამო — ნებისმიერ დროს პატენტის გაცემის დლიდან;

3. გამოგონებაზე, რომელზეც შეიძლება გაცემულ იქნეს მხოლოდ საავტორო მოწმობა, პატენტის გაცემის გამო, — პატენტის მოქმედების მთელი ვადის განმავლობაში;

4. პატენტის მიღებაზე პატენტის მქონებელთან უფლების უქონლობის გამო — პატენტის მოქმედების მთელი ვადის განმავლობაში.

147. რაციონალიზატორულ წინადადებაზე მოწმობა შეიძლება სადავო გახდეს და მიჩნეულ იქნეს გაუქმებულად მთლიანად ან ნაწილობრივ, თუ:

1) წინადადების რაციონალიზატორულად მიჩნევისათვის ამ დებუ-

ლებით დადგენილი მოთხოვნები დარღვეულია, — წინადადების რაციონალიზატორულად მიჩნევაზე გადაწყვეტილების გამოტანის დღიდან ერთი წლის განმავლობაში ან თუ გამოყენება დაიწყო მოგვიანებით, წინადადების გამოყენების დაწყების დღიდან;

2) მოწმობა გაცემულია იმ პირის სახელზე, რომელსაც არ ჰქონდა პირველობა ამ წინადადებაზე, ან მოწმობაში ავტორი ან თანაავტორთა შემადგენლობა არასწორად არის მითითებული — მოწმობის გაცემის დღიდან 3 წლის განმავლობაში.

განსაკუთრებულ შემთხვევებში გადაწყვეტილება რაციონალიზატორული წინადადების მოწმობის სრულად ან ნაწილობრივ გაუქმებულად აღიარების შესახებ შეიძლება მიღებულ იქნეს სამინისტროს ან უწყების ხელმძღვანელის ან მისი მოადგილის მიერ, ამ პუნქტის 1 ქვეპუნქტში გათვალისწინებული საფუძვლების მიხედვით, ერთწლიანი ვადის ვასვლის შემდეგაც.

148. ამ დებულების 59-ე და მე-60 პუნქტების შესაბამისად შეტანილი შედაგებების მიხედვით მიღებულ გადაწყვეტილებებზე განმცხადებლების საჩივრებს, ამ დებულების 145-ე პუნქტის 1 ქვეპუნქტში და 146-ე პუნქტის 1 და 4 ქვეპუნქტებში ნაჩვენები საფუძვლების მიხედვით გამოგონებაზე საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაუქმებულად მიჩნევის შესახებ გადაწყვეტებზე პროტესტებს განიხილავს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის საკონტროლო საბჭო. კომიტეტის თავმჯდომარეს ან მის მოადგილეს შეუძლია გადასცეს საკონტროლო საბჭოს განსახილველად გამოგონებებზე განაცხადის ექსპერტიზასთან დაკავშირებული სხვა საკითხებიც.

სამეცნიერო-ტექნიკური ექსპერტიზის საკონტროლო საბჭოში შემოსული საქმეები განიხილება კოლევიალურად საბჭოს არანაკლებ 3 წევრის შემადგენლობით. საკონტროლო საბჭოში საქმეების განხილვის წესი განისაზღვრება მასზე დებულებით.

საკონტროლო საბჭოს გადაწყვეტილებები საბოლოოა და გასაჩივრებას არ ექვემდებარება. საკონტროლო საბჭოს შეუძლია გადახედოს მის მიერ მიღებულ გადაწყვეტილებას სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარის პროტესტთან დაკავშირებით, რომელიც შეტანილია მოქმედ კანონმდებლობასთან გადაწყვეტილების შეუსაბამობის ან ახლად წარმოქმნილ ვითარებათა მოტივებით.

149. სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ აღმოჩენებზე განაცხადის განხილვის დროს შედაგებათა გამო გადაწყვეტილებაზე განმცხადებლების საჩივრებს (ამ დებულების მე-18 პუნქტი), აღმოჩენების რეგისტრაციის ან აღმო-

ჩენაზე დიპლომის გაცემის შედეგად გადაწყვეტილებებზე პროტესტებს, რომლებიც შეტანილია ამ დებულების 144-ე პუნქტის 1-ლ ქვეპუნქტში აღნიშნული საფუძვლებით, განიხილავს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის თავმჯდომარე, რომლის გადაწყვეტილება საბოლოოა.

150. აღმოჩენის რეგისტრაციაზე ჩანაწერის გაუქმების ან შესწორების, აღმოჩენაზე დიპლომის, გამოგონებაზე საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაუქმების შესახებ ძალაში შესული გადაწყვეტილების საფუძველზე სსრ კავშირის გამოგონებების და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი აწარმოებს ამის თაობაზე პუბლიკაციას კომიტეტის ოფიციალურ ბიულეტენში.

151. ავტორს, რომელიც არ ეთანხმება წინადადების რაციონალიზატორულად მიჩნევის ან მის გამოსაყენებლად მიღებაზე უარის შესახებ გადაწყვეტილებას, უფლება აქვს გადაწყვეტილების მიღების დღიდან 3 თვის ვადაში გაასაჩივროს იგი საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების, სამინისტროს ან უწყების ხელმძღვანელთან, რომელსაც მიიღო ეს გადაწყვეტილება.

ავტორის საჩივარი უნდა განიხილოს აღნიშნულმა ხელმძღვანელმა ერთი თვის ვადაში მისი შეტანის დღიდან. ავტორის სამუშაო ადგილის მიხედვით საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში საჩივარს განიხილავს ხელმძღვანელი პროფკავშირულ ორგანოსთან ერთად ან, პროფკავშირული ორგანოს დავალებით, გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ადგილობრივ საბჭოსთან ერთად; ამასთან ავტორი უნდა მოიწვიონ განხილვაში მონაწილეობისათვის.

თუ ავტორი თვლის, რომ საჩივარზე მიღებული გადაწყვეტილება არასწორია ან თუ საჩივრის განხილვისას გადაწყვეტილება არ არის გამოტანილი საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების ხელმძღვანელის და შესაბამისი პროფკავშირული ორგანოს შორის შეთანხმების მიუღწევლობის გამო, ავტორს შეუძლია მიმართოს ზემდგომ ორგანოს, რომელიც ვალდებულია საჩივრის შემოტანის დღიდან 2 თვის ვადაში შეატყობინოს ავტორს თავისი მოტივირებული გადაწყვეტილება.

სამინისტროს, უწყების ხელმძღვანელის ან ხელმძღვანელის მოადგილის გადაწყვეტილება საბოლოოა.

152. ამ დებულების 147-ე პუნქტის 1 ქვეპუნქტით გათვალისწინებულ საფუძვლებსა და ვადებში გადაწყვეტილება წინადადების რაციონალიზატორულად მიჩნევის, აგრეთვე გადაწყვეტილება რაციონალიზატორული წინადადების გამოსაყენებლად მიღების შესახებ შეიძლება გაუქმებულ იქნეს ზემდგომი ორგანოს მიერ.

ავტორის საჩივარი წინადადებების რაციონალიზატორულად მიჩ-

ნევის ან წინადადების გამოსაყენებლად მიღების შესახებ გადაწყვეტილების გაუქმებაზე განიხილება ამ დებულების 151-ე პუნქტის მე-3 და მე-4 აბზაცებით გათვალისწინებული წესებით.

153. დავას რაციონალიზატორული წინადადების პირველობაზე განიხილავს საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების, სამინისტროს ან უწყების ხელმძღვანელი საჩივრის შემოტანის დღიდან 15 დღის ვადაში. საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში დავის განხილვა წარმოებს პროფკავშირულ ორგანოსთან ერთობლივად ან, პროფკავშირული ორგანოს დავალებით, გამოძგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ადგილობრივ საბჭოსთან ერთად, ამასთან მხარეები უნდა იქნეს მოწვეული დავის განხილვაში მონაწილეობის მისაღებად. მხარეს, რომელიც არ არის მიღებული გადაწყვეტილების თანახმა, შეუძლია სარჩელით მიმართოს სასამართლოს.

154. გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორების საჩივარს ეკონომიის გაანგარიშების სისწორის, რაოდენობის, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის გასამრჩელოს გაცემის გაანგარიშებისა და ვადების საკითხებზე, აგრეთვე მათი გამოყენების ფაქტის დადგენას განიხილავს საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების, სამინისტროს ან უწყების ხელმძღვანელი 15-დღიან ვადაში. საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში საჩივრის განხილვა წარმოებს პროფკავშირულ ორგანოსთან ერთობლივად ან, პროფკავშირული ორგანოს დავალებით, გამოძგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ადგილობრივ საბჭოსთან ერთად.

ავტორს, რომელიც თვლის მისი საჩივრის მიხედვით მიღებულ გადაწყვეტილებას არასწორად, ან დადგენილ ვადაში პასუხის მიუღებლობის შემთხვევაში, შეუძლია გაასაჩივროს ეს გადაწყვეტილება ზემდგომი ორგანოს ხელმძღვანელთან ან მიმართოს სასამართლოს სარჩელით.

155. სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სამოქალაქო ენონმდებლობის საფუძვლების შესაბამისად სასამართლო წესით განიხილება:

1) აღმოჩენაზე, გამოგონებაზე ან რაციონალიზატორულ წინადადებაზე ავტორობის (თანავტორობის) შესახებ დავა;

2) გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებისთვის გასამრჩელოს რაოდენობის, გაანგარიშებისა და ვადების და მათი გამოყენების შესახებ დავა, თუ იგი არ არის გადაწყვეტილი ამ დებულების 154-ე პუნქტით დადგენილი წესით;

3) დავა აღმოჩენის, გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადებისათვის თანავტორებს შორის გასამრჩელოს განაწილებაზე;

4) დავა გამოყენებული წინადადების ადრე სარგებლობის უფლებაზე და პატენტის მქონებლის განსაკუთრებული უფლებების დარღვევაზე, აგრეთვე მოთხოვნები პატენტის გაუქმებულად მიჩნევაზე, ამ დებულების 146-ე პუნქტის მე-2 და მე-3 ქვეპუნქტებით გათვალისწინებულ საფუძვლებზე;

5) დავა რაციონალიზატორული წინადადების პირველობაზე, თუ იგი არ არის გადაწყვეტილი ამ დებულების 153-ე პუნქტით დადგენილი წესით.

156. დავა აღმოჩენაზე ან გამოგონებაზე ავტორობის (თანაავტორობის) შესახებ შეიძლება აღძრულ იქნეს სასამართლოში სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ განცხადებული წინადადების აღმოჩენად მიჩნევის, ან გამოგონებაზე საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაცემის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების შემდეგ.

დავა რაციონალიზატორულ წინადადებებზე ავტორობის (თანაავტორობის) შესახებ შეიძლება აღძრულ იქნეს სასამართლოში, წინადადების რაციონალიზატორულად მიჩნევის და მისი გამოსაყენებლად მიღების შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ.

157. სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი აღმოჩენაზე ან გამოგონებაზე ავტორობის შესახებ ან პატენტის გაუქმებულად მიჩნევაზე დავის გამო სასამართლო გადაწყვეტილების კანონიერ ძალაში შესვლის საფუძველზე შეასწორებს აღმოჩენის ან გამოგონების რეგისტრაციაზე ჩანაწერს, აწარმოებს კომიტეტის ოფიციალურ ბიულეტენში პუბლიკაციას აღმოჩენაზე წინა დიპლომის, გამოგონებაზე საავტორო მოწმობის ან პატენტის გაუქმებისა და ახლის გაცემის შესახებ და გასცემს ამ დოკუმენტებს სასამართლოს გადაწყვეტილების შესაბამისად.

158. სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების სამოქალაქო კანონმდებლობის საფუძვლების მე-16 მუხლის შესაბამისად გასამრჯელოს გადახდევინებაზე მოქმედებს სამწლიანი ხანდაზმულობის ვადა, ხანდაზმულობის ვადა გამოითვლება ავტორისათვის მისი გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების დაწყების შესახებ შეტყობინების დღიდან.

159. გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოსაყენებლად მომზადებაში ავტორის მონაწილეობასთან დაკავშირებით წარმოშობილი დავა განიხილება შრომითი დავის განხილვისათვის დადგენილი წესით.

160. ამ დებულებით გათვალისწინებულ აღმოჩენაზე დიპლომის, გამოგონებაზე საავტორო მოწმობის განაცხადების განხილვასთან დაკავშირებით მასალების წარდგენის ვადები, აგრეთვე საჩივრების შედა-

ვებისა და პროტესტების შეტანის ვადები შეიძლება გაგრძელდეს საპატიო მიზეზების არსებობის შემთხვევაში სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ.

პ ა რ ი X

გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელშეწყობისათვის პრემირება

161. გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელშეწყობისათვის პრემიები ეძლევათ:

1) გამომგონებებად მიჩნეული ტექნიკური გადაწყვეტების გამოვლენისა და დამუშავების, აგრეთვე ამ გამომგონებებზე საავტორო მოწმობების გაცემაზე განაცხადების გაფორმებისა და დაცვისათვის ხელშეწყობ პირებს;

2) გამომგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენებისათვის ხელშეწყობ პირებს;

3) სხვა საწარმოებში, ორგანიზაციებში, დაწესებულებებში გამოყენებულ ან პრესაში გამოქვეყნებულ გამომგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენებაში ინიციატივის გამომჩენ პირებს.

იმ შემთხვევაში, როცა გამომგონებისა ან რაციონალიზატორული წინადადების შექმნისა ან გამოყენების ხელშეწყობ პირს, გამომგონებლობის ან რაციონალიზაციის ხელშეწყობისათვის პრემიასთან ერთად ამავე საშუაოსათვის შეიძლება დაერიცხოს ახალი ტექნიკის შექმნისა და დანერგვისათვის პრემია, შემდგომი პრემიის გაცემა წარმოებს ადრე გაცემული პრემიის ჩათვლით.

162. გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელშეწყობისათვის შეიძლება პრემირებულ იქნენ გამომგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების შექმნის ან გამოყენების ადგილის მიხედვით საწარმოს, ორგანიზაციის და დაწესებულების როგორც შტატში მყოფი, ასევე შტატგარეშე პირები.

163. გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელშეწყობისათვის პრემირებას აწარმოებს გამომგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების შექმნის ან გამოყენების ადგილის მიხედვით საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების ხელმძღვანელი პროფკავშირულ ორგანოსთან შეთანხმებით ან, პროფკავშირული ორგანოს დავალებით, გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების ადგილობრივ საბჭოსთან შეთანხმებით.

საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების ხელმძღვანელი მუ-

შაკების, აგრეთვე ზემდგომი ორგანიზაციის მუშაკების პრემირება წარმოებს ამ დებულების 165-ე პუნქტის შესაბამისად დამტკიცებულ დებულებაში განსაზღვრული წესის მიხედვით. ამასთან ზემდგომი ორგანიზაციების მუშაკებს პრემიები მიეცემათ ამავე ორგანიზაციების სახსრების ხარჯზე და არ შეიძლება მიეცეთ დაქვემდებარებული საწარმოების, ორგანიზაციებისა და დაწესებულებების სახსრების ხარჯზე.

164. საწარმოებში, ორგანიზაციებში, დაწესებულებებში, სამინისტროებში, უწყებებში გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელშეწყობისათვის პრემირებაზე სახსრები გამოიყოფა შემდეგი ოდენობით:

1) საწარმოებში, ორგანიზაციებსა და დაწესებულებებში — გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების პირველ წელს მიღებული ეკონომიის 1,5%-ის ოდენობით, და გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენებისათვის, რომლებიც არ ქმნიან ეკონომიას, გაცემული გასამრჩელოს თანხის 35%-ის ოდენობით;

2) სამინისტროებში, უწყებებში — დაქვემდებარებულ საწარმოებში, ორგანიზაციებში, დაწესებულებებში გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების პირველ წელს მიღწეული ეკონომიის ქაშიდან 0,4%-ის ოდენობით.

გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელშეწყობისათვის გასული წლის გამოუყენებელი აღნიშნული სახსრები რჩება საწარმოების, ორგანიზაციების, დაწესებულებების, სამინისტროების, უწყებების განკარგულებაში და გამოიყენება ამავე მიზნებისათვის.

165. გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელშეწყობისათვის პრემირების წესი და ამ მიზნებისათვის გამოყოფილი სახსრების გამოყენების წესი განისაზღვრება დებულებით. რომელიც მტკიცდება სსრ კავშირის შრომისა და ხელფასის სახელმწიფო კომიტეტის მიერ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტთან, სსრ კავშირის ფინანსთა სამინისტროსა და საკავშირო პროფესიული კავშირების ცენტრალურ საბჭოსთან შეთანხმებით.

166. საწარმოების, ორგანიზაციების, დაწესებულებების, სამინისტროების, უწყებების მუშაკები, რომლებიც იღებენ აქტიურ მონაწილეობას საბჭოთა გამოგონებების დაპატენტებაზე მუშაობაში და ლიცენზიების საზღვარგარეთ გაყიდვის წინადადებების მომზადებაში, აგრეთვე ასეთი ლიცენზიების რეალიზაციის სამუშაოებში, პრემიას იღებენ ამ მიზნისათვის დადგენილი ოდენობით და წესით ლიცენზიების საზღვარგარეთ გაყიდვისაგან მიღებული თანხიდან დარიცხული სახსრების ხარჯზე.

აღნიშნული მუშაკების პრემირება წარმოებს ინსტრუქციის შესა-

ზამისად, რომელსაც ამტკიცებს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი, სსრ კავშირის შრომისა და ხელფასის საკითხების სახელმწიფო კომიტეტთან, სსრ კავშირის საგარეო-ეკონომიკური კავშირების სახელმწიფო კომიტეტთან, სსრ კავშირის საგარეო ვაჭრობის სამინისტროსთან და სსრ კავშირის ფინანსთა სამინისტროსთან შეთანხმებით.

167. ამ დებულებით გათვალისწინებული პრემიები გაიცემა სხვა სახის პრემიებისაგან დამოუკიდებლად. მაგრამ წლის განმავლობაში გაცემული პრემიების ოდენობა, გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელშეწყობისათვის, ახალი ტექნიკის შექმნისა და დანერგვისათვის პრემიასთან ერთად არ უნდა აღემატებოდეს ერთი მუშაკისათვის მოქმედი კანონმდებლობით დადგენილ ზღვრებს.

§ 2. დროებითი მითითებაანი რაციონალიზატორულ წინადადებაზე განცხადების მიღების, გაფორმებისა და განხილვის წესების შესახებ.

დამტკიცებულია სსრ კავშირის გამოგონებებისა

და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ 1976 წლის

19 აპრილის*

1. ზოგადი დებულება

1. რაციონალიზატორულ წინადადებად ითვლება ისეთი ტექნიკური გადაწყვეტა, რომელიც სიახლეს წარმოადგენს და სასარგებლოა წარმოებისათვის, ორგანიზაციისა ან დაწესებულებებისათვის (შემდგომში საწარმო), სადაც ისაა წარდგენილი, და ითვალისწინებს ნაკეთობის კონსტრუქციის, წარმოების ტექნოლოგიისა და გამოყენებული ტექნიკის ან მასალის შემადგენლობის შეცვლას.

ამასთან, ნაკეთობის, წარმოების ტექნოლოგიისა და გამოყენებული ტექნიკის კონსტრუქციის ან მასალის შემადგენლობის შეცვლის ქვეშ იგულისხმება არა მარტო მათი სრულყოფა, მოდერნიზაცია, არამედ ნაკეთობის, წარმოების ტექნოლოგიისა და მასალების ახალი კონსტრუქციების შექმნაც.

2. ორგანიზაციისა და საწარმოსათვის ახლად მიიჩნევა წინადადება, თუ მისი დაწესებული ფორმით შეტანის მომენტამდე იგი ან მისი მსგავსი გადაწყვეტა:

— არ იყო გამოყენებული ამ საწარმოში, იმ შემთხვევათა გარდა, როდესაც გადაწყვეტა გამოიყენებოდა ავტორის ინიციატივით არა უმეტეს 3 თვისა განცხადების შეტანამდე;

* სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი 1982 წ. 23 დეკემბრის დადგენილებით დაამტკიცა რაც. წინადადებაზე განცხადების შედგენის, შეტანისა და განხილვის წესის შესახებ მითითებები ახალი რედაქციით. იხ. Указания о порядке составления, подачи и рассмотрения заявки на рационализаторское предложение. М., ВНИИПИ, 1984 г., с. 27.

— არ იყო გათვალისწინებული ადმინისტრაციის ბრძანებით ან განკარგულებით, აღნიშნული არ იყო დამუშავებული ამ საწარმოს ტექნიკური სამსახურების მიერ, ან არ იყო შემოტანილი სხვა პირის მიერ, რომელსაც ეკუთვნის პირველობა თანახმად აღმოჩენების გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების შესახებ დებულების 74-ე პუნქტისა;

— არ იყო რეკომენდებული ზემდგომი ორგანიზაციის მიერ ან არ იყო გამოქვეყნებული აღნიშნულ დარგში მოწინავე გამოცდილების გაზიარების საინფორმაციო გამოცემებში;

— არ არის გათვალისწინებული საწარმოსათვის აუცილებელი ნორმატივებით (სტანდარტები, ნორმალები, ტექნიკური პირობები და სხვა).

3. წინადადება მიიჩნევა სასარგებლოდ, თუ მიღი გამოყენება აღნიშნულ საწარმოში, იმ პირობებში, რომლებიც არსებობს ან უნდა იქნეს შექმნილი დამტკიცებული გეგმების თანახმად, იძლევა შესაძლებლობას ეკონომიკური, ტექნიკური ან სხვა დადებითი ეფექტის მისაღებად.

წინადადების გამოყენებით მიღებული ეფექტი შეიძლება მდგომარეობდეს, მაგალითად, შრომის ნაყოფიერების, ხარისხის, ნაწარმის საიმედოობის და ხანგამძლეობის ზრდაში, მატერიალური და შრომითი რესურსების ეკონომიაში, შრომის პირობებისა და უსაფრთხოების ტექნიკის გაუმჯობესებაში, სასოფლო-სამეურნეო კულტურების მოსავლიანობის ზრდაში და სხვა.

4. რაციონალიზატორულ წინადადებად არ მიიჩნევა წინადადება, რომელიც:

— დაბლა სწევს პროდუქციის ხარისხს, საიმედოობას, ხანგამძლეობას ან სხვა მაჩვენებლებს, აუარესებს შრომის პირობებს, მუშაობის ხარისხს და სხვა;

— მხოლოდ სევამს ამოცანას ან განსაზღვრავს მოსალოდნელ ეფექტს, რომელიც შეიძლება იქნეს მიღებული წინადადების გამოყენებით, კონკრეტული ტექნიკური გადაწყვეტის ჩვენების გარეშე;

— გადმოღებულა საინფორმაციო წყაროებიდან ან ლიტერატურიდან, აგრეთვე სხვა საწარმოთა გამოცდილებიდან დამატებითი კონსტრუქტორული ან ტექნოლოგიური დამუშავების გარეშე საწარმოს არსებული პირობების შესაბამისად;

— ითვალისწინებს ერთი ცნობილი ნაწარმის, წარმოების ტექნოლოგიისა და გამოყენებული ტექნიკის კონსტრუქციების, აგრეთვე მასალების სხვა ტოლფასი და აღნიშნულ დარგში ცნობილით შეცვლას;

— იძლევა დადებით ეფექტს: ორგანიზაციული და არა ტექნიკური ხასიათის ღონისძიებათა გამოყენების შედეგად;

— მიეკუთვნება მეურნეობის ორგანიზაციის და მართვის მეთოდებს (დაგეგმვა, ფინანსირება და სხვა), აღზრდის, სწავლების, კვლევის, პროექტირების მეთოდებს, აგრეთვე საინფორმაციო სისტემებს;

— მიეკუთვნება პირობით აღნიშვნებს, განრიგებს, თამაშის წესებს, საგზაო მოძრაობას, ნაოსნობას და სხვა;

— ითვალისწინებს საწარმოო დანადგარების განლაგებას შენობა-ნაგებობებში, თუ მას არ მოსდევს ტექნოლოგიურ პროცესის ან კონსტრუქციის შეცვლა;

— მიეკუთვნება სკალების, ტაბულების (ცხრილების), დიაგრამების, გრაფიკების ნომოგრამების შედგენას, თუ მას არ მოსდევს მათი შემცვლელი ხელსაწყოების კონსტრუქციის შეცვლა;

— ითვალისწინებს შრომისა და წარმოების ორგანიზაციის სრულყოფას (სამუშაო ადგილის მდგომარეობის გაუმჯობესება, საწარმოს მატერიალურ-ტექნიკური უზრუნველყოფის სისტემის მოწესრიგება, ანგარიშგება, სამუშაო გრაფიკისა და დანადგარების ან სატრანსპორტო საშუალებების შეკეთების გრაფიკის შეცვლა; ტვირთის მიწოდების დროის შემცირება და სხვ.);

— შეიცავს ამოცანის მათემატიკურ გადაწყვეტას, კერძოდ, ალგორითმს, პროგრამას ელექტროგამომთვლელი მანქანისათვის, თუ მას არ მოსდევს კონსტრუქტორული თვისების ცვლა, მათ შორის ისეთების. რომელთა არსებობა გათვალისწინებულია ალგორითმის თავისებურებებით, რომლებიც განაპირობებენ ეგმ-ის რესურსების ორგანიზაციასა და განაწილებას ან ტექნოლოგიის შეცვლას, რომელსაც ახასიათებს ინფორმაციის მატერიალური მატარებლის მიმართ განმსაზღვრელი რიგი მოქმედების ჩატარება მატერიალური ობიექტების მეშვეობით. ამასთან მატერიალური მატარებლების ქვეშ იგულისხმება ობიექტები, რომლებზედაც ფიქსირდება ინფორმაცია (მაგნიტური ფირები, მაგნიტური დისკოები და სხვა);

5. სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო, საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური ორგანიზაციებისა და საწარმოების ანალოგიური ქვეგანყოფილების ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების წინადადებათა რაციონალიზატორულად კვალიფიცირების შემთხვევაში საქიროა ვიხელმძღვანელოთ სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის 1975 წლის 15 მაისის № 1 განმარტებით „ზოგიერთი საკითხების შესახებ, რომელიც ეხება სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო, საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური ორგანიზაციებისა და საწარმოების ანალოგიური ქვედანაყოფების ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების წინადადებების რაციონალიზატორულად მიჩნევის, აგრეთვე მათი შეტანის წესის შესახებ“.

6. განცხადებების ან სხვა დოკუმენტაციის გაფორმების დროს, რო-

მელიც ეხება რაციონალიზატორულ წინადადებას, გამოყენებული უნდა იქნეს სსრ კავშირის და მოკავშირე რესპუბლიკების წარმოება-დაწესებულებების, სამინისტროების და უწყებებისათვის დაწესებული დოკუმენტაციის პირველადი აღრიცხვის საუწყებათშორისო ტიპური ფორმები (ფორმა № რ-1 განცხადება რაციონალიზატორულ წინადადებაზე, ფორმა № რ-2 — წინადადების გამოყენების აქტი, ფორმა № რ-3 — წინადადების მიღების ცნობა, ფორმა № რ-4 — რაციონალიზატორულ წინადადებათა განცხადებების რეგისტრაციის უზრნალი, ფორმა № რ-5 — რაციონალიზატორის (გამომგონებლის) ბარათი და ფორმა № რ-6 — რაციონალიზატორული წინადადებებისა და გამოგონებათა მომზადების, დამუშავებისა და გამოყენების გრაფიკი (შემდგომი ფორმები), რომლებიც დამტკიცებულია სსრ კავშირის ცსს-ის მიერ და ფორმებით, რომლებიც დამტკიცებულია სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ.

ყველა ფორმა ივსება მეღნიით (ან მანქანური ტექსტით) მკაფიოდ, გარკვევით, შესწორების გარეშე.

II. რაციონალიზატორულ წინადადებაზე განსახილველის გაფორმება

7. განცხადება რაციონალიზატორულ წინადადებაზე უნდა იყოს გაფორმებული ავტორის (თანავტორების) მიერ ფორმა № რ-1 ბლანკზე.

იმ შემთხვევაში, როდესაც რამდენიმე ტექნიკური გადაწყვეტა მიმართულია ერთი და იგივე ობიექტის სრულყოფისაკენ, ყოველი მათგანი ფორმდება ცალკე განცხადებით.

8. განცხადებაში ნაჩვენები უნდა იყოს წინადადების დასახელება, ჩამოითვალოს უკლებლივ ყველა თანავტორი, რომელთა შემოქმედებითი შრომით არის შექმნილი წინადადება და მოყვანილი უნდა იყოს ყველა მონაცემი მათ შესახებ: გვარი, სახელი, მამის სახელი, სამუშაო ადგილი, დაკავებული თანამდებობა, განათლება, პარტიულობა, დაბადების წელი.

თანავტორებად არ მიიჩნევა პირები, რომლებმაც ავტორს გაუწიეს მხოლოდ ტექნიკური დახმარება (ნახაზებისა და ნიმუშების დამზადება, გაანგარიშება, დოკუმენტაციის გაფორმება, საცდელი შემოწმების ჩატარება და სხვ.).

თუ განცხადება შემოტანილია იმ პირის მიერ, რომელიც არ მუშაობს საწარმოში, აღინიშნება მისი მისამართი, რომლის მიხედვითაც შემდგომში მასთან მიმოწერა იწარმოებს.

9. განცხადებაში, განყოფილებაში — „წინადადების აღწერა“ —

საჭიროა აღნიშნული იყოს ნაკეთობის, წარმოების ტექნოლოგიისა და გამოყენებული ტექნიკის კონსტრუქციის ან მასალის შემცველობის სრულყოფის მიზანი, ტექნიკური გადაწყვეტის შინაარსი, ყველა საჭირო სრული მონაცემებით, რომლებიც საკმარისი იქნება წინადადების პრაქტიკული განხორციელებისათვის, აგრეთვე მონაცემები ეკონომიკური ან სხვა დადებითი ეფექტის შესახებ.

ნაწარმის კონსტრუქციის სრულყოფა შეიძლება ხასიათდებოდეს, მაგალითად, ცვლილებით დეტალების, კვანძების, ბლოკების და ა. შ. კონსტრუქციულ შესრულებაში, მათ ურთიერთკავშირში, ურთიერთგანლაგებასა და შეფარდებაში, გეომეტრიულ ფორმასა და მასალებში, რომლითაც არის შესრულებული კვანძები და დეტალები.

წარმოების ტექნოლოგიის სრულყოფა შეიძლება ხასიათდებოდეს, მაგალითად ცვლილებებით პროცესში მონაწილე მოწყობილობების ტექნოლოგიური ოპერაციების ჩატარების ხერხებში, მათ თანამიმდევრობაში, რეჟიმის პარამეტრებში, (ტემპერატურა, წნევა და სხვა).

მასალის შემცველობის სრულყოფა შეიძლება ხასიათდებოდეს, მაგალითად, მის შემადგენლობაში შემავალი შენაერთებისა (ინგრედიენტები) და მათი რაოდენობითი შეფარდების შეცვლით.

აუცილებელ შემთხვევაში განცხადებას თან უნდა დაერთოს გრაფიკული მასალები (ნახაზები, სქემები და სხვ. მისთ.), ტექნიკურ-ეკონომიკური გაანგარიშება და დამატებითი მონაცემები წინადადების შესახებ, თუ იგი აღრე იყო შეტანილი.

10. ავტორის თხოვნით, საწარმო ან გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა საკავშირო საზოგადოების (გრსს) ადგილობრივი ორგანოები ვალდებულია დახმარება გაუწიოს მას განცხადების, ნახაზების, სქემების, ესკიზებისა და სხვ. გაფორმებაში.

III. რაციონალიზატორულ წინადადებაზე განცხადების შეტანისა და განხილვის წესი

11. განცხადება წარედგინება იმ საწარმოს, რომლის საქმიანობასაც ეხება წინადადება, იმის მიუხედავად, მუშაობს თუ არა ავტორი ამ საწარმოში.

თუ შეიძლება წინადადების გამოყენება სხვადასხვა საწარმოში, ავტორს შეუძლია განცხადებით მიმართოს სამინისტროს ან უწყებას, რომელსაც მიეკუთვნება ეს საწარმო. ამ შემთხვევაში წინადადების სიახლე განისაზღვრება დებულების 64-ე პუნქტის წესების შესაბამისად, მოცემული სამინისტროს, უწყების საწარმოთა ფარგლებში, სადაც შეიძლება ამ წინადადების გამოყენება.

12. განცხადებების შეტანის წესი, რომლებიც კაპიტალურ მშენებ-

ლობას მიეკუთვნება, რეგლამენტირებულია სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის განმარტებით აღნიშნულ საკითხზე.

13. განცხადება აღირიცხება რაციონალიზატორულ წინადადებათა რეგისტრაციის ეურნალში, ფორმა № რ-4.

ეურნალი უნდა იყოს დანომრილი, ზონარგაყრილი, დამტკიცებული საწარმოს (ქვეგანაყოფის) ბეჭდით და იმ პირის ხელმოწერით, რომელიც დებულების 72-ე პუნქტის შესაბამისად იღებს გადაწყვეტილებას წინადადებაზე.

საწარმო, რომელმაც განსახილველად მიიღო განცხადება, ვალდებულია მიღების დღესვე რეგისტრაცია გაუკეთოს მას, მიუხედავად შემდგომში გამოტანილი გადაწყვეტილებისა. განცხადებაზე აღინიშნება მიღი შემოტანის თარიღი და ნომერი, რომლითაც იგი არის რეგისტრირებული ეურნალში.

რეგისტრაციის მომენტიდან განცხადება ითვლება საწარმოს დოკუმენტად და არ შეიძლება მისი ავტორზე (თანაავტორებზე) ხელზე გაცემა.

განცხადება ეურნალში არ აღირიცხება, თუ იგი საწარმოს საქმიანობას არ მიეკუთვნება. ამ შემთხვევაში იგი უბრუნდება ავტორს განმარტებით თუ სად უნდა იქნეს იგი შეტანილი.

თუ ავტორი თანახმა არ არის მისი წინადადების რეგისტრაციის უარზე, მას შეუძლია ეს უარი გაასაჩივროს საწარმოს ხელმძღვანელთან.

14. თანაავტორთა რიცხვში დამატებითი პირების შეყვანა მათი ერთობლივი განცხადების საფუძველზე შეიძლება განახორციელოს საწარმომ პროფკავშირის ორგანოსთან ერთად ან, პროფკავშირის ორგანოს დავალებით, გრსს-ის ადგილობრივ საბჭოსთან ერთად წინადადებაზე გადაწყვეტილების გამოტანამდე.

დავა რაციონალიზატორული წინადადების ავტორობაზე (თანაავტორობაზე) განიხილება თანახმად დებულებით დადგენილი წესისა.

15. განცხადების რეგისტრაციის შემდეგ, წინადადების რაციონალიზატორულად მიჩნევის გადაწყვეტილების გამოტანამდე ან მის უარყოფამდე ავტორს უფლება აქვს დაამატოს ან შეცვალოს წინადადების აღწერა, ნახაზები, სქემები ან ესკიზები, წინადადების არსის შეუცვლელად. ცვლილებები და დამატებები გაფორმებული უნდა იყოს ცალკე ფურცელზე შემოტანის ვადის აღნიშვნით და ყველა თანაავტორის ხელმოწერით. წინადადების არსის შეცვლა განიხილება როგორც ახალი წინადადების შემოტანა, რომელიც უნდა გაფორმდეს ახალი განცხადებით.

16. ავტორის თხოვნის შემოტანიდან 5 დღის განმავლობაში, საწარმო აძლევს ან უგზავნის ავტორს ცნობას რომელშიც აღინიშნება განცხადების შემოტანის ფაქტი და თარიღი, ფორმა № რ-3.

17. რეგისტრირებული განცხადება დასკვნისათვის წინადადების სიახლისა და სარგებლიანობის შესახებ ეგზავნება იმ ქვეგანყოფილებს, რომელთა საქმიანობასაც იგი უშუალოდ ეხება — საამქროს, სამშენებლო უბნის, მთავარი მექანიკოსის, ენერგეტიკოსის, კონსტრუქტორის, ტექნოლოგის განყოფილება და სხვ.

განცხადება, რეგისტრირებული სამინისტროსა ან უწყებაში, საჭირო შემთხვევაში დასკვნისათვის ეგზავნება დაქვემდებარებულ საწარმოებს.

დასკვნა ფორმდება განცხადების ნაწილში „დასკვნა წინადადებაზე“ და მას ხელს აწერენ პასუხისმგებელი პირები დაკავებული თანამდებობების აღნიშნით.

18. გადაწყვეტილებას წინადადების რაციონალიზატორულად მიჩნევისა და მისი გამოყენების ან უარყოფის შესახებ დასკვნის შესაბამისად იღებს საწარმოს ან შესაბამისი ქვეგანყოფილების ხელმძღვანელი, ჩანაწერი მიღებული გადაწყვეტილების შესახებ ფორმდება განცხადების ნაწილში „წინადადებაზე გადაწყვეტილების მიღება“.

გადაწყვეტილება წინადადების უარყოფაზე უნდა იყოს დასაბუთებული (მოტივირებული).

განცხადება რაციონალიზატორულ წინადადებაზე განიხილება და მასზე გადაწყვეტილება მიიღება საწარმოში, ორგანიზაციისა და დაწესებულებაში 15 დღის განმავლობაში, სამინისტროსა და უწყებაში კი — 1,5 თვის განმავლობაში დღიდან მისი მიღებისა.

საცდელი შემოწმების ჩატარების შემთხვევაში ავტორს უნდა ეცნობოს მიღებული გადაწყვეტილების შესახებ საცდელი შემოწმების დაშთავრების შემდეგ 15 დღის განმავლობაში.

19. გადაწყვეტილება იმ წინადადების რაციონალიზატორულად მიჩნევის შესახებ, რომელიც შეიტანება საწარმოს ხელმძღვანელის, მისი მოადგილის, მთავარი ინჟინრის, მთავარი ინჟინრის მოადგილის, მთავარი ავრონომის მიერ, გამოაქვს ზემდგომი ორგანიზაციის ხელმძღვანელს; იგივე წესი მოქმედებს იმ წინადადების მიმართაც, რომლებიც შეტანილია აღნიშნული მუშაკების მიერ სხვა პირებთან თანაავტორობით.

საწარმო ა.ე.თ შემთხვევაში წინადადებას ატარებს სარეგისტრაციო ეურნალში და წინადადების დედანს დასკვნასთან ერთად წინადადების სიახლისა და სარგებლიანობის შესახებ უგზავნის ზემდგომი ორგანიზაციის ხელმძღვანელს.

ზემდგომი ორგანიზაციის ხელმძღვანელი იღებს გადაწყვეტილებას

წინადადების მიმართ, რის შესახებაც ფორმდება ჩანაწერი განცხადების ნაწილში „გადაწყვეტილების მიღება წინადადებაზე“, რის შემდეგ განცხადება უბრუნდება საწარმოს.

20. წინადადების რაციონალიზატორულად მიჩნევისა და მისი გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილება, თუ იგი დაკავშირებულია დამტკიცებული ნორმატივებისა და ტექნიკური დოკუმენტაციის შეცვლასთან (პროექტები, სტანდარტები, ტექნიკური პირობები და სხვა ნორმატიული და ტექნიკური დოკუმენტაცია), მიიღება იმ ორგანიზაციის ნებართვის შემდეგ, რომელიც ამტკიცებს შესაბამის ნორმატივს ან დოკუმენტაციას. აღნიშნულ შემთხვევაში ნებართვის მისაღებად საჭირო ვადა განისაზღვრება დებულების 71-ე პუნქტით.

ეს ორგანიზაცია იძლევა მხოლოდ დამტკიცებული ნორმატივებისა და ტექნიკური დოკუმენტაციის შეცვლის ნებართვას, და არ წყვეტს წინადადების რაციონალიზატორულად მიჩნევის საკითხს.

21. წინადადების რაციონალიზატორულად მიჩნევისა და მისი გამოყენების შესახებ გადაწყვეტილების გამოტანის შემდეგ დადგენილი წესით ნორმატიულ და ტექნიკურ დოკუმენტაციაში შეიტანება შესწორება, რის შესახებაც კეთდება ჩანაწერი განცხადების ნაწილში „ცვლილებანი ნორმატიულ და ტექნიკურ დოკუმენტაციაში“ იმის აღნიშვნით, როდის, ვის მიერ და რის საფუძველზე შეიცვალა დოკუმენტაცია. ჩანაწერი მოწმდება გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ბიუროს უფროსის (საპატენტო ქვეგანყოფილების უფროსის ან რაციონალიზაციისა და გამომგონებლობის რწმუნებულის) ხელმოწერით.

22. რაციონალიზატორული წინადადების თითოეულ ავტორზე ივსება რაციონალიზატორის (გამომგონებლის) ბარათი ფორმა № რ-5.

თანაავტორობის შემთხვევაში გრაფებში 6 და 7 აღინიშნება წინადადების დანერგვის შედეგად მიღებული ეკონომიის წილი და საავტორო გასამრჩელოს თანხა, რომელიც მოდის ერთ ავტორზე.

23. საწარმო. რომელიც იყენებს წინადადებას, საინტერესოს სხვა საწარმოებისთვისაც. ვალდებულია 3 თვის ვადაში შესაბამის ზემდგომ ორგანოებს გადაუგზავნოს მასალები ამ წინადადებაზე. ეს მასალები იგზავნება ასლების სახით, საწარმოს ბეჭდითა და შესაბამისი პირის ხელმოწერით დამოწმებული.

24. გამოსაყენებლად შილებულ წინადადებაზე, აგრეთვე მისი საცდელი შემოწმების ჩატარებაზე საჭიროების შემთხვევაში დგება რაციონალიზატორული წინადადების მომზადების, დამუშავებისა და შემოწმების გრაფიკი ფორმა № რ-6, გრაფიკს ამტკიცებს საწარმოს ხელმძღვანელი და ეგზავნება პასუხისმგებელ შემსრულებლებს.

აღნიშნული ფორმის მე-7 გრაფაში „შენიშვნები“ აღინიშნება ბრძა-

ნების ნომერი და თარიღი ან გეგმის ნაწილი, რომლითაც განზრახულია გრაფიკით განსაზღვრული სამუშაოების ჩატარება.

25. რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენება ფორმდება აქტით ფორმა № რ-2.

26. გამოყენებულ რაციონალიზატორულ წინადადებაზე დგება წლიური ეკონომიის გაანგარიშება სახალხო მეურნეობაში ახალი ტექნიკის, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების ეკონომიკური ეფექტურობის განსაზღვრის მეთოდის მიხედვით ან რაციონალიზატორული წინადადების ნამდვილი ღირებულების გაანგარიშება-დასაბუთების თანახმად იმ რაციონალიზატორულ წინადადებაზე, რომელიც ეკონომიას არ ქმნის, გასამრჯელოს ანაზღაურების განსაზღვრის ინსტრუქციითა სპეციალური ფორმით.

27. რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების აქტი, წლიური ეკონომიის გაანგარიშება იმ რაციონალიზატორული წინადადების, რომელიც ეკონომიას არ ქმნის, ნამდვილი ღირებულების გაანგარიშება-დასაბუთება და თანავეტორთა შეთანხმება საავტორო გასამრჯელოს განაწილების შესახებ ინახება განცხადებასთან ერთად.

28. რაციონალიზატორული წინადადება, რომელიც შეიცავს სახელმწიფო საიდუმლოებას, მიიღება და განიხილება დებულებით დადგენილი საიდუმლოების დაცვის შესახებ.

IV. რაციონალიზატორულ წინადადებაზე მოწოდების შევსებისა და ბაცების წესი

29. წინადადების რაციონალიზატორულად მიჩნევის გადაწყვეტილების გამოტანისა და მისი გამოსაყენებლად მიღების შემდეგ ერთი თვის განმავლობაში თითოეულ თანავეტორს ეძლევა მოწმობა რაციონალიზატორულ წინადადებაზე (შემდეგში მოწმობა) სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ დამტკიცებული ფორმით.

მოწმობას აძლევს საწარმო, სამინისტრო ან უწყება, რომელმაც გამოიტანა გადაწყვეტილება.

საწარმოს ხელმძღვანელს, მის მოადგილეს, მთავარ ინჟინერს, მთავარი ინჟინრის მოადგილეს — ავტორებს წინადადებისა, რომელიც მიჩნეულია რაციონალიზატორულად, თანახმად წინამდებარე მითითებების მე-19 პუნქტისა, მოწმობას აძლევს საწარმო, რომელმაც იგი გამოსაყენებლად მიიღო.

30. თანავეტორობის შემთხვევაში მოწმობაში აღინიშნება გვარი, სახელი და მამის სახელი იმ თანავეტორისა, რომელსაც ეძლევა მოწმობა, აგრეთვე რაციონალიზატორული წინადადების სხვა თანავეტორთა

გვარები და ინიციალები. მოწმობის მიღების შესახებ თანაავტორები ხელს აწერენ განცხადებას.

31. განცხადებინ შეტანის ნომერი და თარიღი მოწმობაში ჩაიწერება ეურნალში რეგისტრაციის შესაბამისად.

32. მოწმობას ხელს აწერს საწარმოს, სამინისტროს ან უწყების ხელმძღვანელი და დასტურდება ბეჭდით.

33. თუ სამინისტრომ, უწყებამ მოწმობა გასცა პირზე, რომელსაც აღრე ჰქონდა მიღებული მოწმობა ამავე წინადადებაზე მოცემული ორგანიზაციის დაქვემდებარებული საწარმოსაგან, ვალდებულია აცნობოს ამ საწარმოს აღრე გაცემული მოწმობის მოქმედების შეწყვეტის შესახებ.

34. მოწმობის დაკარგვის შემთხვევაში, ავტორის (თანაავტორის) თხოვნით საწარმომ, სამინისტრომ ან უწყებამ შეიძლება გასცეს დუბლიკატი, რის შესახებაც აღინიშნება განცხადებაში.

35. რაციონალიზატორული წინადადების დოკუმენტაციების შენახვის ვადები განისაზღვრება ტიპური დოკუმენტური მასალების ნუსხით, რომელიც ყალიბდება სამინისტროების, უწყებებისა და სხვა დაწესებულებების, ორგანიზაციებისა და საწარმოების საქმიანობაში და დამტკიცებულია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოსთან არსებული მთავარი საარქივო სამმართველოს მიერ 1967 წლის 3 დეკემბერს.

§ 3. სახალხო მეთოდოლოგია ახალი ტექნიკის, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოგონების ეკონომიკური ეფექტიანობის განსაზღვრის მეთოდოლოგია (ძირითადი დოკუმენტები).

დამტკიცებულია სსრ კავშირის მეთოდოლოგია და

ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტის, სსრ კავშირის მეთოდოლოგიათა აკადემიისა და გამოგონებებისა და აღმოჩენების საკმეთა სახელმწიფო კომიტეტის 1977 წლის 14 თებერვლის № 48/16/13/3 დადგინდებით

კ ა რ ი

საერთო დოკუმენტები

1. ეს მეთოდოლოგია აღგენს ახალი ტექნიკის, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ეკონომიკური ეფექტიანობის განსაზღვრის ერთიან მეთოდურ პრინციპებს და მისი დანიშნულებაა:

ა) ახალი ტექნიკის შექმნისა და დანერგვის საუკეთესო ვარიანტების შერჩევის ტექნიკურ-ეკონომიკური დასაბუთება;

ბ) საწარმოების, გაერთიანებების, სამინისტროების, უწყებებისა და მთლიანად სახალხო მეურნეობის ნორმებში ნორმატივებსა და გეგმების მაჩვენებლებში ეკონომიკური ეფექტიანობის მაჩვენებლების ასახვა;

გ) ახალი ტექნიკის, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ფაქტიური ეფექტიანობის გაანგარიშება;

დ) ახალი ტექნიკის შექმნისა და დანერგვისათვის პრემიების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებისათვის გასამრჯელოს ოდენობის, აგრეთვე მოწინავე გამოცდილების გადმოღების წესით დანერგულ ახალი ტექნიკის გეგმების ღონისძიებათა განხორციელებისათვის პრემიების ოდენობის გაანგარიშება;

ე) ფასწარმოქმნის სრულყოფა.

2. მეთოდთა შემოღებულა ნაცვლად „ახალი ტექნიკის დანერგვის შედეგად მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრის მეთოდისა“, რომელიც დამტკიცებული იყო სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს სახელმწიფო სამეცნიერო-ტექნიკური კომიტეტის მიერ 1961 წლის 18 თებერვალს, „მრეწველობაში ახალი ტექნიკის, საწარმოო პროცესების მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის დანერგვის შედეგად მიღებული ეკონომიკური ეფექტიანობის განსაზღვრის მეთოდისა“, რომელიც დამტკიცებული იყო სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტისა და მეცნიერებათა აკადემიის მიერ 1961 წლის 9 დეკემბერს, და „გამოგონებათა და რაციონალიზატორული წინადადებების დანერგვით მიღებული ეკონომიის გაანგარიშებინ ინსტრუქციისა“, რომელიც დამტკიცებული იყო სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოსთან არსებული გამოგონებებისა და აღმოჩენების კომიტეტის მიერ 1959 წლის 22 დეკემბერს.

მეთოდთა სავალდებულო სახალხო მეურნეობის ყველა დარგისათვის და გვემსახურება საფუძვლად სსრ კავშირის მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტთან და სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტთან შეთანხმებით სამინისტროებისა და უწყებების მიერ ახალი ტექნიკის, სახალხო მეურნეობის და მრეწველობის დარგებში გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების, აგრეთვე ტექნიკის კონკრეტული სახეების შექმნისა და გამოყენების ეკონომიკური ეფექტურობის შეფასებისას (ინსტრუქციის გათვალისწინებით). სახალხო მეურნეობის და მრეწველობის დარგებში დარგობრივი მეთოდური მითითებების დამუშავებისა და დამტკიცებისათვის.

მეთოდთა და მის საფუძველზე შემუშავებული ინსტრუქციები გამოიყენება სახალხო მეურნეობის ღონეზე, სამინისტროებსა და უწყებებში, გაერთიანებებსა და საწარმოებში, დარგობრივ სამეცნიერო-

კვლევით და საპროექტო ინსტიტუტებში, ახალი ტექნიკის შექმნისა და დანერგვის ყველა სტადიაზე.

3. მოცემული მეთოდის მიხედვით ეკონომიკური ეფექტურობის განჯარიშებისას ახალ ტექნიკას მიეკუთვნება სახალხო მეურნეობაში პირველად რეალიზებულ მეცნიერულ გამოკვლევათა და გამოყენებით დამუშავებათა შედეგები, რომლებიც შეიცავენ გამოგონებებსა და სხვა საშეცნიერო-ტექნიკურ მიღწევებს, აგრეთვე ახალ ან უფრო სრულყოფილ წარმოების ტექნოლოგიურ პროცესებს, შრომის იარაღებსა და საგნებს, წარმოების ორგანიზაციისა და შრომის ხერხებს, რომლებიც მართვის ყველა დონის მეცნიერებისა და ტექნიკის განვითარების გეგმების შესაბამისად მათი გამოყენების დროს უზრუნველყოფენ წარმოების ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლების ამაღლებას ან სოციალურ და სახალხო მეურნეობის განვითარების სხვა ამოცანათა გადაწყვეტას.

4. გადაწყვეტილება ახალი ტექნიკის, გამოგონებათა და რაციონალიზატორულ წინადადებათა შექმნისა და დანერგვის მიზანშეწონილობაზე მიიღება საანგარიშო წელს ახალი ტექნიკის წარმოების წლიურ მოცულობაზე განსაზღვრული ეკონომიკური ეფექტის (წლიური ეკონომიკური ეფექტის) საფუძველზე. საანგარიშო წლად ითვლება პირველი წელი ახალი ტექნიკის წარმოების ათვისების დადგენილი (ნორმატიული) ვადის დამთავრების შემდეგ. როგორც წესი, ეს ახალი პროდუქციის სერიული გამოშვების ან წარმოებაში ახალი ტექნოლოგიის მეორე ან მესამე კალენდარული წელია. გამოგონებებისა ან რაციონალიზატორული წინადადებებისაგან წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრის დროს საანგარიშო წლად ითვლება მათი გამოყენების პირველი წელი (იხ. IV კარი).

5. წლიური ეკონომიკური ეფექტისა და მისი შემადგენელი ელემენტების, აგრეთვე ახალი ტექნიკის, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ეკონომიკური ეფექტურობის სხვა მაჩვენებლების ნორმებსა და ნორმატივებში და (საწარმოების, გაერთიანებების, სამინისტროების, უწყებებისა და მთლიანად სახალხო მეურნეობაში) გეგმების მაჩვენებლებში ასახვისათვის შესაბამისი მონაცემები იანგარიშება მათი წარმოებისა და ექსპლუატაციის დაგეგმილი პერიოდის ყველა წლის მიხედვით.

6. ახალი ტექნიკის (გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების) წლიური ეკონომიკური ეფექტი წარმოადგენს ყველა საწარმოო რესურსების (ცოცხალი შრომის, მასალების, კაპიტალდაბანდებათა) შეჭამებულ ეკონომიას, რომელსაც სახალხო მეურნეობა იღებს ახალი ტექნიკის წარმოებისა და გამოყენების შედეგად და რომელიც,

საბოლოო ჯამში, გამოიხატება ნაციონალური შემოსავლის გადიდებაში.

7. წლიური ეკონომიკური ეფექტი განისაზღვრება დაყვანილი დანახარჯების დაპირისპირებით ბაზურ და ახალ ტექნიკაზე. დაყვანილი დანახარჯები წარმოადგენს თვითღირებულებისა და ნორმატიული მოგების ჯამს:

$$3 = C + E_{II}K, \quad (1)$$

სადაც 3 არის დაყვანილი დანახარჯები პროდუქციის (სამუშაოს) ერთეულზე, მან.;

C — პროდუქციის (სამუშაოს) ერთეულის თვითღირებულება, მან.;

K — ხვედრითი კაპიტალური დაბანდებები საწარმოო ფონდებში, მან.;

E_{II} — კაპიტალდაბანდებათა ეფექტიანობის ნორმატიული კოეფიციენტი.

8. მთლიანად საზოგადოებრივი წარმოების მასშტაბით ახალი ტექნიკის ეკონომიკური ეფექტიანობის შეფასებისადმი ადეკვატური მიდგომის უზრუნველსაყოფად და გამომდინარე იქიდან, რომ ახალი ტექნიკის წარმოების ორგანიზაცია მოითხოვს დამატებით სახალხომეურნეობრივ რესურსებს, გაანგარიშებებში იყენებენ კაპიტალდაბანდებათა ეკონომიკური ეფექტიანობის ერთიან ნორმატიულ კოეფიციენტს, რომელიც 0,15-ის ტოლია.

იმ შემთხვევებში, როდესაც ახალი ტექნიკის ცალკეული ობიექტების დანერგვა, ამა თუ იმ დარგში შექმნილ პირობებთან დაკავშირებით, აგრეთვე სოციალური, თავდაცვითი და სხვა ამოცანების გადაწყვეტის აუცილებლობის გამო, არ იძლევა ეკონომიკურ ეფექტს (მოგების მატება ნორმატიულ დონეზე დაბალია), ახალი ტექნიკის ასეთი ობიექტების გეგმაში ჩართვის მიზანშეწონილობაზე გადაწყვეტილება მიიღება საშინისტროებისა და უწყებების, მოკავშირე რესპუბლიკების მინისტრთა საბჭოების მიერ სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტთან და სსრ კავშირის მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტთან შეთანხმებით.

შ ე ნ ი შ ე ნ ა: მართვის ავტომატიზებული სისტემების ეფექტიანობის გაანგარიშებისათვის კაპიტალდაბანდებათა ეფექტიანობის ნორმატიულ კოეფიციენტს ადგენს სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტი.

9. წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრისას უზრუნველყოფილი უნდა იქნეს შესადაარებელი ვარაიანტების შეპირისპირება ახალი და ბაზური ტექნიკის მიხედვით:

— ახალი ტექნიკის დახმარებით წარმოებული პროდუქციის (საძუშაოს) მოცულობა;

— ხარისხის პარამეტრები;

— დროის ფაქტორი;

— პროდუქციის წარმოებისა და გამოყენების სოციალური ფაქტორი გარემოზე გავლენის ჩართვით.

10. ახალი ტექნიკის წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრისას შედარების ბაზად მიღებულია:

— სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოთა გეგმების ფორმირების ეტაპზე (ახალი ტექნიკის შექმნის ვარიანტის შერჩევის პროცესში), ახალი ტექნიკის წარმოებაზე საქმის ორგანიზაციის შესახებ გადაწყვეტილების მიღებისას — სსრ კავშირის დაპროექტებული უკეთესი ტექნიკის მაჩვენებლები (ან უცხოური ტექნიკის მაჩვენებლები, რომლებიც შეიძლება იყოს შესყიდული აუცილებელი ოდენობით ან დამუშავებულია სსრ კავშირში შექმნილი ლიცენზიის საფუძველზე), რომლებსაც ამ ტექნიკის დახმარებით გამოშვებული პროდუქციის (სამუშაოს) ერთეულზე გაანგარიშებით აქვთ უმცირესი მოყვანილი დანახარჯები. სსრ კავშირში საპროექტო დამუშავებათა უქონლობის და უცხოური გამოცდილების გამოყენების შეუძლებლობის შემთხვევაში შედარების ბაზის სახით მიიღება სსრ კავშირში არსებული საუკეთესო ტექნიკის მაჩვენებლები;

— პირველი სამრეწველო სერიების ათვისების, პროგრესული ტექნოლოგიის დანერგვის, წარმოებისა და შრომის ორგანიზაციის ახალი ხერხების გეგმების ფორმირების ეტაპზე, აგრეთვე ახალი ტექნიკის დანერგვისა და ექსპლუატაციის ეტაპზე — შე ს ა ც ვ ლ ე ლ ი ტ ე ქ ნ ი კ ი ს მ ა ჩ ვ ე ნ ე ბ ლ ე ბ ი.

შ ე ნ ი შ ე ნ ა: ფასწარმოქმნის სისტემაში შედარების ბაზად მიჩნეულია უკეთესი ტექნიკის მაჩვენებლები.

ბაზური ტექნიკის მაჩვენებლები (თვითღირებულება, კაპიტალდაბანდებანი და ა. შ.) ყველა ეტაპზე მიიღება წარმოების ტექნიკური დონის ამდლების გათვალისწინებით, რომელიც მიღწეულია საანგარიშო წელს.

11. ახალი ტექნიკის წლიური ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშებისას დროის ფაქტორი გათვალისწინებულია იმ შემთხვევაში, როდესაც კაპიტალდაბანდებანი ხორციელდება რამდენიმე წლის განმავლობაში, აგრეთვე როდესაც მიმდინარე ხარჯები და წარმოების შედეგები, ახალი ტექნიკის ობიექტის მუშაობის რეჟიმის შეცვლის გამო, არსებითად იცვლება ექსპლუატაციის წლების მიხედვით.

დროის ფაქტორის აღრიცხვა ხორციელდება ახალი და ბაზური ტექნიკის შექმნაზე და დანერგვაზე და მათი გამოყენების შედეგებზე ერთ-

დროული და მიმდინარე დანახარჯების დროის ერთი მომენტის (საანგარიშო წლის დასაწყისი) დაყვანის გზით. ასეთი დაყვანა სრულდება დანახარჯებისა და შესაბამისი წლის შედეგების გამრავლებით (გაყოფით) დაყვანის კოეფიციენტზე, რომელიც განისაზღვრება ფორმულით:

$$\alpha_i = (1 + E)^i \quad (2)$$

სადაც α_i არის დაყვანის კოეფიციენტი;

E — დაყვანის ნორმატივი (0,1);

i — წლების რიცხვი, რომელიც მოცემული წლის დანახარჯებსა და შედეგებს გამოყოფს საანგარიშო წლის დასაწყისი-საგან.

დანახარჯები და შედეგები, რომლებიც ხორციელდება და მიიღება საანგარიშო წლის დაწყებამდე, მრავლდება დაყვანის კოეფიციენტზე (α_i), ხოლო საანგარიშო წლის დაწყების შემდეგ იყოფა კოეფიციენტზე. წარმოების სხვადასხვადროული დანახარჯებისა და შედეგების დაყვანა გამოიყენება მხოლოდ წლიური ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშებაში და არ შეიძლება წარმოადგენდეს ახალი ტექნიკის ობიექტების სახარჯთაღრიცხვო ღირებულებისა და სხვა საგემო მაჩვენებლების შეცვლის საფუძველს.

დაყვანის კოეფიციენტები, რომლებიც გაანგარიშებულია ფორმულით (2), მოცემულია დანართში (1).

კ ა რ ი II

წლიური ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშება

12. ახალი ტექნოლოგიური პროცესების, წარმოების შექანიზაციისა და ავტომატიზაციის, წარმოებისა და შრომის ორგანიზაციის ხერხების გამოყენების შედეგად მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშება, რომელიც უზრუნველყოფს საწარმოო რესურსების ეკონომიას ერთი და იგივე პროდუქციის გამოშვებისას, წარმოებს შემდეგი ფორმულით:

$$\Xi = (3_1 - 3_2) \cdot A_2, \quad (3)$$

სადაც Ξ არის წლიური ეკონომიკური ეფექტი, მან.;

3_1 და 3_2 — საბაზო და ახალი ტექნიკის დახმარებით წარმოებულ პროდუქციის (სამუშაოს) ერთეულის დაყვანილი დანახარჯები, რომლებიც განისაზღვრება ფორმულით (1), მან.;

A_2 — საანგარიშო წელიწადში ახალი ტექნიკის დახმარებით წარმოებული პროდუქციის (სამუშაოს) წლიური მოცულობა, ნატურალურ ერთეულებში.

13. გაუძვობეცებული ხარისხობრივი მახასიათებლებიანი (მწარმოებლობა, ხანგამძლეობა, ექსპლუატაციის ხარჯები და ა. შ.) ხანგრძლივი გამოყენების შრომის ახალი საშუალებების (მანქანები, მოწყობილობები, ხელსაწყოები და ა. შ.) წარმოებისა და გამოყენებისაგან წლიური ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშება წარმოებს შემდეგი ფორმულათ:

$$\Theta = \left[3_1 \cdot \frac{B_2}{B_1} \cdot \frac{P_1 + E_{II}}{P_2 + E_{II}} + \frac{(I_1^1 - I_2^1) - E_{II}(K_2^1 - K_1^1)}{P_2 + E_{II}} - 3_2 \right] \cdot A_2, \quad (4)$$

სადაც 3_1 და 3_2 არის შრომის საბაზო და ახალი საშუალებების შესაბამისად ერთეულების დაყვანილი დანახარჯები, რომლებიც განისაზღვრება ფორმულით (1), მან.:

$\frac{B_2}{B_1}$ — საბაზისოსთან შედარებით შრომის ახალი საშუალების ერთეულის მწარმოებლურობის ზრდის აღრიცხვის კოეფიციენტი;

B_1 და B_2 — იმ პროდუქციის (სამუშაოს) წლიური მოცულობა, რომელიც წარმოებულია შესაბამისად შრომის ბაზური და ახალი საშუალებების ერთეულის გამოყენებით, ნატურალურ სიდიდეებში;

$\frac{P_1 + E_{II}}{P_2 + E_{II}}$ — საბაზისოსთან შედარებით შრომის ახალი საშუალების სამსახურის ვადის ცვლის აღრიცხვის კოეფიციენტი;

P_1 და P_2 — საბალანსო ღირებულებიდან შრომის ბაზური და ახალი საშუალებების სრულ აღდგენაზე (რენოვაციაზე) ანარიცხების წილი. გაიანგარიშება როგორც შრომის საშუალებათა სამსახურის იმ ვადების უკუსიდიდეები, რომლებიც განისაზღვრება მათი მორალური ცვეთის გათვალისწინებით. გაანგარიშების სიზუსტის

ამაღლების აუცილებლობის შემთხვევაში ისინი მიღებული უნდა იქნეს დანართი 2-ის მონაცემების მიხედვით.

E_{II} — ეფექტიანობის ნორმატიული კოეფიციენტი (0,15);

$\frac{(I_1^1 - I_2^1) - E_{II}(K_2^1 - K_1^1)}{P_2 + E_{II}}$ — მომხმარებლის ეკონომია ექსპლუატაციის მიმდინარე ხარჯებზე და შრომის ახალ საშუალებათა სამსახურის მთლიანი ვადის განმავლობაში თანმხლებ კაპიტალური დაბანდებებისაგან გადარიცხვებზე ბაზურთან შედარებით, მან.;

K_1^1 და K_2^1 — მომხმარებლის თანმხლები კაპიტალდაბანდებები (კაპიტალდაბანდებები განსახილველი შრომის საშუალებების გათვალისწინების გარეშე) შრომის ბაზური და ახალი საშუალებების გამოყენებისას, შრომის ახალი საშუალებების დახმარებით წარმოებული პროდუქციის (სამუშაოს) მოცულობაზე გაანგარიშებით, მან.;

I_1^1 და I_2^1 — მომხმარებლის წლიური საექსპლუატაციო ხარჯები, მის მიერ შრომის ბაზური და ახალი საშუალებების გამოყენებისას იმ პროდუქციის (სამუშაოს) მოცულობაზე გაანგარიშებით, რომელიც წარმოებულია შრომის ახალი საშუალებების დახმარებით, მან. ამ ხარჯებში გათვალისწინებულია ამორტიზაციის მხოლოდ ნაწილი, რომელიც განკუთვნილია შრომის საშუალებათა კაპიტალური შეკეთებისათვის (ანუ მათი რენოვაციისათვის განკუთვნილი საშუალებების აღრიცხვის გარეშე), აგრეთვე საამორტიზაციო გადარიცხვები მომხმარებლის თანმხლები კაპიტალდაბანდებების მიხედვით;

A_2 — შრომის ახალი საშუალებების წარმოების წლიური მოცულობა საანგარიშო წელს, ნატურალურ ერთეულებში.

14. შრომის ახალი ან სრულყოფილი საგნების (მასალები, ნედლეული, სათბობი) წარმოებისა და გამოყენების, აგრეთვე ერთ წელზე ნაკლები საშსახურის ვადის შრომის საშუალებათა წლიური ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშება წარმოებს ფორმულით:

$$\Xi = \left[3_1 \cdot \frac{Y_1}{Y_2} + \frac{(H_1^1 - H_2^1) - E_u(K_2^1 - K_1^1)}{Y_2} - 3_2 \right] \cdot A_2, \quad (5)$$

სადაც 3_1 და 3_2 არის შრომის საბაზო და ახალი საგნის ერთეულის დაყვანილი დანახარჯები, მან.;

Y_1 და Y_2 — ხვედრითი ხარჯები შრომის ბაზური და ახალი საგნის შესაბამისად, იმ პროდუქციის (სამუშაოს) ერთეულზე გაანგარიშებით, რომელსაც უშვებს მომხმარებელი, ნატურალურ ერთეულებში;

H_1^1 და H_2^1 — დანახარჯები პროდუქციის (სამუშაოს) ერთეულზე, რომელსაც უშვებს მომხმარებელი შრომის ბაზური ან ახალი საშუალებების გამოყენებისას, მათი ღირებულების გათვალისწინების გარეშე, მან.;

K_1^1 და K_2^1 — მომხმარებლის თანმხლები კაპიტალდაზღვევები მის მიერ შრომის საბაზო ან ახალი საგნების გამოყენებისას, იმ პროდუქციის (სამუშაოს) ერთეულზე გაანგარიშებით, რომელიც წარმოებულია შრომის ახალი საგნების გამოყენებით, მან.;

A_2 — შრომის ახალი საგნის წარმოების წლიური მოცულობა საანგარიშო წელს, ნატურალურ სიდიდეებში.

15. მომხმარებლის რამდენიმე სფეროში ახალი ტექნიკის წარმოებისა და გამოყენების შედეგად მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშება წარმოებს ფორმულით:

$$\Xi = \sum_{i=1}^n \Xi_i \cdot A_i, \quad (6)$$

სადაც Ξ_i არის მომხმარებლის i -ს სფეროში გამოყენებული ახალი ტექნიკის ერთეულის წარმოებისა და გამოყენების შედეგად მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტი, მან. შესადაარებე-

ლი ბაზა ახალი ტექნიკის მოხმარების თითოეული სფეროსათვის მიღებულია ინდივიდუალურად;

A_i — საანგარიშო წელს ახალი ტექნიკის გამოშვების ნაწილი, რომელიც გამიზნულია მოხმარების i სფეროსათვის, ნატურალურ ერთეულებში;

n — ახალი ტექნიკის მოხმარების სფეროთა რაოდენობა.

16. მოსახლეობის მოთხოვნილებების დაკმაყოფილების მიზნით ახალი პროდუქციის ან გაუმჯობესებული ხარისხის (უფრო მაღალი ფასების) პროდუქციის, აგრეთვე გამოგონებათა და რაციონალიზატორულ წინადადებათა საფუძველზე შექმნილი ახალი პროდუქციის ან გაუმჯობესებული ხარისხის პროდუქციის საწარმოებისაგან მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშება წარმოებს ფორმულით:

$$\Theta = (\Pi - E_{II} \cdot K) \cdot A_2, \quad (7)$$

სადაც Θ არის მოსახლეობის მოთხოვნილებების დასაკმაყოფილებლად წამოებული ახალი პროდუქციის ან გაუმჯობესებული ხარისხის პროდუქციის წლიური ეკონომიკური ეფექტი, მან.;

Π — ახალი პროდუქციის რეალიზაციის შედეგად მიღებული მოგება ან მოგების ნამატი ($\Pi_2 - \Pi_1$) — გაუმჯობესებული ხარისხის პროდუქციის რეალიზაციისაგან (Π_2 — მოგება გაუმჯობესებული ხარისხის პროდუქციის რეალიზაციისაგან, Π_1 — აღრიცხვითი ხარისხის პროდუქციის რეალიზაციისაგან), მან.;

K — ხვედრითი კაპიტალდაბანდებანი ახალი პროდუქციის წარმოებაზე ან ხვედრითი დამატებითი კაპიტალდაბანდებანი, რომლებიც დაკავშირებულია პროდუქციის ხარისხის გაუმჯობესებასთან, მან.;

E_{II} — ეფექტიანობის ნორმატიული კოეფიციენტი (0,15);

A_2 — ახალი პროდუქციის ან გაუმჯობესებული ხარისხის პროდუქციის წლიური მოცულობა საანგარიშო წელს, ნატურალურ ერთეულებში.

17. ტექნიკის დამამზადებლებისა და მომხმარებლების კაპიტალდაბანდებათა შემადგენლობაში წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრისას გათვალისწინებულია როგორც უშუალოდ კაპიტალდაბანდებანი, რომლებიც მოიცავს დანახარჯებს სსრ კავშირის სახელმწიფო საგემო კომიტეტის სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობის განვითარების გეგმის შედგენის მეთოდური მითითებების შესაბამისად, ასევე სხვა ერთდროული დანახარჯები, რომლებიც აუცილებელია ტექნიკის შესაქმნელად და გამოსაყენებლად, მიუხედავად მათი დაფინანსების წყაროებისა. ასეთ დანახარჯებს მიეკუთვნება:

— დანახარჯები სამეცნიერო-კვლევით და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოებზე, რომლებიც მოიცავს საცდელი ნიმუშების გამოცდას და დამატებით დამუშავებას (მხოლოდ ახალი ტექნიკის ვარიანტში).

იმ შემთხვევაში, თუ სამეცნიერო-კვლევით და საცდელ-საკონსტრუქტორო და საპროექტო სამუშაოების შედეგები, რომლებიც დაკავშირებულია ახალი ტექნიკის შექმნასთან — გამოგონების დონეზე, შესაძლებელს გახდის მომავალში მნიშვნელოვნად გაფართოვდეს მათი გამოყენების მასშტაბები, მაშინ ახალი ტექნიკის განსახილველ ღონისძიებებს შეიძლება მიეკუთვნოს ექსპერტიზის გზით განსაზღვრული შესაბამისი დანახარჯების მხოლოდ ნაწილი;

შეძენის, ადგილზე მიტანის, მონტაჟის, დემონტაჟის, ტექნიკური მომზადების, აწყობისა და წარმოების ათვისების დანახარჯები;

— დანახარჯები ახალი ტექნიკის შექმნასთან და გამოყენებასთან დაკავშირებული საბრუნავი ფონდების შევსებაზე;

— აუცილებელი საწარმოო ფართობებისა და ძირითადი ფონდების სხვა ელემენტების ღირებულება, რომლებიც დაკავშირებულია ახალი და ბაზური ტექნიკის წარმოებასა და გამოყენებასთან;

— დანახარჯები ტექნიკურ ღონისძიებებზე და დანადგარებზე, რომლებიც თავიდან გვაცილებენ გარემოზე (გარემოს გაკუჭყიანების თავიდან აცილება), აგრეთვე შრომის პირობებზე (საწარმოო ხმაურის შემცირება, კლიმატური პირობების შენარჩუნება საწარმოო შენობებში, ტრავმატიზმის თავიდან აცილება და ა. შ.) ტექნიკის ექსპლუატაციის გავლენის უარყოფით შედეგებს;

— ზარალი (პლუს ნიშნით) ან მოგება (მინუს ნიშნით) პროდუქციის წარმოებისა და რეალიზაციისაგან, წარმოების ათვისების იმ პერიოდში, რომელიც წინ უსწრებს საანგარიშო წელს.

18. სამრეწველო პროდუქციის თვითღირებულების სტატიების შემადგენლობა, მათი გაანგარიშების ხერხი და კალკულირების საერთო მეთოდები მიიღება სამრეწველო პროდუქციის თვითღირებულების „დაგეგმვის, აღრიცხვის და კალკულირების ძირითადი დებულების“ შესაბამისად, რომელიც დამტკიცებულია სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტის, სსრ კავშირის ფინანსთა სამინისტროს, ფასების სახელმწიფო კომიტეტისა და სსრ კავშირის ცენტრალური სტატისტიკური სამმართველოს მიერ 1970 წლის 20 ივლისს (НАБ—21—Д) და ძალაში შესულია 1971 წლის 1 იანვრიდან.

მშენებლობაში, ტრანსპორტზე, კავშირგაბმულობასა და სოფლის მეურნეობაში თვითღირებულების კალკულირების მეთოდები მიიღება

მათში მოქმედი ანალოგიური ნორმატიული დოკუმენტების შესაბამისად.

პროდუქციის თვითღირებულების შემცირების გაანგარიშებებში გასათვალისწინებელია მხოლოდ ის დანახარჯები, რომლებიც იცვლება ახალი ტექნიკის წარმოებისა და გამოყენებასთან დაკავშირებით. ამასთანავე სააშქროს და საერთო-საქარხნო დანახარჯები კორექტირებული უნდა იყოს პირდაპირი ანგარიშით ცვლადი მუხლების მიხედვით (მათი გადაანგარიშება ხელფასის შემცირების პროპორციულად არ დაიშვება). თუ საწარმო უშევს პროდუქციის რამდენიმე სახეობას, მაშინ სააშქროს და საერთო საქარხნო წლიური ხარჯების წილი პროდუქციის მოცემულ სახეობაზე დადგინდება პროდუქციის თვითღირებულების დაგეგმვის, აღრიცხვისა და კალკულირების დარგობრივი მეთოდოლოგიით გათვალისწინებული წესის მიხედვით.

19. სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების ეტაპზე (ახალი ტექნიკის შექმნისა და დანერგვის ყველაზე ეფექტიანი ვარიანტის შერჩევის პროცესში) წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრისას, აგრეთვე მისი წარმოებაში დაყენებაზე გადაწყვეტილების მიღებისას გამოიყენება საპროექტო, ნორმატიული და საგეგმო მაჩვენებლები.

ახალი ტექნიკის ფაქტიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრისას გათვალისწინებულია საანგარიშო კალკულაციებისა და ხარჯების ნაკრები აღრიცხვის მონაცემები, რომლებიც ასახავენ შექმნილ რეალურ დანახარჯებსა და წარმოების მოცულობებს:

20. გაანგარიშებებს ახალი ტექნიკის, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ეკონომიკური ეფექტიანობის განსაზღვრის ყველა ეტაპზე, რომლებიც შეთანხმებულია პროდუქციის ძირითად მომხმარებელთან, ხელს აწერენ ორგანიზაციებისა და საწარმოების საგეგმო და ეკონომიკური სამსახურების ხელმძღვანელები.

პრემიების ოდენობის განსაზღვრისათვის შესრულებული წლიური ეკონომიკური გაანგარიშებები მტკიცდება:

ა) ცენტრალიზებული ფონდიდან პრემიების გადახდის შემთხვევაში — სამინისტროების, უწყებების, სამხარეო აღმასკომებისა და საოლქო აღმასკომების ხელმძღვანელების მიერ.

ბ) ორგანიზაციებისა და საწარმოების განკარგულებაში დარჩენილ სახსრებიდან პრემიების გადახდის შემთხვევაში — ამ ორგანიზაციებისა და საწარმოების ხელმძღვანელების მიერ.

როდესაც წლიური ეკონომიკური ეფექტი აღემატება 2,0 მლნ. მანეთს, გაანგარიშებას უთანხმებენ სსრ კავშირის მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტს.

**ახალი ტექნიკის ეკონომიკური ეფექტიანობის ასახვა ნორმაში,
ნორმატივებში, საგეგმო და საანგარიშო მაჩვენებლებში**

21. წლიური ეკონომიკური ეფექტის, აგრეთვე მისი ელემენტების შემადგენელი და ახალი ტექნიკის, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების სხვა მაჩვენებლების ეფექტურობის ასახვისათვის ნორმებისა და ნორმატივების მაჩვენებლებში, რომლებიც გამოიყენება ხუთწლიანი და წლიური გეგმების შემუშავებისას, ეკონომიკური ეფექტურობის გაანგარიშება წარმოებს ხუთწლედის თითოეული წლის ახალი ტექნიკის გეგმურ მოცულობებზე, გაანგარიშებათა შედეგები გათვალისწინებულია გეგმების შესაბამის მაჩვენებლებში, აგრეთვე შრომითი, მატერიალური და ფინანსური რესურსების ბალანსებში.

საწარმოების, გაერთიანებების, სამინისტროებისა და სახალხო მეურნეობის გეგმებში ახალი ტექნიკის ეფექტიანობის მაჩვენებლები გათვალისწინებულია მთელი იმ პერიოდის განმავლობაში, რომელშიც ახალი ტექნიკა უზრუნველყოფს წარმოების ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლების ამალგებას ან სახალხო მეურნეობის განვითარების სოციალური ან სხვა ამოცანების გადაჭრას (მაგრამ არა უმეტეს პროდუქციის ხარისხის ატესტაციის მოქმედების ორი ვადისა — 6 წელი).

22. წარმოების გეგმის მაჩვენებლების გაანგარიშება ხორციელდება სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობის განვითარების სახელმწიფო გეგმების შემუშავების მეთოდური მითითებების შესაბამისად, რომელიც სსრ კავშირის სახელმწიფო საგეგმო კომიტეტის მიერ არის დამტკიცებული. საგეგმო პერიოდის ეკონომია, ბაზურთან შედარებით, გამოისახება შემდეგი წესით:

გამოშვებული პროდუქციის ერთეულზე ნედლეულისა, მასალების, სათბობისა და ენერჯიის ეკონომია (გადახარჯვა) გამოიხატება მატერიალური ნორმატივების შეცვლაში, რომელთა გაანგარიშების მეთოდიკა განხილულია მეთოდური მითითებების თავებში — „მატერიალური ბალანსები და განაწილების გეგმები“ და „მრეწველობასა და მშენებლობაში მატერიალური რესურსების ხარჯვის ნორმებისა და საწარმოო მარაგის ნორმების დამუშავება და გამოყენება“.

შრომითი რესურსების ეკონომია (გადახარჯვა) აისახება შრომითი ნორმატივების, შრომატევადობის ცვლილებაში, ესე იგი, პროდუქციის ერთეულზე შრომის დანახარჯების (კაც-საათებში) ან მუშაკთა საშუალო წლიურ შემცირებაში. ვითვალისწინებთ რა, რომ შრომატევადობის მაჩვენებელი არის ერთ მუშაკზე პროდუქციის გამომუშავების

ნორმატივები	ბაზური ტექნიკა	ახალი ტექნიკა	ეკონომია (-) გადახარჯვა (+)
<p>ა. ნატურალური</p> <p>I. მატერიალური რესურსების შესაბამისი სახეობებისა:</p> <ul style="list-style-type: none"> — ნედლეულისა და მასალების — სათბობისა და ელექტროენერჯიის — სათადარიგო ნაწილების <p>II. შრომითი რესურსების შესაბამისი სახეობები:</p> <p>ბ. ღირებულებითი</p> <p>I. აბსოლუტური:</p> <p>პროდუქციის მასალატევალობა (მატერიალური დანახარჯები პროდუქციის მოცულობაზე ამორტიზაციის გარეშე).</p> <p>სულ:</p> <p>მათ შორის მატერიალური რესურსების მნიშვნელოვანი სახეობების მიხედვით</p> <ul style="list-style-type: none"> — პროდუქციის ხელფასტევალობა (ხელფასის საერთო ფონდი პროდუქციის მოცულობაზე) — პროდუქციის ფონდტევალობა (საშუალო წლიური საწარმოო ფონდების — ძირითადის და საბრუნაეის — ღირებულება პროდუქციის მოცულობაზე). <p>II. ფარდობითი:</p> <ul style="list-style-type: none"> — მატერიალური დანახარჯები პროდუქციის ნამატის 1 მანეთზე — შრომითი დანახარჯები პროდუქციის ნამატის 1 მანეთზე — კაპიტალური დანახარჯები პროდუქციის ნამატის 1 მანეთზე 			

შენიშვნა: ნორმატივების ცვლილებების გაანგარიშებებში გაითვალისწინება პირველადი საბუღალტრო აღრიცხვის მონაცემები დანახარჯების ხუეროსთან შეფარდებით, რომლებიც უშუალოდ მიეკუთვნება ბაზურ და ახალ ტექნიკას.

მაჩვენებლები	აღნიშვნა	ბაზური (შესაცვლელი) ტექნიკა	ახალი ტექნიკა			
			გვეგმური		საანგარიშო (ფაქტიური)	
			ს უ ლ	ეკონომია (+), გადახარჯვა (-)	ს უ ლ	ეკონომია (+), გადახარჯვა (-)
გამოშვებული პროდუქციის (სამუშაოს) რაოდენობა	A					
პროდუქციის ერთეულის ფასი	Ц					
პროდუქციის (სამუშაოს) თვითღირებულება	C					
მოგება	П					
ლონისძიების რეალიზაციისათვის აუცილებელი კაპიტალდაბანდებანი	K					
შრომისნაყოფიერება საერთო პროდუქციის მიხედვით	B _B					
მომუშავეთა პირობითი გამოთავისუფლება	Δ _q					
მასალისა და ენერჯიის ხვედრითი დანახარჯი (ძირითადი სახეობების მიხედვით)	C _M					
მოწყობილობის ერთეულების მწარმოებლობა	B					
მოწყობილობის სამსახურის ვადა	To					
რენტაბელობა	Π					
	K					

მაჩვენებლების უკუსიდიდე, ნორმატიული შრომატევადობის გაანგარიშებისას მიზანშეწონილია ამოსავლად ჩაითვალოს ახალი ტექნიკის გაშოყენების შედეგად შრომისნაყოფიერების დაგეგმილი ზრდა. ა.ეთი გაანგარიშების ხერხები განიხილება მეთოდური მითითებების თავებში „შრომისა და კადრების დაგეგმვა“ და „ნორმატიული ბაზა“.

კაპიტალდაბანდებათა ეკონომია (გადახარჯვა) აიხაება ფონდტევადობისა და ხვედრითი კაპიტალდაბანდებაების ნორმატივების ცვლილებათაში. რომელთა გაანგარიშების მეთოდთა განხილულია მეთოდური მითითებების თავებში — „კაპიტალური მშენებლობის დაგეგმვა“ და „დარგთაშორისი ბალანსის ნორმატიული ბაზა“.

გეგმების ნორმატიული ბაზის ცვლილებების გაანგარიშების შედეგები შეჯამებულია 1-ლ ცხრილში.

ნატურალური ნორმატივების ცვლილება აისახება საწარმოების, გაერთიანებებისა და სამინისტროების დონეზე ნორმებისა და მატერიალურ-ტექნიკური მომარაგების გეგმის შესაბამისი თავების ნორმატიულ ბაზაში. ღირებულებითი ნორმატივების ცვლილება აისახება მატერიალურ რესურსებზე, მოწყობილობებზე, საწარმოო მარაგზე მოთხოვნილების გაანგარიშების, აგრეთვე წარმოებასა და სახალხო მეურნეობაში პროდუქციის განაწილების დარგთაშორისი ბალანსების ნორმატიულ ბაზაში.

გეგმების ნორმატიულ ბაზაში ცვლილებების დამუშავებისა და შეცვლის წესი დადგენილია მეთოდური მითითებების თავის — „მრეწველობასა და მშენებლობაში მატერიალური რესურსების ხარჯვისა და სამრეწველო მარაგის ნორმათა დამუშავება და გამოყენება“ — შესაბამისად.

23. ახალი ტექნიკის გეგმური ღონისძიებების რეალიზაციის შედეგები აისახება საწარმოების, გაერთიანებებისა და სამინისტროების მუშაობის ძირითადი სამეურნეო ანგარიშების მაჩვენებლებში. ეს შედეგები გაიანგარიშება როგორც ცალკეული ღონისძიებების, ასევე მთლიანი გეგმის მიხედვით. ასეთი გაანგარიშება უნდა წარმოებდეს ცხრილი № 2 მაჩვენებლების მიხედვით.

24. ახალი პროდუქციის წარმოებისაგან დაგეგმილი (ფაქტიური) მოგების ნაშატი განისაზღვრება ფორმულით:

$$\Delta\Pi_i = (\Pi_i - C_i) \cdot A_i - (\Pi_1 - C_1) \cdot A_1, \quad (8)$$

სადაც $\Delta\Pi_i$ არის მოგების დასაგეგმი ნაშატი t წელიწადში, (მან.);

Π_i და C_i — საბითუმო ფასი (ბრუნვიდან გადასახადის გარეშე) და ახალი პროდუქციის ერთეულის წარმოების თვითღირებულება t დასაგეგმ წელს (მან.);

Π_1 და C_1 — საბითუმო ფასი (ბრუნვიდან გადასახადის გარეშე) და ახალი ტექნიკის დანერგვის აღრინდელ წელში შესაცვლელი პროდუქციის ერთეულის წარმოების თვითღირებულება (მან.);

A_i და A_1 — ახალი პროდუქციის წარმოების მოცულობა დასაგეგმ t წელიწადში და ახალი ტექნიკის დანერგვის აღრინდელ, შესაცვლელი პროდუქციის წელს, ნატურალურ ერთეულებში.

თუ გეგმის ფორმირების დროს ახალი პროდუქციის საბითუმო ფასი (Π_i) დადგენილი არ არის, მაშინ გაანგარიშების დროს გამოიყენება ფასი, რომელიც განისაზღვრება „საწარმოო-ტექნიკური დანიშ-

ნულების ახალი პროდუქციის საბითუმო ფასების განსაზღვრის მეთოდის“ მიხედვით, რომელსაც ამტკიცებს სსრ კავშირის ფასების სახელმწიფო კომიტეტი.

ფაქტიური მაჩვენებლების გაანგარიშებისას გამოიყენება პირველადი საბუღალტრო აღრიცხვის მონაცემები.

25. ახალი ტექნოლოგიის, მექანიზაციისა და ავტომატიზაციის, შრომის მეცნიერული ორგანიზაციის დანერგვისაგან, აგრეთვე მომხმარებლების მიერ ახალი პროდუქციის გამოყენებისაგან თვითღირებულების დაგეგმილი (ფაქტიური) თვითღირებულების შემცირება (მოგების ნამატი) განისაზღვრება ფორმულით

$$\Delta C_t = (C_1 - C_t) \cdot A_t, \quad (9)$$

სადაც ΔC_t არის თვითღირებულების (მოგების ნამატის) დაგეგმილი შემცირება t წელიწადში (მან.);

C_t და C_1 — პროდუქციის ერთეულის წარმოების თვითღირებულება დასაგეგმ t წელიწადში და ახალი ტექნიკის დანერგვის აღრინდელ წელს (მან.);

A_t — წარმოების მოცულობა t დასაგეგმ წელიწადში, ნატურალურ ერთეულებში.

26. სამრეწველო-საწარმოო პერსონალის დაგეგმილი (ფაქტიური) შემცირება (მომუშავეთა პირობითი გამოთავისუფლება) უბნებზე, სადაც იწერება ახალი ტექნიკა, განისაზღვრება ფორმულით:

$$\Delta Y_t = (T_1 - T_t) \cdot A_t$$

ა5

$$\Delta Y_t = \frac{L_t \cdot A_t}{B_{B_1}} - \frac{L_t \cdot A_t}{B_{B_t}}, \quad (10)$$

სადაც ΔY_t არის მომუშავეთა პირობითი გამოთავისუფლება t დასაგეგმ წელიწადში (კაცი);

T_1 და T_t — პროდუქციის ერთეულის შრომატევადობა ნატურალურ (ან ღირებულებით) გამოსახვაში ახალი ტექნიკის დანერგვამდე და t დასაგეგმ წელიწადში (კაცი);

B_{B_1} და B_{B_t} — შრომის ნაყოფიერება ახალი ტექნიკის დანერგვამდე და t დასაგეგმ წელიწადში (მან/კაცი);

A_t — წარმოების მოცულობა t დასაგეგმ წელიწადში ნატურალურ ერთეულებში.

27. კაპიტალდაბანდებთა დაგეგმილი (ფაქტიური) ეკონომია განისაზღვრება ფორმულით

$$\Delta K_3 = \left(K_1 \frac{B_2}{B_1} - K_2 \right) \cdot A_2, \quad (11)$$

სადაც ΔK_3 არის კაპიტალდაბანდებათა დაგეგმილი (ფაქტიური) ეკონომია ახალი ტექნიკის დანერგვის საანგარიშო წელს (მან.);

K_1 და K_2 — ხვედრითი კაპიტალდაბანდებანი ბაზურ და ახალ ტექნიკაში (მან.);

B_1 და B_2 — იმ პროდუქციის (სამუშაოს) წლიური მოცულობა, რომელიც წარმოქმნილია ბაზური და ახალი ტექნიკის გამოყენებისას (ნატურალურ ერთეულებში);

A_2 — პროდუქციის (სამუშაოს) წარმოების წლიური მოცულობა ახალი ტექნიკის ვარიანტში საანგარიშო წელს (ნატურალურ ერთეულებში).

28. მატერიალური დანახარჯების დაგეგმილი (ფაქტიური) შემცირება ახალი ტექნიკის დანერგვის შედეგად განისაზღვრება ფორმულით

$$\Delta M_t = (M_1 - M_t) \cdot A_t, \quad (12)$$

სადაც ΔM_t არის ახალი ტექნიკის დანერგვის შედეგად მატერიალური დანახარჯების გეგმური (ფაქტიური) შემცირება t დასაგეგმ (საანგარიშო) წელს (მან.);

M_1 და M_t — მატერიალური დანახარჯები პროდუქციის ერთეულზე t დასაგეგმ წელს და ახალი ტექნიკის დანერგვის აღინდელ წელს (მან).

A_t — წარმოების მოცულობა t დასაგეგმ წელს, ნატურალურ ერთეულებში.

29. ახალი ტექნიკის დანერგვაზე დაგეგმილი კაპიტალდაბანდებათა და დამატებით კაპიტალდაბანდებათა ამოგების ვადა გაიანგარიშება ფორმულით

$$T = \frac{K_a}{\Pi_t}, \quad (13)$$

$$T^1 = \frac{K_{\text{დაგ}}}{\Delta \Pi_t}, \quad (14)$$

სადაც T და T^1 არის დასაგეგმი და დამატებითი კაპიტალდაბანდების ამოგების ვადა (წელი);

K_a და $K_{\text{დაგ}}$ — დაგეგმილი და დამატებითი კაპიტალდაბანდების ახალ ტექნიკაზე (მან).

Π_i და $\Delta\Pi_i$ — დაგეგმილი (აბსოლუტური) და დამატებითი (ბაზურ ტექნიკასთან შედარებით) მოგება ახალი ტექნიკის წლიური მოცულობის რეალიზაციისაგან, წარმოების t დასაგეგმ წელს (მან)*.

დასაგეგმი წლის ყველა ღონისძიების რეალიზაციის შედეგები (და ფაქტიურად მიღებული) შეკრებილია მე-3 ცხრილში და შესაბამისად აისახება საწარმოების, გაერთიანებათა და სამინისტროების სამეურნეო საანგარიშო მაჩვენებლებში.

30. წარმოების კრებსითი სამეურნეო საანგარიშო ეფექტი, რომელიც მიღებულია ახალი ტექნიკის გამოშვებისა და გამოყენების შედეგად, განისაზღვრება ფორმულით

$$\Theta_x = \Sigma \Delta\Pi_i - E_{ii}\Sigma \Delta K, \quad (15)$$

სადაც Θ_x არის წარმოების კრებსითი სამეურნეო-საანგარიშო ეფექტი ახალი ტექნიკის გამოშვებისა და გამოყენების შედეგად t დასაგეგმ წელიწადში (მან.);

$\Sigma \Delta\Pi_i$ — ახალი ტექნიკის გეგმით გათვალისწინებული ყველა ღონისძიებისაგან მიღებული მოგების ნამატი (თვითღირებულების შემცირება) t დასაგეგმ წელს (მან.). გაანგარიშებათა შედეგები ჯამდება ფორმულით (8) და (9);

$\Sigma \Delta K$ — t წლის კაპიტალდბანდებანი ახალი ტექნიკის გეგმის ყველა ღონისძიებაზე (მან.);

E_{ii} — ეფექტიანობის ნორმატიული კოეფიციენტი (0,15).

კრებსითი სამეურნეო ანგარიშის ეფექტი შეიძლება განისაზღვროს ახალი ტექნიკის გეგმის ცალკეული ღონისძიების მიხედვითაც.

31. ახალი ტექნიკის გეგმური (ფაქტიური) გავლენა საწარმოს (გაერთიანების, სამინისტროს) ბალანსური მოგების ნამატზე განისაზღვრება ფორმულით

$$a_i = \frac{\Sigma \Delta\Pi_i}{\Delta\Pi\delta_t} \cdot 100, \quad (16)$$

სადაც a_i არის ახალი ტექნიკის ხარჯზე მიღებული მოგების ნამატის ხვედრითი წილი დასაგეგმ t წელს საწარმოს (გაერთიანების, სამინისტროს) საბალანსო მოგების საერთო ნამატში;

$\Sigma \Delta\Pi_i$ — ახალი ტექნიკის გეგმის ყველა ღონისძიებისაგან მიღებული მოგების ნამატი (თვითღირებულების შემცირება) t დასაგეგმ წელს (მან.);

* ფორმულა (14) გამოიყენება იმ შემთხვევაში, როდესაც $K_2 > K_1$

$\Delta\Pi_t$ — საწარმოს (გაერთიანების, სამინისტროს) საბალანსო მოგების ნამატი t დასაგეგმ წელს (მან.)

32. ახალი ტექნიკის გეგმური (ფაქტიური) გავლენა შრომისნაყოფიერების ამაღლებაზე საწარმოში (გაერთიანებაში, სამინისტროში) განისაზღვრება ფორმულით

$$B_{\Pi_t} = \left[\left(\frac{\Pi_t}{\Pi_1 - \sum \Delta\Pi_t} : \frac{\Pi_t}{\Pi_1} \right) - 1 \right] \cdot 100, \quad (17)$$

სადაც B_{Π_t} არის ახალი ტექნიკის დანერგვის ხარჯზე მიღებული შრომის ნაყოფიერების ზრდის პროცენტი t დასაგეგმ წელს;

Π_1 და Π_t — საწარმოს (გაერთიანების, სამინისტროს) სასაქონლო პროდუქციის მოცულობა (ბრუნვის გადასახადის გარეშე) და სამრეწველო-საწარმოო პერსონალის საშუალოსიობრივი რიცხვი ახალი ტექნიკის დანერგვის აღრიხდელ წელს (მან./კაცი);

$\sum \Delta\Pi_t$ — სამრეწველო-საწარმოო პერსონალის რიცხვის დაგეგმილი შემცირება (მომუშავეთა პირობითი გამოთავისუფლება) ახალი ტექნიკის დანერგვის ხარჯზე t დასაგეგმ წელს (კაცი).

კ ა რ ი 17

**გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების
გამოყენებით მიღებული ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრის
თავისებურებანი საავტორო განსარკველოს ოდენობის
განსაზღვრის დროს**

33. გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის საავტორო განსარკველოს ოდენობა განისაზღვრება ეკონომიკური ეფექტის საფუძველზე, რომელიც გაანგარიშებულია მათი გამოყენების წლიურ მოცულობაზე. გამოგონებებისათვის განსაზღვრისათვის ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშება ხდება პირველი ხუთი კალენდარული წლის განმავლობაში, ხოლო რაციონალიზატორული წინადადებისათვის — მათი გამოყენების დაწყებიდან პირველი ორი წლის განმავლობაში.

თუ გამოგონებების ან რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენება წელიწადზე ნაკლებ პერიოდს მოიცავს, მაშინ ეკონომიკური ეფექტი გაიანგარიშება მათი ფაქტიური გამოყენების პერიოდში.

საავტორო გასამრჩელო გამოგონებისათვის განისაზღვრება ფაქტიური ეკონომიკური ეფექტის საფუძველზე, ხოლო რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის — მათი გამოყენების დასაწყისში (ავანსის გადახდის დროს) — გეგმური მონაცემებით გაანგარიშებული ეკონომიკური ეფექტის საფუძველზე, ხოლო მათი გამოყენების პირველი და მეორე წლის გასვლის შემდეგ კი — ფაქტიური მონაცემების მიხედვით გაანგარიშებული ეკონომიკური ეფექტის საფუძველზე.

34. თუ გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება წარმოადგენს ტექნიკის ობიექტის ან მისი ძირითადი ელემენტის საფუძველს, მაშინ გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადებებისაგან ეკონომიკური ეფექტი გაიანგარიშება როგორც ტექნიკის მოცემული ეფექტი მთლიანად.

იმ შემთხვევაში, როდესაც გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება წარმოადგენს ტექნიკის ობიექტის ელემენტს, რომელიც მხოლოდ ეფექტის ნაწილს უზრუნველყოფს, მაშინ ეკონომიკური ეფექტი გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების მიხედვით გაიანგარიშება:

ა) გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებასთან უშუალოდ დაკავშირებული დანახარჯებისა და შედეგების გამოყოფის შესაძლებლობისას, — როგორც ტექნიკის ობიექტის მოცემული ელემენტის დამოუკიდებელი ეკონომიკური ეფექტი;

ბ) როდესაც შეუძლებელია დანახარჯებისა და შედეგების გამოყოფა, რომლებიც დაკავშირებულია უშუალოდ გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებასთან — როგორც ტექნიკის მთელი მოცულობის ეკონომიკური ეფექტის წილი, რომელსაც განსაზღვრავს საექსპერტო კომისია. კომისია ინიშნება საწარმოს ან ზემდგომი ორგანოს ხელმძღვანელის მიერ.

35. გამოგონებათა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების შედეგად მიღებული ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშებისას კაპიტალდამანდებათა და სხვა ერთდროული დანახარჯები დაიყვანება ფორმულით (2), გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების დაწყების წლის 1 იანვრისათვის. წარმოების მიმდინარე დანახარჯები და შედეგები გაითვალისწინება დროის ფაქტორის მიხედვით მათი დაყვანის გარეშე.

გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშებისას მათი გამოყენების ყველა წლებში შედარების ბაზის სახით მიიღება გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების დაწყების ადრინდელ წელს შესაცვლელი ტექნიკის საშუალო წლიური მაჩვენებლები.

დროის ფაქტორის მიხედვით დაყვანის კოეფიციენტები
(გაანგარიშებულია ფორმულით $a_t = (1 + E)^t$)

	a_t	$\frac{1}{a_t}$	t	a_t	$\frac{1}{a_t}$
1	1,1000	0,9071	11	2,8531	0,3505
2	1,2100	0,8264	12	3,1381	0,3186
3	1,3310	0,7513	13	3,4522	0,2897
4	1,4641	0,6830	14	3,7975	0,2633
5	1,6105	0,6209	15	4,1772	0,2394
6	1,7716	0,5645	20	6,7274	0,1486
7	1,9487	0,5132	25	10,8346	0,0923
8	2,1436	0,4665	30	17,4492	0,0573
9	2,3579	0,4241	40	45,2587	0,0221
10	2,5937	0,3855	50	117,3895	0,0085

ახალი ტექნიკის რენოვაციის კოეფიციენტი
(გაანგარიშებულია ფორმულით $P = \frac{E}{(1+E)T_c - 1}$,

სადაც T_c ახალი ტექნიკის სამსახურის ვადა)

T_c წელი	P	T_c	P	T_c წელი	P	T_c წელი	P_c წელი
1,0	1,0000	6,0	0,1296	11,0	0,0540	20,0	0,0,75
2,0	0,4762	7,0	0,1054	12,0	0,0468	25,0	0,0102
3,0	0,3021	8,0	0,0874	13,0	0,0408	30,0	0,0061
4,0	0,2155	9,0	0,0735	14,0	0,0357	40,0	0,00226
5,0	0,1638	10,0	0,0627	15,0	0,0315	50,0	0,00086

გაანგარიშების მაგალითები

- მაგალითი 1. ახალი ტექნიკის ყველაზე ეკონომიკური ვარიანტის შერჩევა გამოსაშვები პროდუქციის ერთნაირი მოცულობისა და ხარისხის დროს
- მაგალითი 2. წარმოების ტექნოლოგიისა და ავტომატიზაციის სრულყოფის შედეგად მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა
- მაგალითი 3. დროის ფაქტორის გათვალისწინება ახალი ტექნიკის ეკონომიკური ეფექტურობის გაანგარიშებისას
- მაგალითი 4. პროდუქციის წარმოების ტექნოლოგიის სრულყოფის შედეგად მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა
- მაგალითი 5. უკეთესი ხარისხის მასალის გამოშვებისაგან წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა
- მაგალითი 6. ერთი მასალის მეორეთი შეცვლით წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა

- მაგალითი 7. ნაკეთობის ხანგამძლეობის ამაღლების შედეგად მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა
- მაგალითი 8. ახალი მანქანის გამოშვებით ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა (ხანგრძლივი მოხმარების ნაკეთობა)
- მაგალითი 9. გამოგონების — „თხელმოძრავი ნარევის მოშადების დანადგარი“ — გამოყენებით ეფექტის განსაზღვრა
- მაგალითი 10. გამოგონების — „ელექტროსაპარსი“ — გამოყენებით წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა
- მაგალითი 11. რაციონალიზატორული წინადადების — „პროდუქციის წუნისაგან დანაკარგების შემცირების ხერხი“ — გამოყენებით წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა
- მაგალითი 12. რაციონალიზატორული წინადადების — „სარეცხი მანქანის ამძრავი შივი“ — გამოყენებით ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა
- მაგალითი 13. რაციონალიზატორული წინადადების — „საოქახო მაქიერის კომპარესორის თავი“ — გამოყენებით ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა

მაგალითი 1. ახალი ტექნიკის ყველაზე ეკონომიკური ვარიანტის შერჩევა გამოსაშვები პროდუქციის ერთნაირი მოცულობისა და ხარისხის დროს

განისაზღვროს ახალი ტექნიკის ღონისძიებათა ყველაზე ეკონომიკური ვარიანტი და წლიური ეკონომიკური ეფექტი, რომელსაც ამ ღონისძიებების განხორციელებით ღებულობს სახალხო მეურნეობა. პროდუქციის საპროექტო გამოშვება ათვისების პერიოდის დამთავრების მომენტში (საანგარიშო წლის დასაწყისში) შეადგენს 2 ათას ცალს. საწყისი მონაცემები მოყვანილია ქვემოთმოყვანილ ცხრილში.

მაჩვენებლები	ბაზური ვარიანტი	პირველი ვარიანტი	მეორე ვარიანტი	მესამე ვარიანტი
პროდუქციის ერთეულის თეითღირებულება, მან.	1900	1500	250	1150
ზედრითი კაპიტალდაბანდებანი საწარმოო ფონდში (დაყვანილი საანგარიშო წლის დასაწყისზე)*, მან.	2600	2000	3000	4000

* საანგარიშო წლის დასაწყისისათვის დაყვანილი კაპიტალდაბანდებანი განხილულია მე-3 მაგალითში.

დაყვანილი დანახარჯები წარმოების საანგარიშო წელზე ვარიანტების მიხედვით განისაზღვრება ფორმულით (1):

$$\text{ბაზური} - Z_5 = C_5 + E_{II}K_5 = 1900 + 0,15 \cdot 2600 = 2290 \text{ მან.}$$

$$\text{პირველი} - Z_1 = C_1 + E_{II}K_1 = 1500 + 0,15 \cdot 2000 = 1800 \text{ მან.}$$

$$\text{მეორე} - Z_2 = C_2 + E_{II}K_2 = 1250 + 0,15 \cdot 3000 = 1700 \text{ მან.}$$

$$\text{მესამე} - Z_3 = C_3 + E_{II}K_3 = 1150 + 0,15 \cdot 4000 = 1750 \text{ მან.}$$

ყველაზე ეკონომიკური ვარიანტი — მეორეა, რადგან მას აქვს მინიმალური წლიური დაყვანილი დანახარჯები — 1700 მანეთი.

ფორმულის (3) მიხედვით განისაზღვრება მეორე ვარიანტის განხორციელების შედეგად მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტი, ბაზურის ნაცვლად:

$$\Delta = (Z_5 - Z_2) \cdot A_2 = (2290 - 1700) \cdot 2000 = 1180 \text{ ათასი მანეთი.}$$

მაგალითი 2. წარმოების ტექნოლოგიისა და ავტომატიზაციის სრულყოფის შედეგად მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა

მსუბუქი ავტომანქანის ძარას ასაწყობმა ახალმა ავტომატურმა ხაზმა შესაძლებელი გახადა წარმოებაში შეღწევის უფრო სრულყოფილი ტექნოლოგიური ხაზის გამოყენება, რომელიც უზრუნველყოფს შრომის მაღალ ნაყოფიერებასა და მიმდინარე დანახარჯების შემცირებას.

პროდუქციის ერთეულის თვითღირებულება ამ დროს შემცირდა 398 მან.-დან 386 მანეთამდე. ახალი ხაზი გაანგარიშებულია 120 ათასი ძარას გამოშვებაზე წელიწადში და ღირს 5,28 მლნ მან. ასეთივე ხარისხის პროდუქციის წარმოება არსებულ მოწყობილობაზე მოითხოვს 2,4 მლნ მან. კაპიტალდაბანდებას.

ახალი ავტომატური ხაზის გამოყენება იძლევა წლიურ ეკონომიკურ ეფექტს, რომელიც განისაზღვრება ფორმულით (3)

$$\begin{aligned} \Delta &= (Z_1 - Z_2) \cdot A_2 = [(C_1 + E_{II} \cdot K_1) - (C_2 + E_{II} \cdot K_2)] \cdot A_2 = \\ &= \left[\left(398 + 0,15 \cdot \frac{2\,400\,000}{120\,000} \right) - \left(386 + 0,15 \cdot \frac{5\,280\,000}{120\,000} \right) \right] \cdot 120\,000 = \\ &= (401 - 392,6) \cdot 120\,000 = 8,4 \cdot 120\,000 = 1,008 \text{ მლნ მან.} \end{aligned}$$

მაგალითი 8. დროის ფაქტორის გათვალისწინება ახალი ტექნიკის ეკონომიკური ეფექტიანობის გაანგარიშებისას

სამეცნიერო-კვლევითი სამუშაოების ჩატარების ვადა 3 წელია, საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოებისა — 2 წელი.

ახალი ტექნიკის ათვისების ვადა 2 წელია.

ობიექტის საპროექტო სიმძლავრე — პროდუქციის 20 ათასი ერთეული. სამეცნიერო-კვლევითი და საცდელ-საკონსტრუქტორო სამუშაოების შექმნასთან და ახალი ტექნიკის ათვისებასთან დაკავშირებული კაპიტალდაბანდებანი განაწილდება წლების მიხედვით შემდეგი სახით:

$$\begin{aligned}
 K_1 &= 0,5 \text{ მლნ მან.}; & K_2 &= 0,7 \text{ მლნ მან.}; & K_3 &= 0,9 \text{ მლნ მან.}; \\
 K_4 &= 1,9 \text{ მლნ მან.}; & K_5 &= 1,4 \text{ მლნ მან.}; & K_6 &= 4,0 \text{ მლნ მან.}; \\
 K_7 &= 2,0 \text{ მლნ მან.}; & & & & &
 \end{aligned}$$

II პუნქტის რეკომენდაციების შესაბამისად საანგარიშო წლისათვის დაყვანილი საერთო კაპიტალდაბანდებანი განისაზღვრება ფორმულით (2). მოცემული მაგალითის პირობებისათვის დროის ფაქტორის აღრიცხვის საანგარიშო ფორმულა შემდეგი სახით ჩაიწერება:

$$\begin{aligned}
 K_T &= \sum_{n=1}^T K_n (1+E)^{T-n} = 0,5 \cdot 1,17^{-1} + 0,7 \cdot 1,17^{-2} + 0,9 \cdot 1,17^{-3} + \\
 &+ 1,9 \cdot 1,17^{-4} + 1,4 \cdot 1,17^{-5} + 4,0 \cdot 1,17^{-6} + 2,0 \cdot 1,17^{-7} = 0,5 \cdot 1,7716 + \\
 &+ 0,7 \cdot 1,6105 + 0,9 \cdot 1,4641 + 1,9 \cdot 1,331 + 1,4 \cdot 1,21 + 4,0 \cdot 1,1 + \\
 &+ 2,0 \cdot 1,0 = 13,95 \text{ მლნ მან.},
 \end{aligned}$$

სადაც K_T არის ჯამური კაპიტალდაბანდებანი, დაყვანილი საანგარიშო წელზე (მლნ მან.);

K_n — n წლის კაპიტალდაბანდებანი (მლნ მან.);

T — ახალი ტექნიკის შექმნისა და ათვისების საერთო ხანგრძლივობა (წელი);

n — ახალი ტექნიკის შექმნისა და ათვისების წლის რიგითი ნომერი;

E — n წლის კაპიტალდაბანდებათა დასაყვანი წლების რიცხვი (წელი).

ხვედრითი კაპიტალდაბანდებანი, რომლებიც გათვალისწინებულია წლიური დაყვანილი დანახარჯების შემადგენლობაში, შეადგენს

$$K = \frac{K_T}{A} = \frac{13\ 953\ 700}{20\ 000} = 698 \text{ მან.}$$

მაგალითი 4. პროდუქციის წარმოების ტექნოლოგიის სრულყოფით მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა

ძრავების დამამზადებელი ქარხნის დასაგეგმი რეკონსტრუქცია შესაძლებელს გახდის არსებითად გაუმჯობესდეს მისი ტექნიკურ-ეკონომიკური მაჩვენებლები წარმოების ტექნოლოგიის სრულყოფის ხარჯზე. რეკონსტრუქციის შემდეგ იზრდება წარმოების მოცულობა და შრომისნაყოფიერება, მცირდება პროდუქციის თვითღირებულება, ხვედრითი კაპიტალდაბანდებანი და ფოლადის დნობის ხარჯი ერთ ძრავზე. მიღებულია, რომ გამოშვებული ძრავას ხარისხი (მისი სიმძლავრე, საიმედოობა, სათბობის ხვედრითი წილი და ა. შ.) უცვლელი რჩება.

ცხრილში აღნიშნული საწყისი მონაცემებით უნდა გაანგარიშდეს წლიური ეკონომიკური ეფექტები და მათი შემადგენლები საგეგმო პერიოდის წლების მიხედვით.

№	მაჩვენებლები	აღნიშვნა	საბოლოო ერთეული	ბაზური პერიოდები 1975 წ.	საგეგმო პერიოდი				
					1976 წ.	1977 წ.	1978 წ.	1979 წ.	1980 წ.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	ძრავების გამოშვების წლიური მოცულობა	A	ათასი ცალი	40,0	30,0	50,0	55,0	60,0	60,0
2	ერთი ძრავას ფასი	II	მან.	450	450	450	450	450	450
3	ერთი ძრავას თვითღირებულება	C	მან.	370	420	380	340	320	320
4	ხვედრითი კაპიტალდაბანდებანი:				გაიანგარიშება ქვემოთ				
	ა) დროის ფაქტორზე დაყვანილ	K	მან.	600					
	ბ) დროის ფაქტორზე დაუყვანლად	K	მან.	550					
5	სამრეწველო-საწარმოო პერსონალის რიცხვი			3900	3900	4000	4000	3950	3950
6	ფოლადის სხმულის ხარჯი ერთი ძრავასათვის	CM	კგ	170	180	160	140	140	140

ქარხნის რეკონსტრუქციამდე მისი ძირითადი და საბრუნავო ფონდები შეადგენდა:

ა) დროის ფაქტორზე დაყვანილი
 $600 \cdot 40000 = 24 \text{ მლნ მან.}$

ბ) დროის ფაქტორზე დაყვანის გარეშე:

$$550 \cdot 40000 = 22 \text{ მლნ მან.}$$

რეკონსტრუქციის დროს ახალი ძირითადი ფონდების ღირებულება შეადგენს 4 მლნ მან. ამ საშუალებების დაბანდება განხორციელდება 1976 წელს. რეკონსტრუქციის დროს შეიკვლება მოქმედი მოწყობილობის ნაწილი 2,2 მლნ მან. ღირებულებით, მისი შემდგომი რეალიზაციით 500 ათას მანეთად. წარმოების ათვისება განხორციელდება 1977 წლის ბოლოსათვის. 1978 წლიდან დაგეგმილია ახალი ტექნოლოგიით პროდუქციის ნორმალური გამოშვება. 1978 წელი მიიღება საანგარიშო წლის სახით.

თავდაპირველად განისაზღვრება 1978 წლის დასაწყისზე დაყვანილი ჯამური კაპიტალდაბანდებები, 1976 და 1977 წლებში ქარხნის მიერ მოგების გათვალისწინებით, აგრეთვე დემონტირებადი მოწყობილობის რეალიზაციის თანხები.

მიღებულია მოგება:

$$1976 \text{ წელს} — (450—420) \cdot 30000 = 0,9 \text{ მლნ მან.}$$

$$1977 \text{ წელს} — (450—380) \cdot 50000 = 3,5 \text{ მლნ მან.}$$

რეკონსტრუქციის შემდეგ გამოყენებული მოქმედი ძირითადი და საბრუნავი ფონდების (რომლებიც განსაზღვრულია დროის ფაქტორის გათვალისწინებით) ღირებულებაა

$$24 — 0,5 = 23,5 \text{ მლნ მან.}$$

გაანგარიშებაში გათვალისწინებულია, რომ დემონტირებადი მოწყობილობის რეალიზაციის შემდეგ ქარხანა 1976 წელს მიიღებს 0,5 მლნ მანეთს.

ჯამური კაპიტალდაბანდებანი რეკონსტრუქციის ვარიანტში განისაზღვრება ყველა მათი შემადგენლის 1978 წ. დასაწყისზე დაყვანის გზით, ფორმულით (2):

$$K = \sum_{n=1975 \text{ წ.}}^{1977 \text{ წ.}} K_n \cdot a_t = 24 \cdot (1+0,1)^2 + 4 \cdot (1+0,1) - 0,5 \cdot (1+0,1) - 0,9 \cdot (1+0,1) - 3,5 = 28,4 \text{ მლნ მან.}$$

ხვედრითი კაპიტალდაბანდებანი, გათვალისწინებული ფორმულაში (1), უტოლდება:

$$1978 \text{ წლისათვის } \frac{28\ 400\ 000}{55\ 000} = 516,4 \text{ მან.}$$

$$1979 \text{ და } 1980 \text{ წლისათვის } \frac{28\ 400\ 000}{60\ 000} = 473,3 \text{ მან.}$$

წლიური ეკონომიკური ეფექტი განისაზღვრება იმის გათვალისწინებით, რომ ბაზურ ვარიანტში პროდუქციის დანაკლისი რაოდენობა იწარმოება დაყვანილი დანახარჯებით, რომლებიც პროდუქციის ფასის 450 მანეთის ტოლია.

წლიური ეკონომიკური ეფექტი 1978 წლისათვის, რომელიც განისაზღვრება ფორმულით (3), ტოლია:

$$\Theta = [(370 + 0,15 \cdot 600) \cdot 40000 + 450 \cdot 15000] - (340 + 0,15 \cdot 516,4) \cdot 55000 = (18,4 + 6,75) - 22,96 = 2,19 \text{ მლნ მან.}$$

1979 და 1980 წწ. წლიური ეკონომიკური ეფექტია:

$$\Theta = [(370 + 0,15 \cdot 600) \cdot 40000 + 450 \cdot 20000] - (320 + 0,15 \cdot 473,3) \cdot 60000 = (18,4 + 9,00) - 23,46 = 3,94 \text{ მლნ მან.}$$

ქვემოთ მოყვანილია 1978 წლისათვის მთელი რიგი მაჩვენებლების გაანგარიშებები საწარმოო გეგმაში წლიური ეკონომიკური ეფექტის შემადგენლების ასახვისათვის.

თვითღირებულების შემცირება განისაზღვრება ფორმულით (9):

$$\Delta C = (C_1 - C_2) \cdot A_1 = (370 - 340) \cdot 55000 = 1,65 \text{ მლნ მან.}$$

საბალანსო მოგების ნამატი განისაზღვრება ფორმულით (8):

$$\Delta \Pi_1 = (\Pi_1 - C_1) \cdot A_1 - (\Pi_1 - C_2) \cdot A_1 = (450 - 340) \cdot 55000 - (450 - 370) \cdot 40000 = 6050000 - 3200000 = 2,85 \text{ მლნ მან.}$$

რეკონსტრუქციის შემდეგ (დროის ფაქტორის გაუთვალისწინებლად) ჯამური კაპიტალდაბანდებანია:

$$K = 22 - 0,5 + 4 = 25,5 \text{ მლნ მან.}$$

1978 წელს (დროის ფაქტორის გაუთვალისწინებლად) ხვედრითი კაპიტალდაბანდებანია:

$$K = \frac{25\,500\,000}{55\,000} = 463 \text{ მან.}$$

ეკონომია კაპიტალდაბანდებებზე პროდუქციის წლიურ გამოშვებაზე გაანგარიშებით შეადგენს

$$\Delta K = (K_1 - K_2) \cdot A_2 = (550 - 463) \cdot 55\,000 = 4\,785\,000 \text{ მან.}$$

გამოუყენებელი მოწყობილობის რეალიზაციის გათვალისწინებით

$$K_{\text{დამატ.}} = 4 - 0,5 = 3,5 \text{ მლნ მან.}$$

კაპიტალდაბანდებათა ამოგების ვადა, რომელიც განისაზღვრება ფორმულით (14), ტოლია:

$$T^I = \frac{K_{\text{დამატ.}}}{\Delta\Pi_1} = \frac{3,5}{2,85} = 1,23 \text{ წ.}$$

შრომის ნაყოფიერება:

ქარხნის რეკონსტრუქციამდე

$$B_{B_1} = \frac{450 \cdot 40000}{3900} = 4615 \frac{\text{მან.}}{\text{კაც.}}$$

ქარხნის რეკონსტრუქციის შემდეგ

$$B_{B_2} = \frac{450 \cdot 55000}{4000} = 6187 \frac{\text{მან.}}{\text{კაც.}}$$

მომუშავეთა პირობითი გამოთავისუფლება განისაზღვრება ფორმულით (10)

$$\Delta\varphi_1 = \frac{L_2 \cdot A_2}{B_{B_1}} - \frac{L_2 \cdot A_2}{B_{B_2}} = \frac{450 \cdot 55000}{4615} - \frac{450 \cdot 55000}{6187} = 5362 - 4000 = 1362 \text{ კაც.}$$

ფორმულით (1) განსაზღვრული, ფოლადის სხმულის ეკონომია

$$\Delta M_1 = (M_1 - M_1) \cdot A_1 = (170 - 140) \cdot 55000 = 1650 \text{ ტ.}$$

ქვემოთ მოტანილ ცხრილში მოცემულია მაჩვენებლები, გაანგარიშებული გეგმური პერიოდის დანარჩენი წლების ანალოგიურად.

№	მაჩვენებლები	სტრუქტურა	საშუალო წლიური	გადასტავის პერიოდი, 1975 წლის	საგეგმო პერიოდი				
					1976	1977	1978	1979	1980
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	წლიური ეკონომიკური ეფექტი	ჰ	მლნ მან.	—	—	—	2,19	3,94	3,94
2	ძრავას თვითღირებულება	С	მან.	370	42 რ	380	340	320	320
3	ხვედრითი კაპიტალდაბანდებიანი (დროის ფაქტორის გათვალისწინებით)	К	მ-ბ	600			516,4	473,3	473

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
4	ხვედრითი კაპიტალ- დაბანდებანი (დრო- ის ფაქტორის გაუ- თვალისწინებლად)	K	მან.	550	850	510	463	425	425
5	თვითღირებულების დასაგეგმი შემცირ- ება	ΔC	$\frac{\text{მლნ}}{\text{მან.}}$	—	-1,5	-0,5	1,65	3,0	3,0
6	მოგების დასაგეგმი ნამატი	ΔΠ	$\frac{\text{მლნ}}{\text{მან.}}$	—	-2,3	0,3	2,85	4,6	4,6
7	ეკონომია კაპიტალ- დაბანდებებზე პრო- დუქციის წლიურ გამომუშავებაზე გაანგარიშებით	ΔK	$\frac{\text{მლნ}}{\text{მან.}}$	—	—	—	4,78	7,5	7,5
8	ანაღაურების ვალა	T ¹	$\frac{\text{წელი}}{\text{მან.}}$	—	—	—	1,23	0,76	0,76
9	მწარმოებლობა	B _B	კაუ.	4615	3461	5625	6187	6835	6835
10	მომუშავეთა პირო- ბითი გამოთავისუ- ფლება	ΔY	კაუ.	—	-975	875	1362	1700	1900
11	ფოლადის სხმული	ΔM	ტ	—	-300	500	1650	1800	1800

მ ა გ ა ლ ი თ ი უკეთესი ხარისხის მასალის გამოშვებით მიღებუ-
ლი წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა

ქარხანა გადავიდა საღებავის ახალი სახეობის გამომუშავებაზე, რომელსაც უფრო ეკონომიურად ხარჯავს მომხმარებელი: მისი ნაკეთობის ერთეულზე საჭიროა 4 კგ ახალი საღებავი. მაშინ როცა ძველი საღებავის ხარჯი შეადგენდა 5 კგ. ახალი საღებავის გამოშვების წლიური მოცულობაა 1600 ტონა.

ძველი საღებავის ერთი ტონის თვითღირებულება არის 1840 მან., ხოლო ახლისა — 1960 მან. ხვედრითი კაპიტალდაბანდებანი ძველი საღებავის მიხედვით შეადგენს 2400 მან., ხოლო ახლის მიხედვით — 2600 მან.

საღებავის მომხმარებელთა გადასვლა ახალი საღებავის გამოყენებაზე ზოითხოვს საღებავის წასასმელ სპეციალურ აპარატს, რომელიც 1200 მან. ღირს და წელიწადში ხარჯავს 80 ტ საღებავს. ამ აპარატის სამსახურის ვალა 4 წელია. წელიწადში აპარატის შეკეთებაზე გაწეული დანახარჯები მისი ღირებულების 5%-ის ტოლია. მომხმარებლის წლიური საექსპლუატაციო დანახარჯები იმ ნაკეთობათა რაოდენობაზე

გადაანგარიშებით, რომლებიც ერთი აპარატით მუშაედება, მცირდება: მომსახურე პერსონალის ხელფასის მიხედვით — 1100 მანეთით და ელექტროენერგიის გადასახადის მიხედვით — 650 მან-ით.

თავდაპირველად განისაზღვრება ნაკეთობათა რიცხვი, რომლებიც წლის განმავლობაში ერთი აპარატით შეღებვაზე მოდის:

$$N = \frac{80}{0,004} = 20000 \text{ ცალი.}$$

მე-2 დანართის მონაცემების მიხედვით განისაზღვრება ანარიცხები აპარატის რენოვაციაზე — 0,2 სამსახურის 4 წლის ვადის შემთხვევაში. შეკეთებაზე 5% გადარიცხვის გათვალისწინებით აპარატის შეკეთებისა და რენოვაციის საერთო დანახარჯები შეადგენს

$$(0,2 + 0,05) \cdot 1200 = 300 \text{ მან. წელიწადში.}$$

ამ დამატებითი ხარჯების, ხელფასის ხარჯების შემცირება და ელექტროენერგიის გადასახადის გათვალისწინებით საერთო წლიური ეკონომია საექსპლუატაციო ხარჯებზე ახალი საღებავის მომხმარებლისათვის შეადგენს

$$1100 + 650 - 300 = 1450 \text{ მან.}$$

საღებავის მომხმარებლის მიერ ერთ გამოშვებულ ნაკეთობაზე გადაანგარიშებული იგივე ეკონომიაა

$$N_1^1 - N_2^1 = \frac{1450}{20000} = 0,0725 \text{ მან.}$$

მომხმარებლის თანხლები ხვედრითი კაპიტალდაბანდებანია

$$K_2^1 - K_1^1 = \frac{1200}{20000} = 0,06 \text{ მან.}$$

ფორმულით (1) გამოვიტოვლით ძველი და ახალი საღებავის მიხედვით დაყვანილ დანახარჯებს:

$$3_1 = C_1 + E_{II} \cdot K_1 = 1840 + 0,15 \cdot 2400 = 2200 \text{ მან./ტ.}$$

$$3_2 = C_2 + E_{II} \cdot K_2 = 1960 + 0,15 \cdot 2600 = 2350 \text{ მან./ტ.}$$

ახალი საღებავის გამოშვების შედეგად მიღებული ფორმულით (5) განსაზღვრული წლიური ეკონომიკური ეფექტი უდრის

$$\begin{aligned} \Theta &= \left[3_1 \frac{y_1}{y_2} + \frac{(N_1^1 - N_2^1) - E_{II}(K_2^1 - K_1^1)}{y_2} - 3_2 \right] \cdot A_2 = \\ &= \left[2200 \frac{0,005}{0,004} + \frac{0,0725 - 0,15 \cdot 0,06}{0,004} - 2350 \right] \cdot 1600 = \\ &= (2750 + 16 - 2350) \cdot 1600 = 416 \cdot 1600 = 665,6 \text{ ათას მან.} \end{aligned}$$

შ ა გ ა ლ ი თ ი ნ. ერთი მასალის მეორეთი შეცვლით მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა

განისაზღვროს წყალაირსადენი მილების წარმოებისას შავი ლითონის ვინიპლასტიტ შეცვლის შედეგად მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტი. საწყისი მონაცემები მოტანილია ცხრილში.

№	მაჩვენებლები	საზომი ერთეული	აღნიშვნა	მასალა	
				შავი ლითონი (ძეული)	ვინიპლასტი (ახალი)
1	მასალის წარმოების თვითღირებულება	მან./ტ	C_1, C_2	61,9	480,0
2	ხვედრითი კაპიტალდაბანდვანი მასალების წარმოების დროს	მან./ტ	K_1, K_2	110,0	660,0
3	ძეული და ახალი მასალის ხვედრითი ხარჯი წყალაირსადენი მილების 1000 გრძ. მ-ზე	ტ	Y_1, Y_2	3,30	0,33
4	1000 გრძ. მ მილების დამზადების თვითღირებულება, მასალების ღირებულების გარეშე	მან.	H_1^1, H_2^1	21,8	69,3
5	თანხლები კაპიტალდაბანდვანი მასალების მომხმარებელთან 100 გრძ. მ მილების დამზადებისას	მან.	K_1^1, K_2^1	1060	700
6	ვინიპლასტიტის წარმოების მოცულობა საანგარიშო წელს	ათას.ტ	A_2	—	36,7

შენიშვნა: მიჩნეულ იქნეს, რომ საამორტიზაციო გადარიცხვები თანხლებ კაპიტალდაბანდვებზე მასალების მომხმარებელთან გათვალისწინებულია მილების დამზადების თვითღირებულებაში (პოზ. 4).

გამოვთვალოთ 1 ტ შავი ლითონის (3_1) და ვინიპლასტიტის (3_2) წარმოებაზე დაყვანილი დანახარჯები. ამისათვის ვიყენებთ ფორმულა (1):

$$3_1 = C_1 + E_n \cdot K_1 = 61,9 + 0,15 \cdot 110 = 78,4 \text{ მან./ტ}$$

$$3_2 = C_2 + E_n \cdot K_2 = 480 + 0,15 \cdot 660 = 579 \text{ მან./ტ}$$

ფორმულით (5) განვსაზღვროთ შავი ლითონის ვინიპლასტიტ შეცვლისას მიღებულ წლიურ ეკონომიკურ ეფექტს:

$$\begin{aligned} \Theta &= \left[3_1 \frac{Y_1}{Y_2} + \frac{(H_1^1 - H_2^1) - E_n(K_2^1 - K_1)}{Y_2} - 3_2 \right] \cdot A_2 = \\ &= \left[78,4 \frac{3,3}{0,33} + \frac{(21,8 - 69,3) - 0,15 \cdot (700 - 1060)}{0,33} - 579 \right] \cdot 36,7 = \\ &= (784 + 20 - 579) \cdot 36,7 = 225 \cdot 36,7 = 8257,5 \text{ ათას. მან.} \end{aligned}$$

შ ა გ ა ლ ი თ ი 7. ნაკეთობის ხანგამძლეობის ამაღლებით მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა

საღრეების ქარხანაში რეკონსტრუქციის შედეგად ტექნოლოგიური პროცესის გადაკეთებამ შესაძლებელი გახადა უფრო მეტი სვლისუნარიანი საღრეების გამოშვებაზე გადასვლა. საწყისი მონაცემები მოყვანილია ცხრილში:

№	მაჩვენებლები	აღნიშვნა	საზომი ერთეული	ძველი საღრე	ახალი საღრე
1	საღრეების წლიური გამოშვება	A	ათას. ც	900	900
2	საღრეების სვლის უნარი	Δ	ათას. კმ	78	113
3	საღრეების წლიური გარბენა	L	ათას. კმ	40	40
4	საღრის ფასი	Λ	მან.	55,5	98,4
5	საღრეების წარმოების თეორიულად დაშვებული	C	მან.	79,68	91,46
6	ხედრითი კაპიტალდაბანდების	K	მან.	32,3	35,5
7	ახალი კაპიტალდაბანდების	K ახალი	მან.	—	2,88
8	საშრეველო-საწარმოო პერსონალის რიცხვი	ყ	კ.ც.	1825	1780

განისაზღვროს მეტი სვლისუნარიანი საღრეების გამოშვებით მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტი, საღრეების მწარმოებელთან და მომხმარებელთან რეალიზებული წლიური ეკონომიკური ეფექტები, აგრეთვე მაჩვენებლები, რომლებიც აუცილებელია საწარმოს გეგმაში წლიური ეკონომიკური ეფექტის შემადგენლობის ასახვისათვის.

უნდა გავითვალისწინოთ, რომ ძველი საღრის სამსახურის ვადა 78 არის $T_1 = \frac{78}{40} = 1,95$ წელი, ხოლო ახლისა — $T_2 = \frac{113}{40} = 2,82$ წელი.

რენოვაციის კოეფიციენტებს განვსაზღვრავთ გამარტივებულად, როგორც სამსახურის ვადის უკუსიდიღებებს.

$$P_1 = \frac{1}{1,95} = 0,513; \quad P_2 = \frac{1}{2,82} = 0,355$$

ფორმულით (1) განვსაზღვრავთ დაყვანილ დანახარჯებს ძველ და ახალ საღრეებზე:

$$3_1 = C_1 + E_n K_1 = 79,68 + 0,15 \cdot 32,3 = 84,52 \text{ მან.}$$

$$3_2 = C_2 + E_n K_2 = 91,46 + 0,15 \cdot 35,5 = 96,78 \text{ მან}$$

რამდენადაც ძველი და ახალი სალტეების ექსპლუატაციის მიმდინარე ხარჯები (სალტეების რენოვაციის აღრიცხვის გარეშე) ერთნაირია და არ მოითხოვს მომხმარებლის თანმხლებ კაპიტალდაბანდებებს, განსახილველი მაგალითებისათვის წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრის საანგარიშო ფორმულა შემდეგი სახით ჩაიწერება:

$$\begin{aligned} \Theta &= \left(3_1 \frac{P_1 + E_{II}}{P_2 + E_{II}} - 3_2 \right) \cdot A_2 = \\ &= \left(84,52 \cdot \frac{0,513 + 0,15}{0,355 + 0,15} - 96,78 \right) \cdot 900000 = (84,52 \cdot 1,31 - 96,78) \times \\ &\cdot 900000 = (110,72 - 96,78) \cdot 900000 = 13,94 \cdot 900000 = 12,55 \text{ მლნ მან.} \end{aligned}$$

ქარხანა-დამამზადებლის მაჩვენებლების
გაანგარიშება

შწარმოებლებთან რეალიზებული წლიური ეკონომიკური ეფექტია

$$\begin{aligned} \Theta &= (U_2 - 3_2) \cdot A_2 - (U_1 - 3_1) \cdot A_1 = \\ &= [(98,4 - 96,78) - (85,5 - 84,52)] \cdot 900 = 576 \text{ ათას. მან.} \end{aligned}$$

თვითღირებულების დასაგეგმი შემცირება.

$$\Delta C = (C_1 - C_2) \cdot A_2 = (79,68 - 91,46) \cdot 900000 = 10,60 \text{ მლნ მან.}$$

საბალანსო მოგების დასაგეგმი ნამატი.

$$\begin{aligned} \Delta \Pi &= (U_2 - C_2) \cdot A_2 - (U_1 - C_1) \cdot A_1 = [(98,4 - 91,46) - (85,5 - 79,68)] \cdot \\ &900000 = (6,94 - 5,82) \cdot 900000 = 1,12 \cdot 900000 = 1,01 \text{ მლნ მან.} \end{aligned}$$

შრომის ნაყოფიერება:

$$\text{ქარხნის რეკონსტრუქციამდე } B_{B_1} = \frac{85,5 \cdot 900000}{1825} = 42164 \frac{\text{მან.}}{\text{კაც.}}$$

$$\begin{aligned} \text{ქარხნის რეკონსტრუქციის შემდეგ } B_{B_2} &= \frac{98,4 \cdot 900000}{1780} = \\ &= 49752 \frac{\text{მან.}}{\text{კაც.}} \end{aligned}$$

მომუშავეთა პირობითი გამოთავისუფლება განისაზღვრება ფორმულით (10):

$$\begin{aligned} \Delta U &= \frac{U_2 \cdot A_2}{B_{B_1}} - \frac{U_1 \cdot A_2}{B_{B_2}} = \frac{98,4 \cdot 900000}{42164} - \frac{98,4 \cdot 900000}{49752} = \\ &= 2100 - 1780 = 320 \text{ კაც.} \end{aligned}$$

შ ა გ ა ლ ი თ ი 8. ახალი მანქანის (ხანგრძლივი მოხმარების ნაკეთობების) გამოშვებით წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა

ახალი მანქანა, აღრე გამოშვებულ მანქანასთან შედარებით, დამზადების დროს მეტ დანახარჯებს მოითხოვს, მაგრამ აქვს უფრო მაღალი მწარმოებლობა, სამსახურის უფრო ხანგრძლივი ვადა, მომხმარებლის უფრო ნაკლები საექსპლუატაციო ხარჯები და კაპიტალდაბანდებანი.

განვსაზღვროთ წლიური ეკონომიკური ეფექტი საანგარიშო წლისათვის საწყისი მონაცემების მიხედვით, რომლებიც მოცემულია ცხრილში.

№	მაჩვენებლები	აღნიშვნა	საზომი ერთეული	ბაზური მანქანა	ახალი მანქანა
1	პროდუქციის გამოშვების წლიური მოცულობა	A	ტალს	გაანგარიშებისათვის არა აქვს მნიშვნელობა	1200
2	მანქანის თვითღირებულება	C	მან.	520	780
3	ხვედრითი კაპიტალდაბანდებანი	K	მან.	440	620
4	მანქანის მწარმოებლობა	B	ათას. გ ³	30	50
5	სამსახურის ვადები	T ₀	წელი	5	10
6	მიმდინარე წლიური დანახარჯები ექსპლუატაციის მიხედვით (მისი რენოვაციის გაუთვალისწინებლად)	I ₁ ⁻¹ , I ₂ ¹	მან.	3180	4960
7	თანმხლები კაპიტალდაბანდებანი მომხმარებელთან	K ₁ ⁻¹ , K ₂ ¹	მან.	210	270

შ ე ნ ი შ ვ ნ ა: I₁⁻¹ და K₁⁻¹ აღნიშნავს მომხმარებლის მიმდინარე ხარჯებს (ნაკეთობის რენოვაციის გაუთვალისწინებლად) და მის თანმხლებ კაპიტალდაბანდებებს ბაზური მანქანის დახმარებით შესრულებული სამუშაოს მოცულობაზე გაანგარიშებით.

მომხმარებელთა მიმდინარე წლის ხარჯები და მისი თანმხლები კაპიტალდაბანდებანი ბაზურ ვარიანტში, ახალი ნაკეთობის გამოყენებისას შესრულებული მუშაობის მოცულობაზე გაანგარიშებით, ტოლია:

$$I_1^1 = I_1^{-1} \cdot \frac{B_2}{B_1} = 3180 \cdot \frac{50}{30} = 5300 \text{ მან.}$$

$$K_1^1 = K_1^{-1} \cdot \frac{B_2}{B_1} = 210 \cdot \frac{50}{30} = 350 \text{ მან.}$$

ფორმულის (1) მიხედვით განვსაზღვრავთ ბაზურ და ახალ მანქანაზე დაყვანილ დანახარჯებს:

$$3_1 = C_1 + E_{II}K_1 = 520 + 0,15 \cdot 440 = 586 \text{ მან.}$$

$$3_2 = C_2 + E_{II}K_2 = 780 + 0,15 \cdot 620 = 873 \text{ მან.}$$

მარტივად განსაზღვრული მანქანის რენოვაციის კოეფიციენტები ტოლია:

$$P_1 = \frac{1}{T_{C_1}} = \frac{1}{5} = 0,2; \quad P_2 = \frac{1}{T_{C_2}} = \frac{1}{10} = 0,1.$$

სანაგარიშო წელს წლიური ეკონომიკური ეფექტი ახალი მანქანით განისაზღვრება ფორმულით (4)

$$\begin{aligned} \Theta &= \left[3_1 \cdot \frac{B_2}{B_1} \cdot \frac{P_1 + E_{II}}{P_2 + E_{II}} + \frac{(I_1^1 - I_2^1) - E_{II}(K_2^1 - K_1^1)}{P_2 + E_{II}} - 3_2 \right] \cdot A_2 = \\ &= \left[586 \frac{50}{30} \cdot \frac{0,2 + 0,15}{0,1 + 0,15} + \frac{(5300 - 4960) - 0,15 \cdot (270 - 350)}{0,1 + 0,15} - 873 \right] \times \\ &\quad \times 1200 = \left(586 \cdot 1,66 \cdot 1,4 + \frac{340 + 0,15 \cdot 80}{0,25} - 873 \right) \times \\ &\quad \times 1200 = (1362 + 1408 - 873) \cdot 1200 = 1897 \cdot 1200 = 2276400 \text{ მან.} \end{aligned}$$

შ ა გ ა ლ ი თ ი 9. გამოგონების — „თხელმოძრავი ნარევების მომზადების დანადგარი“ — გამოყენებით მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა

გამოგონება მიეკუთვნება მეტალურგიული მრეწველობის დარგს. სამსხმელო წარმოებაში საყალიბო სხმულისათვის გამოგონების დანერგვამდე იყენებდნენ თიხის ლეროებს. გამოგონების გამოყენებამ შესაძლებელი გახადა შეცვლილიყო თიხის ლეროები თხელმოძრავი ნარევებით, რომლებიც სპეციალურ დანადგარში მზადდება. გამოგონების დანერგვის შედეგად შემცირდა ლეროების დამზადების შრომატევადობა, ლიკვიდირებულია მათი თბური შრომის პროცესი, შემცირდა შეკუმშული ჰაერისა და ლითონის ხარჯი კარკასების დასამზადებლად. გამოგონების გამოცდა 1975 წლის 1 სექტემბრიდან დაიწყო.

ამიტომ ხუთწლიანი ვადა, რომლის განმავლობაში ავტორი იღებს პაატორრო გასამრჩელოს, 1976 წლის 1 იანვრიდან იწყება.

განგარიშებისათვის საწყისი მონაცემები

№	მაჩვენებლები	საზომი ერთეული	გამოგონების გამოყენებამდე	გამოგონების გამოყენების შემდეგ
1	თუჯის სხმულის წლიური გამოშვება	ტონა	13000	13000
2	კამერული საშრობის ნარჩენი ღირებულება	მან.	27560	—
3	კამერული საშრობის სალიკვიდაციო ღირებულება	მან.	—	3800
4	დანადგარის ღირებულება წელიწადში 20 000 ტ სხმულის თბელმძრავი ნარევეების დამზადებისათვის (ტრანსპორტისა და მონტაჟის გათვალისწინებით)	მან.	—	153500
6	1 ტ სხმულის თვითღირებულება.	%	16,4	16,4
		მან.	16,42	12,61
	მათ შორის:			
	ა) ნელღეული და მასალები			
	— საკარკასო ლითონი	მან.	3,00	0,45
	— დახერხილი ხე-ტყე	"	3,85	2,45
	— თიხა		3,25	—
	— ფეროქრომის წილა		—	0,30
	— თხევადი შინა		—	0,76
	— კონტაქტი		—	2,70
	ბ) ხელფასი დარიცხვებით		1,78	1,42

№	მაჩვენებლები	საზომი ერთეული	წინადადების გამოყენებამდე	წინადადების გამოყენებისას	
				1976 წ.	1977 წ.
	ვ) სათბობი და ენერჯია	მან.	2,02	0,39	
	დ) მოწყობილობის ამორტიზაცია	მან.	0,32	1,94	
	ე) პირობით-მუდმივი დანახარჯები	მან.	2,20	2,20	

ხედრითი კაპიტალდაბანდებანი გამოგონების გამოყენებამდე:

$$K_1 = \frac{27560}{13000} = 2,12 \text{ მან.}$$

ხედრითი კაპიტალდაბანდებანი გამოგონების გამოყენებისას:

$$K_2 = \frac{(153500 + 27560 - 3800) \cdot 177260}{13000 \cdot 13000} = 13,64 \text{ მან.}$$

წლიური ეკონომიკური ეფექტი გამოგონების გამოყენების შედეგად
1976 წ. განისაზღვრება ფორმულით (3)

$$\begin{aligned} \Theta &= (3_1 - 3_2) \cdot A_2 = [(C_1 + E_{II}K_1) - (C_2 + E_{II}K_2)] \cdot A_2 = \\ &= [(16,42 + 0,15 \cdot 2,12) - (12,61 + 0,15 \cdot 13,64)] \cdot 1300 = \\ &= (16,74 - 14,66) \cdot 13000 = 27040 \text{ მან.} \end{aligned}$$

მონაცემები შემდგომ წლებში წლიური ეკონომიკური ეფექტის
გაანგარიშებისათვის

№	მაჩვენებლები	საზომი ერთეული	1977 წელი	1978 წელი	1979 წელი	1980 წელი
1	თუჯის სხმულის წლიური გამოშვება	ტონა	13500	15000	19300	20000
2	1 ტ სხმულზე ლეროების დამზადების თვითღირებულება	მან.	12,47	12,24	11,82	11,73
	მათ შორის — პირობით-მუდმივი დანახარჯები	მან.	2,12	1,91	1,51	1,43
3	ხვედრილი კაპიტალდამანდება	მან./ტ	13,13	11,82	9,33	8,36

წლიური ეკონომიკური ეფექტია:

1977 წელს:

$$\begin{aligned} \Theta &= [16,74 - (12,47 + 0,15 \cdot 13,13)] \cdot 13500 = \\ &= (16,74 - 14,44) \cdot 13500 = 31050 \text{ მან.} \end{aligned}$$

1978 წელს:

$$\begin{aligned} \Theta &= [16,74 - (12,24 + 0,15 \cdot 11,82)] \cdot 15000 = \\ &= (16,74 - 14,01) \cdot 15000 = 40950 \text{ მან.} \end{aligned}$$

1979 წელს:

$$\begin{aligned} \Theta &= [16,74 - (11,82 + 0,15 \cdot 9,33)] \cdot 19000 = (16,74 - 13,22) \cdot 19000 = \\ &= 66880 \text{ მან.} \end{aligned}$$

1980 წელს:

$$\begin{aligned} \Theta &= [16,74 - (11,73 + 0,15 \cdot 8,86)] \cdot 20000 = \\ &= (16,74 - 13,06) \cdot 20000 = 73600 \text{ მან.} \end{aligned}$$

მაგალითი 10. გამოგონების — „ელექტროსაპარსი“ — გამოყენებით მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა

მოცემული გამოგონების ბაზაზე მზადდება გაუმჯობესებული ხარისხის ახალი ელექტრული საპარსები, რომლებიც განკუთვნილია მოსახლეობის საჭიროების დაკმაყოფილებისათვის.

ახალი ელექტროსაპარსების გამოშვება დაიწყო 1976 წლის 1 იანვრიდან. საწყისი მონაცემები მითითებულია ცხრილში.

№	მაჩვენებლები	აღნიშვნა	საზომი ერთეული	გამოყენებამდე	გამოყენებისას
1	გამოშვების წლიური მოცულობა	A	ათასი ცალი	—	100
2	დამატებითი კაპიტალდაზღვრება	K	ათასი მან.	—	10
3	მოგება პროდუქციის ერთეული რეალიზაციისაგან	Π	მან.	0,8	1,1

პირველ წელს გამოგონების გამოყენებისაგან წლიური ეკონომიკური ეფექტი (1976 წ. 1 იანვრიდან 1976 წ. 31 დეკემბრამდე) განისაზღვრება ფორმულით (7), რომელიც მოცემული მაგალითის პირობისათვის მიიღებს ასეთ სახეს:

$$\Xi = [(\Pi_2 - \Pi_1) - E_n \cdot K] \cdot A_2 = \left[(1,1 - 0,8) - 0,15 \cdot \frac{10000}{100000} \right] \cdot 100000 = (0,3 - 0,015) \cdot 100000 = 0,285 \cdot 100000 = 28500 \text{ მან.}$$

გამოგონების გამოყენების შემდგომ წლებში წლიური ეკონომიკური ეფექტი არ იცვლება, რადგანაც საპარსების გამოშვება უცვლელი რჩება.

მაგალითი 11. რაციონალიზატორული წინადადების — „პროდუქციის წუნისაგან დანაკარგების შემცირების ხერხი“ — გამოყენებით მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა

წინადადების გამოყენებამ საწარმოს მისცა შესაძლებლობა მნიშვნელოვნად შეემცირებინა წუნის პროცენტი პროდუქციის გამოშვებისას დამატებითი მიმდინარე და კაპიტალური დანახარჯების გარეშე.

წინადადება გამოიყენება 1975 წლის 1 ივლისიდან. გასაანგარიშებლად საჭირო საწყისი მონაცემებია:

№	მაჩვენებლები	საზომი ერთეული	წინადადებების გამოყენებამდე	წინადადების გამოყენების შემდეგ
1	გამოსაშვები პროდუქციის (ვარგისი) წლიური მოცულობა	ტალი	18000	18000
2	პროდუქციის წუნის პროცენტი	%	15	5
3	ვარგისი პროდუქციის გამოსავლის პროცენტი (A ვაოგ.)	%	85	95
4	ვარგისი პროდუქციის ერთეულის დამზადების თვითღირებულება	მან.	4,2	3,76*
5	ხვედრითი კაპიტალდამანდებანი ვარგისი პროდუქციის ერთეულზე გადაანგარიშებით	მან.	0,7	0,62*

რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების შედეგად მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტი, რომელიც განისაზღვრება ფორმულით (3), ტოლია

$$\begin{aligned} \Theta &= (3_1 - 3_2) \cdot A_2 = [(C_1 + E_n K_1) - (C_2 + E_n K_2)] \cdot A_2 = \\ &= [(4,2 + 0,15 \cdot 0,7) - (3,75 + 0,15 \cdot 0,62)] \cdot 18000 = 8316 \text{ მან.} \end{aligned}$$

წლიური ეკონომიკური ეფექტი განისაზღვრება 1975 წლის 1 ივლისიდან 1976 წლის 30 ივნისამდე პერიოდში. მეორე წელს ეკონომიკური ეფექტი არ გაიანგარიშება, რადგანაც წარმოების მაჩვენებლები არ იცვლება.

მაგალითი 12. რაციონალიზატორული წინადადების — „სარეცხი მანქანის ამძრავი შიკვი“ — გამოყენებით მიღებული ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა

მანქანათსაშენებელ საწარმოში სამრეწველო ტიპის სარეცხ მანქანებში იყენებდნენ თუჩის სხმულის 120 კგ-იან ამძრავ შიკვს.

* რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების შემდეგ თვითღირებულებისა და ხვედრითი კაპიტალდამანდებების მნიშვნელობების მისაღებად, ვარგისი პროდუქციის ერთეულზე გაანგარიშებით, საჭიროა განსახილველი რაციონალიზატორული წინადადების მნიშვნელობები რაციონალიზატორული წინადადების განხორციელებამდე გადამრავლდეს წინადადების განხორციელებამდე ვარგისი პროდუქციის გამოსავლის პროცენტისა და წინადადების განხორციელების შემდეგ ასეთივე პროცენტის ფარლობაზე:

$$C_2 = C_1 \frac{A_{\text{ვარგისი}^1}}{A_{\text{ვარგისი}^2}} = 4,2 \frac{85}{95} = 3,75 \text{ მან.}$$

$$K_2 = K_1 \frac{A_{\text{ვარგისი}^1}}{A_{\text{ვარგისი}^2}} = 0,7 \frac{85}{95} = 0,62 \text{ მან.}$$

წინადადება შესაძლებელი გახდა შემსუბუქებული კონსტრუქციის შკივების დამზადება ზოლური ფოლადისაგან და მათი წონის 25 კგ-მდე შემცირება. ამასთანავე შემცირდა აგრეთვე შრომითი დანახარჯები შკივების დამზადებისა და სარეცხი მანქანების აწყობისას. ხვედრითი კაპიტალდაზანდებანი უცვლელი რჩება.
გაანგარიშებისათვის საწყისი მონაცემებია:

№	მაჩვენებლები	საზომი ერთეული	წინადადების გამოყენებამდე	წინადადების გამოყენების დროს	
				1976 წ.	1977 წ.
1	სარეცხი მანქანების გამოშვებისა და შკივების დამზადების წლიური მოცულობა	ცალი	500	500	500
2	სარეცხი მანქანების დამზადების თვითღირებულება (დანახარჯების ცვლადი მუხლების მიხედვით)	მან.	190,70	103,40	103,40
	მათ შორის:				
	ა) ნედლეული და მასალები	მან.	162,00	79,50	79,50
	ბ) ხელფასი დანარიცხებით	.	28,70	23,90	23,90

რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებით მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტი 1976 წელს განისაზღვრება ფორმულით:

$$\Xi = (C_1 - C_2) \cdot A_2 = (190,70 - 103,40) \cdot 500 = 87,3 \cdot 500 = 43650 \text{ მან.}$$

მაგალითი 13. რაციონალიზატორული წინადადების — „საოჯახო მაცივრის კომპრესორის თავი“ — გამოყენებით მიღებული ეკონომიკური ეფექტის განსაზღვრა

რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების შედეგად გაუმჯობესდა კომპრესორის თავი, რითაც ამაღლდა კომპრესორის სიცივის მწარმოებლობა და 6%-ით შემცირდა ელექტროენერგიის ხარჯი მაცივრის მომხმარებელთან* ერთი მაცივრის მიერ დახარჯული ელექტროენერგიის საშუალო ხარჯი შეადგენს 420 კვტ. სთ. წელიწადში. 1 კვტ. სთ. დაზოგილი ელექტროენერგიის ღირებულებად მიღებულია 2 კაპ., მაცივრის სამსახურის ვადა 18 წელია.

რაციონალიზატორული წინადადება გამოყენებულია 1976 წლის 1

* ახალი ტექნიკის ხარისხობრივი მაჩვენებლების შესახებ მონაცემები მიიღება მასობრივ წარმოებაზე მათი დაყენების წინ, ახალი ტექნიკის ნიმუშების სახელმწიფო (საუწყებო) გამოცდების შესახებ აქტების საფუძველზე.

თებერვლიდან. ამ წინადადებით მაცივრების გამოშვებამ 1976 წლის 1 თებერვლიდან 1977 წ. 1 თებერვლამდე 137,5 ათასი ცალი შეადგინა, ხოლო 1977 წლის 1 თებერვლიდან 1978 წლამდე — 150 ათასი ცალი. კომპრესორის ძველი თავის წარმოების თვითღირებულება 0,76 მანეთია, ხოლო მისი კონსტრუქციის გამარტივების შემდეგ ახლის — 0,715 მანეთი. დამატებითმა კაპიტალდაბანდებებმა ერთ თავზე გადაანგარიშებით შეადგინა 0,1 მანეთი.

რენოვაციის კოეფიციენტი 18 წლისათვის მიღებულია გამარტივებულიად

$$P_2 = \frac{1}{18} = 0,055.$$

რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებით მიღებული წლიური ეკონომიკური ეფექტის გაანგარიშება ხდება ფორმულით (4), რომელსაც მოცემული მაგალითის პირობებში შემდეგი სახე აქვს:

$$\Xi = \left[(C_1 - C_2) - E_{II} K_{\text{დამატ.}} + \frac{H_1 I_1 - H_2 I_2}{P_2 + E_{II}} \right] \cdot A_2$$

პირველი წლისათვის

(1/II — 76 წ.-დან 1/II — 77 წ.-მდე)

$$\Xi = \left[(0,76 - 0,715) - 0,15 \cdot 0,1 + \frac{420 \cdot 0,06 \cdot 0,02}{0,055 + 0,15} \right] \times$$

$$\cdot 137500 = (0,03 + 2,45) \cdot 137500 = 2,48 \cdot 137500 = 341000 \text{ მან.}$$

მეორე წლისათვის

(1/II-77 წ.-დან 1/II-78 წ.-მდე)

$$\Xi = 2,48 \cdot 150000 = 372000 \text{ მან.}$$

§ 4. ინსტრუქცია აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის ბასარჯვალოს ბაცევის წესის შესახებ. დაბრკივებულია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ 1974 წლის 15 იანვარს.

შეთანხმებულია: სსრ კავშირის სახელმწიფო საგაგმო კომიტეტთან, სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტთან, სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს შრომისა და ხელფასის საკითხთა სახელმწიფო კომიტეტთან, სსრ კავშირის ფინანსთა სამინისტროსთან, პროფკავშირთა საკავშირო ცენტრალურ საბჭოსთან.

1. ზოგადი დებულებები

1. აღმოჩენის ავტორს, რომელმაც დიპლომი მიიღო, გამოგონების ავტორს, რომელმაც საავტორო მოწმობა მიიღო და რაციონალიზატორ-

რული წინადადების ავტორს, რომელსაც მოწმობა მიეცა, გასამრჯელოს მიღების უფლება აქვთ.

გასამრჯელოს გაცემა ხდება აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების შესახებ სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1973 წლის 21 აგვისტოს № 584 დადგენილებით დამტკიცებული დებულების, ამ ინსტრუქციის, სახალხო მეურნეობაში ახალი ტექნიკის, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების ეკონომიკური ეფექტიანობის განსაზღვრის მეთოდისა და იმ გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გასამრჯელოს ოდენობის განსაზღვრის ინსტრუქციის საფუძველზე, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან.

იმ გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენებისაგან მიღებული ეკონომია, რომლებიც ეკონომიას ქმნიან, განისაზღვრება სახალხო მეურნეობაში ახალი ტექნიკის, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების ეკონომიკური ეფექტიანობის განსაზღვრის მეთოდის შესაბამისად. გასამრჯელოს ოდენობა გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან, განისაზღვრება იმ გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გასამრჯელოს ოდენობის განსაზღვრის ინსტრუქციის შესაბამისად, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან.

2. ამ ინსტრუქციის შესაბამისად გასამრჯელოს გაცემა ხდება გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის, რომელთა გამოყენება პირველად 1974 წლის 1 იანვრის შემდეგ დაიწყო, და აღმოჩენებისათვის, რომლებიც 1974 წლის 1 იანვრის შემდეგ არის რეგისტრირებული.

3. ამავე ინსტრუქციით დაწესებულია აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის გასამრჯელოსა და პერსპექტიული გამოგონებებისათვის პრემიების გაცემის წესი.

4. გასამრჯელოს მიღების უფლების მომცემი გამოგონება და რაციონალიზატორული წინადადება სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობაში გამოყენებულად იქნება მიჩნეული და გასამრჯელოს მიღების უფლებაც მიეცემა, თუ ისინი გამოიყენებიან სახალხო მეურნეობის, კულტურის, ჯანმრთელობის დაცვის ან ჩვენი ქვეყნის თავდაცვის ნებისმიერ დარგში.

გამოგონება და რაციონალიზატორული წინადადება, რომელიც მიეკუთვნება ხერხს (ტექნოლოგიას), საწარმოო ან სხვა საქმიანობას, გამოყენებულად ჩაითვლება საწარმოო პროცესში მისი გამოყენების დაწყების დღიდან. გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება, რომელიც მიეკუთვნება მოწყობილობას (კონსტრუქციას) ან ნივთიერებას (მასალას), გამოყენებულად ჩაითვლება დამზადებულ ან ექსპლუ-

ატაციაში მყოფ პროდუქციაში, მათ შორის, საექსპლუატაციოდ გადაცემულ საცდელ ნიმუშებში მათი გამოყენების დაწყების დღიდან.

თუ გამოგონებას და რაციონალიზატორულ წინადადებას ექსპერიმენტული შემოწმების დამთავრების შემდეგ სამრეწველო ექსპლუატაციისათვის ვარგისად მიიჩნევენ, იგი გამოყენებულად ჩაითვლება ნიმუშის (პარტიის, სერიის), ხერხის (ტექნოლოგიის) საექსპლუატაციოდ გადაცემის დღიდან.

თუ ადრე დამზადებულ და აპრობირებულ გამოგონებას ან რაციონალიზატორულ წინადადებას საცდელ ნიმუშში (პარტიაში, სერიაში) ხერხში (ტექნოლოგიაში) ან მისი გამოცდის დროს იყენებენ, იგი გამოყენებულად ითვლება.

გამოყენებულად ითვლება აგრეთვე გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება, როცა მათ საცდელი ნიმუშის დამზადების სრულყოფისა და გამოცდისათვის იყენებენ.

5. გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებად არ ჩაითვლება პროდუქციის საცდელი ნიმუშის ექსპერიმენტული შემოწმება, დამზადება და გამოცდა, აგრეთვე გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების სტანდარტებში, ტიპურ პროექტებსა და სხვა ტექნიკურ დოკუმენტაციაში შეტანის მხოლოდ ფაქტი.

6. ერთ ობიექტში რამდენიმე გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების ერთობლივად გამოყენების დროს გასამრჩელო თითოეულ გამოგონებასა და რაციონალიზატორულ წინადადებაზე იანგარიშება და გაიცემა ცალ-ცალკე.

ისეთ შემთხვევაში, როცა რამდენიმე გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება ერთობლივად არის გამოყენებული და თითოეული ნათგანის გამოყენების ეფექტის ცალ-ცალკე განსაზღვრა გაანგარიშების გზით შეუძლებელია, თითოეული გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების ეკონომიის წილს ტექნიკურ-ეკონომიკური ექსპერტიზა განსაზღვრავს.

თუ ერთობლივად გამოყენებული გამოგონებები და რაციონალიზატორული წინადადებები ეკონომიას არ ქმნიან, თითოეული გამოგონებისა და რაციონალიზატორული წინადადების გასამრჩელო განისაზღვრება იმ გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გასამრჩელოს ოდენობის განსაზღვრის ინსტრუქციის შესაბამისად, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან.

თუ ერთი ან რამდენიმე ერთობლივად გამოყენებული გამოგონება ან რაციონალიზატორული წინადადება ეკონომიას ქმნის, ხოლო მეორე ან რამდენიმე სხვა ეკონომიას არ ქმნის, გასამრჩელო ზოგიერთ გამოგონებაზე ან რაციონალიზატორულ წინადადებაზე შესაბამისად დადგინდება ეკონომიის ოდენობის მიხედვით, სხვებზე კი — იმ გამოგონე-

ბებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გასამრჯელოს ოდენობის განსაზღვრის ინსტრუქციის შესაბამისად, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან.

7. გასამრჯელო აღმოჩენის, გამოგონებისა და რაციონალიზატორული წინადადებისათვის თანაავტორებს შორის ნაწილდება პროცენტული შეფარდებით, მათ შორის წერილობითი შეთანხმების შესაბამისად. დავას გასამრჯელოს განაწილების შესახებ სსსამართლო განიხილავს. გასამრჯელო არ გაიცემა თანაავტორთა შორის გასამრჯელოს განაწილების შესახებ წერილობითი შეთანხმების ან სსსამართლოს გადაწყვეტილების წარმოდგენამდე.

8. სამინისტრო, უწყება, საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება, რომელიც გასამრჯელოს უხდის, ვალდებულია ავტორის მოთხოვნით მიმართვის დღიდან ერთი თვის განმავლობაში გააცნოს მას გასამრჯელოს გაანგარიშება, გარდა იმ შემთხვევებისა, როცა გაანგარიშება ისეთ ცნობებს შეიცავს, რომელთა გამჟღავნება არ შეიძლება.

9. გასამრჯელოს გაცემა წარმოებს შემდეგი დოკუმენტების საფუძველზე:

ა) საწარმოების, ორგანიზაციების, დაწესებულებების მიერ:

გამოგონებაზე საავტორო მოწმობის ან რაციონალიზატორულ წინადადებაზე მოწმობის;

წინადადების გამოყენების აქტის ან სხვა თანაბარი მნიშვნელობის დოკუმენტის, რომელიც ადსტურებს გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების ფაქტს;

გამოგონებისა ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებისაგან მიღებული ეკონომიის გაანგარიშების, რომელსაც ადგენს ტექნიკური ან ეკონომიკური სამსახურები;

ისეთი გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების ნამდვილი ღირებულების გაანგარიშება-დასაბუთების, რომელიც ეკონომიას არ ქმნის;

თანაავტორებს შორის შეთანხმების, გასამრჯელოს განაწილების შესახებ;

გამოგონებისა ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებისაგან მიღებული ეკონომიის გაანგარიშებას, გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების ნამდვილი ღირებულების გაანგარიშება-დასაბუთებას, რომელიც ეკონომიას არ ქმნის, ხელს აწერს იმ საწარმოს, ორგანიზაციისა და დაწესებულების ხელმძღვანელი და სამსახურების უფროსები, რომლებმაც გაანგარიშება შეადგინეს:

ბ) სამინისტროების, უწყებების მიერ გასამრჯელოს გაცემის დროს ზემოაღნიშნული დოკუმენტების გარდა დამატებით წარდგენილ უნდა იქნეს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელ-

მწიფო კომიტეტის ცნობა გამოგონების გამოყენების შესახებ სტატისტიკური ანგარიშგების მონაცემების მიხედვით „4-ნტ“ ფორმით (ჩამონათვალი), რომლის საფუძველზედაც სამინისტრო, უწყება განსაზღვრავს ეკონომიას.

10. გამოგონების გამოყენებისათვის გასამრჩელო გაიცემა საავტორო მოწმობის გაცემის მომენტიდან გასული ვადისა და ავტორის (ან მისი მემკვიდრეების) მიერ გასამრჩელოს გაცემის შესახებ განცხადების შეტანის მიუხედავად.

გამოგონებისა და რაციონალიზატორული წინადადებისათვის გასამრჩელოს გაცემის საქმეებზე დაწესებულია დროგასულობის სამი წლის ვადა იმ დღიდან, როცა ავტორი მიიღებს შეტყობინებას მისი გამოგონების ან რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების დაწყების შესახებ. საპატიო მიზეზების შემთხვევაში ეს ვადა შეიძლება ილადგინოს სსსამართლომ.

11. აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების ავტორებს გასამრჩელო ეძლევათ მოქმედი კანონმდებლობით დაწესებული პრემიების მიუხედავად.

II. გასამრჩელო აღმოჩენისათვის

12. გასამრჩელოს აღმოჩენისათვის აწესებს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი 5000-მდე მანეთის ოდენობით თითოეული აღმოჩენისათვის, მიუხედავად ავტორთა რიცხვისა და კომიტეტი უხდის ამ თანხას ავტორს (ავტორებს) აღმოჩენაზე დიპლომის გაცემის დროს.

III. გასამრჩელო გამოგონებისათვის

13. გამოგონების ავტორებს ერთდროული წამახალისებელი გასამრჩელო ეძლევათ საავტორო მოწმობის გაცემის დროს, თუ:

ა) გამოგონება შექმნილია სამსახურებრივი დავალების შესრულება:თან დაკავშირებით (სამეცნიერო-კვლევით სამუშაოთა გეგმით, ახალი ტექნიკის დამუშავებისა და დანერგვის გეგმით და სხვ.);

ბ) გამოგონება შექმნილია საზოგადოებრივ საწყისებზე მომუშავე ორგანიზაციებში (საკონსტრუქტორო და ტექნოლოგიური ბიუროები, ლაბორატორიები, ბრიგადები და სხვ.);

14. ერთდროული წამახალისებელი გასამრჩელოს ოდენობა წესდება 20-დან 200 მანეთამდე ერთი გამოგონებისათვის, მაგრამ არა უმეტეს 50 მანეთისა ერთ პიროვნებაზე.

ერთდროული წამახალისებელი გასამრჩელოს ოდენობა განისაზღ-

ვრება იმის მიხედვით, თუ რამდენად აქტუალური და რთულია ტექნიკური ამოცანა, რომელსაც წყვეტს გამოგონება, დადებითი ეფექტის მიხედვით, რომელიც შეიძლება მიღებულ იქნეს გამოგონების გამოყენების შედეგად, ხოლო ისეთი გამოგონებებისათვის, რომლებიც შექმნილია საზოგადოებრივ საწყისებზე მომუშავე ორგანიზაციებში, აგრეთვე მოცემული გამოგონების ტექნიკური დოკუმენტაციის დამუშავების დონის მიხედვით.

15. წამახალისებელ გასამრჩელოს გასცემენ:

გამოგონებებისათვის, რომლებიც შექმნილია სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით — სამინისტროები და უწყებები მათ მიერ დადგენილი წესით იმ სახსრებიდან, რომლებიც განკუთვნილია გამომგონებლებისათვის გასამრჩელოს გასაცემად;

გამოგონებებისათვის, რომლებიც შექმნილია საზოგადოებრივ საწყისებზე მომუშავე ორგანიზაციებში — სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი.

ერთდროულ წამახალისებელ გასამრჩელოს გასცემს ის სამინისტრო, უწყება, რომელსაც ექვემდებარება საწარმო, ორგანიზაცია, დაწესებულება, რომელმაც მიიღო მოწმობა სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით შექმნილ გამოგონებაზე, რომელიც გამოგონების განაცხადში პირველია აღნიშნული, მიუხედავად იმისა, სად მუშაობს ავტორი (ავტორები).

სამსახურებრივი დავალების შესრულებასთან დაკავშირებით შექმნილი გამოგონებისათვის ერთდროულ წამახალისებელ გასამრჩელოს გასცემს საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება გამოგონებაზე მოწმობის მიღების მომენტიდან 3 თვის განმავლობაში.

საზოგადოებრივ საწყისებზე მომუშავე ორგანიზაციებში შექმნილი გამოგონებებისათვის წამახალისებელ გასამრჩელოს ავტორებს გადაურიცხავს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი საავტორო მოწმობებთან ერთად.

16. გამოგონების გამოყენებისათვის ავტორს (ავტორებს) გასამრჩელო მიეცემა, თუ გამოგონება:

ა) გამოყენებულია სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობაში, მათ შორის საზღვარგარეთიდან შემოზიდულ და ექსპლუატირებულ პროდუქციაში;

ბ) გამოყენებულია დოკუმენტაციაში, რომელიც სხვა ქვეყნებს გადაეცა. ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის წესით;

გ) გამოყენებულია ობიექტებში, რომლებსაც სსრ კავშირის საწარმოები და ორგანიზაციები საზღვარგარეთის ქვეყნებისათვის ტექნიკური დახმარების გაწევის წესით საზღვარგარეთ აგებენ;

დ) რეალიზებულია საზღვარგარეთ ლიცენზიების გაყიდვის გზით. ამ შემთხვევაში გასამრჩელო გაიცემა, თუ გამოგონება დაცულია სსრ კავშირში საავტორო მოწმობით და საზღვარგარეთ — პატენტით, ან მარტო საავტორო მოწმობით სსრ კავშირში, ანდა პატენტით საზღვარგარეთ.

ამ შემთხვევაში საზღვარგარეთ მიღებულ პატენტად უნდა ვიგულისხმოთ გამოგონების დაცვის სხვადასხვა სახის დოკუმენტებიც, კერძოდ, დამატებითი და დამოკიდებული პატენტები, აგრეთვე სასარგებლო მოდელებზე გაცემული მოწმობები და პატენტები, საავტორო მოწმობები.

17. გასამრჩელო გამოგონების გამოყენებისათვის იანგარიშება და გაიცემა შემდეგი წესით:

ა) გამოგონებისათვის, რომელიც გამოყენებულია ერთ საწარმოში, ორგანიზაციისა ან დაწესებულებაში — ამ საწარმოს, ორგანიზაციის დაწესებულების მიერ;

ბ) გამოგონებისათვის, რომელიც გამოყენებულია ერთ და იმავე სამინისტროს ან უწყების რამდენიმე საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში — ამ სამინისტროს ან უწყების მიერ;

გ) გამოგონებისათვის, რომელიც გამოყენებულია რამდენიმე სამინისტროს, უწყების საწარმოებში, ორგანიზაციებში ან დაწესებულებებში — იმ სამინისტროს, უწყების მიერ, რომლის გამგებლობაშიც იმყოფებიან საწარმოები, ორგანიზაციები და დაწესებულებები, რომელთაც პირველად გამოიყენეს ეს გამოგონება. ამ შემთხვევაში სხვა სამინისტროები, უწყებები (გარდა სახელმწიფო სასოფლო-სამეურნეო საწარმოების, ორგანიზაციების, კოლმეურნეობების, სასოფლო-სამეურნეო ორგანოების), სამინისტროს, უწყებას, რომელმაც ეკონომიის მომცემი გამოგონების ავტორებს გასამრჩელო გადაუხადა, უნაზღაურებენ შესაბამის თანხებს მათს საწარმოებსა და ორგანიზაციებში მიღებული ეკონომიის შესაბამისად.

სამინისტროები და უწყებები გასამრჩელოს გასცემენ დადგენილ ვადებში სხვა სამინისტროების, უწყებების მიერ გასამრჩელოს შესაბამისი თანხების გადარიცხვის ვადების მიუხედავად.

თუ გამოგონება გამოყენებულია საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების მიერ, ხოლო გამოგონების გამოყენებისაგან ეკონომია ან სხვა დადებითი ეფექტი იქმნება სხვა საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში, გასამრჩელოს ანგარიშობს და გასცემს ის სამინისტრო, უწყება, რომელსაც ექვემდებარება ის საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება, რომელმაც პირველმა გამოიყენა გამოგონება.

დავის შემთხვევაში იმის თაობაზე, თუ რომელი სამინისტრო, უწყება არის ვალდებული გადაიხადოს გასამრჩელო გამოგონების გა-

პოეზიებისათვის, საკითხს წყვეტს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი.

18. სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობაში გამოგონების გამოყენებისათვის ავტორს (ავტორებს) გასამრჩელო მიეცემა საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში გამოგონების გამოყენების დაწყებიდან ხუთი წლის განმავლობაში.

თუ გამოგონების გამოყენება დაიწყო საავტორო მოწმობის გაცემამდე, გამოგონების გამოყენების ხუთწლიანი ვადა გამოითვლება გამოგონების გამოყენების დაწყებიდან.

გამოგონების გამოყენების დაწყების თარიღი უნდა დადასტურდეს აქტით ან სხვა თანაბარი მნიშვნელობის დოკუმენტით. ამასთან მიჩნეულია, რომ გამოგონებები, რომელთა გამოყენება წლის პირველ ნახევარში დაიწყო, გამოყენებულად ჩაითვლება მოცენული წლის 1 იანვრიდან, ხოლო გამოგონებები, რომელთა გამოყენება წლის მეორე ნახევარში დაიწყო — შემდგომი წლის 1 იანვრიდან.

გამოგონების გამოყენებისაგან მიღებული ეკონომია უნდა გაანგარიშდეს საანგარიშო წლის შემდგომი წლის 15 იანვრამდე.

თუ გამოგონების გამოყენება კალენდარულ წელიწადზე ნაკლები დროის განმავლობაში ხდება, გასამრჩელოს გაცემა ხდება გამოგონების ფაქტიური გამოყენების პერიოდისათვის.

19. იმ გამოგონების გამოყენებისათვის, რომელიც ეკონომიას ქმნის, ავტორს გასამრჩელო ეძლევა თითოეულ კალენდარულ წელიწადში მიღებული ეკონომიის თანხის 2%-ის ოდენობით.

შემდგომ წლებში, 4 წლის ფარგლებში, წლიური ეკონომია იანგარიშება თითოეული კალენდარული წლის მანძილზე მოცემულ საწარმოში გამოგონების გამოყენების მოცულობის გათვალისწინებით.

ამასთან თითოეული შემდგომი წლის ეკონომია განისაზღვრება იმ წლის მონაცემებთან შედარებით, რომელიც წინ უსწრებდა მოცემულ საწარმოში გამოგონების დაწყებას.

ეკონომია ერთი ან სხვადასხვა სამინისტროს, უწყების, რამდენიმე საწარმოში, ორგანიზაციაში, დაწესებულებაში გამოყენებულ გამოგონებაზე განისაზღვრება ყველა საწარმოში, ორგანიზაციაში, დაწესებულებაში მიღებული ეკონომიის შეჯამების გზით, რაც სტატისტიკურ ანგარიშგებაში ასახულია „4-ნტ“ ფორმით (ჩამონათვალის).

20. გასამრჩელო იმ გამოგონებაზე, რომელიც ეკონომიას არ ქმნის, მაგრამ სხვა დადებით ეფექტს იძლევა (შრომის პირობების, უსაფრთხოების ტექნიკის გაუმჯობესება და სხვ.), განისაზღვრება იმ გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებისათვის გასამრჩელოს ოდენობის განსაზღვრის ინსტრუქციის შესაბამისად, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან.

21. მშენებლობაში გამოყენებული გამოგონებებისათვის, თუ ობიექტის მშენებლობის ვადა ერთ წელიწადს აღემატება, წლიური ეკონომია განისაზღვრება გამოგონების გამოყენების თითოეულ წელიწადში შესრულებული სამშენებლო-სამონტაჟო სამუშაოთა მოცულობის მიხედვით.

თუ წინადადება გამოიყენება რამდენიმე სამშენებლო ობიექტზე, მაშინ ეკონომია განისაზღვრება ყველა ამ ობიექტის მიხედვით მოცემულ წელიწადში გამოგონების გამოყენების მოცულობის გათვალისწინებით ამ ობიექტზე და გასამრჩელოს გაცემისათვის ჯამდება.

22. გამოგონების გამოყენებისათვის გასამრჩელო იანგარიშება ამ ინსტრუქციის მე-16 მუსლით გათვალისწინებული თითოეული საფუძვლის მიხედვით ცალ-ცალკე, მაგრამ ყველა ამ საფუძვლის მიხედვით გასაცემ გასამრჩელოს მთლიანი ოდენობა ერთი გამოგონებისათვის 20000 მანეთს არ უნდა აღემატებოდეს.

ჯამდება გასამრჩელოები, რომლებსაც დაურიცხავენ ავტორს (თანავტორებს) სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობაში, ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის წესით სხვა ქვეყნებისათვის გადაცემულ დოკუმენტაციაში, სსრ კავშირის საწარმოებისა და ორგანიზაციების მიერ საზღვარგარეთის ქვეყნებისათვის ტექნიკური დახმარების ხაზით საზღვარგარეთ აგებულ ობიექტებში გამოყენებული გამოგონებისათვის, აგრეთვე საზღვარგარეთ ლიცენზიების გაყიდვის გზით რეალიზაციისათვის.

გასამრჩელოს დარიცხვის დროს ჩაითვლება გამოგონების გამოყენებისათვის აღრე გაცემული გასამრჩელოს თანხა, რომელიც საავტორო მოწმობის გაცემამდე გაფორმებული იყო როგორც რაციონალიზატორული წინადადება, აგრეთვე წამახალისებელი გასამრჩელო.

23. სამინისტროს ან უწყების ხელმძღვანელს უფლება აქვს ნება დართოს გაზარდონ გასამრჩელოს ოდენობა 20000 მანეთამდე. მაგრამ არა უმეტეს 3-ჯერ, ისეთი გამოგონებისათვის, რომლის გამოყენება იწვევს ახალი სახეობის წარმოებათა, ძვირფასი მოწყობილობის ან ნივთიერებათა შექმნას, აგრეთვე ისეთი გამოგონებისათვის, რომლის ფართოდ რეალიზება არ შეიძლება, თუმცა დიდი სახალხო-სამეურნეო მნიშვნელობა აქვს.

24. გამოგონება გამოყენებულად ითვლება, თუ მოწყობილობის, ნივთიერების დამზადების ან ხერხის განხორციელებას დროს გამოყენებულია გამოგონების ერთი პუნქტისაგან შემდგარი ფორმულის ორივე ნაწილში ჩამოთვლილი ყველა ნიშან-თვისება.

თუ გამოგონების ფორმულა რამდენიმე პუნქტისაგან შედგება, გამოგონება გამოყენებულად ითვლება იმ პირობით, თუ გამოყენებულია გამოგონების ფორმულის პირველ პუნქტში ჩამოთვლილი

ყველა ნიშან-თვისება, მიუხედავად იმისა, გამოყენებულია თუ არა ფორმულის შემდგომი პუნქტების ნიშან-თვისებები.

თუ სააქტორო მოწმობა გაცემულია აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების შესახებ დებულების 45-ე პუნქტის შესაბამისად შეტანილი განაცხადის მიხედვით და გამოგონების ფორმულა შედგება რამდენიმე პუნქტისაგან, რომლებიც ორ ან მეტ გამოგონებას შეიცავენ და ისინი სხვადასხვა ობიექტს შეეხება (მოწყობილობა, ხერხი, ნივთიერება), მაშინ ფორმულის თითოეულ ამ პუნქტს ტოლფასი უფლებრივი მნიშვნელობა აქვს. ამ შემთხვევაში გამოგონება გამოყენებულად ითვლება იმ პირობით, თუ გამოყენებული იქნება ფორმულის თუნდაც ერთი პუნქტი, რომელიც გამოგონების საგანს შეადგენს.

გამოგონება გამოყენებულად ითვლება იმ შემთხვევაშიც, როცა დაშვებულია გამოგონების ერთი ან რამდენიმე ნიშან-თვისების შეცვლა სხვა ურთიერთშემცვლელი ელემენტებით (ეკვივალენტებით). ეკვივალენტურად ითვლება გამოგონების ფორმულაში აღნიშნული ნიშან-თვისების ან ნიშან-თვისებების შეცვლა, თუ ამ გამოგონების არსი არ იცვლება და იგივე შედეგს იძლევა, ხოლო შესრულების საშუალებები შეცვლილია მოცემულ დარგში ცნობილი ტოლფასი ნიშან-თვისებით.

25. ისეთი გამოგონების გასამრჯელო, რომელიც გამოყენებულია ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის წესით სხვა ქვეყნებისათვის გადაცემულ დოკუმენტაციაში, ან გამოყენებულია ობიექტებში, რომლებსაც სსრ კავშირის საწარმოები და ორგანიზაციები სხვა ქვეყნებისათვის ტექნიკური დახმარების წესით საზღვარგარეთ აგებენ, იანგარიშება და გაიცემა იმ სამინისტროს ან უწყების მიერ, რომელსაც ექვემდებარებიან საწარმოები, ორგანიზაციები ან დაწესებულებები, რომელთაც შესაბამისად გადასცეს დოკუმენტაცია საზღვარგარეთ ან ობიექტების მშენებლობას ახორციელებენ სხვა ქვეყნებში, თუ საერთაშორისო შეთანხმება ან ხელშეკრულება სხვა პირობას არ ითვალისწინებს.

ასეთ შემთხვევებში გასამრჯელოს ოდენობა ერთდროულად განისაზღვრება გამოგონების ნამდვილი ღირებულების მიხედვით, ისეთი გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის გასამრჯელოს ოდენობის განსაზღვრის შესახებ ინსტრუქციის შესაბამისად, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან.

26. გასამრჯელო ლიცენზიებისათვის საბჭოთა გამოგონებებზე განისაზღვრება ლიცენზიის გაყიდვისაგან მიღებული თანხის სამ პროცენტამდე ოდენობით და მას ვასცემს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი იმ თანხებიდან,

რომლებიც კომიტეტს დადგენილი წესით გადაერიცხება, ლიცენზია-
ტისათვის გამოგონების გადაცემის დროის მიუხედავად. გასამრჩე-
ლოს გაცემა ხდება შემდეგი დოკუმენტების საფუძველზე:

ა) საავტორო მოწმობის;

ბ) გაყიდული ლიცენზიისათვის ავტორების კუთვნილი გასამრჩე-
ლოს განაწილების შესახებ, წერილობითი შეთანხმების.

კომიტეტი თითოეულ ავტორს გასამრჩელოს ოდენობას განუსაზღ-
ვრავს გაყიდული ლიცენზიისათვის მიღებული ანარიცხების შესაბა-
მისად, ამასთან ითვალისწინებს გენერალური მიმწოდებლის მიერ
წარდგენილ თითოეული გამოგონების მნიშვნელობას, ავტორებს შო-
რის შეთანხმებას და ადრე მიღებული საავტორო გასამრჩელოს
ოდენობას.

27. საექსპორტო პროდუქციაში გამოყენებული გამოგონებისათვის
გასამრჩელოს ანგარიშობს და გაცემს ის სამინისტრო, უწყება, რომ-
ლის გამგებლობაშიც იმყოფება საექსპორტო პროდუქციის დამამზა-
დებელი საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება.

თუ საექსპორტოდ დამზადებულ პროდუქციას ჩვენი ქვეყნის სა-
ხალხო მეურნეობაშიც იყენებენ და ეკონომია იქმნება ამ პროდუქციის
დამზადების ან სახალხო მეურნეობაში მისი ექსპლუატაციის დროს,
გასამრჩელო იანგარიშება სახალხო მეურნეობაში გამოგონების გამო-
ყენებისაგან პროდუქციის ერთეულზე და პროდუქციის მთელ მოცუ-
ლობაზე მიღებული ეკონომიის გათვალისწინებით.

28. თუ სახალხო მეურნეობაში გამოგონების გამოყენება ქმნის
როგორც ეკონომიას, ისე იძლევა სხვა დადებით ეფექტს, გასამრჩე-
ლოს ოდენობა განისაზღვრება ან გამოგონების გამოყენებისაგან მი-
ღებული ეკონომიის შესაბამისად, ან მისი ნამდვილი ღირებულების
მიხედვით.

ამასთან, თუ ეკონომია ვერ გამოხატავს გამოგონების მთელ მნიშ-
ვნელობას, ცალკეულ შემთხვევებში გასამრჩელოს ოდენობა შეიძლე-
ვა განსაზღვროს საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების, სამინის-
ტროს ან უწყების ხელმძღვანელმა იმ გამოგონებისა და რაციონალი-
ზატორული წინადადებების გასამრჩელოს ოდენობის განსაზღვრის
ინსტრუქციის შესაბამისად, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან, მაგრამ
ეს თანხა ეკონომიის მომცემი გამოგონებისა და რაციონალიზატორუ-
ლი წინადადების გასამრჩელოს ოდენობაზე ნაკლები არ უნდა იყოს.

იმ შემთხვევაში, თუ გამოგონება გამოიყენება სახალხო მეურნე-
ობაში, აგრეთვე დოკუმენტაციაში, რომელიც გადაეცა სხვა ქვეყნებს
ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის წესით
ან გამოყენებულია ისეთ ობიექტებში, რომლებსაც სსრ კავშირის სა-
წარმოები და ორგანიზაციები საზღვარგარეთ აგებენ, საზღვარგარეთის

ქვეყნებისათვის ტექნიკური დახმარების გაწევის წესით, გასამრჯელო ავტორებს შეიძლება მიეცეს როგორც ეკონომიის, ისე ნამდვილი ღირებულების მიხედვით, მაგრამ გასამრჯელოს საერთო ოდენობა ჯამში 20000 მანეთს არ უნდა აღემატებოდეს.

29. სახალხო მეურნეობაში გამოგონებების გამოყენებისათვის საწარმოების, ორგანიზაციების, დაწესებულებების, სამინისტროებისა და უწყებების მიერ გასამრჯელოს გაცემა წარმოებს:

ორი თვის ვადაში გამოგონების გამოყენების კალენდარული წლის გასვლის შემდეგ;

ორი თვის ვადაში ეკონომიკური და სამეცნიერო-ტექნიკური თანამშრომლობის წესით სხვა ქვეყნებისათვის ტექნიკური დოკუმენტაციის გადაცემის შესახებ გადაწყვეტილების მიღების დღიდან;

ორი თვის ვადაში სსრ კავშირის საწარმოებისა და ორგანიზაციების მიერ საზღვარგარეთ მშენებარე ობიექტებში გამოგონების გამოყენების დაწყებიდან;

ორი თვის ვადაში დადგენილი წესით საპატენტო ლიცენზიის გაცემით მიღებული თანხის გადარიცხვის დღიდან.

30. თუ აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების შესახებ დებულების 45-ე პუნქტის შესაბამისად გაცემულ საავტორო მოწმობაში გაერთიანებულია ორი ან მეტი გამოგონება, რომლებიც სხვადასხვა ობიექტებს (მოწყობილობა, ხერხი, ნივთიერება) ეხება, და ყველა ეს გამოგონება გამოყენებულია, ასეთი გამოგონებების გამოყენებისათვის გასამრჯელო ამ ინსტრუქციის მე-6 პუნქტის შესაბამისად გაციემა თითოეული გამოგონებისათვის ცალცალკე.

31. პიროვნებას, რომელმაც საავტორო მოწმობა მიიღო, უფლება არა აქვს მიიღოს გასამრჯელო საწარმოში, ორგანიზაციაში, დაწესებულებაში გამოყენებული გამოგონების მსგავსი წინადადებისათვის, რომელიც სხვა პირს ეკუთვნის და ამ საწარმოს, ორგანიზაციას, დაწესებულებას მიაწოდეს გამოგონების პრიორიტეტის თარიღამდე. ამ შემთხვევაში ეს საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება არ ითვლება აღნიშნული გამოგონების გამომყენებლად, რომელსაც საავტორო მოწმობა იცავს.

პიროვნებას, რომელმაც საავტორო მოწმობა მიიღო, უფლება აქვს მიიღოს გასამრჯელო გამოგონების გამოყენებისათვის, თუ საწარმოში, ორგანიზაციაში ან დაწესებულებაში გამოყენებულ იქნა სხვა პირთა მიერ შეტანილი გამოგონების მსგავსი რაციონალიზატორული წინადადება იმ პირობით, რომ გამოგონებას უფრო ადრინდელი პრიორიტეტი აქვს, ვიდრე რაციონალიზატორულ წინადადებას.

32. თუ წინადადება გამოყენებული იყო საავტორო მოწმობის გა-

ცემამდე, გასამრჯელოს გადახდა შეიძლება როგორც რაციონალიზატორული წინადადებისათვის, თუ ეს წინადადება დადგენილი წესით რაციონალიზატორულად იქნა ცნობილი.

თუ რაციონალიზატორულად აღიარებული და გამოყენებული წინადადება გამოგონებად იქნა ცნობილი, მასზე საავტორო მოწმობის გაცემის შემდეგ სსრ კავშირის სახალხო მეურნეობაში გამოგონების გამოყენებისათვის, გასამრჯელო ინაგარიშება და მიეცემა ავტორს იმ თანხის ჩათვლით, რომელიც მას რაციონალიზატორული წინადადებისათვის დაერიცხა.

33. სამინისტრო, უწყება, საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება, რომელიც გასამრჯელოს გაცემს, თითოეულ საავტორო მოწმობაში ჩაწერს დარიცხული გასამრჯელოს საერთო თანხას, მოცემული ავტორისათვის დარიცხული გასამრჯელოს თანხას, აგრეთვე გაცემის თარიღს.

34. გამოყენებული პერსპექტიული გამოგონებების ავტორებს შეიძლება პრემიები მისცენ სამინისტროებმა და უწყებებმა, რომლებიც მიზანშეწონილად სცნობენ, რომ მომავალში შეიძლება დაქვემდებარებულ საწარმოებში, ორგანიზაციებსა და დაწესებულებებში გამოყენებულ იქნეს ეს გამოგონებები, იმ სახსრებიდან, რომლებიც გათვალისწინებულია გამომგონებლობისა და რაციონალიზაციის ხელშეწყობისათვის დასაჯილდოებლად. ეს პრემიები არ ითვლება იმ გასამრჯელოს ანგარიშში, რომელიც ავტორებს პერსპექტიული გამოგონების გამოყენების შემთხვევაში მიეცემათ.

35. დამატებითი გამოგონებისათვის გასამრჯელო გაციემა იმავე წესით, როგორც ძირითადი გამოგონებისათვის.

დამატებითი გამოგონებისათვის გასამრჯელოს გაციემა არ შეიძლება ისე, თუ არ გაციეა ძირითადი გამოგონების გასამრჯელო.

თუ ერთდროულად იყენებენ სხვადასხვა ავტორის მიერ შექმნილ ძირითად და დამატებით გამოგონებებს და შეუძლებელია გამოიყოს თითოეული გამოგონებისაგან მიღებული ეკონომია, გასამრჯელო ავტორებს შორის შეთანხმებით იყოფა (პროცენტული შეფარდებით).

IV. გასამრჯელო რაციონალიზატორული წინადადებისათვის

36. გასამრჯელოს რაციონალიზატორული წინადადებისათვის ანგარიშობს და გაცემს საწარმო, ორგანიზაცია, დაწესებულება, სამინისტრო, უწყება, რომელმაც ავტორს მისცა მოწმობა რაციონალიზატორულ წინადადებაზე და გამოიყენა იგი.

თუ რაციონალიზატორული წინადადება მიიღო სამეცნიერო-კვლე-

ვითმა, საპროექტო, საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიურმა ორგანიზაციამ, მაშინ გასამრჩელოს ამ წინადადებისათვის აღნიშნული ორგანიზაცია ზემდგომი ორგანიზაციის ნებართვით გასცემს იმ პირობით, თუ საწარმოები, ორგანიზაციები, დაწესებულებები გამოიყენებენ კონსტრუქციებს, ტექნოლოგიურ პროცესებს, მასალებს, რომლებშიც გამოიყენება პოვა რაციონალიზატორულმა წინადადება.

დავის წამოჭრის დროს იმის თაობაზე, თუ ვინ არის ვალდებული გადაიხადოს გასამრჩელო, საკითხს წყვეტს სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტი.

37. რაციონალიზატორული წინადადებისათვის გასამრჩელოს ოდენობა განისაზღვრება წინადადების გამოყენების პირველ წელს (გამოყენების დაწყებიდან პირველ თორმეტ თვეში) მიღებული წლიური ეკონომიის თანხის შესაბამისად შემდეგი სკალის მიხედვით:

წლიური ეკონომიის თანხა (მანეთობით)	გასამრჩელო რაციონალიზატორული წინადადებისათვის
100-მდე	ეკონომიის 17%, მაგრამ არანაკლებ 10 მან.
100-დან 500-მდე	„—“ 7% + 10 მან.
500-დან 1000-მდე	„—“ 5% + 20 მან.
1000-დან 5000-მდე	„—“ 3% + 40 მან.
5000-დან 50000-მდე	„—“ 2% + 90 მან.
50000-დან 100000-მდე	„—“ 1% + 590 მან.
100000-ზე მეტი	„—“ 0,5% + 1090 მან, მაგრამ არა უმეტეს 5000 მან.

38. გასამრჩელოს ოდენობა რაციონალიზატორული წინადადებისათვის, რომელიც ეკონომიას არ ქმნის, განისაზღვრება ისეთი გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებისათვის გასამრჩელოს ოდენობის განსაზღვრის ინსტრუქციის შესაბამისად, რომლებიც ეკონომიას არ ქმნიან. ამ შემთხვევაში გასამრჩელოს ოდენობა ერთი რაციონალიზატორული წინადადებისათვის არ შეიძლება 10 მანეთზე ნაკლები და 5000 მანეთზე მეტი იყოს.

39. სამინისტროს ან უწყებას უფლება აქვს საწარმოს, ორგანიზაციის, დაწესებულების წარდგენით 5000 მანეთის ფარგლებში გაზარდოს გასამრჩელოს ოდენობა ისეთი რაციონალიზატორული წინადადებისათვის, რომელიც თუმცა მნიშვნელოვანი ეფექტის მიღების შესაძლებლობას იძლევა, მაგრამ არ შეიძლება ფართოდ იქნეს რეალიზებული.

ამასთან გასამრჩელოს ოდენობა შეიძლება გაიზარდოს არაუმეტეს 3-ჯერ იმ გასამრჩელოს ოდენობასთან შედარებით, რომელიც დაირიცხება ამ ინსტრუქციის 37-ე, 38-ე პუნქტების შესაბამისად.

40. გასამრჩელო რაციონალიზატორული წინადადებისათვის გაიცემა შემდეგ ვადებში:

ა) წინადადების გამოყენების დაწყების დღიდან ერთი თვის ვადაში გაიცემა გასამრჩელო, რომელიც 200 მან.-ს არ აღემატება, ანუ 25% გასამრჩელოსი, რომელიც 200 მან.-ს აღემატება (მაგრამ არანაკლებ 200 მან.);

ბ) წინადადების გამოყენების პირველი წლის დამთავრების შემდეგ არა უგვიანეს ორი თვისა გაიცემა გასამრჩელოს დანარჩენი ნაწილი.

თუ წინადადებას ერთ წელიწადზე ნაკლები დროის განმავლობაში იყენებენ, გასამრჩელო გაიცემა რაციონალიზატორული წინადადების ფაქტიურად გამოყენების პერიოდისათვის.

41. თუ მეორე წელს რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენების მოცულობა გაიზარდა, მაშინ ხდება გასამრჩელოს წამატება 5000 მან.-ის ფარგლებში, მეორე წელს მიღწეული გამოყენების მაქსიმალური მოცულობის გათვალისწინებით ეკონომიის გადიდების მიზნით. გასამრჩელოს წამატება ხდება წინადადების გამოყენების მეორე წლის გასვლიდან ორი თვის ვადაში.

ამ წესს იყენებენ როგორც ისეთი რაციონალიზატორული წინადადებების მიმართ, რომლებიც ეკონომიას ქმნიან, ასევე ისეთი წინადადებების მიმართ, რომლებიც არ ქმნიან ეკონომიას.

42. იმ შემთხვევაში, თუ სამინისტრომ, უწყებამ რაციონალიზატორული წინადადებისათვის მოწმობა მისცა პირს, რომელმაც ამ წინადადებაზე ადრე მოწმობა მიიღო სამინისტროს, უწყებისადმი დაქვემდებარებული საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულებისაგან, გასამრჩელოს გაცემა ხდება ადრე გაცემული თანხის ჩათვლით.

თუ წინადადება გამოიყენა საწარმომ, ორგანიზაციამ ან დაწესებულებამ, ხოლო რაციონალიზატორული წინადადების გამოყენებისაგან ეკონომია ან სხვა დადებითი ეფექტი წარმოიქმნა სხვა საწარმოში, ორგანიზაცია ან დაწესებულებაში, გასამრჩელოს ანგარიშობს და გასცემს ის სამინისტრო, უწყება, რომელსაც ექვემდებარება საწარმო, ორგანიზაცია ან დაწესებულება, რომელმაც პირველმა გამოიყენა წინადადება.

43. ავტორს რაციონალიზატორული წინადადებისათვის გასამრჩელო ეძლევა იმის მიუხედავად, ეს წინადადება ეხება თუ არა მისი მუშაობის უბანს.

ეს წესი არ ვრცელდება სამეცნიერო-კვლევითი, საპროექტო, საკონსტრუქტორო, ტექნოლოგიური ორგანიზაციებისა და საწარმოთა ანალოგიური ქვედანაყოფების ინჟინერ-ტექნიკური მუშაკების წინადადებებზე. რომლებიც ამ მუშაკების მიერ დასამუშავებელ პროექტებს,

კონსტრუქციებსა და ტექნოლოგიურ პროცესებს ეხება, რამდენადაც აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების დებულების ძალით (პუნქტი 63) ასეთი წინადადებები რაციონალიზატორულად არ ჩაითვლება.

44. საწარმოს, ორგანიზაციის ან დაწესებულების ხელმძღვანელის, მისი მოადგილის, მთავარი ინჟინრის, მთავარი ინჟინრის მოადგილის მიერ მათი მუშაობის ადგილზე ან დაქვემდებარებულ საწარმოებში, ორგანიზაციებსა და დაწესებულებებში შეტანილი რაციონალიზატორული წინადადების გასამრჯელოს გაცემა ხდება ზემდგომი ორგანიზაციის ხელმძღვანელის ნებართვით. ასეთი წესი მოქმედებს აგრეთვე აღნიშნული ზუსტების მიერ სხვა პირებთან თანაავტორობით შეტანილი რაციონალიზატორული წინადადებების მიმართაც.

45. იმ რაციონალიზატორული წინადადების გასამრჯელო, რომელიც კაპიტალურ მშენებლობას ეხება, დადგენილი წესით გაიცემა, როგორც იმ სახსრებიდან, რომლებიც გამოგონებლობისა და რაციონალიზაციისათვის გამოიყოფა, ისე უშუალოდ იმ ეკონომიის ხარჯზე, რომელსაც ხარჯთაღრიცხვასთან შედარებით მშენებლობის გაიაფების ღონისძიებათა განხორციელების შედეგად იღებენ.

ლიტერატურა

1. ვ. ი. ლენინი. როგორ მოვაწყობ შეჯიბრება. — თბ. ტ. 26.
2. ვ. ი. ლენინი. საბოლოო სიტყვა სახალხო კომისართა საბჭოს მოხსენების გამო (12/25) იანვარი. — თბ. ტ. 26.
3. ვ. ი. ლენინი. ჩვენი საგარეო და საშინაო მდგომარეობა და პარტიის ამოცანები. — თბ. ტ. 31.
4. ე. ა. შევარდნაძე. მეცნიერება ადამიანის სამსახურში, სახალხო მეურნეობის სამსახურში! საქართველოს კომპარტიის ცკ მე-9 პლენუმის მოხსენება 1982 წ. 13—14 მაისს — თბ. საბჭოთა საქართველო, 1982.
5. საბჭოთა სოციალისტური რესპუბლიკების კავშირის კონსტიტუცია (ძირითადი კანონი) — თბ. საბჭოთა საქართველო, 1977.
6. საბჭოთა კავშირის კომუნისტური პარტიის პროგრამა. — თბ. საბჭოთა საქართველო, 1970.
7. სკკ XXVI ყრილობის მასალები. — თბ. საბჭოთა საქართველო, 1981.
8. ახალგაზრდა რაციონალიზატორების და გამომგონებლების დასახმარებლად (ლიტერატურის სარეკომენდაციო სიძიებელი). — შემდგენელი შ. დ. ხიდაშელი. რედაქტორი თ. ვ. კეკელაშვილი, თბ. 1975.
9. ი. ბერიშვილი. პატენტმოძღვრების ტერმინოლოგიის მასალები: (მეთოდური სახელმძღვანელო). — თბ. 1972.
10. გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა სრულყოფილი საკავშირო საზოგადოების წესდება. — თბ. 1976.
11. რ. გორგილაძე, თ. კეკელაშვილი. პატენტო დოკუმენტაცია. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1973.
12. დებულებების კრებული. პროექტის საფაზის საქარბნო, ადგილობრივი კომიტეტების მუშაობის საკითხებზე. — თბ. საბჭოთა საეკონომიკური, 1977.
13. ი. ებანოიძე, თ. კეკელაშვილი. სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაცია და გამომგონებლობა სოფლის მეურნეობაში. — საქართველოს სოფლის მეურნეობა, 1973.
14. თ. კეკელაშვილი. ავტორობა და თანაავტორობა. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1984 № 8.
15. თ. კეკელაშვილი. აღმოჩენა და გამოგონება. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1976, № 6.
16. თ. კეკელაშვილი. აშშ-ის, გერმანიის, იაპონიისა და საფრანგეთის პატენტო დოკუმენტაცია. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1978.
17. თ. კეკელაშვილი. გამოგონებათა დამატენტება საზღვარგარეთ. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1979, № 11.
18. თ. კეკელაშვილი. გამომგონებელთა და რაციონალიზატორთა უფლებების დაცვა. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1982, № 12.
19. თ. კეკელაშვილი. გამომგონებლობის ორგანიზაცია სსრ კავშირში. — მეცნიერება და ტექნიკა — 1981, № 6.
20. თ. კეკელაშვილი. განაცხადი გამოგონებაზე. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1977, № 2.
21. თ. კეკელაშვილი. დოკუმენტური ინფორმაციის ასახვა საცნობარო აპარატში. თბ. 1974. 7 (ტექნიკური ინფორმაცია, 1974 № 1).
22. თ. კეკელაშვილი, ვ. ი. ლენინი და საბჭოთა გამომგონებლობა. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1969, № 8.
23. თ. კეკელაშვილი, ი. ებანოიძე. დოკუმენტური ინფორმაცია და საგამომგონებლო საქმის ორგანიზაცია სოფლის მეურნეობაში. (მეთოდური მითითება). თბ. 1974.
24. თ. კეკელაშვილი. პასუხი შეკითხვებზე. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1982, № 2.
25. თ. კეკელაშვილი. რაციონალიზატორული წინადადება. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1976, № 11.

26. ო. კეკელაშვილი. საბჭოთა გამოგონებლობის უფლებები. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1982, № 7.
27. ო. კეკელაშვილი. საექსპორტო ოპერაციების წარმატების საწინდარი. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1972, № 8.
28. ო. კეკელაშვილი. სამეცნიერო-ტექნიკური დოკუმენტაციის კლასიფიკაცია. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1974, № 4.
29. ო. კეკელაშვილი. სამეცნიერო ტექნიკური ინფორმაცია და საინფორმაციო საშუალებები. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1975, № 4.
30. ო. კეკელაშვილი. სამეცნიერო-ტექნიკური ინფორმაციის წყაროები. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1971, № 11.
31. ო. კეკელაშვილი. სამრეწველო ნიმუში. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1980, № 1.
32. ო. კეკელაშვილი. საპატენტო გამოკვლევა გამოგონებაზე. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1977, № 5.
33. ო. კეკელაშვილი. საპატენტო ინფორმაციის ორგანიზაცია. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1978, № 6.
34. ო. კეკელაშვილი. საპატენტო საინფორმაციო მოშახურება. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1974, № 8.
35. ო. კეკელაშვილი. საპატენტო ტექნიკური ინფორმაცია და ტექნიკური პროგრესი. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1969, № 4.
36. ო. კეკელაშვილი. საპატენტო ძიების ჩატარება. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1983, № 4.
37. ო. კეკელაშვილი, შ. ფუთურიძე. გამოგონებლისა და რაციონალიზატორის ცნობარი. თბ., — მეცნიერება, 1982.
38. ო. კეკელაშვილი, შ. ფუთურიძე. გამოგონებლობა და რაციონალიზაცია. თბ. — საბჭოთა საქართველო, 1982.
39. ო. კეკელაშვილი, შ. ფუთურიძე. მშრომელთა ტექნიკური შემოქმედების უშრეტო წყარო. — ეკონომისტი, 1979, № 6.
40. ო. კეკელაშვილი, შ. ფუთურიძე. ტექნიკური პროგრესისათვის ბრძოლის ავანგარდში. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1980, № 10.
41. ო. კეკელაშვილი, ი. ქალიაშვილი. გამოგონებელთა და რაციონალიზატორთა მატერიალური წახალისება. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1983, № 10.
42. ო. კეკელაშვილი, ო. ქვათაძე. საპატენტო სისტემის ისტორიიდან. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1976, № 3.
43. ო. კეკელაშვილი, გ. ხუციშვილი. საბჭოთა გამოგონებლის უფლებები. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1973, № 11.
44. ო. კეკელაშვილი. სასაქონლო ნიშანი. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1980, № 3.
45. ო. კეკელაშვილი. ჯეროვანი ყურადღება საპატენტო ტექნიკურ ინფორმაციას. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1969, № 11.
46. გ. მუსხელიშვილი. ტექნიკური შემოქმედების ორგანიზაცია. — მეცნიერება და ტექნიკა, 1984, № 6.
47. გ. პ. სოფოროვი. სოციალისტური შეჯიბრება და გამოგონებლობა თბ. — 1975.
48. ე. ვ. ჩეჩელაშვილი და სხვ. რაციონალიზაცია, გამოგონებლობა და საპატენტო საქმე. — თბ. საბჭოთა საქართველო, 1974.

შ ი ნ ა ა რ ს ი

შესავალი	3
I თავი. აღმოჩენა და მისი უფლებრივი დაცვა	5
II თავი. გამოგონება, მისი არსი და ობიექტი	10
III თავი. გამოგონებაზე ავტორობა და თანაავტორობა	19
IV თავი. გამოგონებაზე დამცველი დოკუმენტი	23
V თავი. გამოგონების პატენტუნარიანობა და საპატენტო სიწმინდე	27
VI თავი. განაცხადი გამოგონებაზე და მისი გაფორმება	31
VII თავი. გამოგონებაზე განაცხადების ექსპერტიზა	48
VIII თავი. გამოგონებათა დაპატენტება და რეალიზაცია საზღვარგარეთ	52
IX თავი. რაციონალიზატორული წინადადებანი და მათი გაფორმება	60
X თავი. საპატენტო ფონდები და საპატენტო-საინფორმაციო მუშაობა	83
XI თავი. სამრეწველო ნიმუშები და სასაქონლო ნიშნები	108
XII თავი. გამოგონებათა კლასიფიკაცია	118
XIII თავი. საპატენტო ინფორმაციის ძიება	126
XIV თავი. გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების წარმოებაში გამოყენება, მისი ეკონომიკური ეფექტურობა და ვაშომგონებელთა და რაციონალიზატორთა უფლებები	133
XV თავი. დანართი	178.
§ 1. დებულება აღმოჩენების, გამოგონებების და რაციონალიზატორული წინადადებების შესახებ. დამტკიცებულია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1973 წლის 21 აგვისტოს № 584 დადგენილებით. ცვლილებებითა და დამატებებით, რომლებიც შეტანილია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს 1978 წ. 28 დეკემბრის № 1078 დადგენილების შესაბამისად	178
§ 2. ღრობითი მითითებანი რაციონალიზატორულ წინადადებაზე განცხადების მიღების, გაფორმებისა და განხილვის წესების შესახებ. დამტკიცებულია სსრ კავშირის გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ 1976 წლის 19 აგვისტოს*	234
§ 3. სახალხო მეურნეობაში ახალი ტექნიკის, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებების გამოყენების ეკონომიკური ეფექტიანობის განსაზღვრის მეთოდიკა (ძირითადი დებულებები). დამტკიცებულია სსრ კავშირის მეცნიერებისა და ტექნიკის სახელმწიფო კომიტეტის, სსრ კავშირის მეცნიერებათა აკადემიისა და გამოგონებებისა და აღმოჩენების სახელმწიფო კომიტეტის 1977 წლის 14 თებერვლის № 48 /16/13/3 დადგენილებით	243
§ 4. ინსტრუქცია აღმოჩენების, გამოგონებებისა და რაციონალიზატორული წინადადებებისათვის გასამრჩელოს გაყემის წესის შესახებ. დამტკიცებულია სსრ კავშირის მინისტრთა საბჭოს გამოგონებებისა და აღმოჩენების საქმეთა სახელმწიფო კომიტეტის მიერ 1974 წლის 15 იანვარს	285
ლიტერატურა	301

**КЕКЕЛАШВИЛИ ОТАР ВАСИЛЬЕВИЧ
ШИШИНАШВИЛИ ГРИГОРИЙ ИСИДОРОВИЧ**

**Изобретательская и патентно-информационная работа в производстве
(на грузинском языке)**

ИБ № 2883

რედაქტორი მ. ძიმისტარიშვილი
მხატვრული რედაქტორი ო. მესხი
ტექნიკური რ. გოგიაშვილი
უფროსი კორექტორი მ. ამირანაშვილი
კორექტორი ც. ნოზაძე
გამომცემი დ. ხუციშვილი

გადაეცა წარშობას 20.11.84. ხელმოწერილია დასაბუქდად 17.04.85. ქალაქის ზომა
 80×90 / 16. საბუქდი ქალაქი № 1. ნაბუქდი თაბახი 19. სააღრცხვო-საგამომცემლო
თაბახი 17,24.

უე 11781.

ტირაჟი 3 000.

შეე. № 969.

ფასი 1 მან. 60 კაპ.

გამომცემლობა „განათლება“, თბილისი, ორჯონიკიძის ქ. № 50.
Издательство «Ганатლება», Тбилиси, ул. Орджоникидзе, 50

1985

საქართველოს სსრ გამომცემლობათა, პოლიგრაფიისა და წიგნის ეპრობის საქმეთა
სახელმწიფო კომიტეტის № 1 სტამბა, თბილისი, ორჯონიკიძის ქ. 50

Типография № 1, Государственного комитета Грузинской ССР по делам
издательства, полиграфии и книжной торговли, Тбилиси, ул. Орджоникидзе, 50